

- DISSERTATIONES
- ETHNOGRAPHICÆ
- TRANSYLVANICÆ

Ádám Biborka

Román emlékünnepek Háromszéken

Etnicitás és reprezentáció

Ádám Biborka

Román emlékünnepek Háromszéken.
Etnicitás és reprezentáció

DISSERTATIONES ETHNOGRAPHICÆ TRANSYLVANICÆ

Sorozatszerkesztők

Ilyés Sándor
Jakab Albert Zsolt
Pozsony Ferenc
Vajda András

ÁDÁM BIBORKA

ROMÁN EMLÉKÜNNEPSÉGEK
HÁROMSZÉKEN

Etnicitás és reprezentáció

Kriza János Néprajzi Társaság

Kolozsvár

2020

Lektorálta:
dr. Keményfi Róbert, DE Néprajzi Tanszék, Debrecen, egyetemi tanár
dr. Pozsony Ferenc akadémikus, BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Intézet,
Kolozsvár, egyetemi tanár

Támogatta:

KÉSZÜLT A MAGYAR KORMÁNY
TÁMOGATÁSÁVAL

MINISZTERELNÖKSÉG
NEMZETPOLITIKAI ÁLLAMTITKÁRSÁG

BETHLEN GÁBOR
Alap

© Ádám Biborka
© Kriza János Néprajzi Társaság

Szerkesztette: Jakab Albert Zsolt
Korrektúra: Demeter Zsuzsa
Borítóterv: Szentés Zágon
Számítógépes tördelés: Sütő Ferenc
Nyomdai előkészítés, nyomtatás, kötés: F&F International

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ÁDÁM, BIBORKA

Román emlékünnepek Háromszéken : etnicitás és reprezentáció /

Ádám Biborka. - Cluj-Napoca : "Kriza János" Néprajzi Társaság, 2020

ISBN 978-606-9015-18-6

39

94

Édesapám emlékére

Tartalom

Előszó (<i>Pozsony Ferenc</i>)	11
Bevezető.	13
Hipotézis	15
Tudományelméleti és módszertani alapok	17
Emlékezés, ünnep és emlékünnepek	17
Barth és Erikson: etnicitás, reprezentáció, határ	20
A média társadalmi szerepe.	22
A média társadalmi szerepét taglaló modellek	23
A médiaanyag dokumentumértéke.	25
Az államszocialista rendszer sajtópropagandája és a cenzúra szerepe	26
Mítoszteremtés a szocializmus idején (L. Boia).	28
Kutatásmódszertan	29
A vizsgálat helyszíne	31
Az elemzés tárgya	33
A médiaanyag számokban	36
A mélyinterjúk	36
A sajtóelemzés indokoltsága	37
Erdély interetnikus viszonyainak 20. századi rövid története	39
Erdélyben élő etnikumok	39
Az első világháború utáni „kisebbségvédelmi intézkedések”	40
A második bécsi döntést követő kisebbségpolitikák	43
A második világháborút követő évek	43
A kisebbségek helyzete az 1950-es és az 1960-as években	45
Ceaușescu kisebbségpolitikája	46
A rendszerváltást követő időszak kisebbségpolitikai intézkedései	47
Tudománytörténeti kitekintés: az etnicitás, az identitás és a nemzeti reprezentáció kutatásának eredményei Erdélyben és Magyarországon	51
KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja	52
A Kriza János Néprajzi Társaság és a Babeș–Bolyai Tudományegyetem Magyar Néprajz és Antropológia Intézete	55
A Babeș–Bolyai Tudományegyetem Szociológia és Szociális Munka Intézete, a Max Weber Társadalomkutatásért Alapítvány és az Interetnikus Kapcsolatok Kutatóközpontja	57
A Nemzeti Kisebbségkutató Intézet	59

Az Etnokulturális Kisebbségek Forrásközpontja	60
A Magyar Tudományos Akadémia szakintézményei	60
Kitekintés	61
Sajtóelemzés	64
Az 1918–1944 közötti időszak	64
Január 24.	65
Május 10.	66
December 1.	68
Következtetés	69
Az 1945–1964 közötti időszak	71
Január 24.	71
Május 9–10.	72
December 1.	73
Következtetés	73
Az 1965–1989 közötti időszak	76
Január 24.	77
Május 9.	86
Augusztus 23.	90
December 1.	118
Következtetés	125
Az 1990–2015 közötti időszak	127
Január 24.	127
Május 9–10.	131
December 1.	134
Következtetés	155
December elseje Sepsiszentgyörgyön	158
Az ünnepi esemény tér- és időhasználata	159
Az ünnepi esemény szereplői	161
A hivatalossá váló ünnepszeg	164
Az ünnepi eseményen elhangzott ünnepi beszédek és narratívák	167
A rítus lezárása	174
Akusztikus kódok	174
A test- és a kinezikus kódok	175
Vizuális, tárgyi kódok, szimbólumok	175
Következtetés	177
Összefoglalás	179
Epilógus	188

Szakirodalom	190
Kötetek, tanulmányok	190
Internetes források, honlapok	212
Törvények	212
Internetes folyóirat- és újságcikkek	213
 Források.	 215
Székely Újság, Székely Hírlap.	215
Népi Egység	216
Megyei Tükör	216
Székely Hírmondó	231
Háromszék	234
 Mellékletek	 242
Újságcikk-elemzéssel kapcsolatos melléklet	242
Szemelvények az irat- és levéltári forrásokból	246
Január 24.	246
Május 10.	247
Augusztus 23.	248
December 1.	250
A mélyinterjúkkal kapcsolatos mellékletek	251
Az események szemtanúhoz használt kérdőív	251
A szervezőkkel készített interjúkhoz használt kérdőív	251
2014. december elsejével kapcsolatos mellékletek	253
Az ünnepség programja	253
Térkép	256
Képek	257
Erdély András újságíró esete a román igazságszolgáltatással	264
Erdély András levele Marius Popică kormánybiztosnak (prefektus)	264
A kormánybiztos válasza	265
Erdély András levele a sepsiszentgyörgyi ügyészségnek	266
A sepsiszentgyörgyi ügyészség válasza	266
A megyei rendőr-főkapitányság tájékoztatása	267
A városi ügyészség válasza	267
 Rezumat.	 268
Abstract	269
 Cuprins	 270
Contents.	273

Előszó

Az ünnep minden kultúrának alapvető, lényegi, reprezentatív sajátossága, ugyanakkor fontos szerepet játszik a lineáris emberi idő tagolásában. Olyan kitüntetett időtartam, melyet sajátos lelkiállapot, érzésvilág, emelkedettség, új szellemi programra és jövőbe tekintő irányultság jellemez. Általában egy-egy csoport, közösség sűrűsödési pontjain működik, legtöbbször nyilvános térben zajlik, melyet jelentős mértékben megváltoztat, átrendez, meghódít. Az ünnepi tér és időszak gyökeresen eltér a hétköznapok gyakorlatától, kimondottan szimbolikus jellegű, általában rituális munkabeszünetetés, tilalom, fokozott tisztálkodási igény, ételben, italban, ruházatban, élvezetekben megnyilvánuló kicsapongás, tobzódás, túltengés, szertelenség, ajándékozás és bőség jellemzi.

Régióink ünneprendje elsősorban az európai keresztény kultúrához, értékrendhez kapcsolódik. Legjelentősebb ünnepeink (karácsony, húsvét, pünkösd) a megváltó legfontosabb életfordulóit, születését, keresztelését, halálát és feltámadását, valamint mennybemenetelét idézik fel. Az európai falusi földművesek és állattenyésztők kalendáriumi szokásai szervesen integrálták a keresztény ünnepek sajátos elemeit, a természet változásának ciklikusan visszatérő jelenségeit, valamint a növények és a háziállatok védelmével, termékenységevel kapcsolatos ősi gyakorlatokat, képzeteket és rítusokat.

A modern polgári államok kibontakozásával egyidőben fokozatosan olyan, időben és térben visszatérő ünnepségek is kialakultak, melyek egy-egy nemzeti közösség múltját idézik fel, jól meghatározott rítusok segítségével pedig egy-egy politikai rendszer, hatalom stabilitását, biztonságérzetét fejezik ki, miközben a fennálló rendet, a hatalmi elit struktúráját és csoportját ünneplik. Cselekvéseikkel, szöveg- és térhasználatukkal legtöbbször hierarchiát szentesítenek és erősítenek. A hivatalos ünnepeket általában a komorság, fennkölt kommunikáció és frazeológia, valamint a nézőket lenyűgöző pompa, nemzeti szimbólumok gazdagsága jellemzi. Időstruktúrájuk kimondottan participációs és kulturális jellegű, tehát legfontosabb eseményeik elsősorban arra irányulnak, hogy a személyt vagy a különböző társadalmi csoportokat bevonják és identifikálják egy adott kultúrával.

A hatalmon lévő elit sajátjának tartja a hivatalos ünnepet, segítségével önmagát ünnepeletti, éppen ezért sokan csak kényszerből vagy félelemből vesznek benne részt, mások pedig tudatosan távol maradnak eseményeitől és színtereitől. Minden hatalmi változás az addig fenntartott, működő ünneprend gyors és radikális átalakítását vonja maga után. Az új hatalmi csoport egyrészt igyekszik kisajátítani és új jelentésekkel felruházni a korábbi ünnepeket, másodsorban pedig a hivatalos ünnepi rend gyökeres megváltoztatásával voltaképpen ideologikus, rituális eszközökkel próbálja legitimálni, alátámasztani és reprezentálni saját uralmát, kifejezni annak jogszerűségét. Térségünkben is ez történt az első és a második világháborút kísérő impériumváltozás, valamint az 1989-es események után.

Az ünnepek rendszeréhez szervesen hozzátartozik, hogy az ünneprontót példásan meg kell büntetni, ki kell közösíteni. Aki kivonta magát egy közösség vagy hatalmi csoport által kidolgozott és elfogadott ünnepi esemény, szokás eseményeiből, távolmaradásával egyúttal a csoporthoz való tartozását is megtagadta, kifejezte. Megjegyezzük, hogy egészen a közelmúltig a térségünkben élő közösségek tiszteletben tartották a szomszédságukban élő más felekezetű, ajkú, nemzetiségű személyek, családok, csoportok ünnepeit.

Háromszéken a falusi és mezővárosi közösségek egészen a magyar nemzetépítés nagy eseményéig, az 1848-as forradalomig, kimondottan keresztény jellegű ünnepkultúrát éltek. Az 1867-es kiegyezést követő évtizedekben március 15-én a forradalom kezdőnapjára, augusztus 20-án az államalapításra és Szent István királyunkra, október 6-án pedig az Aradon kivégzett tizenhárom tábornokra emlékeztek.

Az első világháborút követő impériumváltás eredményeképpen a központi hatalom ebben a térségben is új ünnepkultúrát szándékozott meghonosítani. Helyi képviselői január 24-én Havasalföld és Moldva egyesülésére, május 10-én pedig a román királyság megalakulására emlékeztek. A második világháborút követő évtizedekben a totalitárius hatalom rövid idő alatt elsöpörte a királysággal kapcsolatos emlékünnepeket, helyettük pedig, elsősorban szovjet mintára, új jelentésekkel rendelkező eseményeket szervezett május 1-én, május 9-én, augusztus 23-án, november 7-én és december 1-én. A személyi kultusz kiteljesedésének időszakában, 1971–1989 között, a hatalom előbb elfeledte a Szovjetunióból importált ünnepeket, majd elsősorban a diktátor születésnapját (január 26.) változtatta legmediatizáltabb ünnepé. Az 1989-es romániai fordulatot követő években január 24. továbbra is megőrizte jelentőségét, azonban december 1. nyert különleges szerepet és jelentőséget az ország hivatalos ünnepkultúrájában.

Ádám Biborka kötete egy nemrég sikerrel megvédett disszertációból született, voltaképp annak szerkesztett változata, melyben azt vizsgálja, hogy a hatalmi elit által messzemenően támogatott nemzeti ünnepkultúra hogyan honosodott meg, alakult Háromszék városaiban és falvaiban az első világháborút követő évtizedektől kezdődően egészen napjainkig. Másodsorban pedig azt elemzi, hogy az országos ünnepek hogyan alakítják és reprezentálják a térségben élő etnikai közösségek mindennapos kapcsolatrendszerét és viszonyát. Kiemelem, hogy ritka Erdélyben az a vidék, melynek keresztény, nemzeti és lokális ünnepkultúrájáról ilyen szakszerű, tudományos eredmények születtek.

Kolozsvár, 2020. november 30.

dr. Pozsony Ferenc

Bevezető

Az elmúlt évtizedek történelmi és társadalmi változásainak eredményeképpen az etnicitás kutatása, az etnikai és/vagy kulturális identitás, az interetnikus kapcsolatok kategóriáinak vizsgálata, ezek reprezentációjának feltárása a társadalomtudományi diskurzus középpontjába került. Az említett fogalmakkal és fogalmi hálókkel jelölt jelenségek vizsgálata elsősorban Nyugat-Európából és a tengeren túlról érkező elméletek hatására különös intenzitással bontakozott ki Közép- és Kelet-Európában. Mindez nyilvánvalóan összefüggésbe hozható a több évtizedes hagyományokkal rendelkező politikai rendszerek, a szocializmus és a kommunizmus összeomlásával, melyek az érintett országokban élő etnikumok identitáskereséséhez, identitásartikulációjához, valamint a határterületek, szimbolikus terek és javak újraelosztásához vezető folyamatokat indítottak rendre el. Ilyenképpen az egyes közép-kelet-európai nemzetek életében egy új folyamat vette nyilvánosan is kezdetét, miszerint az egyes nemzetek, népcsoportok újradefiniálják önmagukat, múltjukat, jelenüket és a szomszédos vagy a velük együtt élő nemzetekhez való viszonyukat. (Chelcea–Lățea 2000; Schöpflin 2003 és 2004: 248–258).

Ez a folyamat napjainkban is tart és számos megnyilvánulási formát ölt. E könyv célja átfogó képet adni a Kovászna megyében – elsősorban a megyeszékhelyen, Sepsiszentgyörgyön, valamint Kézdivásárhelyen – zajló, rendszeresen megrendezésre kerülő román nemzeti ünnepek, emlékünnepek fejlődéstörténetéről, azok megkonstruálásáról és recepciójáról a magyar nyelvű sajtóban, illetve a helyi közösség körében. Az elemzés elsősorban a *december 1*-jéhez kötődő ünnepkört vizsgálja (Erdély 1918-as egyesítése a Román Királysággal). Mindazonáltal részletesen kitér további fontos román ünnepek recepciójára és sajtóreprezentációjának elemzésére is: *január 24.* (a román fejedelemségek, Moldva és Havasalföld 1859-es egyesülése), *május 9–10.* (a második világháború befejezése és a fasizmus feletti győzelem emléknapja, illetve a Román Királyság megalakulása) és *augusztus 23.* (Románia kiugrása a tengelyhatalmak oldaláról a második világháborúban, a kommunista propaganda szerint pedig az „antifasiszta fegyveres felkelés” és a „nemzeti és társadalmi, antifasiszta és antiimperialista felszabadító forradalom” emléknapja – Boia 1999b: 83).

A használt fogalmak tisztázását követően bemutatom a kutatás módszertanát és a vizsgálat szűkebb helyszínét, Sepsiszentgyörgyöt. Az elmúlt évszázadok történelmi eseményeinek következményeként a város mára Románia egyik jelentős magyar többséggel rendelkező központja, egyidejűleg azonban a román–magyar érintkezés, az interetnikus kapcsolatok fontos határterülete, kontaktzónája is. Megyeközpontként számos román és magyar emlékünnepségnak ad otthont. A kutatás helyszíne indokolja tehát, hogy egy fejezet erejéig ismertessem Erdély interetnikus viszonyainak 20. századi rövid történetét, ezáltal szemléltetve, miként képezi le a vá-

ros a környék interetnikus viszonyainak alakulását. A következő tudománytörténeti fejezetben pedig azt mutatom be, hogy ebben az interetnikus környezetben milyen kutatások születtek az etnicitás, az identitás és a nemzeti reprezentáció területén. Így arra is fény derül, hogy a fent említett témakörökben éppen jelen elemzés tárgykorát nem kutatták még; következésképpen a román nemzeti ünnepek, emlékünnepek székelyföldi (médiá)reprezentációjának kutatása – különösen az elmúlt évek eseményeinek tükrében – nagyon is aktuális. Ezért a rákövetkező fejezetben részletes újságcikkelemzést végzek: a kézdivásárhelyi Céhtörténeti Múzeumban, a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeumban; a Bod Péter Megyei Könyvtárban és a jelenkori internetes portálok archívumaiban található magyar nyelvű újságanyagokra támaszkodva, valamint az eseményeket szervező bizottságok tagjaival, illetve más résztvevő szemtanúkkal készített mélyinterjúk alapján. Kvantitatív és a kvalitatív elemzési módszer (Hornig Priest 1996 és Asa Berger 1998) segítségével, korszakokra lebontva azt mutatom be, hogy a román emlékünnepek szerkezete, funkciója, jelentései hogyan reprezentálódtak egy etnikailag összetett és történelmében interetnikus szempontból túlterhelt területen 1918 és 2015 között. Az elemzés során a 2015. december 31-ig megszervezett román emlékünnepek reprezentációját vizsgálom.

A kiadvány továbbá azt kutatja a sajtóelemzés során, hogy az adott időszakban épp aktuális nemzeti ünnepet ki, mikor, hogyan és milyen üzenetekkel konstruálta meg, azaz hogyan építette fel és építette be saját képzetrendszerébe. Az egyes korszakok legfontosabb, tudatosan kiválasztott és megkonstruált román emlékünnepeinek médiareprezentációja során nyert eredményeket és azok értelmezését mélyinterjúk segítségével egészítem ki.

A dolgozat külön fejezetben, az antropológia résztvevő megfigyelési módszerével, részletesen kívánja dokumentálni az utóbbi évek egyik legfontosabb nemzeti ünnepének, *december elsejének* sepsiszentgyörgyi megkonstruálását, lebonyolítását és jelentőségét – különös tekintettel az ünnep néprajzi, valamint politikai, reprezentatív, identitásépítő és ideológiai aspektusaira.

A kötet a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Magyar Néprajz és Antropológia Intézetében 2016-ban megvédett doktori disszertációm kiegészített és átdolgozott változata.

Hipotézis

Annak érdekében, hogy átfogó képet kapjunk a székelyföldi román emlékünnepségek magyar nyelvű sajtóban történő recepciójáról, valamint hogy világosan lássuk, miként jutott el a székelyföldi románság jelenkori ünneplési szokásaihoz, a kutatás első fázisában négy román nemzeti emlékünnepséget vizsgálok a regionális magyar sajtóban megjelent cikkek és mélyinterjúk segítségével. Hangsúlyoznám, hogy mindvégig hivatalos, formális ünnepi eseményeket elemzek, amelyek a társadalom hatalmi szférájának reprezentációs, önfelmutató, önmegerősítő alkalmi, ilyenképpen a ceremonikus események kizárólagosan az elit által megkonstruáltak, ebben a folyamatban a társadalom „lenti” szférájának csak a résztvevő szerep jut, aktivitásra kevés alkalma van (Bahtyin 1976).

Abból a feltevésből indulok ki, hogy ezen ünnepek jelentéstartalma megjelenésük óta számos változáson ment át. Romániában 1991 óta létezik egy, az alkotmányban is expliciten meghatározott nemzeti ünnep: *december 1.* Azóta 2014-ben törvényerővel nemzeti ünneppé nyilvánították január 24-ét, 2015-ben pedig május 10-ét is. Annak ellenére, hogy e két utóbbi jeles nap csak a közelmúltban vált hivatalosan is nemzeti ünneppé,¹ a vizsgált történelmi eseményekhez köthető ünnepek – január 24., május 9–10., augusztus 23. és december 1. – gyakorlatilag a kialakulásuk óta hol erősebb, hol gyengébb hangsúllyal, de részei a székelyföldi román ünneplési köztudatnak is, ebben a rendszerváltás után csak részben történik változás.² Azt feltételezem, hogy a vizsgált ünnepek folyamatos fejlődésen, jelentéstartalmuk többszöri változáson estek át az elmúlt évszázad során. Így az adott kor legfontosabb ünnepeinek részletes tartalomelemzése – Thomas Hylland Eriksen szerint is – alkalmas arra, hogy kifejezze egy társadalom vagy (etnikai) csoport állapotát, az őket ért ideológiai behatásokat, hatalmi viszonyait, a határterületen élő csoportok öndefiníciós gyakorlatait és identitásépítő törekvéseit, valamint etnikai identitásépítésük legitimációjának folyamatát és módszereit (Eriksen 1991, 1993). A sajtó véleményformáló, a modern politikai nyilvánosságot megeremtő szerepének mindvégig tudatában vagyok a tartalomelemzés során (Schultz 1998: 49, Macknight 1858. 462).

Azt is feltételezem, hogy a mindenkori politikai hatalom a már említett határterületeken felhasználja az ünnepi eseményt arra, hogy céljait és intézményeit felvonultassa, megismertesse, elfogadtassa és legitimálja a helyi társadalomban (Feischmidt 1996: 893–894). A politikai elitnek pedig alkalma nyílik a megnyilatkozásra, arra, hogy a formális ünnepségek és az azt követő, illetve megelőző infor-

1 Ugyanakkor a két közelmúltban hivatalossá vált ünnep igazolja jelen kutatás ünnep-választásának jogosságát és indokoltságát.

2 Augusztus 23. jelentőségét veszíti, retorikája azonban jelentős kontinuitást mutat a december elseji ünnepséggel.

mális események során, az ünnep felfokozott hangulatát kihasználva a legkisebb ellenállás nélkül formálja a jelenlévők gondolatvilágát és erősítse összetartozás-érzésüket, identitásukat. Ezt úgy éri el, hogy az ünnepi rituálé legkisebb elemeibe is beépül, és szimbolikus elemeivel, narratíváinak tudatos felhasználásával átszővi az ünnepi esemény legkisebb részecskéit is (Bahtyin 1976).

A vizsgált négy ünnep jelentésváltozásai az adott kor történelmi, politikai széljárásait követik, s ezáltal túllépnek az egyszerű ünnepkori mivoltukon: szerves részévé válnak a vizsgált időszak, kor, rendszer építésének és legitimálásának. Ez a fajta törekvésük a kor regionális újságaiban megjelent cikkek alapján pontosan követhető, és a cikkeket ért egyéb külső hatások (pl. cenzúra) ismeretében objektívizálható is.

A kutatás második fázisában a manapság legfontosabb román nemzeti ünnep – december elseje – jelenkori megkonstruálását követtem nyomon az antropológiai résztvevő megfigyelés módszerének segítségével, különös tekintettel a 2014-es sepsiszentgyörgyi ünnepi eseményre. Elemzésemben részletesen kitérek a szélsőjobboldali eszméket valló, az ünnepen több alkalommal is felvonuló – a *Noua Dreaptă* (Új Jobboldal) szervezet³ – szerepére is. (Davies–Jackson 2008: 168–170; Lachauer 2005).

Azt feltételezem, hogy e szervezet többszöri részvétele a Sepsiszentgyörgyön zajló ünnepi eseményen a helyi román közösség és intézményesített politika egy bizonyos rétegének etnikai identitásépítő és identitáserősítő törekvéseinek és türelmetlen etnikai reprezentációs vágyainak intő jele, és potenciálisan egy lokális geopolitikai konfliktus előszele.

Kutatásom során – Fredrik Barth fogalmait használva – arra is rá kívánok világítani, hogy makroszinten az intézményesített politika, a nemzetállam nacionalista, homogenizáló törekvései végül is miként, milyen eszközökkel segítik elő a mikro- és a mezoszintű identitásépítést és annak reprezentációját. Az ünnepkör kialakulására és megkonstruálására vonatkozó megállapításaimat a résztvevő megfigyelés mellett korabeli újságcikkek elemzésével és a szervező bizottság tagjaival, valamint más helyi magyar és román interjúalanyokkal készített mélyinterjúk segítségével támasztottam alá.

3 2015 novemberében a bukaresti törvényszék bejegyezte az Új Jobboldal Pártot, eredeti nevén Partidul Noua Dreaptă. Lásd: <http://itthon.transindex.ro/?hir=41068>.

Tudományelméleti és módszertani alapok

Emlékezés, ünnep és emlékűnepségek

Az *ünnep* lényegénél, tartalmánál fogva közösségi jellegű esemény, amely alkalmas arra, hogy adott csoport egyívé tartozásának motivációit megszerkessze, kommunikálja, tehát a jelen és a jövő tapasztalását is befolyásolja (Assmann 1999: 43, Keszeg 2004: 21, Verebélyi 2004: 17). Az ünnep során az ünneplő közösség a megszokottól eltérő módon viselkedik. Az ünnep, az ünnepiség alapvető jellemzői közé tartozik tehát, hogy a megszokott, hétköznapi ritmustól eltérő, azt meghaladó eseményt feltételez. Az ünnep másik fő célja az *emlékezés*, mely társadalmi, kulturális és kommunikációs eseményként a közös múlthoz való viszonyunkat tükrözi. Az egyéni és a társadalmi emlékezetet a közös tudat, az önkép és ezek rendszeres kommunikációja miatt nehéz elkülöníteni egymástól. Az emlékezés alapvető sajátossága, hogy meghatározott időben, térben, előre kidolgozott cselekvéssor és szimbólumok megfelelő alkalmazása alapján zajlik. „Az emlékezet nemcsak a múltat rekonstruálja, hanem a jelen és jövő tapasztalását is szervezi.” (Assmann 1999: 42.) Az emlékezés folyamatának vizsgálata tehát kifejezetten alkalmas arra, hogy egy adott közösség múltbeli, jelenkori és jövőbeni ünneplési szokásaiban, közösségi törekvéseiben bekövetkezett változásokat tükrözze.

Pierre Nora szerint emlékezet nincs, csak emlékezhelyek – *lieux de mémoire* – léteznek. Az emlékezet dinamikus folyamat, állandóan változik, és ki van téve a jelen és adott csoportok hatásainak: „Az emlékezet maga az élet, melyet élő csoportok hordoznak s ekképpen folyamatos fejlődésben áll, kitéve az emlékezés és a felejtés dialektikájának, nem törődve szükségszerű deformációjával, védtelen minden használat és manipuláció ellen, hajlamos hosszú rejtőzködésre és hirtelen új életre kelésre. [...] Mivel érzékeny és mágikus, az emlékezet csak azokhoz a részletekhez alkalmazkodik, melyek megerősítik.” (Nora 2010: 4.)

Az emlékezet tehát „képlékeny, átpolitizált eszköz célok és eszmék szolgálatában. Legitimitást teremt, bizonyos közösségekben növeli a kohéziót, vagy éppen ellenkezőleg, elválasztja egymástól az embereket.” (Mátay 2010: 187.) Ezért is fontos az emlékezetet, esetünkben az *emlékűnepségeket*⁴ is egy adott térhez, jelen esetben Sepsiszentgyörgyhöz kapcsolódóan vizsgálni, amelynek „elfoglalása” körül folyamatos és szisztematikus szimbolikus harc folyik. A harc során a felek azért küzdenek, hogy ezt a teret, a tér bizonyos pontjait saját emlékezhelyükké tegyék, egyes emlékezhelyek ugyanis emlékezőtől függően másként hathatnak ugyanazon emlékezet felidézésére és egy konkrét emlékűnepség megkonstruálására.

4 Az emlékűnepség olyan időben visszatérő ünnepség, mely egy nemzeti vagy etnikai közösség múltját, múltbeli eseményeit idézi fel. (Assmann 1999: 43.)

Jelen kutatás elsősorban a magyar emlékezetet vizsgálja,⁵ emlékeztetere a magyar–román interetnikus múlttal rendelkező Sepsiszentgyörgy, melyről az emlékezetet reprezentáló magyar sajtócikkek, valamint mélyinterjúk sajátos, egyedi képet nyújtanak.

Az *ünnepek tipológiáját* vizsgálva megállapítható, hogy a rendi korszakban egy adott közösség életében elsősorban az egyházi, szakrális ünnepek (karácsony, húsvét, pünkösd) játszottak jelentős szerepet. A hitújítás, az ellenreformáció, majd a felvilágosodás hatására ugyan a keresztény ünneprend struktúrájában jelentős változások következtek be, ezek hegemoniája azonban a társadalmi közösségek ünnepkultúrájában egészen a 20. század közepéig fennmaradt. Hasonlóképpen az egyéni, individuális sorsfordulókhoz köthető ünnepek (keresztelő, elsőáldozás, konfirmálás, bérmlás, esküvő stb.) is elsősorban szakrális körben zajlottak, és mivel az egyén közösségbe való beágyazódását, a rokoni kapcsolatokat ápolását és megerősítését is szolgálták, ezért helyi szinten közösségi jelleget öltöttek. (Barna 2002: 164, Pozsony 2007a: 210.)

A 19. században hirtelen bekövetkező társadalmi, gazdasági és politikai változások következtében a modern polgári államok, kultúrák és nemzetek értelmiségi fokozatosan konstruálták meg egy-egy etnikai közösség nemzeti történelmét. Rendre megjelentek azok az időben visszatérő ünnepek, melyek egy-egy nemzeti közösség múltját idézték fel, s melyek szerkezetében olyan múltbeli, gyakran mitikus események, személyek, szimbólumok jelentek meg, amelyek az adott közösség sajátos identitását és kultúráját reprezentálták, s melyek jelenbe való átültetése az adott közösség lokális, kulturális, vallási, politikai és etnikai identitásának erősítését szolgálták. (Assmann 1999: 43; Riviére lásd Domokos 2004: 94.) A kollektív emlékezet részeként létrejönnek tehát a keresztény jellegű ünnepek mellett azok a hivatalos, nyilvános (Bimmer 1977: 38–39), társadalmi⁶ vagy konstruált (Verebélyi 2004: 18) ünnepek, kitalált hagyományok (Hobsbawm 1987), emlékünnepek, amelyek célja az emlékezés, és amelyek nemcsak jól meghatározott térhez, időponthoz, eseményhez (egy-egy nemzet történelmének legfontosabb eseményei), hanem egy konkrét, behatárolható csoporthoz is köthetők, illetve ciklikusak, tehát éves rendszerességgel megrendezésre kerülnek. Jan Assmann szerint a csoport tagjai, az időben és térben visszatérő, ciklikus közös eseményekben való részvétel során kiépítik a csoport alapvető identitását és továbbadják a működéséhez szükséges tudást. (Assmann 1999: 43–57.)

A polgári korban kialakult nemzeti emlékünnepek alkalmasak arra is, hogy tükrözzék az adott társadalom vagy csoport állapotát és hatalmi viszonyait is (Gulyás Kiss 2004: 83), tehát létezik egy nagyon erős politikai, sőt ideológiai aspektus is. Ez elsősorban a szocialista, kommunista, totalitárius rendszerek újonnan

5 A mélyinterjúk során román interjúalanyokat is bevontam a kutatásba, mert az egyes emlékünnepek szervezőbizottságainak tagjai között nagyobb arányban szerepeltek román nemzetiségűek; a román sajtóanyag vizsgálata azonban túlmutat e kutatás keretein.

6 A társadalmi ünnepekhez nem kapcsolható mágikus jellegű gesztus, vallási értelemben vett hiedelmhátér. (Voigt 1978: 525.)

kreált ünnepeinek ideológiájában gyökerezik, s napjainkban jól megfigyelhetően tovább él Európa azon társadalmában, melyekben valamilyen határterület húzódik meg két etnikum, két vallás vagy két eltérő életfelfogás között. Ezeken a határterületeken az ünnepi események kiemelkedően fontos eszközei lehetnek az etnikai identitás kiterjesztésének és legitimációjának (Eriksen 1991, 1993), ugyanakkor a kettős szimbolikus térfoglalás, térbirtoklás gyakorlatának példaértékű megtestesítői is (Bodó–Bíró 1993 és A. P. Cohen 1989).

A mindenkori politikai hatalom a fent említett határterületeken különös figyelmet fordít arra, hogy demokratikus keretek között, hatásos és legitim eszközök segítségével felhasználja az ünnepi eseményt arra, hogy céljait és intézményeit felvontassa, megismertesse, elfogadtassa, legitimálja a társadalomban, biztosítva ezáltal egy-egy politikai rendszer és a hatalom stabilitását (Feischmidt 1996: 893–894).

Mihail Bahtyin *karneváleméletében* a komoly, hivatalos, vallási ideológiával összefonódó szertartásrend és az általában azt követő vidám, profán, össznépi ünneplés ellentétére hívja fel a figyelmet.⁷ Ezek egymásutánisága, összefonódása biztosítja egyrészt a felfokozott, hierarchikus, ideológiákban bővelkedő előadásmódot, a múltban élő hősök emlékének felidézését, a jövőre irányuló cselekvésre szólítást, másrészt pedig az önfelelt össznépi ünneplést, ami megszünteti az előbbi hierarchiát, fokozza az összetartozás érzését, mely fontos identitás erősítő szerepet is betölt. Így a hatalmon lévő politikai elitnek alkalma nyílik arra, hogy formális és informális keretek között, az ünnep felfokozott hangulatát kihasználva, a legkisebb ellenállás nélkül formálja a jelenlévők gondolatvilágát, erősítse összetartozás-érzésüket, identitásukat. Teszi mindezt úgy, hogy az ünnepi rituálé legkisebb elemeibe is beépül, szimbolikus elemeivel át- meg átszöve az ünnepi esemény legkisebb részecskéit is (Bahtyin 1976).

Paul Connerton hivatalos ünnepi eseményeket elemző munkája, amelyben a Harmadik Birodalom megemlékezési szertartásainak elemzését végezte el, azt hangsúlyozza, hogy a múlt fontos eseményeinek kiemelése, a jelennel való összekötése a fennálló társadalmi-ideológiai rendszer stabilizálását, legitimációját szolgálja. Ennek eszközei a formalizált cselekvéssor és a liturgikus nyelvezet használata, melynek során a mondanivalót a hallgatóság kötelező érvényűnek ismeri el, fenntartás nélkül elfogadja (Connerton 1997). Hermann Bausinger ebben az összefüggésben az ideológia homogenizálásáról beszél (Bausinger 1983).

Andor Csaba kommunikációelméleti megközelítésében kiemeli, hogy az ünnep megerősíti a közösség egybetartozását, a kollektív tudat és emlékezet artikulálódását, valamint azt a tényt, hogy az ünnep számos kellékével együtt közvetít a szervezők, a rendezők, a résztvevők, a helyi társadalom közt, tehát egyfajta kommunikációs csatorna szerepét is betölti (Andor 1978).

⁷ A 19. században bekövetkezett változások hatására a profán népi ünnepek is rendre egyre nagyobb teret nyertek, és társadalmi szempontból hamarosan a konstruált ünnepek, kitalált hagyományok fontos részeivé váltak.

Az emlékünnepek tehát komoly politikai legitimitást elősegítő és erősítő szereppel rendelkeznek, főként etnikai határterületeken. A hatalmas rendben bekövetkezett változások az ünnepség menetét és mondanivalóját is rendre átalakítják, így az egyes ünnepségek az idők folyamán komoly jelentésbeli változásokon mennek át, követik egy adott politikai rend kurzusát. A Sepsiszentgyörgyön és vonzáskörzetében élő románok emlékezési szokásai is hasonló átalakuláson mentek át, követik az emlékünnepek dinamikáját. Ez a dinamika leghatékonyabban a tömegkommunikációs csatornákon keresztül (pl. írott sajtó, rádió, televízió, internet stb.), tehát tudatos manipulációval, a propaganda csatornáin keresztül valósulhat meg (Pozsony 2015: 237). Ezért a média társadalmi szerepét taglaló fejezetben a sajtó- és interjúelemzések, valamint a konkrét eseményelemzés során részletesen kitérek ezekre a változásokra is.

Barth és Eriksen: etnicitás, reprezentáció, határ

Fredrik Barth a kilencvenes években – részben a kritikai hangokra is reagálva, valamint a posztmodern kor változó kultúrafogalmára és változó történelemszemléletére alapozva – felülvizsgálta 1969-es kötetében felvázolt téziseit. (Barth 1969). Ahogy arra korábban már Thomas Hylland Eriksen is felhívta Barth figyelmét, a globalizálódó világban a kultúra fogalma is folyamatos változásnak, átalakulásnak van kitéve. Ezek a sajátosságok épp a kultúra reprodukciójának következményei, ugyanis bár egy adott kultúrát egy csoporton belül másoktól sajátítunk el, mégis mindig hozzáadjuk saját tapasztalatainkat is – és ezek a tapasztalatok a globalizálódó világnak köszönhetően állandóan változnak. Hasonló a helyzet az identitással, egyrészt tanuljuk, másrészt tapasztaljuk, akár csak az etnikai kapcsolatokat és határokat, amelyek a legtöbb plurális társadalomban már természetes képződmények, amelyek nem valamiféle egyoldalú és hegemon képet feltételeznek a másikról, hanem inkább a „mi” és az „ők” közti különbözőségeket kutatják. (Eriksen 1991: 127–144; Eriksen 2008; Brubaker–Feischmidt–Fox–Grancea 2004: 31–64, Keményfi 2002: 376–384).

Mindazonáltal jogosan merül fel a kérdés: melyek azok a jellegzetességek, amelyek az adott változó világban mégis egyfajta együttesen megjelenített diszkontinuitást és ezáltal etnikai jelleget, identitást adnak egy csoportnak? Ezek a megkülönböztető jegyek, Barth szerint, elsősorban a *reprezentációban* nyilvánulnak meg, melyek tulajdonképpen egyfajta közösen kidolgozott határt is létrehozhatnak, ami az egymás mellett élésnek – legyen az kiegészítő, békés vagy konfliktusos – egyenes következménye (Barth 1996: 3). Ez a fajta reprezentáció Émile Durkheim kollektív reprezentációfogalmához áll a legközelebb: a francia *représentation*-t először Durkheim és tanítványai használták, a fogalom jelentése két dologra utal, egyrészt magára a megismerés folyamatára (*action de représenter*), ami tulajdonképpen egy cselekedet, másrészt egy képzetre (*image*), ami a folyamat konkrét eredményeképpen jön létre. A reprezentációnak Durkheim szerint van kollektív és egyéni változata. Az egyéni reprezentációk komplex pszichológiai és kognitív folyamatok eredményeképpen jönnek létre egy egyén agyának, elméjének produktumai, míg a kol-

lektív reprezentációk olyan gondolatok, érzelmek, szándékok, melyek egy adott közösség együttélése során alakulnak ki és a közösség nyelvében, intézményeiben és a szokásaiban testesülnek meg, objektivizálódnak. A kollektív reprezentáció Durkheim szerint független az egyéni tudattól: olyan entitás, ami nem bontható további összetevőkre, és mint ilyen, a társadalmi működés lényegét képezi. (Némedi 2006; Császi 2002).

A *szociális reprezentáció* fogalmát Serge Moskovici dolgozta ki, valójában a két durkheimi kategória köztes elemének tekinthető, mely cáfolja a kollektív reprezentáció oszthatatlanságának téziséét. Segítségével azok a folyamatok vizsgálhatók „amelyek révén a közösség számára jobbra ismeretlen tartalmak a társadalmi kommunikáció különböző csatornáin közlekedve a köznapi viselkedés értelmezésének és a viselkedéstervek kialakításának eszközeivé válnak” (László 2001). E folyamat során az absztrakt tudás a hétköznapi gondolkodás részévé válik. A szociális reprezentáció rávilágít arra a tényre, hogy a mai modern társadalmakban nincsenek olyan örökérvényű gondolkodásmódok, hiedelmek és világlátások, amelyek valamennyi társadalmi csoportra, annak minden tagjára érvényesek lennének. Egyazon dologról ugyanazon társadalom különböző csoportjai sajátos reprezentációkat alakítanak ki. A dolgozatban végzett médiareprezentáció is egy bizonyos dolognak, jelen esetben a román emlékünnepeknek a helyi magyar médiában közvetített reprezentációját tárja fel, ami bizonyára alapjaiban különbözik ugyanennek a dolognak a román médiában közölt reprezentációjától.

A szociális reprezentációk tehát a kommunikáció közvetítésével formálódnak, jönnek létre és tűnnek el, így fontos határ- és identitásalakító tényezőket is alkotnak. (László 2005.)

A *határ* fogalmát a társadalomkutatás eredetileg földrajzi értelemben használta, azonban amióta Fredrik Barth áttemelte ezt a fogalmat az antropológiába, már újabb jelentésekkel gazdagodott, és a hangsúly a földrajziról fokozatosan áttevődött az etnikaira. Barth megfogalmazása szerint a mindenkori közigazgatási és egyházigazgatási területváltoztatások egyben az etnikai-kulturális kép homogenizálására tett makroszintű kísérletként is értelmezhetők. (Barth 1996: 4.) A néprajz ezeket a határokat érintkezési vagy kontaktzónának, *mezsgyevilágnak* hívja, s ez esetben nem statikus választóvonalakról, hanem dinamikus, átjárható, eltolható, átteresztő közegekről van szó, amelyek „a kulturális játszmák és kísérletek terepei, egyben a dominancia és a hatalomgyakorlás kiemelt helyszínei is” (Ilyés 2008: 15). Hogy a határra az adott csoport milyen mértékben lehet hatással, az függ – Barth szerint – a kiterjedésétől és életstílusának homogenitásától is. Fontos azonban, hogy az adott csoport tagjai azonosulni tudjanak az adott megkülönböztető jeggyel, mert erre alapozva aztán küzdeni tudnak az elkülönülésükért. Ebben a „küzdelenben” már nagyon fontos szerepet játszanak azok a helyi intézmények, melyek összerelik az aktorokat és a résztvevők cselekvését, stílusát közelítik egymáshoz, összekovácsolják őket, közösségtudatot alakítanak ki bennük, és a közösség, valamint a kívülállók között diszkontinuitást teremtenek, erősítve ezáltal is a köztük húzódozó határokat. (Barth 1996: 5.)

Az etnicitás és az intézményesített politika kapcsolatára Eriksen is felhívta a figyelmet 1991-ben írt tanulmányában. Eszerint az intézményesült politika etnikai vonalak mentén szerveződik, vagyis az etnikai megkülönböztetés fontos szerepet kap a nyilvános politikában (Eriksen 1991: 143). Eriksen megfogalmazása szerint „etnikai konfliktusokat a politika kreál” (Eriksen 1991: 134). Ezért a kutatás során nem hagyható figyelmen kívül a politika etnikai dimenziója sem. Egyidejűleg a politika szociális dimenziójára is ki kell terjedjen a kutató figyelme: Eriksen megfogalmazása szerint az etnicitás alapján véve nem a politikában, hanem a szociális terepen szerveződik. Ilyen szociális terep például a munkamegosztás is, és ennek számos etnikai vonatkozása, egy szituáció meghatározásában ugyanis mindig ott van az etnikai dimenzió is. (Eriksen 1991: 136–139.)

Barth szerint a különböző kulturális tulajdonságokkal rendelkező csoportok békés egymás mellett élésének egyik kulcseleme ökológiai jellegű, a különféle erőforrások kiaknázásában rejlik. Abban az esetben azonban, ha az erőforrások feletti rendelkezés a tét, akkor ez manapság elképzelhetetlen egy magasabb szinten szervezett politikai entitás – az állam – beavatkozása nélkül. Egy modern államnak ugyanis, illetve az épp abban székelő rezsimnek (az állam politikáját meghatározó központnak) lehetősége van a közjavakba való beavatkozásra, melynek következtében bizonyos javakat nyílt verseny tárgyává tehet, másokat viszont fenntarthat bizonyos személyeknek vagy csoportoknak. Ezáltal az államnak lehetősége nyílik bizonyos társadalmi csoportok háttérbe szorítására és mások előnybe részesítésére, új csoportok létrehozására, vagyis a különbségek, diszkontinuitások mesterséges manipulálására. (Barth 1956.)

A média társadalmi szerepe

A média legfontosabb feladatai közé tartozik a tájékoztatás, üzenetek, információk, ismeretek átadása, a szórakoztatás, valamint a társadalmi normák és viselkedésminták közvetítése. A társadalmi vagy közösségi média elterjedésének oka a társadalomban egyre fokozódó demokratikus kommunikáció iránti igénnyel és a technika fejlődésével magyarázható. A technikai fejlődés tette lehetővé, hogy a múlt század polgári nyilvánosságának alapintézményeit: a kávéházakat, a salonokat és a tudós társaságokat felváltsák a tágabb társadalmi körökre is kiterjedő hagyományos és közösségi médiák. (Barát 2011: 151–155.) A sajtónak napjainkban vitathatatlan szerepe van a modern politikai nyilvánosság megeremtésében. A tömegtájékoztatás befolyásolása, az információ ellenőrzése fontos politikai és hatalomelméleti kérdéseket vet fel.

Ezen írás elemzésének tárgya nagymértékben kiterjed az írott sajtó anyagainak elemzésére, ezért szükségesnek tartom egy rövid médiaelméleti fejezet erejéig bemutatni, hogy a két etnikum nemzetépítési törekvései, az egymás mellett – gyakran egymás ellenében, egymásra vonatkoztatva – végbemenő ünneplési praxisai, szimbolikus akciói hogyan, milyen módszerekkel és technikákkal használják és formálják a médianyilvánosság terét a vizsgálat egyes időszakában.

A média társadalmi szerepét taglaló modellek

Bajomi Lázár Péter *Manipulál-e a média?* című, a média hatását elemző tanulmányában megállapítja, hogy manapság a média vált a legfontosabb információforrásunkká, a tájékoztatás legfontosabb eszközévé. A modern tömegkommunikációs eszközök nagymértékben átalakították nemcsak szabadidős tevékenységeinket, hanem különböző technikáikkal a mindennapi tényekről kialakított valóságélményünket is gyökeresen befolyásolhatják. (Bajomi Lázár 2006.) A médiának az emberek gondolkodására és viselkedésére gyakorolt hatása azonban korfüggő. A mai modern plurális demokráciák sokcsatornás és sokszínű médiapiaca teljesen másként hat a befogadókra, mint pl. az első világháborús, a náci vagy a kommunista propaganda, vagyis a média társadalomra gyakorolt hatása szoros összefüggést mutat a politikai, kulturális, társadalmi, technikai fejlődéssel és változásokkal. (Bajomi Lázár 2006, McQuail 2003, Angelusz 1983.) Ezért különösen fontos, hogy a különböző időszakok újságcikkeinek elemzésénél figyelembe vegyük a kor szelleméhez alkalmazkodó praktikákat, hatáselméleteket.

Bajomi Lázár tanulmányában kiváló összegzést nyújt a médiahatás- és befogadáselmélet-kutatás iskoláinak történelmi alakulásáról az 1920-as évektől napjainkig. Két nagy „iskolát” különböztet meg: a *direkthatás-modellt* és a *korlátozthatás-modellt*. Előbbibe azokat az elméleteket sorolja, melyek a média nagy és közvetlen hatását hirdetik, vagyis Lasswell lövedékelméletét (1927), Gerbner kultivációs elméletét (1969), Noëlle-Neumann hallgatásispirál-elméletét (1974) és Herman, valamint Chomsky *framing*-elméletét (1988).

A korlátozthatás-modell elméletei a média csekély és áttételes hatását tételezik fel, Bajomi Lázár ide sorolja Lazarsfeld kétlépcsős hatásmodelljét (1944), Klapper szelektívészlelés-elméletét (1960), McCombs és Shaw napirendelméletét (1972), Blumler és Katz használat- és kielégülésmodelljét (1974), Hall kódolás-dekódolásmodelljét (1980) és Dayan valamint Katz performatívhatás-modelljét (1992). (Bajomi Lázár 2006.)

Az első világháborút követő időszak, majd a kommunizmus és Nicolae Ceaușescu diktatórikus hatalmának idejében született újságcikkek elemzése során a lövedékelmélet, a kultivációs elmélet és a napirendelmélet tételei fontos adalékot szolgálhatnak elemzésemhez. Előbbi a tömegkommunikációt egyirányú folyamatként mutatja be, melynek során a befogadó közönség passzív, kritikátlan és homogén massa, akire a lövedékként záporzó üzenetek erős hatást gyakorolnak. A sikeres propaganda érdekében ez a módszer az ellenségkép megteremtésének és a tudatos hazugságok terjesztésének eszközét is rendszeresen és szisztematikusan alkalmazza. (Lasswell 1927, 1938; Bajomi Lázár 2006 és Kiss B. 2006.)

A kultivációs elmélet a magyar származású George Gerbner amerikai médiakutató nevéhez fűződik, aki az 1970-es években, elsősorban a médiafogyasztók televíziózási szokásainak vizsgálata során ismételten a média nagy hatását hangsúlyozta. Gerbner a média hatásait vizsgálva arra a megállapításra jutott, hogy a média, különösen a televíziózás, hosszú távú hatása kumulatív módon nyilvánul meg. Egyrészt

homogenizálja a társadalomban fellelhető heterogén véleményeket, másrészt szelektál, vagyis a valóság bizonyos elemeit előnybe részesíti, miközben másokat háttérbe szorít, ezért akik sokat tévéznek, hajlamosak a valóság ebbéli bemutatását a valóság hű ábrázolásának tekinteni. (Gerbner 1969 és Bajomi Lázár 2006.) A Gerbnert ért bírálatok ellenére elmondható, hogy az adott időszak viszonylag homogén médiakörnyezetét tekintve elmélete megállta a helyét, sőt kijelentései a kor írott sajtójának technikáira is jellemzőek voltak.

Igaz mindez a napirendelméletre is, amely ugyan a korlátozott hatás iskolájába tartozik, azt hangsúlyozza, hogy a média a témák közötti szelektálással értékhierarchiát, fontossági sorrendet állít fel, az események megítélését azonban nem befolyásolja számottevően. A média tehát elsősorban azt szabja meg, hogy miről gondolkodjunk, és nem azt, hogy mit gondoljunk. (Bajomi Lázár 2006 és B. C. Cohen 1963.) Ez az elmélet napjaink újságcikkeinek elemzése során is fontos kiindulópontként szolgálhat.

A rendszerváltást követő időszak újságcikkeinek elemzéséhez a framing-elmélet, a kódolás-dekódolás modell és a performatív hatás modellje nyújthat fontos elemzési támpontokat. A framing-elmélet a politikai és gazdasági elit szerepét és befolyását hangsúlyozza a médiában közvetített tartalmakra: eszerint a média nem objektív tényeket közöl, hanem a domináns társadalmi ideológiát közvetíti. A torzított valóság ábrázolása a társadalom uralkodó rétegének az eszköze a tömegek tudatának formálására. Itt a korai propagandaelméletek modern változatával állunk szemben, mely nem ellenségképet és tudatos hazugságot gyárt a rendszer legitimálásának megteremtése érdekében, hanem egy szűk politikai és gazdasági elit kezébe adja a domináns hírek kiválogatásának és közlésének, valamint az ellenvélemények marginalizálásának lehetőségét. (Bajomi Lázár 2006 és Herman–Chomsky 1988.) A kódolás-dekódolás modell a framing-elmélet továbbgondolásaként elimeri ugyan, hogy a média mindig hordoz valamilyen uralkodó értékrendet, ideológiát vagy üzenetet, hangsúlyozza azonban, hogy a „befogadónak szabadságában áll elfogadni, megfontolni vagy elutasítani ezt az értelmezést” (Bajomi Lázár 2006, lásd még Hall 1980). A performatív hatás modellje ugyancsak egy aktív befogadóból indul ki, aki folyamatos „párbeszédet” folytat – elsősorban – a sokcsatornás televízióval, aki a felkínált diskurzusok segítségével szelektál a vélemények között, keresve a saját véleményét legjobban megerősítő álláspontokat (Bajomi Lázár 2006 és Dayan–Katz 1992).

E kutatás szempontjából lényeges média hatás- és befogadómodellek rövid összegzése során az egyes korszakok írott sajtójának vizsgálatakor figyelembe kell venni, hogy a médiának az emberek gondolkodására és viselkedésére gyakorolt hatásának mértéke és iránya történelmi időszakonként – számos szociális, politikai, gazdasági és más tényező függvényeként – nagyon eltérő képet mutathat, közvetlen és tartós médiahatásokról azonban viszonylag ritkán beszélhetünk (Hammer 2006). Mi több, ez a hatás manapság, a rendszerváltás óta eltelt időszakban, a plurális modern demokráciák időszakában sokkal korlátozottabb, mint az első világháborút követő rezsimek idején.

A médiaanyag dokumentumértéke

Mivel vidéki újságok és hírlapok cikkeire támaszkodva végzem elemzésem, fontosnak tartom szólni ezek dokumentumértékéről. A helyi újságok és hírlapok fő célja tudósítani a szűkebb és tágabb régió legfontosabb kulturális, politikai, közéleti, sport és más jellegű eseményeiről. Mindazonáltal a független sajtó nem mindig a valóságot tükrözi, hanem az újságnak és a mögötte álló intézményeknek vagy egyéneknek a véleményét. Amint azt a fenti fejezetben is bemutattam, a sajtó mindig dönt arról, hogy miről beszéljen, miről ne beszéljen, miről mit és hogyan mondjon el. Ezért is indokolt több napilap párhuzamos vizsgálata, amit a vizsgálat első és utolsó időszakában meg is teszek (a többi vizsgálati időszakban csak egy napilapja volt a helyi magyarságnak). Az egyes cikkek részletes beszámolóit, valamint egy-egy évente visszatérő, ismétlődő esemény évtizedeken át történő követése, több helyi napilap cikkei alapján, nemcsak az esemény konkrét történéseiről, megkonstruálásáról, lezajlásáról ad korhű képet, hanem számos információt tartalmaz az adott kor történelmi, politikai és gazdasági eseményeiről is. Jelen kutatás a székelyföldi román nemzeti ünnepekről szóló magyar sajtó sajátos reprezentációját elemzi.

A vizsgált eseményekről kialakítandó lehető legobjektívebb kép elérése érdekében elengedhetetlenül fontos az adott kor történelmi, gazdasági és politikai eseményeinek figyelembe vétele, értelmezése is. Ahogy azt Keszeg Vilmos megjegyzi: „Vitatathatlan hogy egy korszak megértéséhez ismerni kell történeteit. A történetek beszédmódjait, műfajait, beszédhelyzeteit, szűzségét, a történelemmel szembeni attitűdöket. A történetek mögötti ideológiákat, társadalmi viszonyokat és intézményeket, a jeles napi ritusokat, a mindennapi életet.” (Keszeg 2011: 37.)

Egy adott kort megélt interjúalanyokon túlmenően az adott kor publicistáinak, újságíróinak írásai vezethetnek el az adott esemény pontosabb megismeréséhez. A narratív reprezentáció során azonban a történetet mesélő személy cselekvést hajt végre, melynek során nemcsak láthatóvá teszi és értelmezi a lokális eseményeket, hanem ő maga is alakíthatja azt, részt vehet annak megkonstruálásában, vagyis nem csupán visszatükrözi az eseményeket, hanem maga is létrehoz egy világot. (Keszeg 2011: 230.) A sajtó az írott, vagyis a közvetett kommunikáció eszköze egészen napjainkig. Feladata tehát tájékoztatni, felkészíteni, mozgósítani, befolyásolni olvasóit, bizonyos eseményeket, történéseket felnagyítani, kihagyni, elhallgatni vagy akár manipulálni, vagyis alakítani az olvasók egyes eseményekről kialakult véleményét, meglátását.

Az általam vizsgált fesztív eseményekről való tudósítások esetében a narratív struktúra nagymértékben meghatározza azt, hogy a mesélő milyen mértékben képes szubjektívizálni az adott eseményt az elmesélés során. A rituális ünnepekről szóló tudósításnak rövid, hírszerű formája többnyire kötött, mely néhány soros cikkben, meghatározott foratókönyv alapján számol be az ünnepi eseményről. Ezek a tudósítások rövid, tényszerű hírek, többnyire az esemény történelmi kontextusáról (a fejedelemségek egyesítése, Erdély egyesítése a Román Királysággal) helyszínéről, a résztvevőkről, az ünnepi alkalom legfontosabb mozzanatairól (ünnepi

beszéd, zászlófelvonás, koszorúzás, katonai parádé) és főbb szimbólumairól (nemzeti zászlók) tudósítanak. Az éves rendszerességgel megrendezett ünnepi esemény alkalmából született nagyobb lélegzetvételű, akár több oldalra is kiterjedő tudósítások és történelmi jellegű írások már arra is alkalmasak, hogy felidézzék és birtokba vegyék a lokális, vagy össznemzeti múltat, annak fontos eseményeit és személyiségeit, megkonstruálják vagy népszerűsítsék őket, kapcsolatot teremtsenek a múlt és a jelen eseményei, a lokális és a nemzeti történelem, a kommunikatív és kulturális emlékezet, a biografikus narratívák és a történelem között. (Keszeg 2011: 67–78.)

Az elemzés során ezekre a rejtett kapcsolatokra is rávilágítok. S mivel az utóbbi narratív stratégia során különböző, az esemény napi szintű dokumentációját is befolyásoló, külső hatások is érhetik a cselekvő, elmesélő személyét, ezért szólnunk kell bővebben e folyamatokról is. (Verdery 1991: 39, Papp 2004: 63, Bodó 2004b: 23–39.) Ilyen behatások lehetnek például a cenzúra, a hivatalos és magánszféra ünneplési szokásai közötti disszonancia, a kommunizmus propaganda- és mítoszteremtő törekvései vagy a kisebbség és a többség ambivalens viszonya.

Az államszocialista rendszer sajtópropagandája és a cenzúra szerepe

Annak érdekében, hogy a kommunizmus és különösen a Ceaușescu-korszak sajtójáról átfogó képet kapjunk, szükséges ezen a ponton néhány szót ejteni a kommunista időszak cenzúrázási technikáiról és propagandatevékenységéről. A kommunista sajtó esetében ugyanis hatványozottan igaz, hogy a sajtó nem a valóságot tükrözi, hanem annak a propaganda és a cenzúra által erősen befolyásolt, eltorzított verzióját. Míg a cenzúra az egyes nézetek terjedését, terjesztését igyekezett gátolni, addig a propaganda célja bizonyos nézetek terjesztése volt. (Bajomi Lázár 2006, Kiss B. 2006, Lázár 2006.) A romániai cenzúrákatatás eddigi eredményeit figyelembe véve (Ficeac 1999, Marino 1997: 49–54, Marino 2000, Cseke 2003, Papp 2004) megállapítható, hogy az 1940-es évek második felében a kommunista hatalom beszüntette a létező civil szerveződések és azok újságait, új, saját intézményeket és újságokat hozott létre és működtetett. (Rögtön a felszabadulás után, 1945-ben még a Szövetséges Ellenőrző Bizottság töltötte be a fő cenzúrabizottság szerepét.) Meghatározta ugyanakkor azt is, hogy kik és milyen körülmények között válhatnak újságírókká, az újságírói akadémiára felvételiző diákokat „lojalitásvizsgának” vetette alá. A mindent átható, centralizált hatalom főként Bukarestbe központosított újságainak ellenőrzése az ötvenes évekre éri el a csúcát. (Papp 2004: 55.) A hatvanas évek elején tapasztalható rövid, időleges enyhülést követően az 1968-as meggyésítés következtében létrejött regionális lapok új cenzúrázási technikákat követeltek meg. Így jött létre az állami és politikai cenzúra intézménye, az egyik a tartalmat, a másik a Román Kommunista Párt (RKP) előírásainak betartását vizsgálta regionális szinten. Az 1974. áprilisi új sajtótörvény pedig hivatalosan is létrehozta a cenzúra intézményét, az 1975-ös RKP-program pedig hivatalosan megerősíti a sajtó propagandaerősítésben játszott szerepét. A totális kontroll kivitelezését a cenzorok és propagandisták munkamegosztás és szakmabeliek bevonása révén érték el. (Papp 2004: 56.)

1977-ben egy hirtelen fordulattal hivatalosan beszüntetik a cenzúrázás intézményét, a cenzúrázási feladatok azonban ezután sem szűnnek meg, csupán átruházzódnak a megyei pártbizottságok aktivistáira, illetve a hatalom által felkínált keretek figyelembevételével kialakul és megerősödik az öncenzúrázás intézménye. A szövegek ritualizálódnak, kialakulnak a szövegezési sémák és egy erőteljesen metaforikus nyelvezet. A kimondottan kisebbségi sajtót érintő megszorítások az 1980-as években érik el csúcspontjukat, és még az általános korlátozásokat is túlszárnyalják: magyar lapokat szüntettek meg vagy vontak össze román napilapokkal, 1983-ban törvényerejű rendelettel akadályozták meg a szamizdat lapok megjelenését azáltal, hogy belügyminisztériumi engedélyhez kötötték az írógépek vagy más sokszorosító készülékek birtoklását. 1988-tól pedig betiltották a magyar helységnevek írásban történő használatát. (Papp 2004: 52.)⁸

A cenzúra intézményével párhuzamosan, és tulajdonképpen az általa kialakított információhiányos teret kihasználva, a második világháború utáni években a marxista-leninista ideológia a sajtó által létrehozott rituális kommunikáció segítségével egy jól működő propagandagépezetet hozott létre, mellyel az új eszmék terjesztéséről, a meggyőzésről és a mozgósításról gondoskodott. Célja a szekuralizált társadalomnak új erkölcsi irányt szabni, a társadalmat tökéletesíteni, az abszolút „jó” szolgálatába (Sartori 1999: 192–193.) állítani. A nagy vallások hittételeinek mintájára, hasonló transzcendens élmény kialakítása céljából szekuláris mítoszok teremtésével is törekszik a társadalom homogenizálására.

E folyamat során „vallásellenességével [...] deszakralizálta, másfelől viszont saját mítoszainak megteremtésével és az ezekbe vetett hit kialakításával reszakralizálta azt a társadalmi teret, amelyben hatását kifejtette” (Gyórfy 2009; lásd ehhez még Császi 2002: 15). Az új uralkodó ideológiai rendszer beszünteti az ideológiai pluralitást, egypártrendszert hoz létre, kidolgozza és megvalósítja a szocializmus építésének politikáját, a múlt átírásával új történelemszemléletet alakít ki, és egyidejűleg gondoskodik a társadalom jövőképeinek formálásáról is, felszámolva ezáltal az ideológia és a mindennapok valósága között egyre erőteljesebben tátongó szakadékot. Technikái között szerepel a mítoszteremtésen túl a világ duális ábrázolásának módja, valamint a nagyszabású, rendszeresen visszatérő, felülről irányított ünnepi és rituális események szervezése és ezzel párhuzamosan az egyéni szféra felszámolására tett különböző kísérletek. (Gyórfy 2009.) Az itt röviden – Gyórfy Gábor tanulmánya nyomán – felvázolt ideológiai elemek a propagandasajtóban a rituális kommunikáció segítségével váltak a pszeudovalóság és a kollektív tudat részévé, egyfajta transzcendens élményt biztosítva a társadalom tagjainak (Gyórfy 2009).

A kommunista hatalom sajtó feletti uralma csak egy kis szelete volt a társadalom felett gyakorolt totális kontrollnak: a hatalom uralma kiterjedt az egyén és kisebb-nagyobb közössége életének minden területére és minden cselekedetére

8 Ilyen anakronisztikus és morbid nyelvhasználat vette kezdetét: „A Țirgu Secuiesc-i városi művelődési házban a *Nicolae Ceaușescu* korszak megvalósításai, *Covasna megye fejlődési tervtáblája 1990-ig* címmel a Megyei Múzeum szervezésében kerül sor ma előadásra.” *Megyei Tükör*. 1988. augusztus 23.

(pl. személyes levelek ellenőrzése, lehallgatások stb.). Michel Foucault a hatalomnak ezt a fajta megnyilvánulását az egyén életének minden történése feletti ellenőrzésének nevezte. A kommunikáció feletti kontroll szintén a személyek ellenőrzésének részét képezi (Foucault 1982).

A továbbiakban a konkrét emlékünnepek elemzése során azt vizsgálom meg, hogy milyen kommunikációs stratégiákat működtet a hatalom a nemzeti ünnepek-kor, ez hogyan szolgálja a társadalom fölötti ellenőrzést, és melyek a lokális társadalom erre adott válaszai.

Mítoszteremtés a szocializmus idején (L. Boia)

Fontos ezen a ponton bővebben szólni a Román Kommunista Párt, a kommunizmus és a szocializmus mítoszteremtő tevékenységéről is. A „mítosz” fogalom használata során Lucian Boia meghatározására támaszkodom. Eszerint a mítosz „olyan képzeletbeli alkotás (ez azonban, ismételjük: nem jelenti sem azt, hogy 'reális', sem hogy 'irreális', hanem a képzeletbeli logikája szerinti elrendezésű), amelynek az a rendeltetése, hogy kozmikus és társadalmi jelenségek lényegét kidomborítsa, szoros viszonyban a közösség alapvető értékeivel, és az a célja, hogy biztosítsa annak összetartó erejét” (Boia 1999b: 8). A mítosz legfontosabb jellemzői Lucian Boia szerint, hogy erősen „betagoló (integrátor)” és „egyszerűsítő (szimplifikátor)”, valamint „arra irányul, hogy a jelenségek sokféleségét és összetettségét csökkentve állítsa őket sajtóságos értelmezési tengelybe” (Boia 1999b: 9).

Lucian Boia írásai és munkatársainak, a *Miturile comunismului românesc*⁹ című kötet társszerzőinek írásai alapján megállapítható, hogy a kommunizmus alatt több szinten párhuzamosan folyt a román köztudat át- és megformálása, a kommunista ideológia elmélyítése, a mítoszteremtés. Beszelnünk kell itt egyrészt a „történelem mitizálásáról” (Boia 1999b: 7), melynek lényege bizonyos történelmi események túldimenzionálása, az egyes események közötti lineáris logika megteremtése, azok lecsupaszítása és a rendszer céljainak való alávetése. A kommunizmus hosszú évtizedei során „mélyen meggyökerezett a történelem objektivitásának ábrándképe”, illetve az a felfogás, hogy a „kommunista ideológia nem torzított lényegesen a történelmen” (Boia 1999b: 9), így a későbbiekben látni fogjuk, hogy ennek a történelmi felfogásmódnak a maradványait a rendszerváltás utáni időszakban is érzékeljük az egyes ünnepi eseményekről való megemlékezéseket vizsgálva. Ennek a felfogásnak köszönhetően számos téves történelmi ábránd él tovább a mai román köztudatban, és ad terepet, valamint kutatási és vitafelületet számos helyi és nyugat-európai kutatócsoportnak.

A mítoszteremtés másik erősen szembevetendő módszere egyes történelmi *személyiségek, írók, költők mitizálása*, személyiségükhöz kötődő jelentéstartalmak folyamatos változása, változtatása, az adott rendszer szolgálatába való állítása. A teljesség igénye nélkül csak néhány ilyen személyt említenék. Ilyen például Mihai

9 A román kommunizmus mítoszai.

Viteazul vajda alakja, aki Lucian Boia szerint „bármely más történelmi mintánál jobban szemlélteti a román köztudatban végbement váltásokat” (Boia 1999b: 23–28). 1599–1600-ban a vajda egyesítette pár hónapra Moldvát, Havasalföldet és Erdélyt. Ez a cselekedete csak a 19. század közepén válik hősi tette, és nyer kiemelt szerepet a kommunizmus ideje alatt, míg pl. a 17. században Mihai Viteazul teljesen más erényeit emelik ki a krónikások, így pl. keresztény eszmeiségét és hódítói becsvágát. (Boia 1999b: 23–28.) Ioana Both doktori disszertációjában részletesen bemutatja, hogy hasonló jelentéstartalom-változáson megy át Mihai Eminescu alakja is. Az „ifjú zseniből” így lesz később a „nemzet nagy költője”, majd a költő szó elhalványodik, és a kommunizmus alatt a „nemzet” szó kerül kiemelésre. Mivel a nemzet fiának nehéz életével és sorsával minden paraszt és munkás azonosulhatott, és megtanulhatott fellépni a társadalmi igazságtalanságok ellen, igazi forradalmarrá, alakját nemzet hőségévé formálták. (Both 2001: 74. és Boia 1998: 71.) A sor még folytatható lenne, Adrian Drăgășanu Nicolae Bălcescuról írt tanulmányával (Drăgășanu 1998) vagy Ovidiu Cristea Ottomán Birodalom ellen küzdő nagy alakjai (Mircea cel Bătrân, Ștefan cel Mare, Hunyadi János) esetében bekövetkező jelentéstartalmak változásának elemzésével, ez azonban nem célja e műnek (Cristea 1998).

A mítoszteremtés azonban nem kizárólag a nagy történelmi személyiségekre terjedt ki, hanem ahogy azt később részletesen bemutatom, a kommunizmus első időszakában megszületett a *munka hőségének mítosza*, vagyis kisemberek nagy cselekedetei kerülnek sokszor a figyelem középpontjába: egyszerű munkások és soros katonák. Őket követik az *ötéves tervek* és azok határidő előtti túlteljesítésének *mítoszsorozata*, majd a kisemberek helyét, a kommunista propaganda és a párt legitimitásának csökkenésével egyidejűleg, átveszi a *párt*, majd *annak vezetője, Nicolae Ceaușescu* önmagában is *mitikus alakja*.

Kutatásmódszertan

Kutatásom során a *konstruktivista* megközelítésnek (Barth 1996: 8) megfelelően az etnikai identitásokat mint jól behatárolható történelmi időszakokra jellemző konstrukciókat, azok különbségeinek megfogalmazását, hangsúlyozását és reprezentációját, vagyis az interetnikus viszonyok reprezentációját vizsgálom *tartalomelemzés* (Holsti 1969 és Antal 1976)¹⁰ és egy konkrét ünnepi esemény kapcsán. A tartalomelemzés során a médiareprezentáció elemzését *kvantitatív és kvalitatív elemzési módszer*¹¹ segítségével végzem el, melynek során 574 magyar nyelvű újságcik-

10 Berelson szerint a tartalomelemzés egy olyan kutatási technika, amely a kommunikációs tartalom objektív, szisztematikus és kvantitatív leírását szolgálja (Berelson 1952).

11 A kvantitatív módszer az adatok mennyiségére és az ebből adódó induktív következtetésekre összpontosít. A kvalitatív megközelítés a közlemény, vagyis a mi esetünkben a szöveg látens, szemantikai tartalmának megfejtésére és az azokból levonható mögöttes tartalmakra koncentrál. Az elemzési módszer során a hipotézis és a kutatási program konkrét tartalomelemző folyamatra lefordítva operacionálizálható, tehát szisztematikus elemző lépések segítségével megbízható és követhető módon feltárható a szövegek mélyszerkezete. (Antal 1976 és Krippendorff 1995, hivatkozva Kérdő 2008: 10–17. és 55.)

ket elemzek.¹² Az újságcikkek mögöttes tartalmának, mélyszerkezetének feltárása a kvalitatív módszerek közül a *szemiotikai iskola diskurzuselemző módszerét* követi. A szemiotikai iskola célja a szöveg, az üzenet kulturális hatásának és szerepének vizsgálata, vagyis az, hogy a szövegek miként hatnak szemantikailag, milyen jelentésértelmezést váltanak ki a befogadóból. A Dell Hymes által bevezetett beszélés néprajza vagy a beszélés etnográfija fogalma azokra a különböző kultúrák által használt beszédmódokra koncentrál, amelyek nélkül nem érthető a kommunikációs esemény sikere, a résztvevők célja és szerepe, a kommunikációs eszköz kiválasztása vagy a cselekvés sorrendje. (Boronkai 2012: 86–92.) A vizsgálat során a diskurzuselemzési módszernek nem a hagyományos szövegszintű elemzési módszerére koncentrálok, hanem a foucault-i felfogást követem, amely elsősorban az etnikumhoz vagy a nyelvhez köthető konfliktusos csoportidentitásokat vizsgálja, azokat nem eleve adottként fogja fel, hanem egymás viszonylatában. Eszerint az identitás úgy jön létre, hogy az érintett megkülönbözteti magát a hozzá nem tartozóktól, a beszélés néprajza tehát ebben az értelemben nyer értelmet. A foucault-i felfogás az identitásépítés intézményi gyakorlatait is vizsgálja, tehát a diskurzusok strukturális rendjének makroszintjét, a jelentés tág történelmi rendszerét (Mottier 2004: 157–159): „A diskurzus látszólag talán jelentéktelen dolog, de jellemző tilalmai hamar felfedik kapcsolatát a vággyal és a hatalommal. És ebben nincs semmi meglepő. Hiszen a diskurzus – a pszichoanalízis tanúsága szerint – nem csupán egyszerűen megmutatja (vagy elrejti) a vágyat, hanem a vágy tárgya is. A történelem szüntelenül arra oktat minket, hogy a diskurzus nemcsak egyszerűen tolmácsolja a küzdelmeket és az uralmi rendszereket, hanem érte folyik a harc, általa dül a küzdelem; tehát a diskurzus az a hatalom, amelyet az emberek igyekeznek megkaparintani.” (Foucault 1991 [1971].)

A háromszéki történelmi emlékünnepek szerkezetváltozása, a bennük rejlő interetnikus viszonyok reprezentációja a diskurzusok és jelentéstartalmak közel száz év alatt végbement változásain keresztül mutatkozik meg, ekképpen nyer értelmet a fenti elmélet. Az elemzés során az 1918 és 2015 között megjelent háromszéki regionális magyar nyelvű napilapokat elemzem azzal a céllal, hogy bemutassam a román emlékünnepek magyar sajtóreprezentációját, jelentéstartalmuk, szerkezetük változását, az ünneplés kezdetétől egészen napjainkig.

Az elemzésnek nem célja megvizsgálni a román nyelvű helyi napilapok emlékünnepekkel kapcsolatos írásait, a kutatás célja ugyanis nem összehasonlítás. A *tizenhat mélyinterjúban* közölt információk a vizsgált emlékünnepek kontextusának jobb megértését segítik elő.

A könyv utolsó fejezetében az *antropológiai résztvevő megfigyelés* módszerével dokumentálom napjaink legfontosabb román nemzeti emlékünnepeinek, *december elsejének* sepsiszentgyörgyi megkonstruálását. A konkrét ünnepi esemény dokumentálásakor és elemzésekor elsősorban mezo- és makroszinten vizsgálódom,

12 Minden olyan, a regionális magyar sajtóban 1918 és 2015 között megjelent és elérhető újságcikket megvizsgálók, amely a négy emlékünnepeg valamelyikével foglalkozik.

azzal a céllal, hogy bemutassam az etnikai reprezentáció megnyilvánulási formáit és az etnikai együttélés komplex valóságát. Elemzésem során csak a 2015. december 31-ig megszervezett emlékünnepeket vizsgálom.¹³

A vizsgálat helyszíne

A vizsgálat tágabb helyszíne a Székelyföld egyik fontos közigazgatási-történelmi egysége: Háromszék, mely terület 1562-ben Sepsí-, Orbai-, és Kézdiszék egyesülésével jött létre. Az egykori Háromszék területét délről és nyugatról régen a lutheránus felekezetű, szász többségű, de mára ortodox román többségű Barcaság, keleten az ortodox román többségű Moldva, északon pedig a római katolikus csíki székelyek által lakott területek határolják. (Roth 1996.)

Céлом az interetnikus viszonyok reprezentációjának vizsgálata a háromszéki történelmi emlékünnepek szerkezetében, ezért a vizsgálat szűkebb helyszínéül egy olyan barthi értelemben vett határterületet¹⁴ választottam, mely Háromszéken belül etnikai szempontból igazi „mezsgyevilágot” (Ilyés 2008) alkot, és koncentráltan leképezi Háromszék interetnikus viszonyait: az egykori Sepsiszék közigazgatási, a mai Kovászna megye adminisztratív központját, az Olt folyó völgyében elhelyezkedő Sepsiszentgyörgyöt.¹⁵ A vizsgálat szűkebb helyszíne Sepsiszentgyörgy és környéke, ahol sajátos kisebbség-többség etnikumközi viszonyt eredményez a terület földrajzi elhelyezkedése és történelmi evolúciója: ez a román „nemzetállam” földrajzi középpontjában fekvő terület, melyet 76,7%-ban népesít be a magyar (kisebbségi) nemzet. Itt a nemzeti ünnepet rendszeresen megünneplő nemzetállam többségi komponense (románok) mindössze 21,9%-ot alkot, tehát számbeli kisebbségben van. (Varga E. Á. 2012.) Ezen a terepen az etnikai kölcsönhatások jelentős szerepet játszanak az itt lakók mindennapjaiban, és megyeközpontról lévén szó, az emlékünnepek koncentráltan jelennek meg, fontos kulturális játszmák és kísérletek terepeivé, a dominancia és a hatalomgyakorlás kiemelt helyszínévé változtatva Sepsiszentgyörgyöt (Ilyés 2008: 15, Jeggler 1994).

A megyeszékhely és környéke olyan jelentős magyar–román kontaktzóna, mely 30 km-re fekszik az egykor szászok, ma főként románok által lakott nyolcadik legnépesebb romániai várostól, Brassótól (Kiss–Barna 2012: 10).¹⁶ A szászok 1945 utá-

13 A vizsgálat azért zárul a 2015-ös emlékünnepek elemzésével, hogy a kutató számára a zárt időkeret lehetőséget nyújtson az eseményektől való időbeni eltávolodásra. Ezáltal az időben is lezárt események tudományos objektivitással elemezhetők.

14 A határ fogalmát a társadalomkutatás eredetileg földrajzi értelemben használta, azonban amióta Fredrik Barth átemelte ezt a fogalmat az antropológiába, már újabb jelentésekkel gazdagodott, és a hangsúly a földrajziról fokozatosan áttevődött az etnikaira. Barth megfogalmazása szerint a mindenkori közigazgatási és egyház–igazgatási területváltoztatások egyben az etnikai–kulturális kép homogenizálására tett makroszintű kísérletként is értelmezhetők. (Barth 1996: 4.)

15 Kádár Gyula történész kutatásai igazolják, hogy Sepsiszentgyörgy első írásos említése 1332-ből való, amikor a dézsmáösszeírók az akkori szokásoknak megfelelően, latinul S. Georgio néven jegyzik a települést, ami Sanctus Georgiust, azaz Szent Györgyöt jelent. (Kádár 2013: 41.)

16 Brassót a szászok alapították, szabad királyi városi státuszát 1422-ben nyerte el, és a történelem során jelentős közigazgatási és kulturális szerepet töltött be (lásd Roth 2010).

ni elhurcolása, elmenekülése, a lakosságcserek és a 80-as évek kivándorlási hullámai következtében az egykor többnyire német anyanyelvű, de jelentős magyar lakost is számláló Brassó és környéke (az egykori Barcaság) etnikai összetétele gyökeresen átalakult (Pozsony 2009a: 53–56, 2009c: 31–32), így vált Sepsiszentgyörgy és környéke egyfajta etnikai ütközőzónává, határterületté. Ezért ígér izgalmas kutatási eredményeket az ezen a terepen végzett interetnikus viszonyok reprezentációját kutató munka.

A 2002-es és a 2011-es népszámlálási eredmények alapján a megyeszékhely Románia negyedik legnagyobb magyar városának minősül Marosvásárhely, Kolozsvár és Nagyvárad után (Kiss–Barna 2012: 25). Varga E. Árpád a hivatalos népszámlálások Sepsiszentgyörgyre vonatkozó adatai és összesítései (Varga E. Á. 2007) mutatják, hogy a város az elmúlt száz év során etnikai összetételét illetően jelentős változáson ment át. Eszerint 2002-ben a város összlakossága 60 389 fő volt, és ebből 14 134 fő románnak, 45 012 magyarnak, 118 németnek és 1 125 egyéb nemzetiségűnek vallotta magát. Az 1850-es népszámlálási adatok azt mutatják, hogy a város 2 302 lakosából 422 (18%) román nemzetiségű, 62 roma, 1 818 magyar. 1910-ben a 8 665 lakosból már csak 108 fő vallotta magát románnak, feltételezhető, hogy az eltelt húsz év alatt nagy részük asszimilálódott. 1920-ban az összlakosság 11,9%-a román, 83,5%-a magyar nemzetiségű. A város ipari fejlődésének köszönhetően a 60-as években megduplázódott a lakosság száma, így 1966-ra 20 768 főre duzzadt a lakosság, ebből 2 560 román, 17 739 magyar és 331 roma (Veres–Salat 2003: 149–150). 2002-re a románok aránya az összlakosság 23,4%-ra nőtt, míg a magyaroké közben 74,5%-ra csökkent (Varga E. Á. 2007). Bár a román lakosok száma a székelyföldi Sepsiszentgyörgyön és általában a Székelyföldön az első világháborút követő nyolcvan év alatt megduplázódott, valójában ezen a területen a román nemzetiségű lakosok még mindig kisebbségben vannak az itt élő tömbmagyarsághoz viszonyítva. A népesedési viszonyok alakulása is magyarázza, hogy a megnövekedett számú, de valójában kisebbségben élő román lakosság etnikai reprezentációs igénye is nőtt az elmúlt évszázad során. Ekképpen a megyeközpont a román és a magyar közösség identitásartikulációs vágyát jól tükröző emlékünnepek fontos központjává vált.

Magyarok száma és aránya Sepsiszentgyörgyön					
1992	%	2002	%	2011	%
51 073	74,7	46 113	74,9	41 770	76,9

Forrás: Kiss–Barna 2012: 25.

Kiss Tamás és Barna Gergő 2002-es népszámlálást elemző tanulmányukban a magyarokra vonatkozó népesedési arány Varga E. Árpád által megállapítottéhoz képest enyhén magasabb, 74,9%-os magyar többségről számolnak be Sepsiszent-

györgy esetében. Míg 1992-ben az itt élő magyarság 74,7%-os többséget alkotott, 2011-ben már 76,9%-ot,¹⁷ ami több mint 2%-os növekedést mutat helyi szinten.

Országos szinten azonban Kiss–Barna megállapítja, hogy 2002 és 2011 közötti időszakban a természetes népmozgalmi folyamatok kedvezőtlenebb végeredményre vezettek a magyar közösségre nézve (13,6%-os fogyás). Románia összlakosságának fogyása ennél kisebb mértéket (13%) mutat. A romániai magyar népesség csökkenését elsősorban a migrációs veszteség okozta, ami főként a szórványterületeken és a dél-erdélyi városokban volt jelentős.

Székelyföldön és kisebb mértékben a Partiumban elsősorban a kedvezőbb körstruktúrájának köszönhetően, pozitívabb a természetes népmozgalmi egyenleg is. A 2011-es népszámlálás eredményei tehát a regionális szétfejlődés irányába mutatnak. A szórványterületek a vártnál gyorsabban felszámolódnak, s a tömbmagyar területek súlya az erdélyi magyar közösségen belül elkerülhetetlenül felértékelődik. (Kiss T. 2012 és Kiss–Barna 2012: 11.) Ebben a folyamatban Sepsiszentgyörgy jelentősége és az itt zajló interetnikus viszonyok, játszmák alakulásának nyomon követése fontos lenyomata lehet az összerdélyi interetnikus viszonyok alakulásának.

Az elemzés tárgya

A vizsgálat során a kézdivásárhelyi Céhtörténeti Múzeumban, a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeumban, a Bod Péter Megyei Könyvtárban és a jelenkori internetes portálok archívumaiban található magyar nyelvű újságyanyagokat, a *Székely Hírlapot*, a *Székely Újságot*, valamint ezeknek 1925-től egyesített változatát, *Székely Újság egyesülve a Székely Hírlappal*, valamint a *Népi Egységet*, a *Megyei Tükör* című lapot, a *Háromszéket* és a *Székely Hírmondót* vizsgálom.¹⁸ A tartalom-elemzés során áttekintek minden olyan tény- és véleményközlő újságcikket (Besenyő 2008), ami a vizsgált négy emlékünnepe (január 24., május 9–10., augusztus 23. és a december 1.) valamelyikével foglalkozik.

A Brassóban megjelent *Népi Egység* napilap számait 1944 és 1947 közötti időszakban tekintetem át. Azért volt szükség a szomszédos megye legfontosabb magyar nyelvű napilapjának bevonására az említett időszakban, mert 1944 és 1967 között Sepsiszentgyörgynek csak részben volt helyi magyar napilapja. A *Népi Egységet* ugyanis 1944-től 1946 szeptemberéig Brassóban, 1946-tól 1948 márciusáig, vagyis megszűnéséig Sepsiszentgyörgyön szerkesztették. (Sipos 1983.) Így feltételezhető, hogy a sepsiszentgyörgyiek is ebből a napilapból informálódtak, a *Népi Egység* számait ezért dokumentálták a sepsiszentgyörgyi Bod Péter Megyei Könyvtárban. Egyidejűleg azt is megjegyzem, hogy összesen kilenc cikkről van szó, ami számában elenyésző a vizsgált 574 cikkhez viszonyítva, vagyis az itt nyert információk nem torzítják a vizsgálat végső eredményeit. Mivel e kutatás csak magyar sajtóanyagra épül, voltaképpen a kisebbségnek a többség által szervezett hivatalos,

17 Varga E. Árpád adatai alapján a magyarok aránya 76,7%.

18 1918 és 1925 között a vizsgált ünnepekről nem tesznek említést az újságok.

nemzeti ünneprendjéhez való viszonyulását lehet segítségével bemutatni, elemezni és értelmezni.

Váry O. Péter és Incze László kutatásaira támaszkodva megállapítható, hogy a *Székely Újság* először 1904. január 3-án, a *Székely Hírlap* pedig 1906-ban jelent meg Kézdivásárhelyen. Utóbbi 1915-ig majd 1924 és 1944 között újra működött. A két lap 1925-től egészen 1944-ig egyesült és ekkor már napi rendszerességgel látott napvilágot. (Incze 1999: 7–8.)

A *Székely Hírmondó* szintén kézdivásárhelyi napilap, mely először 1849 júniusában négy szám erejéig került kiadásra (Incze 2000), majd 1996. március 15-én indult újra (Váry 2006). A *Székely Újság*, egyesülve a *Székely Hírlappal*, 1944-es megszűnését követően Székelyföld háromszéki része gyakorlatilag helyi, regionális magyar napilap nélkül maradt egészen 1968-ig. A keletkezett úrt 1944 és 1947 között a Brassóban megjelent *Népi Egység* próbálta betölteni. Ennek megszűnését követően Háromszék közel negyed évszázadon át gyakorlatilag saját regionális magyar írott sajtó nélkül maradt. A hiányt először a Sepsiszentgyörgyön 1968-tól megjelenő *Megyei Tükör* című, kezdetben heti, majd 1976. június 1-től napi rendszerességgel megjelenő lap töltötte ki. Az 1989-es rendszerváltással egyidőben megszűnt a *Megyei Tükör* is, mivel 1989. december 23-tól annak helyét a Sepsiszentgyörgyön szerkesztett *Háromszék* című regionális napilap vette át, s vált a régió egyik legjelentősebb írott sajtóorgánumává. Szintén akkortól kezdett kisebb-nagyobb megszakításokkal működni a *Székely Újság* is a céhes városban. 1996-tól szintén Kézdivásárhelyen újraindult a *Székely Hírmondó* is, mely kezdetben kéthetente, majd 1998-tól napi rendszerességgel jelent meg, s életképességét az egyre nagyobb eladott lapszám bizonyítja, így mára már joggal nevezhető a *Háromszék*hez hasonló ismertséggel és elismertséggel rendelkező napilapnak. (Váry 2006: 153–157.)

A felsorolt újságoknak elsősorban azokat a számainak tekintetem át, melyek a legjelentősebb román nemzeti ünnepekről tudósítanak. A románság ünneplési szokásainak ismeretében a január 24., május 9–10., az augusztus 23. és a december 1-jéhez kötődő ünnepköröket vizsgálom.

1859. január 24-ét Moldva és Havasalföld egyesüléseként tartja számon a történelmi emlékezet: ezen a napon mindkét román fejedelemségben Alexandru Ioan Cuzát választották meg fejedelemnek, aki ezáltal személyében egyesítette a két tartományt (*perszonálunió*). Az ünnepkör élénken él a románság ünnepi emlékezetében, s hivatalos berkekben országszerte éves rendszerességgel megünneplésre is került az elmúlt közel egy évszázad során. A 2014. december 18-án elfogadott 171/2014-es számú törvény mondja ki azonban először, hogy január 24. Románia nemzeti ünnepe.¹⁹

A második vizsgált emlékünnap a május 9–10-ei ünnepkörhöz kötődik. Ez az ünnep az elmúlt évszázad során többször is radikális jelentésbeli, tartalmi változáson ment keresztül, melyet részletesebben csak később fogok elemezni. Történel-

19 Monitorul Oficial, Partea I nr. 922 din 18 decembrie 2014. Elérhetőség: http://www.dreptonline.ro/monitorul_oficial/monitor_oficial.php?id_monitor=11773 (letöltve 2015.06.12.)

mi szempontból azonban számos jeles esemény történt ezen a két napon. Az első ilyen történelmi esemény 1866-ra datálódik, amikor is Alexandru Ioan Cuza elűzése után I. Károly (eredeti nevén Karl Eitel Friedrich Zephyrinus Ludwig von Hohenzollern-Sigmaringen) 1866. május 10-én Bukarestbe érkezett, s ezen a napon tett új fejedelemeként esküt a parlament előtt.

Az Oszmán Birodalom ellen megvívott függetlenségi háborúk forratagában 1877. május 9-én I. Károly és külügyminisztere, Mihail Kogălniceanu, kikiáltották Románia teljes állami függetlenségét, majd május 10-én hivatalosan is aláírták az eseményt szentesítő okiratot. Pár évvel az ország függetlenségének kihirdetése után, 1881. május 10-én I. Károlyt királlyá koronázták. Mindazonáltal, ugyanezen ünnepkör másik jelentős történelmi eseménye a második világháborúhoz köthető: a fasizmus ellenében összefogott nagyhatalmak 1945. május 9-én győzték le a hitleri Németországot. Így e jeles nap csakhamar a második világháború befejezése és a fasizmus feletti győzelem emléknapjává vált Romániában is. Ennek az ünnepnapnak a jelentéstartalma a rendszerváltást követően még tovább bővült, hiszen az egységes Európa megalkotásának első jelentős dokumentumát, az úgynevezett Schumann-nyilatkozatot éppen 1950. május 9-én írták alá, így ez a nap az Európai Unió megalakításának hivatalos napjává is vált.

A 2015. május 18-án életbe lépett 103/2015-ös törvény kimondja, hogy május 10. Románia harmadik hivatalos nemzeti ünnepe.²⁰ A törvénytervezetet benyújtó képviselő, Puiu Hașotti, három történelmi eseményt említett, melyek indokolják az ünnep hivatalossá tételét: I. Károly király uralkodásának kezdete, az ország függetlensége és első királyának megkoronázása, vagyis mindhárom esemény szorosan összefügg az egykori monarchia intézményével.²¹

A harmadik vizsgált ünnepkör *augusztus 23.* Mivel Románia a második világháború végén, 1944. augusztus 23-án I. Mihály király támogatásával kapitulált, az ország a háborút már nem a hitleri Németország, hanem a Szövetségesek oldalán fejezte be. Az augusztus 23-án megszervezett királyi államcsíny időpontja, vagyis „az országnak a dicsőséges szovjet hadsereg általi felszabadításának” (Boia 1999b: 83) jeles napja csakhamar a Román Szocialista Köztársaság legjelentősebb állami és nemzeti ünnepévé vált. A királyi puccs időpontja a kommunista párt propagandája révén az „antifasiszta fegyveres felkelés” és a „nemzeti és társadalmi, antifasiszta és antiimperialista felszabadító forradalom” emléknapjává vált (Boia 1999b: 83). Augusztus 23. az 1989-es rendszerváltozást követően teljes mértékben elvesztette jelentőségét, s mára csak a média és a szemtanúk emlékeznek az egykori „igazi” eseményekre meg történésekre. Éppen ezért ezzel kapcsolatban elsősorban csak az 1965 és 1989 közötti időszakban megjelent sajtóanyagokat elemzem.

A negyedik, részletesen kutatott és elemzett ünnep már az új 1991-es Alkotmányban is helyet kapott, hiszen az első rész 12. cikkelyének 4. pontja kimondja,

20 Legea Nr. 103/2015. Elérhetőség: http://www.dreptonline.ro/legislatie/legea_103_2015_declararea_zilei_10_mai_zi_de_sarbatoare_nationala.php (letöltve 2015.06.12.)

21 Agerpres 2015. április 22. Elérhetőség: <http://www.agerpres.ro/politica/2015/04/22/deputatii-au-decis-ca-10-mai-sa-fie-declarata-zi-de-sarbatoare-nationala-20-39-41> (letöltve 2015.06.12.)

hogy Románia nemzeti ünnepe december 1.²² Az alaptörvény 2003-as módosítása során sem történt változás ezzel kapcsolatban.²³ Románia ezen a napon emlékezik arra az eseményre, amikor 1918. december 1-jén, a Gyulafehérvárra összehívott nemzeti nagygyűlés 1 228 résztvevője kikiáltotta Erdély egyesítését a Román Királysággal (Szász szerk. 1986).

A kutatás során négy nagyobb történelmi időszakra lebontva vizsgálom az összegyűjtött újságcikkeket, elsősorban a jobb áttekinthetőség érdekében, valamint eleve adott történelmi törésvonalak mentén haladva. Az *Erdély interetnikus viszonyainak 20. századi rövid története* című fejezetben tételesen is megismerhetjük a következő korszakok történelmi, etnikai és interetnikus háttereit: az első korszak 1918-tól 1944-ig (a Gyulafehérvári Nyilatkozat aláírásának évétől a második világháborút lezáró időszakig), a második 1945-től 1964-ig (Észak-Erdély, vele együtt Székelyföld Romániához történő visszacsatolásának évétől Gheorghe Gheorghiu-Dej kommunista uralkodásának utolsó évéig), a harmadik 1965-től 1989-ig (Ceaușescu-korszak), míg a negyedik 1990-től 2015-ig (a rendszerváltástól napjainkig) tart. A médiaelemzés során azt feltételezem, hogy az egyes korszakok történelmi, belpolitikai és interetnikus viszonyainak alakulása gyökeresen befolyásolta a vizsgált emlékünnepek szerkezetét, jelentését és jelentőségét.

A médiaanyag számokban

Kutatásaim keretében a már felsorolt újságokból az 1918 és 2015 közötti időszakban egyenként megvizsgáltam minden olyan cikket, mely a fent bemutatott négy ünnep valamelyikével foglalkozott. Sajnos a háromszéki múzeumok és könyvtárak újságanyaga olykor hiányos, ezeket a hiányokat az adatbázisban külön jeleztem.

Az adatbázis 574 különböző terjedelmű és műfajú, tény- és véleményközlő újságcikket tartalmaz, melyből 66 foglalkozik január 24., 45 május 9–10., 216 augusztus 23. és 247 pedig december 1. jelentőségével.

A mélyinterjúk

A kutatás során 2015-ben 16 mélyinterjút készítettem,²⁴ azzal a céllal, hogy a sajtóelemzés során nyert eredményeket felülvizsgáljam, illetve többletinformációt gyűjtsek a vizsgált emlékünnepekről. Az interjúalanyok kiválasztásánál ugyanazokat az időszakokat vettem figyelembe, mint az újságcikk elemzés során: 1940–1960-as évek – négy interjú; 1965-től 1989-ig terjedő időszak – négy interjú; 1990 utáni ünneplési szokások – négy interjú, valamint a szervezőbizottsági tagokkal készített négy darab interjú.

22 Constituția României 1991.

23 Constituția României 2003.

24 Az interjúk 2015-ben készültek, a válaszadók román és magyar, Sepsiszentgyörgyön és környékén élő, különböző korú és oktatási háttérrel, képzéssel rendelkező nők és férfiak. Az interjúanyag elérhető nyomtatott formában.

Az újságcikkkelemzés legelső fázisát (1918–1944) az időbeli távolság miatt nem tudtam lefedni adatközlőkkel, azonban az 1940-es és 60-as évekről nyilatkozók közül többen is említést tesznek gyermekkoruk május 10-ei felvonulásairól, vagyis a 40-es éveket megelőző ünneplési szokásokról is nyerünk adatokat. Az interjúalanyok kiválasztásakor arra törekedtem, hogy fele-fele arányban magyar és román nemzetiségű személyeket kérdezzek ki egy adott vizsgálati időszakban megélt személyes tapasztalataikról, így árnyalva az emlékünnepségről kapott képet.

Az interjúalanyok kiválasztásánál fontos szempont volt, hogy az adott személy egy adott vizsgálati időszakban aktívan is részese volt a megélt eseményeknek, tehát részt vett az emlékünnepeken. Szociális státuszukat tekintve az adatközlők az adott nemzetiség értelmiségi rétegéhez tartoznak: tanárok, történészek, újságírók és politikusok, akik sok esetben fontos háttértudással is rendelkeztek az eseményekről, így komplexebb beszélgetést tudtam folytatni velük.

Az emlékünnepek témája – a kommunizmus ünneplési szokásai, valamint a jelenkori események aktualitása miatt is – aktívan él a visszaemlékezők tudatában, így a beszélgetések gördülékenyen, jó hangulatban, olykor heves érzelmektől fűtve zajlottak. A beszélgetések átiratai öttől nyolc oldalig terjedő interjúkat eredményeztek.

A szervezőbizottsági tagokkal készített interjúknál olyan alanyokat kerestem, akik aktív tagjai voltak a szervező bizottságoknak, így pontos információkkal szolgálhattak egy adott emlékünnepe szervezési körülményeiről. Nemzetiségüket tekintve ez utóbbi kategóriában három román és egy magyar nemzetiségű interjúalanyt találtam. A román adatközlők számbeli fölénye valójában az emlékünnepek szervezésében részt vevő nemzetiségi megoszlást is jól tükrözi, a román emlékünnepeket ugyanis szinte kizárólag románok szervezik.

Az interjúztatás során elsősorban az adott korszak legfontosabb emlékünnepeire, azok forгатókönyvére, szimbólumkészletére, résztvevőire, szervezőire, az interjúalany ünnepegen betöltött szerepére, az ünnepe fő üzenetére, az ünnepe során előforduló rendkívüli eseményekre, az ünnepe céljára kérdeztem rá. A mélyinterjú készítése során az volt a célom, hogy az emlékünnepek sajtórepresentáció-elemzése során nyert információkat felülvizsgáljam, illetve az adatközlők segítségével többletinformációt gyűjtssek és dokumentáljak a vizsgált emlékünnepekről.

A sajtóelemzés indoklottsága

A rendszerváltás óta eltelt időszakban számos romániai ünnepkörrel kapcsolatos kutatás látott napvilágot. Ha az ünnepek vizsgálatát leszűkítjük a nemzeti ünnepek vizsgálatára, akkor megállapíthatjuk, hogy a romániai magyar kutatók főként a jelenkor magyar emlékünnepeivel, közülük is elsősorban március 15-ével foglalkoztak alaposabban, így pl. a teljesség igénye nélkül Bodó Julianna, Brubaker Rogers és Feischmidt Margit, Plainier Zsuzsa, valamint Pozsony Ferenc tanulmányait szükséges megemlíteni (Bodó 1995, Brubaker–Feischmidt 1999, Fisli 1999: 163–169, Plainier 2001, Pozsony 2015: 235–264).

Az ünnep és a média kapcsolatával többek közt Biró A. Zoltán, Bodó Julianna és Papp Z. Attila foglalkoztak (Biró 1998b; Bodó 2004b és 2007; Papp 2004), akik elsősorban a szocializmus és kommunizmus médiájának jelentésértékét, recepcióját tárgyalják tanulmányaikban. Azt vizsgálják, létezett-e ebben az időszakban Romániában működőképes tömegkommunikációs rendszer, s milyen technikákkal sikerült a magyar olvasóknak a propaganda által átítatott médiákból mögöttes tartalmakat nyerniük (Biró 1998b: 14). Ennek kapcsán Papp Z. Attila „a szürke sorok közötti homályos térben elhelyezett jelentéstartalmakról” (Papp 2004: 60), Bodó Julianna pedig a magánszférában lejátszódó ceremoniális átbeszélési folyamatokról végzett kutatásokat (Bodó 2004b: 59–63).

Lucian Boia és munkatársai, valamint Stefano Bottoni főként a szocializmus és kommunizmus, valamint a Magyar Autonóm Tartomány (1960-tól Maros Magyar Autonóm Tartomány) történelmi háttérét vizsgálják kutatásaikban. A Boia körül kialakult kutatócsoport mélyrehatóan foglalkozik a kommunizmus mítoszteremtő tevékenységével is (Boia 1998, 1999a, 1999b és Bottoni 2003, 2007, 2008b, 2008c). Ugyancsak a kommunizmus mítoszteremtő tevékenységét mutatja be Ioana Both doktori disszertációjában. Silviu Tăraș pedig a kommunizmus ünneplési szokásainak végzi el részletes makroszintű történelmi, antropológiai elemzését. Kutatásaik mindegyike összefüggésbe hozható a nemzetiünnepkör-kutatással, annak egy-egy szeletét járja körül. Explicite a román nemzeti ünnep, december elseje országos szintű kialakulásával, az emlékünnepek regáti és erdélyi recepciójával, 1997-ig bekövetkező jelentéstartalom-változásaival és az országos médiában való megjelenésével Maria Bucur foglalkozik egy 2001-ben megjelent tanulmányában, mely fontos adalékot képez témánk globális, összromániai elhelyezésében. Bucur sem tér ki azonban a román nemzeti ünnepek sajátos, több etnikum együttéléséből és a Székelyföld határterület mivoltából adódó etnogenezisére és fejlődésére, valamint a román emlékünnepek székelyföldi dokumentálására, illetve a háromszéki magyar regionális napilapokban történő reprezentációjára. Mint látni fogjuk, ezek az emlékünnepek – különösen december elseje – épp a kétezres években mentek át jelentős változáson a székelyföldi magyar városokban. Az általunk vizsgált ünnepek székelyföldi etnogenezisének és az említett változásokat körüljáró tudományos vizsgálat még nem született, éppen ezért is indokolt a jelen kutatás elvégzése.

Erdély interetnikus viszonyainak 20. századi rövid története

Sepsiszentgyörgy mint kutatási terep tehát leképezi Erdély tömbmagyar vidékeinek jellegzetességeit. A kutatás helyszínén zajló interetnikus folyamatok csak akkor értelmezhetők mélyrehatóan, ha ismerjük a 20. század összerdélyi interetnikus és főként magyar–román vonatkozású történéseit.

Ez a rövid kitérő érzékeltetni kívánja az Erdélyben élő etnikumok összetett múltbéli és jelenkori viszonyrendszerét, bemutatja azt a többnyire geopolitikai képzeiteken (Pataki 2005: 16–18) nyugvó, interetnikus konfliktusokkal terhelt múltat, mely mind a mai napig nagymértékben meghatározza a romániai magyarság és románság viselkedését, a konkrét szituációkra adott válaszát, identitásartikulációjának módját, etnikai reprezentációjának módszerét. Nem utolsósorban ezek a múltbéli konfliktusok potenciális interetnikus feszültségek forrásai maradnak a 21. században is.

A történelmi ismertető továbbá fontos adalékokat közöl arról a négy korszakról (1918–1944; 1945–1964; 1965–1989; 1990–2014), amelyek a későbbiekben a tartalomelemzés értelmezési alapját képezik, továbbá többletinformációt tartalmaz a romániai magyar sajtó mögött álló nemzetiségi kontextusról, intézményrendszeréről és értékrendről.

Erdélyben élő etnikumok

Az 1930-as népszámlálás adatai szerint Romániában 1 425 507 személy vallotta magát magyar nemzetiségűnek, ez az összlakosság 7,9%-át tette ki (Varga E. Á. 1988). Jelenleg Romániában tizennyolc hivatalosan elismert nemzeti kisebbség él. A 2011-es népszámlálás szerint a magyarok továbbra is az ország legnagyobb kisebbségét alkotják. Románia-szerre a magyar lakosság száma 1992-ben 1 624 959 főre (ebből 1 604 000 Erdélyben), vagyis az összlakosság 7,1%-ra, 2002-ben 1 431 807 főre, azaz 6,6%-ra, végül pedig 2011-ben 1 237 746 főre, azaz 6,5%-ra csökkent. (Kiss–Barna 2012: 11.)

A magyarok Erdély-szerre kisebb-nagyobb kompakt vagy szétszórt településeken és két összefüggő, a magyarság jelentős részét tömörítő területen – a Székelyföldön és a Partiumban – élnek. Erdély, valamint a Székelyföld mai kiterjedése nem azonos a történelmi Erdély, illetve a történelmi Székelyföld területével. Az 1867-es területi reformig az Erdélyi Fejedelemség 62 000 km² területű volt, mivel a Partium nem volt része a történelmi Erdélynek. (Roth 1996: 11.) A ma használt Erdély-fogalom egy 102 000 km²-es területet jelent – a partiumi területeket is beleértve – és

földrajzilag a Kárpát-kanyartól északra Máramaros, délre a Déli-Kárpátok és nyugatra a Magyar Alföld által bezárt területet jelenti. A történelmi Székelyföld az Erdélyi-medence keleti részében, a Kárpát-kanyarban található. A 12–14. század során telepedtek meg itt a székelyek²⁵ határvédő katonanépként. Évszázadokon át a Magyar Korona privilégiumait, területi autonómiát és vallásszabadságot élveztek kollektív módon egészen az 1870-es évekig. „Universitas sicolorum” néven, az „universitas saxonummal” és az „universitas nobilummal”, vagyis a szászokkal²⁶ és a nemesekkel együtt alkották Erdély három rendi nemzetségét, és kollektívan léptek fel az erdélyi országgyűléseken. (Roth 1996: 35–56.) A román kenézek (települések vezetői, nem földesurak), akik idővel a háborúkban szerzett érdemeik miatt magyar nemesi rangot kaptak, az universitas nobilum tagjai voltak (Potó 1998).

A román népnév csak 1848–1849-ben került be a közigazgatási, majd napi szóhasználatba, azelőtt a *vlach* népként volt ismert (vagy *oláh*). A vlach pásztornép a 12. században kezdett bevándorolni Erdélybe, kenézeik vezetésével királyi birtokokon telepedtek le. A 14. századra mintegy 130 településük volt, azonban a török terjeszkedés következtében a 14–15. századtól egyre többen telepedtek le Erdély déli, lakatlan, elsősorban hegyvidéki részein. A 17–18. században zajló török és tatár pusztítások, valamint a pestisjárvány elsősorban a fennsíkokon, folyók partján, völgyekben koncentráltan élő magyar és szász lakosságot érintette, sokkal kevésbé a hegyekben szétszórta, többnyire pásztorkodó életmódot folytató románságot. Az elnéptelenedett területeket így a keletről és délről folyamatosan bevándorló románok népesítették be, akik az 1720. évi összeírás szerint a történelmi Erdély lakosságának mintegy felét tették ki, ez az arány 1832-re 60%-ra nőtt, míg a magyarság aránya ekkor 29% volt. Az 1867-es kiegyezéskor kibontakozó gazdasági-társadalmi modernizáció és polgárosodás elmagyarosító hatása elsősorban a városokban élő zsidó és német lakosságot érintette, míg a románságot kisebb mértékben. Erdély és Partium népességének 53,9%-át 1910-ben a románság tette ki. (Bárdi 2008a: 35 és Potó 1998.)

Az első világháború utáni „kisebbségvédelmi intézkedések”

Az első világháborúból a győztesek oldalán kikerülő románok 1920. június 4-én írták alá a trianoni békeszerződést, mely a sok új területtel (Erdély, Besszarábia, Dobrudzsa) gyarapodott Románia számára nemzetközi kisebbségvédelmi előírásokat is tartalmazott. Ezek gyakorlati alkalmazása azért is lett volna sürgető, mert a ma-

25 A székely egy specifikus identitással rendelkező magyar nyelvű közösség, amely a 12. századtól egészen az 1870-es évekig kiváltságjogokat élvezett az adott területen. Makkai szerint a székelyek őse az a három kabar törzs, melyek a Kazár Birodalomból való kiszakadásukkor csatlakoztak a magyarokhoz, s akiket I. István telepített határőrnek a Küküllő és az Olt vidékére, a későbbi Szászföldre, miután elfoglalta a Gyula országát (Potó 1998.)

26 Az erdélyi szászok II. Géza fejedelem idejében hospesként (telepesként) érkeztek a Barcaság vidékére. Kiváltságait a II. András által 1224-ben kiadott *Andreanum* véglegesítette, mely jogait, kötelesegeiket és a nekik szánt területek határait rögzítette (Roth 1996: 35).

gyarok mellett számos más kisebbség (pl. svábok, szászok, bolgárok, zsidók, romák, szlovákok, szerbek, rutének stb.) élt az újonnan megalakult Románia területén.

A nemzetközi jog szintjén érvényben volt az 1919. december 9-én, a szövetséges főhatalmak és Románia által Párizsban aláírt kisebbségvédelmi egyezmény tizenegyedik pontja, amelyben Románia kötelezettséget vállalt a szászok és a székelyek oktatási, vallási és kulturális autonómiájának biztosítására, azonban ennek gyakorlatban történő megvalósítására nem került sor az 1920-as, 1930-as években (Szarka 2008a: 26–27).

Románia kisebbségekkel kapcsolatos belső jogrendszerében az 1918. december 1-én aláírt Gyulafehérvári Nyilatkozat volt érvényben. Annak harmadik pontja egyértelműen megfogalmazta a nemzeti kisebbségek védelmét.²⁷ 1923-ban azonban új liberális alkotmányt fogadtak el, amely deklarálta ugyan a nemzeti kisebbségek jogi egyenlőségét, azonban Romániát nemzetállammá nyilvánította és a román nyelvet az állam hivatalos nyelvéné tette. Külön nyelvtörvényt nem fogadtak el, hanem 1921-től a román nyelv használatát előíró különböző rendeleteket hoztak. Ugyanabban az évben a bíróságokat is kötelezték a román nyelv használatára, a közigazgatásban és a közhivatalokban is rendre betiltották a kisebbségi nyelvek használatát. Ez hatalmas eltérést eredményezett a nemzetközi egyezmény és az Alkotmányba foglaltak között, ami a továbbiakban egyértelműen meghatározta a többség és a kisebbség viszonyát.

A magyarokkal kapcsolatos politikában két stratégia alakult ki. Az egyik Iuliu Maniu, az erdélyi románság vezetőjének nevével fémjelvezhető, akinek integratív politikája a nyílt diszkrimináció helyett a románság társadalmi-gazdasági megerősítését és egy modern intézményrendszer kiépítését célozta meg. (Bárdi 2008b: 77–80.) A kisebbség helyzetének romlásához tehát hozzájárultak a kedvezőtlen gazdasági és társadalmi folyamatok, valamint a diszkriminatív nemzetpolitika is (Köpeczi hrsg. 1990: 671–672).

A másik stratégiát a frissen létrejött nemzetállam, Románia bukaresti liberális párti álláspontú vezetősége képviselte. Őket már semmi sem akadályozhatta meg abban, hogy kormányuk megalakulása után néhány évvel komoly asszimilációs folyamatoknak vessék alá a Románia területén élő nemzeti kisebbségeket. Céljuk etnikailag homogén lakosság megteremtése volt, amely szerves része a francia modell alapján felépített nemzetállam centralizált struktúrájának. Ehhez a struktúrához a román politikai elit elsősorban azért ragaszkodott, mert tartott attól, hogy egy esetleges regionális államfelépítés esetén elveszítheti újonnan szerzett területeit. Az 1920-as évek második felétől Erdély magyarok lakta városaiba is rendszeresen telepítettek román munkásokat családjaikkal együtt. Így Erdély és ezen belül a magyarok által többen lakott Székelyföld városainak magyar lakossága folyamatosan csökkent, ahogy az korábban Sepsiszentgyörgy példáján bemutatásra került. A betelepítéseket az 1921-es

27 „Teljes nemzeti szabadságot az együtt élő népeknek. Minden népnek joga van saját anyanyelvén folyó oktatáshoz és saját soraiból választott személyek általi kormányzáshoz.” (Köpeczi szerk. 1990: 648.)

földbirtoktörvény is elősegítette, melynek következtében minden, 1918. december 1-től a törvény kihirdetésének napjáig nem hivatalos megbízásból külföldön tartózkodó személy földbirtokát kárpótlás nélkül elkobozták, majd kiutalták azokat, főként Erdélybe betelepített román családoknak. Ennek következtében főként az erdélyi magyar egyházak és a magyar politikában szerepet vállaló erdélyi arisztokrácia vesztesége volt óriási. (Simon–Kovács 2008: 121–122.) Az etnikai homogenizálás nemcsak betelepítésekkel, hanem jól szervezett intézményes keretek között is folyt. Ennek a politikának a román atyjai Iuliu Moldovan, Sabin Manuilă és Petre Râmneanțu voltak, akik a kolozsvári egyetemen végezték munkájukat (Zach–Solomon–Zach 2005: 112), és akik pl. véreredmények összehasonlításával próbálták bebizonyítani, hogy a székelyek és a csángók elmagyarosított románok (Wedekind 2007: 60), valamint ugyanitt folytak a dákoromán kontinuitás elméletének²⁸ bizonyítására tett archeológiai, történelmi, nyelvtudományi és néprajzi kísérletek (Köpeczi hrsg. 1990: 668), ők dolgozták ki a nomád cigányok koncentrációs lágerekben történő összegyűjtésének, kényszermunkára ítéelésének, sterilizálásának terveit is (Pozsony 2009a: 178). Ez a politika kisebb megszakításokkal egészen 1989-ig folyamatos volt.

Az új politikai elit csakhamar radikálisan átalakította a teljes iskolarendszert. Megszüntették a magyar óvodákat, a magyar elemi és polgári iskolák több mint kétharmadát, számos kisebbségi középiskolát, tanítóképzőt és szakiskolát. Válaszul a magyar kisebbségi egyházak oktatási intézményeket hoztak létre, azonban az új politikai elit ezt az önszerveződést még keményebb asszimilációs iskolapolitikával torlta meg: 1924-ben állami engedélyhez kötötte az iskolák indítását, 1925-ben magániskolákká fokozta le az egyházi oktatási intézményeket, s ugyanebben az évben meghozta az ún. „baccalauratusi” törvényt, miszerint az érettségi vizsgát idegen állami iskolákból érkező tanárok előtt kellett letenni, államnyelven, azaz kizárólagosan románul. (Bárdi 2008b: 82–83.)

Az új politikai elit tehát főként a magyarok gazdasági hatalmát, kulturális és egyházi életét törte derékba az erőszakos asszimilációs politikájával, az egyházi és magánvagyonok államosításával és oktatási intézményeik megszüntetésével (Pozsony 2009a: 14).

1927 és 1931 között a liberális kormányzást a Nemzeti Parasztpárt és Maniu kormányzása váltotta, ami a kisebbségpolitikában is egy nyugalmasabb időszaknak számított, a magyarok számára pedig az egyéni jogegyenlőség biztosítására törekedett. A 30-as évek gazdasági recessziója azonban kedvezőtlenül hatott a kisebbségpolitika alakulására is, ugyanis ekkor jelent meg a munkapiac az az új román munkás és hivatalnoki réteg, amelyet a 20-as évek nemzeti iskolapolitikája termelt ki, s amely tovább rontotta a magyarság munkapiaci pozícióit. A 30-as évek második felére felerősödtek egyrészt a románság antirevizionista mozgalmi, másrészt a Kisebbségi Statútummal Románia a külföld számára azt a látszatot próbálta fenntartani, hogy a kisebbségek helyzete tovább rendeződik. Azonban a gyakorlatban

28 Az elmélet a román nép kialakulását a Római Birodalomig vezette vissza, azt bizonyítva ezáltal, hogy Erdélyben az egyedüli őshonos nép a román (Bottoni 2008b: 248).

továbbra is fennmaradtak a kisebbségeket érintő diszkriminatív munkajogi, adópolitikai, nyelvhasználati, iskolapolitikai és gazdasági intézkedések. (Bárdi 2008c)

A második bécsi döntést követő kisebbségpolitikák

Az 1940. augusztus 30-ai második bécsi döntés Erdélyt kettéosztotta. Magyarországhoz csatolták a Partium nagy részét, Észak-Erdélyt és a Székelyföld magyar többségű területeit. Míg a magyarországi közhangulat a visszacsatolt magyar területek felett érzett öröm miatt pozitív volt, addig a román közvéleményt az ország szuverenitásának megsértése miatti elkeseredettség és a Magyarországhoz csatolt 1,1 millió román miatti aggodalom jellemezte. Így kezdetekben mindkét fél szorgalmazta a „jobb” megoldások keresését, ezt azonban egyrészt a menekülthullámok, kiutasítások, vagyonelkobzások, másrészt az Antonescu-kormány Magyarországgal való békés megegyezést elutasító magatartása nagymértékben akadályozta. Az önálló magyar politika kezdetben kivívta a Nyugat elismerését, azonban mozgásterét a Harmadik Birodalom hamarosan kezdte beszűkíteni. (Filep 2008.)

Az 1940-es népcsoport-törvény is elsősorban a Harmadik Birodalom nyomására született, és az autonóm jogok területén formálisan az 1918-as döntés tartalmának felelt meg. A törvény Románia 1944-es kapitulációjáig gyakorlatilag elsősorban a német kisebbségnek kedvezett, miközben más kisebbségek (pl. a dél-erdélyi magyarok) brutális elnyomás áldozatai voltak. Az 1941-ben mintegy 363 000 dél-erdélyi magyar nyelvű állami oktatása szinte teljesen ellehetetlenült, az iskolákat vagy bezárták, vagy román nyelven folyt bennük a tanítás. Egyházi iskolákban tették lehetővé a magyar nyelvű oktatást, ezek fenntartása azonban nagyon nehéznek bizonyult, mert semmiféle állami támogatást nem kaptak. A magyar diákok csupán fele járt a felekezeti iskolákba. A dél-erdélyi magyarság nemcsak az oktatás, hanem a szellemi élet és a magyar nyelv mindennapos használata terén is nehézségekbe ütközött, gyakori volt a magyar alkalmazottak közhivatalokból történő elbocsátása és a magyar férfiakkal való embertelen bánásmód a katonai és munkaszolgálat során. 1941-től egyre növekedett a gazdasági nyomás is, melynek következtében kormányzati stratégia részét képezte a magyar kereskedők, iparosok, ügyvédek, orvosok ellehetetlenítése. (Balogh–Bárdi 2008.) Megjegyzem, hogy ezzel egyidőben hasonló atrocitások érték az észak-erdélyi románokat is (Holló 2004: 100).

A második világháborút követő évek

Romániában 1944 augusztusában a történelmi román pártok és Mihály király összefogásával sikerült megbuktatni a Ion Antonescu vezette katonai diktatúrát és „kiugrani” a háborúból. Az új román kormány támogatta a Szövetségesekkel való kiegyezést, így nyomásukra a második világháborút követően, 1945-ben Románia végérvényesen visszakapta Észak-Erdélyt és vele együtt a Székelyföldet is. A front

elől Észak-Erdélyből közel 400 000 magyar menekült el. A Magyarországgal szomszédos államok, köztük Románia is, magyar nemzetiségű állampolgáraikkal szemben erőszakosan léptek fel. Magatartásukat Szovjetunió katonai jelenléte közvetlenül is támogatta, s a székelyföldi vérengzésekre válaszként Észak-Erdélyben katonai közigazgatást vezetett be, elősegítve ezzel országos belpolitikai szinten a kommunisták előretörését. (Olti 2008: 200.) Románia célja a homogén nemzetállam megteremtése volt, így politikájában hamar megjelent a kollektív felelősségre vonás elve, mely nemcsak a németeket,²⁹ hanem a magyarokat is hátrányosan érintette. A kisebbségi kérdés nemzetbiztonsági kérdéssé emelkedett, s az internálások és boszszúállási akciók fontos alapjává vált (Nagy 2008: 192). A második világháborút követő évek tehát nemcsak megtizedelték az erdélyi szászokat és magyarokat, hanem a kommunista hatalom kimondta rájuk a kollektív bűnösség vádját, munkaszolgálatra és kényszermunkára küldte őket, valamint az államosítás során megfosztotta a városi polgárokat tulajdonuktól (Pozsony 2009a: 53). A második világháború alatt az erdélyi magyar nyelvű zsidók nagy részét haláltáborba küldték, míg az életben maradtak többsége külföldre menekült (Braham 2008).

A kormányválságot kihasználva a kommunisták által irányított baloldal egyre több kulcspozíciót szerzett meg, és 1945 márciusában a kommunista Petru Groza alakított kormányt. Kezdetben úgy tűnt, hogy rendelkezései kisebbség- és magyarbarátok, mivel teljes egyenjogúságot ígért a Romániában élő nemzetiségeknek, és engedélyezte több magyar oktatási és kulturális intézmény működését. (Novák 2008a: 205.) Ennek következtében több tízezer magyar lépett be a Román Kommunista Pártba, és 1947-ben a párt tagságának már 12%-a magyar nemzetiségű volt (Bottoni 2008a: 232–233). Intézkedései azonban sok esetben ellentmondásosnak bizonyultak. Az 1945-ös új állampolgársági törvény rendelkezései súlyos visszaélésekre adtak lehetőséget, a kommunista párt képviselői pl. ennek alapján próbáltak meg közel 450 000 magyart kitelepíteni, Moszkva azonban nem támogatta ezt a kezdeményezést. Ugyanekkor a romániai németek tízezreit hurcolták erőszakkal Szovjetunió munkatáboraiába (Nagy 2008: 197). A földreformról és az állampolgárságról szóló törvény is hátrányosan érintette a magyar nemzetiségűeket. Az 1946-os választások, Iuliu Maniu 1947-es letartóztatása és Mihály király lemondatása (1947. december 30.) tovább erősítette a Román Kommunista Párt (RKP) hatalmának kiteljesedését, a szovjet típusú szocialista rendszer kiépítését. (Novák 2008a: 208. és 2008b: 274–277) Kelet- és Közép-Európában jellemzővé vált az egypártrendszer, a centralizált államigazgatás, és kezdetét vette az államosítás, valamint a téveszesítés. A gazdasági életet központilag kialakított tervgazdaságok alapján szabályozták, a kulturális és tudományos életet pedig marxista–leninista ideológia lengte be. A tömegtájékoztatás a kommunista központi hatalom szigorú cenzúrájának ellenőrzése alatt állt, s erre a korszakra jellemző személyi, illetve mitikus ve-

29 A romániai németek száma 1930-ban összesen 750 000 fő volt, ebből 275 000 bánáti sváb, 240 000 erdélyi szász, 75 000 fő Bukovinában, 81 000 Bessarábiában, 32 000 fő Szatmár megyében, 12 000 Dobruzdzásban, 32 000 pedig Moldvában és Havasalföldön élt (Zach–Solomon–Zach 2005: 156–166).

zérkultuszt közvetített az állampolgárok felé. Az állami ünnepeket többszörösen átshozta a Szovjetuniótól, az internacionalista proletáriátustól és a Kommunista Párttól való függőség, és ezek ünneplése vált mindennemű emlékezés és rituálé fő eszközévé. (Bottoni 2008a: 231–232.)

1948-tól a már kiépült kommunista diktatúra elitje elrendelte az államosítást, a magántulajdon megszüntetését, melynek következtében a kisebbségeket megfosztották alapvető gazdasági javaiktól, intézményeiktől és oktatási rendszerüktől, nyelvüket lassan kiszorították a hivatalokból, így a magyar kisebbség hosszú távon kiszolgáltatott helyzetbe került (Enache szerk. 1997: 26–27 és Bárdi–László 2008: 234–235).

A kisebbségek helyzete az 1950-es és az 1960-as években

Az 1952-es Alkotmány, elsősorban szovjet nyomásra, létrehozta a Magyar Autonóm Tartományt (MAT)³⁰ Marosvásárhely központtal, mely egészen az 1956-os magyarországi forradalomig kisebb-nagyobb megszorításokkal, rendeltetésének megfelelően működött. Vezetésének és hivatalnokainak 80%-a magyar nemzetiségű volt, akik elsősorban a párthoz és a román államhoz voltak lojálisak, és nem nemzetiségi alapon politizáltak. Az *autonómia* szó tartalma sem önrendelkezést jelentett, hiszen a tartomány központi irányítás alatt állt, azonban a magyar nyelv használata a közigazgatás minden szintjén lehetséges volt, s a kulturális élet is virágzásnak indult ebben az időszakban. Számos kulturális intézmény jött létre: Marosvásárhelyen a Székely Színház, a Szentgyörgyi István Színművészeti Akadémia, az *Igaz Szó* irodalmi folyóirat és az *Új Élet* kulturális lap. (Bottoni 2008b: 246–247.)

Az 1956-os magyar forradalmat követően azonban újabb fordulat következett be a román nemzetiségpolitikában: a MAT vezetését 1958–59-ben több bíráló is érte, miszerint úgymond szemet hunytak a „magyar nacionalizmus” felett, így az 1960-as alkotmánymódosítás a MAT nevét, kereteit és etnikai összetételét is megváltoztatta. Az új név Maros-Magyar Autonóm Tartomány (MMAT) lett, és idecsatolták a többségében románok által lakott Sármás, Dicsőszentmárton és Marosludas járásokat, míg elcsatolták tőle a többségében magyarok által lakott Kézdi és Sepsi járást, így a magyarok aránya a MMAT-on belül 76,9%-ról 61,1%-ra csökkent. A legfelsőbb magyar és zsidó nemzetiségű tisztviselőket és vezetőket elbocsátották, helyüket románok vették át. A központi hatalom részéről tehát számos diszkriminatív intézkedésre került sor mind gazdasági, mind politikai szinten, és a fokozódó ideológiai nyomás hatására a magyar kisebbség helyzete egyre nehezebbé vált: 1959-től pl. nem volt szabad használni a „nemzeti kisebbségek” kifejezést, helyette „a román

30 Az etnikailag többnyire homogén módon, 77,3%-ban magyarok által lakott terület az egykori történelmi Székelyföldet, vagyis Maros–Torda, Csík, Udvarhely és Háromszék megyét foglalta magában. Szovjetunióban a lenini elveknek megfelelően a nemzetiségek számára tagköztársaságok, autonóm tartományok és körzetek működtek. A MAT ötlete is két Romániába kihelyezett szovjet tanácsadótól, P. Arhipovtól és P. Tumanovtól származott. (Bottoni 2007: 64–65 és 2008b: 246).

nép és az együtt élő nemzetiségek” szókapcsolat vált kötelezővé, ami – ahogy a dákoromán kontinuitás elméletének hangoztatása – a román nép felsőbbrendűségét volt hivatott hangsúlyozni. (Bottoni 2003, 2008b: 247., 2008c: 418.) Így az autonóm tartomány, bár papíron még létezett a következő alkotmánymódosításig, ettől fogva már nem tudott eredeti rendeltetésének megfelelni.

Ceașescu kisebbségpolitikája

1965 márciusában, Gheorghiu-Dej halálát követően Nicolae Ceaușescut választották a Román Kommunista Párt élére. A Ceaușescu-időszak első fele, legalábbis 1971-ig, az azt megelőző időszak kisebbségpolitikájához képest nyitottabb és konszolidáltabb volt, reformokat ígért és eredményeket mutatott fel az oktatás, a nyomtatott sajtó és a könyvkiadás területén. Igaz, az 1968-as alkotmánymódosítás és területi átszervezés, amely felállította a mai megyerendszert és a székelyföldi többségi magyarságot több különböző megyébe terelte, már előrevetítette az 1971-es év jelentős negatív változásait Románia kisebbségeinek életében. Hiányoztak ugyanis az új alkotmánymódosításból a „területi autonómia” és az „önkormányzatiság” fogalmak, helyettük a román állam „egységének” és „oszthatatlanságának” jelzői kaptak hangsúlyos szerepet. (Holló 2004: 102.) Ceaușescu politikájában a Kínával és Észak-Koreával ápolt kapcsolatai eredményeképpen 1971-ben kezdetét vette a radikális resztalinizáció, és ekkor kezdődik a személyi kultusz kiépítésének időszaka (Novák 2008b: 276). Ebben az időszakban a Román Kommunista Párt és Ceaușescu már teljes mértékben uralta a „nemzeti tanácsokat”, így kibontakozhatott a kisebbségeket is nagymértékben érintő diktatórikus politika. Ez a kisebbségek többségbe való teljes asszimilációját helyezte kilátásba a Mussolini politikájából már jól ismert módszerekkel, és alkalmazta ezeket egészen 1989-ig. (Kolar 1997: 346–361.) Például az 1973-as 273. számú törvény előírta, hogy a nemzeti kisebbségek nyelvén oktató általános iskolákban az ötödik osztály indításához minimum 25, a középfokú oktatásban pedig minimum 36 tanulóra van szükség. Egyidejűleg kötelezővé tette ezekkel a tagozatokkal párhuzamosan a román nyelvű osztályok létrehozását, akkor is, ha lokálisan nem volt rá objektív igény. (Ezekbe a román tannyelvű osztályokba néhány román gyermekem túl magyarokat írtak be, akiknek úgymond „nem maradt hely a magyar osztályokban” – további példa a közvetlen asszimilációs nyomásra.) A nyolcvanas években pedig fokozatosan felszámolásra kerültek a magyar nyelvű oktatás még fennmaradó intézményei, valamint kezdetét vette a magyarok bizonyos szakmákhoz való korlátozott hozzáférése vagy teljes ellehetetlenítésük. A magyar friss diplomások nagy részét pedig asszimiláció és ellehetetlenítés céljából román vidékekre helyezték ki. (Fedinec 2008: 286–287.)

A szocializmus iparosító és urbanizációs törekvései alapjaiban alakították át Románia gazdaság szerkezetét és ebből következően etnikai összetételét. Az etnikai homogenizáció céljából irányított belső vándorlás és erőltetett iparosítás következtében mintegy 800 000 román érkezett Erdély iparosított városaiba a Kárpátokon

túlról, ami nagymértékben átalakította számos magyar város etnikai struktúráját. Ezekben a városokban (Nagybánya, Kolozsvár, Nagyvárad, Szatmárnémeti, Marosvásárhely) a románság mára a többséget alkotja. (Tátrai 2008: 310–311.) Ezzel a folyamattal párhuzamosan a nacionalista hatalom az 1980-as években a nagyobb székely városokat, pl. Sepsiszentgyörgyöt, ún. „zárt településsé” nyilvánította, ezáltal adminisztratív módon megakadályozva a környékbeli magyarság betelepődését (Kádár 2013: 104).

A Ceaușescu-korszak intoleráns nemzetiségi politikája az erdélyi magyar egyházakat és a kulturális életet is ellehetetlenítette. A magyar értelmiségieket a rezsim folyamatos zaklatásnak tette ki, és különösen azokat érintette hátrányosan ez a folyamat, akiket nem sikerült bevonni a pártpolitikába.

Ceaușescu 1988-as falurendezési tervei miatt, melyek elsősorban a nemzeti kisebbségek által lakott településeket érintették, a kisebbségek egyre nehezebb helyzetbe kerültek. A fenti események a nyolcvanas évek végére kiélezték a román–magyar viszonyt, melynek következtében ugrásszerűen felerősödött a kisebbségek elvándorlása, menekülése. A magyarok, szászok, zsidók elvándorlása és ellehetetlenítése még tovább gyengítette Erdély modernizációjának és polgárosodásának alapvető esélyeit. (Bányai 2008: 408–409.) A vegyes házasságok hirtelen megugrása pedig tovább fokozta a spontán asszimilációt, mely az 1989-es rendszerváltás után sem állt le (Mirk 2007).

A rendszerváltást követő időszak kisebbségpolitikai intézkedései

Végül 1989 decemberében egy helyi konfliktus, Tőkés László temesvári református lelkésznek a kormányhivatal által elrendelt elmozdítása ellen kialakult tiltakozási hullám robbantotta ki előbb helyi, majd országos szinten is azokat a megmozdulásokat és tüntetéseket, melyek a romániai forradalom eseménysorozatához vezettek, s melynek következményeként a Ceaușescu-rendszer összeomlott.

Az 1989-es események vezető tényezője a Nemzeti Megmentési Front (NMF) lett, melynek vezető szereplői közé a magyar Domokos Gézá és Tőkés Lászlót is beválasztották. A Front 1990. január 5-i *Nyilatkozata* elismerte a kisebbségek egyéni és kollektív jogait, s ígéretet tett a kisebbségek állami intézményekbe történő bevonására is. A romániai magyarság intézményeit és szervezeteit tömörítő, kezdetben ernyőszervezetként megalakuló, majd párttá átalakuló Romániai Magyar Demokrata Szövetség (RMDSZ) nagy hangsúlyt fektetett a Fronttal való együttműködésre, és követelték a közösségi jogok megadását, ezeknek státútumba való rögzítését, a kisebbségek részvételét a törvényhozói, végrehajtói hatalomban és igazságszolgáltatásban, valamint a kisebbségi nyelvhasználat és oktatás minél szélesebb körű kiterjesztését. A román–magyar kapcsolatok kezdeti pozitív alakulását az 1990. márciusi marosvásárhelyi magyarelles megmozdulások (Fekete Március) súlyosan és szinte irreverzibilis módon visszavetették. (Szarka 2008b: 324–325.)

Románia 1989 utáni magyarságpolitikáját ezt követően elsősorban a romániai párt harcok, másodsorban pedig a nemzetközi viszonyok, ezen belül is főként az euroatlanti integráció határozták meg. Az átmenet utáni időszak útkeresésében, az 1990-es évek elején Románia számos nemzetközi szerződésben – 1990: Koppenhágai Záródokumentum, 1993: Európa Tanácsba való felvétel, 1995: a Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezmény, 1995: Regionális és Kisebbségi Nyelvek Európai Kartája – rögzítette nemzeti kisebbségeinek védelmét. Ezek a dokumentumok azonban csak ajánlásjelleggel tartalmazzák a kisebbségek védelmére vonatkozó javaslataikat, semmiféle törvényi kötelezettséget nem rónak az aláíró országokra. (Hatschikjan–Troebst hrsg. 1999: 187.) Az euroatlanti és főként az európai integrációs folyamatok azonban további kötelezettségek vállalására ösztönözték a csatlakozni kívánó országokat. Kisebbségvédelmi szempontból itt elsősorban az 1993-as koppenhágai kritériumok emelendők ki, melyek az Európai Unió csatlakozási folyamat alapvető kritériumait tartalmazzák. Az Európai Bizottság éves rendszerességgel beszámolt a csatlakozási tárgyalásokat folytató országok kisebbségpolitikai helyzetéről is. Így tehát Románia a 2002-es NATO-, illetve a 2007-es EU-csatlakozásig számos olyan reform meghozatalára volt rákényszerülve, amire sem a társadalom, sem a politikai elit nem ért még meg. Bár papíron jelentős előrelépés történt a romániai kisebbségek ügyét illetően, azon alapvető felfogásban nem következett be változás, miszerint Románia egységes és homogén nemzetállam, s ennek következtében kisebbségei közösségi törekvéseit mai napig igyekszik gyökereiben elfojtani. (Varga 2012: 1–19.)

A romániai magyarság jogi helyzetét az 1991-ben elfogadott s népszavazással megerősített, majd 1993-ban módosított Alkotmány határozza meg, mely első szakaszának első cikkelyében kimondja: „Románia szuverén és független, egységes és oszthatatlan nemzetállam”.³¹ A 13. szakasz a román nyelvet az állam egyetlen hivatalos nyelveként rögzíti. Számos kisebbségi jogot is említ, mint pl. az etnikai identitáshoz való jogot, az anyanyelven való tanulás jogát, a parlamenti képviselőhöz való jogot, az anyanyelv használatát a bírósági eljárásban,³² azonban ezek megvalósítását később kidolgozandó, főként meg sem alkotott törvényektől teszi függővé. Ilyen később kidolgozott törvény pl. a 2001-ben bevezetett helyi közigazgatási törvény, amely részletezi a kisebbségi nyelvhasználatra vonatkozó szabályozásokat. Kimondja, hogy azokon a településeken, ahol a kisebbség aránya eléri a 20%-ot, kötelező biztosítani a közhivatalokban az adott nyelv használatát. A törvény gyakorlatba való átültetése főként ott jelentett problémát, ahol a kisebbség aránya épp csak elérte a 20%-ot, vagy akörül mozgott. Románia-szerre a kétezres évek elején közel 250 ilyen település volt található 23 megyében. (Pan–Pfeil 2006: 352–353 és 406.)

Ezen túlmenően számos olyan törvényt is életbe léptettek, amelyek korlátozták a kisebbségek jog- és esélyegyenlőségét, ilyen pl. az 1991-es állambiztonsági törvény, az 1995-ös oktatási törvény, miszerint minden helységben kötelezően működ-

31 Constituția României 1991.

32 Constituția României 1991.

nie kell román nyelvű osztályoknak, a hivatalos iskolai dokumentumok nyelve a román, valamint Románia történelmét és földrajzát román nyelven kell oktatni. A 151/1999-es iskolatörvény a kisebbségi felsőoktatás terén hozott korlátozó intézkedéseket, mert nem engedélyezi egy magyar nyelvű, államilag finanszírozott egyetem létrehozását, csupán egy multikulturálisét. Az állami egyetem létrehozása indokolt lenne, hisz a 10%-ot meghaladó kisebbségi diákok pusztán 5,5%-a tanulhatott anyanyelvén az egyetemi oktatásban 2005-ben. (Pan–Pfeil 2006: 409.) A fenti okok is indokolták, hogy 2000-ben megszületett a döntés egy anyaországi támogatottságú erdélyi magyar magánegyetem létrehozásáról: a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem két helyszínen, Csíkszeredában és Marosvásárhelyen kezdte meg működését 2001-ben. Szükségességét és sikerét az a tény is mutatja, hogy a 2013/2014-es tanévben már 2109 hallgató tanult az egyetemen, és az alapítás óta eltelt tizenhárom év alatt pedig összesen 3244 diák végzett a ma már három helyszínen (Kolozsváron is) működő négy egyetemi karon, mely huszonkilenc alapképzést és hét mesteri képzést kínál.³³

A 2003. évi alkotmánymódosításban ugyan megmaradt az „egységes nemzetállam” megfogalmazás, de a kisebbségeket hátrányosan érintő további javaslat nem került bele. A módosítás szavatolja ugyanakkor a magántulajdont, a felekezeti oktatást, biztosítja az anyanyelv használatát a közigazgatásban, hivatalokban és az igazságszolgáltatásban. A restitúciós jogszabályok is pozitívan befolyásolják a magyar kisebbség gazdasági helyzetét, kimondják ugyanis az 1945 és 1989 között jogtalanul eltulajdonított magán- és közösségi ingatlanok, föld- és erdőtulajdonok visszaszolgáltatását. Az erdélyi magyarság gazdasági fejlődése egyébként nem tért el jelentősen az általános romániai folyamatoktól: a 90-es évek közepéig a privatizációs folyamatok lassan haladtak, a reformok következtében azonban a 90-es évek második felében jelentősen nőtt a foglalkoztatottak száma, beindult a gazdaság, a kis- és középvállalkozások támogatása, az EU-s regionális fejlesztési programok. (Szarka 2008b: 326.) A gazdasági növekedés az ezredforduló után is folytatódott, egészen a 2008-as globális gazdasági-pénzügyi válságig, amely viszont Románia gazdaságában is komoly töréseket okozott, s az IMF-től felvett kölcsönök következtében számos területen megszorító politikára került sor.

Kulturális és közművelődési téren elmondható, hogy a rendszerváltás óta Romániában több száz magyar közművelődési, közgyűjteményi, művészeti és tudományos intézményből álló intézményrendszer jött létre, mely kisebb-nagyobb anyagi és intézményközi problémáktól eltekintve szavatolni tudja a magyarság kulturális és művelődési életét (Szarka 2008b: 327).

Átfogó kisebbségi törvény terén azonban továbbra sem sikerült áttörést elérni. Az RMDSZ 1991 óta szorgalmazza a törvény megalkotását, már 1993-ban is konkrét javaslatot tett, azonban azóta is hiábavaló minden próbálkozás (Bognár 2007). Így a jelenkori politikai csatározások fontos kelléke továbbra is a magyar kártya kijátszása, mely az önkormányzati választásoktól, az államfőválasztáson át az új

33 Sapientia – Erdélyi Magyar Tudományegyetem honlapja.

regionalizálási törekvésekig folyamatosan napirenden tartható megfelelő jogi fékek és ellenpontok hiányában.

Megállapítható, hogy a 12. századtól napjainkig Erdély etnikai képe jelentős változásokon ment keresztül, a változások legdrasztikusabb időszaka pedig a 20. század évtizedeire tehető. Ez a század számos terhet, elfojtott indulatot és konfliktuspotenciált termelt ki, és hordoz napjainkig magában. A megtörtént események közelsége miatt ezeket a folyamatokat egyáltalán nem vagy csak kismértékben dolgozták fel az egyes etnikumok tagjai. Ugyanakkor a történelmi folyamatok eltérő értelmezése nagymértékben megnehezíti egymás megértését is. Itt nem lezárt, hanem folyamatosan, napjainkban is zajló eseményekről van szó, melyek nagymértékben meghatározzák a két etnikum magatartását, egymáshoz való viszonyát. A sepsiszentgyörgyi románok és magyarok kollektív területi, szimbolikus, politikai, gazdasági és kulturális törekvései az élet minden területén reprezentálódnak napjainkban is. Kutatásomban ennek a reprezentációnak egy szeletét, a nemzeti ünnepeken, különösen december elsején történő kifejeződését vizsgálom részletesen.

Tudománytörténeti kitekintés: az etnicitás, az identitás és a nemzeti reprezentáció kutatásának eredményei Erdélyben és Magyarországon

A fentebb vázolt történelmi események mentén nyilvánvaló, hogy Erdélyben az etnikumok együttélése hosszú évszázadokra tekint vissza; az erdélyi székelyek, románok vagy szászok népesedési viszonyairól, az erdélyi társadalomban betöltött szerepükről elsősorban krónikák feljegyzéseiből, útleírásokból és azok későbbi összegzéseiből tájékozódhatunk (Györffy 1941; Egyed 1973, 1981, 1997, 2004, 2006; Orbán 1868–1873). Ilyen nagyvű leíró mű pl. az 1731-ben Kolozsvárt megjelent Sziatsek Pál jezsuita szerzetes latin nyelvű *Dacia Siculica* című leírása, valamint Benkő József (1740–1814) *Transsilvania specialis* című műve, melyek tárgyilagos leírást tartalmaznak Székelyföld népeiről (Benkő 1999, Zepezaner 2012).³⁴ A teljesség igénye nélkül még Daniel Gottlieb Scheint 1833-ban megjelent művét (Jánosfalvi 1839, lásd Egyed 1973: 143–158), Orbán Balázs *Székelyföld leírása* című művét (Orbán 1868–1873, 1971, 1993) vagy Köpeczi Béla *Kurze Geschichte Siebenbürgens* (Köpeczi hrsg. 1990), illetve Harald Roth *Kleine Geschichte Siebenbürgens* című művét említeném meg (Roth 1996), melyek azonban nem az interetnikus kapcsolatokra vagy az etnikai reprezentációkra helyezték a hangsúlyt, mivel történelmi művekről van szó, hanem az egyes etnikumok életformáját, gazdasági és társadalmi szerkezetét taglalják részletesen.

A magyar néprajztudomány 19. századi és a magyar kulturális antropológia 20. századi kialakulásáig további információ Erdély népesedési viszonyairól a különböző népszámlálási adatokból meríthető. Magyarországon II. József 1784–1787-ben rendelte el először a népesség összeírását, melynek célja a népesség pontos, elsősorban katonai célú nyilvántartásba vétele volt. (Danyi–Dávid 1960, Zsupos 1988.) Az ezt követő erdélyi népszámlálások már etnikai és felekezeti arányszámokat is tartalmaznak, ezek eredményeit elsősorban Varga E. Árpád dolgozta fel részletesen. Kiss Tamás, Barna Gergő, Csata István és Veres Valér főként a rendszerváltást követő népszámlálási adatokat elemezték írásaikban (Varga E. Á. 1998, 2007; Kiss T. 2012; Kiss–Barna 2012; Kiss–Csata 2008; Veres 2002, 2014).

A fenti rövid történelmi kitekintő alátámasztja, hogy a rendszerváltás előtti időszakban az interetnikus kapcsolatok és azok reprezentációjának vizsgálata po-

³⁴ Megjegyezzük, hogy Benkő József műve magyarul, Szabó György fordításában, végül csak 1999-ben készült el.

litikai vetületeik miatt nem vagy csak kismértékben válhattak kutatás tárgyává. 1978-ban Csíkszeredában sikerült áttörést elérnie egy önálló antropológiai kutatócsoportnak, mely fiatal bölcész, filológus és szociológus tanárok vezetésével alakult. (Pozsony 2000.) Az intézmény tagjai két évtizeden át kutatásaik során kiemelt hangsúlyt fektettek a székelyföldi interetnikus kapcsolatok vizsgálatára, a szocialista ünnepkultúra és a kitalált hagyományok kutatására, 1989 után pedig a munkamigráció és az új vállalkozói réteg rekrutációja vált kutatásuk céljává. Számos tudományos rendezvényt, konferenciát szerveztek és kiadványokat jelentettek meg, majd kutatásaik eredményei és az intézmény tagjai fokozatosan beépültek a 2000-ben alapított Sapientia – Erdélyi Magyar Tudományegyetem csíkszeredai és marosvásárhelyi részlegének oktatási és tudományos programjába. (Lajos–Tapodi szerk. 2009; Pap–Tapodi szerk. 2011a, 2011b; Pieldner–Tapodi 2012.)

A posztszocialista rendszer első éveiben több kutatócsoport kezdte meg működését és végez azóta is kutatásokat interetnikus témakörben. Az 1989 utáni időszak dinamikus, az erdélyi magyar társadalomnak, a modernizáció következtében gyorsan alakuló társadalmi, gazdasági, kulturális változásait több kutatócsoport vizsgálta, illetve vizsgálja a mai napig mélyrehatóan. Ezek az intézmények a következők: a KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja, a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Magyar Néprajz és Antropológia Intézete, a Kriza János Néprajzi Társaság, a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Szociológia és Szociális Munka Intézete és annak háttérintézményei, a Max Weber Társadalomkutatásért Alapítvány és az Interetnikus Kapcsolatok Kutatóközpontja (Centrul de Cercetare a Relațiilor Interetnice – CCRIT), a szintén kolozsvári székhelyű Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, valamint az Etnokulturális Kisebbségek Forrásközpontja és a Magyar Tudományos Akadémia Regionális Kutatások Központja és Kisebbségkutató Intézete.

Témám szempontjából elsősorban a közelmúltban született interetnikus viszonyokkal foglalkozó írásokat érdemes megvizsgálni: az etnikumok együttélése kapcsán az etnikai reprezentáció mely szegmensét és földrajzi területét vizsgálták a kutatók. A téma idő- és térbeli szűkítésével arra is fény derül, hogy jelen kutatás befejezéséig az etnikumok együttélésének mely szegmenseit nem kutatták még az általam vizsgálni kívánt földrajzi területen.

KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja

A rendszerváltást követő évtizedben elsősorban a Csíkszeredában székelő KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központjának kutatói foglalkoztak a legújabb társadalmi, gazdasági, kulturális és mentális változások kutatásával. A KAM tanulmánykötetei és elemzései az angolszász antropológia módszereivel és fogalomtárával elsősorban Hargita megye interetnikus kapcsolatait vizsgálták mikro- és mezoszinten, és tárták fel az etnikai szerkezet és az interetnikus viszonyok gyökeres megváltozását. A térség demográfiai képének leírásával elsősorban Biró A. Zoltán és Bálint Blanka foglalkoztak. Tanulmányaikban főként a térség etnikai ké-

péről, valamint munkapiaci lehetőségeiről és gazdasági helyzetéről kapunk átfogó képet (Bálint 2004, Biró 2006: 13–130).

A KAM kutatásai nagyobb mértékben térnek ki a helyi magyar–cigány kapcsolatra (Bárdi–Hermann szerk. 1999; Bodó–Bíró 1993; Biró 1998a; Bodó 1996a, 1996b, 2004a, 2007; Bodó–Oláh szerk. 1996, 1997; Fosztó 1997; Gagyí szerk. 1996; Oláh 2004; Túros 1995), kisebb hangsúlyt fektetve a magyar–román, magyar–román–cigány kapcsolatok feltérképezésére. Utóbbi témakörben a Gagyí József által szerkesztett tanulmánykötet (*Egy más mellett élés. A magyar–román, magyar–cigány kapcsolatokról*) néhány tanulmánya képez kivételt, mely a három etnikum kapcsolatát vizsgálja Hargita megye településein, és bővebben kitér a gazdasági életben történő szerepvállalásokra, munkamegosztásra is (Gagyí szerk. 1996).

A KAM gondozásában, a Helyzet Könyvek sorozatban jelent meg a *Helykere-sők? Roma lakosság a Székelyföldön* című tanulmánykötet, mely elsősorban a Hargita megyei, főként rurális térségben élő romák 1989 utáni öndefiníciós gyakorlatait, a többségi magyar lakosság romákról kialakított képét, valamint a roma–magyar kapcsolatokat mutatja be. Az etnikumközi kapcsolatokat illetően megállapítható, hogy főként aszimmetrikus kapcsolatról van szó, melynek eltérő fokozatai vannak a többségi magyar társadalom javára. (Bodó 2002: 13–45.)

Etnikumok együttélése szempontjából mélyrehatóbb elemzések elsősorban a szimbolikus térfoglalás és térhasználat témakörében írt tanulmányokban valósulnak meg. Bodó Julianna és Biró A. Zoltán a szimbolikus térfoglalás román–magyar viszonyait, valamint az ezekhez kapcsolódó diskurzusokat vizsgálja a 20–21. századi székelyföldi köztéri emlékművek példája alapján (Bodó–Bíró 1993, Bodó 2000: 9–42). Kutatásaik fontos kiindulópontként szolgálnak tézisémmhez azáltal, hogy a román–magyar szimbolikus térbirtoklási technikákat elemzik részletesen, melyben tulajdonképpen ezeken a szimbolikusan már elfoglalt tereken zajló konkrét ünnepi eseményeket elemzem.

A szerzők az említett időszakban a szimbolikus térbirtoklásnak alapvetően négy markánsabb szakaszát különítik el. Az első többnyire rurális vidékekre koncentráldott, és az első világháború hőseinek állítottak emlékművekhez kapcsolható. Ezek az emlékművek a kettős térfoglalási gyakorlatban legtöbbször elenyésző szerepet játszottak. (Bodó 2000: 9–42, Pozsony 2009b.) A második szoborállítási hullám a magyar állam kezdeményezésére az 1940-es évek Észak-Erdélyében valósult meg. Ezek a többnyire országzászlót is hordozó emlékművek a kommunizmus éveitől és 1989 után is jelentős térbirtoklást kifejező funkcióval bírtak.

A harmadik emlékműállítási hullám az 1960-as években kezdődött, és körülbelül húsz éven át folyamatos hatást fejtett ki mind a magyar, mind a román elit körében. Erős országos és regionális szellemi-kulturális térbirtoklási értékkel bírt, az identitás építésének, megerősítésének legfontosabb eszköze volt. Az ország 1968-as új területi, közigazgatási felosztását a többnemzetiségű vidékeken egyre fokozottabb szellemi-kulturális, szimbolikus térfoglalási törekvés követte. A székelyföldi területeken ezt a lehetőséget a magyarság hamarabb felismerte, mivel a román elit székelyföldi emlékműállítása csak az 1980-as évektől bontakozott ki, amikor elő-

ször csak párban (csíkszeredai Petőfi–Bălcescu-szoborpáros), aztán a szocializmus és Ceaușescu nemzetpolitikájának felerősödése folytán már egymagukban is egyre gyakrabban fordultak elő.

A negyedik nagy emlékműállítási hullám az 1989 utáni időszakról egészen napjainkig tart. A folyamat során a székelyföldi területek át- és újrendeződését a „miénk” és a „nem miénk”, a „saját” és az „idegen”, a „mi” és az „ők” pólusainak folyamatos kialakulását, kiforrását, időszakos rögzítését jól megfigyelhető módon követhetjük a székelyföldi városok és falvak közterein és nem csak ott. (Lásd ehhez még Brubaker–Feischmidt–Fox–Grancea 2006: 1–19, Feischmidt 2007, valamint Pozsony 2003.)

A kérdéskörrel kapcsolatos elemzésekből az a következtetés vonható le, hogy a „szimbolikus térbirtoklások és térfoglalások összeütközése elsősorban nem politikai kérdés, hanem sokkal inkább a két kultúra aktuális szerkezetéből és működéséből származó antropológiai 'evidencia' (Bodó 2000: 40), amelynek célja elsősorban a sérthetlenség és az *etnikai tisztaság* létrehozása. Mindezek háttérben azonban – véleményem szerint – hosszú távon mégis politikai, mintsem kulturális célok húzódnak meg. Ezt erősíti meg Biró A. Zoltán és Oláh Sándor tanulmányai is, amelyek szintén a rituális térteremtés társadalomban betöltött szerepéről, valamint az emlékművek identitásépítő szerepéről értekeznek konkrét példák alapján. (Bodó 2000: 63–83, 106–123.)

Az itt említett tanulmányok az etnikai identitás reprezentációja szempontjából, a mezoszintű kutatások egyik kulcsfontosságú eseményét, az emlékművek állítását járják körbe. Kevesebb hangsúlyt fektetnek azonban az emlékműveket létrehozó és működtető elit szerepére.³⁵ Feischmidt Margit és Rogers Brubaker kivételével csupán Biró A. Zoltán 1997-es tanulmánya fejti ki az elitek nemzetépítésben, a nemzet értékrendszerének fenntartásában, érdekvédelmében és fejlesztésében játszott szerepének fontosságát (Feischmidt–Brubaker 1999 és Biró 1997: 8). Illetve azt sem mutatják be, hogy napjainkban konkrétan milyen ünnepi eseményeknek adnak helyszínt ezek a terek, tehát miként töltik be (vagy nem töltik be) szerepüket az adott közösség mindennapjában.

Kutatásom szempontjából továbbá kiemelkedő jelentőségűek Bodó Julianna ünneplési gyakorlatokat vizsgáló kutatásai, különös tekintettel 2004-ben megjelent kötetére, mely a szocializmus ünneplési gyakorlatait, s ezen belül a ceremóniára koncentrálás (*ceremonizáció*) előtérbe kerülését, a szocialista társadalmi nyilvánosság szerkezetét és szerveződését, a nyilvános és a privát szféra közti kapcsolat alakulását vizsgálja a 80-as évek Romániájában regionális és lokális szinten (Bodó 2004b).

35 Holott Gaetano Mosca filozófus és Vilfredo Pareto szociológus már a 20. század elején kifejtette az elit fogalma és a politikai hatalom közötti összefüggést, miszerint léteznek ún. hatalmon lévő és hatalomra vágyó (pótelitek), akiknek küzdelme meghatározó egy közösség vagy nemzet életében és fennmaradásában (Culic 1999: 48).

A Kriza János Néprajzi Társaság és a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Magyar Néprajz és Antropológia Intézetének

A kolozsvári székhelyű Kriza János Néprajzi Társaság 1990-ben kezdte meg működését, és tevékenységében a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Magyar Néprajz és Antropológia Intézetének³⁶ számos kutatója vesz részt. A két intézmény rendszerváltozás utáni kutatásai főként Csángóföldre, másodsorban pedig Székelyföldre (azon belül is leginkább Kovászna megyére) koncentráltak eddig, de Erdély más vidékein, így például a Barcaságban, Mezőségen, a Kükküllő mentén, illetve a Szilágyságban is végeztek számos csoportos és egyéni kutatást. Kutatásaik elsősorban néprajzi jellegű mikro- és mezoszintű vizsgálatok, melyek feltárják a lokális ünnepek sajátosságait, a helyi, természetes erőforrásokra épülő kézművesség megújításának lehetőségeit, a térség népi kultúrájának sajátosságait. Soraikban találunk falumonográfiákat is. Az etnikumok együttélését vizsgáló tanulmányok bőven merítenek mind a szociológia, mind az antropológia tárházából, így eredményeik joggal nevezhetők interdiszciplináris jellegűeknek. Ezek a kutatások elsősorban Orbaiszék társadalmának átrendeződését, a magyar–román–cigány együttélés modelljeit, az etnikai- és a társadalomszerkezet változásának legfontosabb hatásait és következményeit tárják fel, valamint kitérnek egyes szász és román népszokások ismertetésére is. A térség népi kultúrájával kapcsolatos eredményeket szakszerűen összeállított bibliográfiai adatbázisokban jelentették meg, az elmúlt két és fél év-tizedben számos tudományos konferenciát, kiállítást szerveztek és tanulmányköteteket jelentettek meg (Dimény–Szabó szerk. 2003; Jakab összeáll. 2003; Jakab–Pozsony szerk. 2011; Pozsony 2002, 2007b, 2009a, 2009b, 2009c, 2011, 2012; Kinda 2007a, 2007b, 2011; Pozsony–Anghel ed. 1999; Jakab–Kinda összeáll. 2012; Tánccos 2008).

Kutatásom szempontjából kiemelendő a KJNT gondozásában 1999-ben született *Változó társadalom* című tanulmánykötet, amelyben jelentős szerepet kapott az interetnikus kapcsolatok témaköre, karöltve a vallás és az etnicitás viszonyáról írt tanulmányokkal (Borbély–Czégényi szerk. 1999). Ugyancsak 1999-ben jelent meg a *Modele de conviețuire în Ardeal. Zăbala* című kiadvány, amely először tárja fel részletesebben egy háromszéki falu interetnikus kapcsolatainak legfontosabb mezoszintű aspektusait, mint pl. a vegyes házasságok alakulását, az etnicitás textuális reprezentációját, a cigány–magyar kapcsolatokat (Pozsony–Anghel ed. 1999). Ugyancsak a KJNT közreműködésével jelent meg *Orbaiszék változó társadalmá és kultúrája* című tanulmánykötet, mely részletes elemzéseket tartalmaz Kovászna város és környéke gazdasági, társadalmi és etnikai történetéről. Látható, hogy mely ipari és gazdasági tevékenységek honosodtak meg az elmúlt századok során a városban, melyek azok, amelyek napjainkig fenn tudtak maradni, illetve emlí-

36 A kolozsvári egyetemen 1898-tól kisebb-nagyobb megszakításokkal folyik néprajzkutatás. Néprajz szakos képzés pedig az 1990/91-es tanévtől van (lásd az intézet honlapját: <http://etno.lett.ubbcluj.ro/about-us>)

tésre kerülnek a tipikusan magyarok és románok által végzett munkaterületek is. (Kinda–Pozsony szerk. 2007.) A kötet egyik kiemelendő tanulmánya Kinda István tollából származik az orbaiszéki falukapukról, és az etnikumok közti kapcsolatok és az etnikai reprezentáció vizsgálatában közöl fontos eredményeket. A falukapuk reneszánszát írja le mint a szimbolikus térfoglalás és az identitásépítés tipikus jeleit, azzal a különbséggel, hogy egy korábbi hagyomány felelevenítéséről van szó esetükben (Kinda 2007b). Szintén az Orbaiszékről szóló kötetben jelent meg Pozsony Ferenc tanulmánya, mely a zabolai etnikai és demográfiai folyamatokról évszázadokra visszatekintő, számszerű adatokat szolgáltat és elemez. Részletes adatokat közöl a falu etnikai, felekezeti megoszlásáról, a vegyes házasságokról, a gazdasági erőforrások etnikumok közti megoszlásáról. Teszi mindezt a román–magyar–cigány etnikumok összehasonlító vizsgálata tükrében. (Pozsony 2007b.)

A KJNT 15. évkönyve elsősorban az erdélyi cigány közösségeket mutatja be. A tanulmánykötet részletesen ismerteti kutatásuk történetét, adaptálódásukat, szegregációjukat, marginalizációjukat, szokásaikat, identitásukat és a más etnikumokhoz való viszonyukat. Ezt a viszonyt a kötet szerint is főként az aszimmetria jellemzi napjainkban. (Ilyés–Pozsony szerk. 2007.) A 2009-ben megjelent *Erdély népei. Szászok, örmények, székely szombatosok, cigányok* egyetemi jegyzet egyrészt Erdély demográfiai, etnikai szerkezetének alakulását tárja fel, másrészt pedig az Erdélyben élő cigányok, szászok, örmények és székely szombatosok együttélési modelljeiről szól (Pozsony 2009a). Jakab Albert Zsolt 2012-ben megjelent tanulmánykötetei bár nem székelyföldi terepvizsgálatot tárnak fel, mégis kiemelkedő jelentőségűek dolgozatom szempontjából. Jakab a Kolozsváron működő emlékezési és emlékállítási folyamatok szerveződését, működését és hatásait vizsgálja évszázadokra visszamenően, és részletesen kitér az emlékezés identitástermelő mechanizmusának elemzésére is. (Jakab 2012a, 2012b.)³⁷

Pozsony Ferenc 2015-ben megjelent *Háromszéki ünnepek. Dolgozatok háromszéki népszokásokról* című kötete jelentős hiánypótló szerepet tölt be a háromszéki magyarság ünnepkultúrájának rendszerezésében, leírásában és szakszerű dokumentálásában. A kötet nemcsak a vidék szokásainak és hagyományainak kutatástörténetét és a szokáskutatás fogalmait ismerteti, hanem rendre bemutatja a háromszéki keresztény kalendárium és a polgári év jeles napjait, a szakrális ünnepeket, az emlékünnepeket és a lokális ünnepeket, valamint ezek funkcióinak folyamatos változását. Kutatásom szempontjából különös jelentőséggel bír a háromszéki magyar emlékünnepek elemzése, illetve ezek funkciójának leírása. (Pozsony 2015.)

A mikroszintű elemzéseket tanulmányozva megállapítható, hogy a fent említett tanulmányok főként F. Barth és T. H. Erikson elméleteire alapozva a magyar–roma, magyar–román vagy mindhárom etnikum kapcsolatait vizsgálják, azonban főként a magyarokra vagy a romákra koncentrálnak, s kevésbé foglalkoznak a Székelyföldön kisebbségben élő románság identitásépítő gyakorlataival, etnikai reprezentációjának különböző megnyilvánulási formáival.

37 Mindkét kiadvány a KJNT és a Nemzeti Kisebbségkutató Intézet közös gondozásában jelent meg.

A székelyföldi interetnikus kapcsolatok vizsgálatának átfogó makroszintű elemzését végzi el Tánczos Vilmos *Kettős hatalmi szerkezet a Székelyföldön* című tanulmányában. Bemutatja a román politikai elit azon eszközeit, melyekkel a székelyföldi magyarságot próbálja kordában tartani, s arra a következtetésre jut, hogy a hatalmi szerkezet dualisztikus voltában nem véletlenül nem történt változás a rendszerváltás óta, hiszen a rendszer által keltett feszültségeket a román belpolitika folyamatosan ki tudja játszani a különböző politikai küzdelmek során. Vagyis ütköztetni tudja a hierarchizált struktúrát az alulról jövő kezdeményezésekkel, folyamatosan alkalma adódik a felelősség elhárítására, miközben számos – a kisebbség fennmaradásának elengedhetetlenül fontos – területet a felülről irányított intézmények segítségével manipulál. Mindez azonban határozottan ellenkezik a székelység évszázadokra visszanyúló önrendelkezési gyakorlatával és természetes igényével. Ez a strukturális és geopolitikai konfliktus tehát, Tánczos szerint, jellegzetes etnikai konfliktusként is felfogható, amit az állam tudatosan és folyamatosan fenntart. (Tánczos 1998, Ádám 2019: 469–479). Ezt megerősítendő példaként említjük Salat Leventének³⁸ a Mentor Kiadó gondozásában 2001-ben megjelent *Etnopolitika – a konfliktustól a méltányosságig* című könyvét, mely az etnopolitikai konfliktusok átfogó tudománytörténeti és tudományelméleti hátterét vizsgálja. Horowitz³⁹ *Ethnic Groups in Conflict* című könyvére reflektálva azt a végkövetkeztetést vonja le, hogy „az etnikai konfliktusok által terhelt társadalmakban a megoldások látszólagos eredménytelensége nem a hiányzó vagy elégtelen ismeretekre, hanem a politikai akarat hiányára vezethető vissza a legtöbbször.” (Salat 2001: 74.)

Ugyancsak a Babeş–Bolyai Tudományegyetemen, de annak a Történelem és Filozófia Tanszékén került megvédésre 2013-ban Silviu Tăraş doktori disszertációja, mely a kommunizmus ünneplési szokásainak végzi el részletes makroszintű történelmi, antropológiai elemzését, valamint a korra jellemző emlékünnepek erőszakos meghonosítását ismerteti, folyamatos szerkezeti és tartalmi változásaira hívja fel a figyelmet (Tăraş 2013).

A Babeş–Bolyai Tudományegyetem Szociológia és Szociális Munka Intézete, a Max Weber Társadalomkutatásért Alapítvány és az Interetnikus Kapcsolatok Kutatóközpontja

A Max Weber Társadalomkutatásért Alapítvány a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Szociológia és Szociális Munka Intézetének háttérintézményeként 1999-ben jött létre. Az Interetnikus Kapcsolatok Kutatóközpontját (Centrul de Cercetare a Relațiilor Interetnice – CCRIT) Ion Aluaş professzor alapította 1992-ben, és a

38 Salat Levente a könyv megjelenésének évében BBTE Politika-, Közigazgatás- és Kommunikációtudományi Karának oktatója.

39 D. L. Horowitz 1985-ben megjelent művét, Salat szerint, az etnicitás következményeit kutató irodalomban hiánypótló és úttörő munkaként értékelték olyan szakértők, mint Nathan Glazer, Benedict Anderson és Samuel P. Huntington.

Babeş–Bolyai Tudományegyetem szociológia tanszékeinek (annak román és magyar intézetének) kutatói működtetik. A három intézmény kutatási témám szempontjából fontos szociológiai és antropológiai eredményeket mutat fel, főbb kutatási területeik között olyan mezo- és makroszintű társadalomtudományi kutatások szerepelnek, melyek Erdély társadalomszerkezeti alakulásával, interetnikus kapcsolataival, a kisebbségi nyelvhasználattal és identitással, valamint a népességmozgással is foglalkoznak.⁴⁰

Kutatásomhoz Horváth István, Irina Culic és Veres Valér azon köteteit és tanulmányait veszem figyelembe, melyek az erdélyi magyarság népesedési viszonyaival, interetnikus kapcsolataival és identitáskérdéseivel foglalkoznak. Utóbbit Veres a többségi románság és a magyarországi magyarság viszonylatában tárgyalja, és arra a következtetésre jut, hogy az erdélyi magyarság azonosságtudata sajátos: kötődése erősebb a kultúrnmemzethez, mint az államnemzethez, ami sajátos földrajzi elhelyezkedésének és történelmének következménye. (Veres 2005, 2008, 2010, 2015; Veres–Papp–Geambaşu–Kiss–Márton–Kiss 2012: 15–78.) Veres a Kovászna és Kolozs megyei magyarság identitása közötti különbségek vizsgálata során arra is kitér, hogy a többségi nemzet, vagyis a románság az erdélyi magyarság sztereotípiaképében negatívan, mint elnyomó nemzet jelenik meg, szemben a múlt századra jellemző alsóbbrendűnek tekintett nemzettel. Az erdélyi magyarság kisebbségi helyzetéből adódó diszkriminációval kapcsolatos megítélése igen heterogén képet mutat: a tömbmagyarság körében mintegy 33% tapasztalt már diszkriminációt, míg a szórványban élők 60%-a. Ezek az eredmények nagymértékben árnyalják a két nemzet közötti interetnikus viszony értelmezését és segítik annak alaposabb megértését. (Veres 1997.)

Interetnikus viszonyok tekintetében továbbá kiemelkedő jelentőségű Salat Levente és Veres Valér *Central and Local Public Administration in the Dynamics of Inter-ethnic Relations in Romania* című tanulmánya, mely Románia két román–magyar szempontból fontos központjában, Sepsiszentgyörgyön és Kolozsváron vizsgálódik. A szerzők azt kutatják, hogy az interetnikus viszony alakulásában milyen szerepet játszanak a helyi önkormányzatok és a dekoncentrált kormányzati szervek, mennyire tudják mérsékelni vagy befolyásolni a helyi etnikai feszültségeket és konfliktusokat. A tanulmány írói arra a megállapításra jutnak, hogy mindkét kutatási helyszínen a helyi önkormányzatok és kormányzati szervek gyakorlatában fellelhetők az etnikailag elfogult politikák. Ezek az intézmények politikai céljaik és prioritásaik meghatározásánál az aránytalan hatalomgyakorlás elvét érvényesítik a domináns etnikai csoport javára. A humánerőforrás-politikában is hasonló a trend, a többségi etnikum tagjait részesítik előnyben annak ellenére, hogy a kisebbségben élő nemzet tagjai hasonló képzettséggel rendelkeznek, mint a helyileg domináns etnikum tagjai. A publikus szféra szimbolikus reprezentációjának monopolizációja következtében a kisebbségi neurózis folyamatosan reprodukálódik, így az etnokul-

40 Forrás: <http://bbteszociologia.ro>; <http://maxweber.ro>; http://www.ccrit.ro/index_ro.htm (letöltve 2016.07.18.)

turális feszültség relatív magas szintű ezeken a településeken. Sepsiszentgyörgyön más a helyzet, mint Kolozsváron, itt ugyanis a decentralizált kormányzati intézmények humánerőforrás-politikája a kisebbségben élő románokat részesíti előnyben, míg a helyi önkormányzatok a magyarokat, így tehát itt is érvényesül az aránytalan hatalomgyakorlás elve. Annál is inkább, mivel a központi kormányzat úgy avatkozik be ebbe a versenybe, hogy a helyi románság civil- és egyházi szervezeteit politikailag és anyagilag támogatja. (Veres–Salat 2003.) Az emlékünnepek vizsgálata szempontjából a fenti eredmények fontos információkat szolgáltatnak, ugyanis az általam vizsgált emlékünnepek szervezési és lebonyolítási feladatait a kormányzati intézmények, valamint a helyi román civil- és egyházi szervezetek látják el.

Míg Irina Culic a nemzet és az identitás témakörét járja körül több tanulmányában (Culic 2001, Culic–Horváth–Stan 1999 ed.), Horváth István kötetei közül elsősorban azokat tekintetem át, amelyek az interetnikus kapcsolatokkal foglalkoznak (Horváth I. 1995, 1996, 1999, 2000), így a vizsgált témakörök szociológiai aspektusait is megismerhettem.

A Nemzeti Kisebbségkutató Intézet

A kolozsvári székhelyű Nemzeti Kisebbségkutató Intézet a Román Kormány hatáskörébe tartozó közintézmény, mely 2007-ben kezdte meg működését. Az intézet főbb célkitűzései között a romániai nemzeti kisebbségek és más etnikai közösségek etnikai identitása megőrzésének, fejlesztésének, kifejeződésének, valamint ezek szociológiai, történelmi, kulturális, nyelvészeti, vallásos és más jellegű aspektusainak kutatása, tanulmányozása áll.

Makroszintű elemzéseik a Romániában élő kisebbségek (főként, de nem csupán magyarok és romák) demográfiai jellemzőit (népesség alakulása, migráció), politikai és civilszervezeti reprezentációját, valamint intézményi kétnyelvűségét vizsgálják.⁴¹ Makroszintű demográfiai kutatásaik közül elsősorban Horváth István, Kiss Tamás, Csata István, Barna Gergő, Gyurgyík László, Papp Z. Attila, Gidó Attila és Veres Valér tanulmányait emelném ki, melyek fontos adalékokat tartalmaznak a romániai népszámlálások kisebbségi vonatkozásairól, az elvándorlásról és annak hatásairól, a multikulturalizmusról, az interetnikus kapcsolatok makroszintű megnyilvánulásairól. Ezek a szociológiai felmérések és stúdiumok megkerülhetetlenek az antropológiai és az etnográfiai jellegű interetnikus kutatások során is. (Kiss–Csata 2008, Kiss–Barna 2012, Kiss T. 2012, Veres–Papp–Geambașu–Kiss–Márton–Kiss 2012, Gidó 2012 és 2013, Horváth–Nastasă 2012, Olivera 2012, Tonk 2014).

Etnográfiai kiadványaikból tézisem szempontjából Jakab Albert Zsolt már fent említett kutatásai, valamint 2009-ben Peti Lehellet közösen kiadott, a romániai és a magyarországi cseh és szlovák kisebbség példáján bemutatott interetnikus kontakt-

41 Forrás: <http://www.ispmn.gov.ro/hun/page/despre-institut> (letöltve 2015.03.27.)

zónában történő együttélési folyamatokat bemutató tanulmánykötete emelendő ki (Jakab–Peti szerk. 2010). Szabó Á. Töhötöm 2013-ban megjelent kötete az etnicitás és a gazdasági adaptáció kapcsolatáról készit átfogó elemzést egy konkrét település, az erdélyi Bonyha és környéke példája alapján (Szabó Á. T. 2013). Rogers Brubaker, Feischmidt Margit, Jon Fox, Liana Grancea pedig a nemzeti politizálás kolozsvári múltját és jelenét, valamint a város etnikai összetételének történelmi alakulását, befolyásoló tényezőit vizsgálják tanulmánykötetükben (Brubaker–Feischmidt–Fox–Grancea 2010). Barna Gábor tanulmánya ugyan nem a Nemzeti Kisebbségkutató Intézet gondozásában jelent meg, de tematikájában a fent említett tanulmányokhoz kötődik, ugyanis a kolozsvári utcanevek használatának kettős, román–magyar dimenzióját mutatja be (Barna 2000).

Az Etnokulturális Kisebbségek Forrásközpontja

Az Etnokulturális Kisebbségek Forrásközpontja 2000-ben jött létre a Nyílt Társadalomért Alapítvány jogutódjaként. A nem-kormányzati, független szervezet négy helyszínen működik: Bukarestben, Kolozsváron, Jászvásáron és Temesváron. A kolozsvári központ célja az etnikumközi viszonyok kutatása és az etnokulturális különbségek elfogadtatására irányuló különféle kérdések tárgyalása. A kolozsvári kirendeltség 1994-es működése óta számos programot, tervet és kezdeményezést finanszírozott, melyek a fenti célok elérését szolgálták.⁴² Kiadványaik a romániai magyarság és az interetnikus viszony történelmi hátterét (Andreescu–Nastasă–Varga ed. 2002, 2003), a rendszerváltás utáni interetnikus viszony modern kori aspektusait tárgyalják: Románia etnikai térképének változása, a jó kormányzás elve a multietnikus közösségekben, a kisebbségek integrációjának jogi és intézményes háttere, az etnikai kapcsolatok barométere (Andreescu 2005; Călușer–Sălăgean 2007; CRDE, CENPO 2008; Bădescu–Kivu–Robotin 2005). Makroszintű kutatásaik fontos lenyomatai a modern kori interetnikus kapcsolatok mindennapi problémáinak, megoldandó feladatainak.

A Magyar Tudományos Akadémia szakintézményei

A Magyar Tudományos Akadémia Regionális Kutatások Központja 2003-ban adta ki Északnyugat-Erdélyről, Dél-Erdélyről és Bánságról, valamint Székelyföldről szóló szintézisét Horváth Gyula szerkesztésében. A Székelyföld-kötet egy átfogó, korszerű, interdiszciplináris összefoglaló mű, mely a tömbmagyar Székelyföld 1989-es rendszerváltozás utáni történetét, térszerkezetét, népesedési viszonyait, munkaerejének alakulását, természeti erőforrásait, mezőgazdaságát, iparát, szolgáltatásait, turisztikai, közlekedési és kulturális potenciáljait mutatta be, és elemezte a székely-

42 Forrás: <http://www.edrc.ro/ma/m2index1.html> (letöltve 2016.07.20.)

ség európai integrációjának, felzárkóztatásának folyamatát és modernizációjának esélyeit és lehetőségeit. (Horváth Gy. szerk. 2003.)

A Magyar Tudományos Akadémia Kisebbségkutató Intézete gondozásában számos, a Kárpát-medencei kisebbségek helyzetét elemző kutatási program valósul meg napjainkig. Konkrét esemény- és ünnepelemzéssel kevésbé, inkább átfogó projektek megvalósításával foglalkozik az intézmény, melynek 2008-ban megjelent egy, a kisebbségi magyar közösségek 20. századi történelmét, demográfia, gazdasági, kulturális, oktatási és vallási jellemzőit részletesen elemző tanulmányköte-te is. (Bárdi–Fedinec–Szarka szerk. 2008; e kötet dolgozatom egyik fontos forrás-anyaga.)

Kitekintés

A fenti intézmények kutatási projektjeit és azok eredményeit vizsgálva megállapítható, hogy más és más aspektusból, különböző módszerekkel, de mindannyian foglalkoznak az etnikai reprezentáció, az etnikai identitás megnyilvánulási formáival és az etnikumok együttélésének kutatásával. Míg a KAM kutatásai földrajzilag elsősorban Hargita megyére koncentrálnak, s főként a magyar–cigány kapcsolatokra és a szimbolikus térfoglalás magyar–román megnyilvánulási formáira fektetik a fő hangsúlyt, addig a KJNT és a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Magyar Néprajz és Antropológia Intézetének kutatói földrajzilag a Csángóföldet, Kovászna megyét, Barcaságot, Mezőséget, a Küküllő mentét meg a Szilágyságot helyezik kutatásaik előtérbe. Mikro- és mezoszintű elemzéseik falumonográfiákat és magyar–román–cigány együttélési modelleket elemző kutatásokat foglalnak magukba. A Babeş–Bolyai Tudományegyetem Szociológia Tanszékeinek és háttérintézményeinek kutatásai szociológiai aspektusból, makroszinten világítanak rá a téma fontos elemeire. A Nemzeti Kisebbségkutató Intézet elemzései már inkább nevezhetőek mezo- és makroszintű interdiszciplináris elemzéseknek, melyek átfogó képet nyújtanak a romániai nemzeti kisebbségek és etnikai csoportok demográfiai jellemzőiről, identitásmegőrzési stratégiáiról. Mezoszintű elemzéseik pedig földrajzilag különböző interetnikus kontaktónákban vizsgálódnak nemzetiségek együttélését és emlékműállítási technikákat elemző írásaikban. Az Etnokulturális Kisebbségek Forrásközpontja az interetnikus együttélés olyan makroszintű, modern kori problémáit dolgozza fel és kínál megoldási lehetőségeket, melyek az etnikumok együttélésének mindennapjaiból származnak. A Magyar Tudományos Akadémia intézeteiben főként makroszintű elemzések születnek, melyek bemutatják az egyes kisebbségi csoportok történelmét, demográfiai és egyéb jellemzőiket. Ily módon a fenti kutatócsoportok és tanulmányaik rövid, a teljesség igénye nélküli áttekintésével átfogó képet kaphattunk a tudomány jelenkori állásáról. Megállapítható, hogy az etnikumok együttélését vizsgáló kutatások a román–magyar kontaktónák elemzése során elsősorban gazdasági szempontokat vesznek figyelembe és a szimbolikus térfoglalás és emlékműállítás problematikáját tematizálják.

Konkrét emlékünnepek-elemzéssel ebben a kontextusban Bodó Julianna és Silviu Tăraș foglalkoznak, ők a szocializmus és a kommunizmus emlékezési szokásait vizsgálják. Mindazonáltal a legfontosabb román nemzeti ünnepek (január 24., május 10., december 1.) ünneplési szokásainak médiaelemzését és jelenkori dokumentálását az itt vizsgált relatív magyar többségű térségben *eddig egyik kutatócsoport sem végezte még el*. Szilágyi N. Sándor, a Babeș–Bolyai Tudományegyetem Magyar Nyelvészeti Intézetének oktatója *Gondolatok egy évfordulóra* című írása december 1. tematikájával foglalkozó közéleti írás, mely a román nyelvű 22 című lapban jelent meg 1990-ben. Azt taglalja, hogy mit is jelent december elseje a magyar emberek számára, és miért van számukra más jelentése, mint a románok számára. A cikk továbbgondolására a 2001-es csíkszeredai december elsejei ünnepség⁴³ körül kialakult román–magyar, magyar–magyar feszültségek adtak további lehetőséget, itt újból felhívja a román és a magyar elit figyelmét a probléma gyökereire, miközben konkrét megoldási javaslatokat is tesz (Szilágyi 2003, Biro 1997: 3–4).

A román szakmai berkekben végzett kutatások során Maria Bucur 2001-ben megjelent tanulmánya (Bucur 2001), a *Staging the Past. The Politics of Commemoration in Habsburg Central Europe, 1848 to Present* (A múlt színrevitele. Emlékezetpolitika a Habsburg Közép-Európában 1848-tól napjainkig) című tanulmánykötet utolsó írásaként fontos adalékokkal szolgál az általam a későbbiekben mélyrehatóan elemzett ünnepkört, december elsejét illetően. A szerző Románia nemzeti ünnepének, december elsejének ünneplési szokásait, fogadtatását és jelentéstartalmának változásait, valamint a nemzeti identitás kialakításának különböző technikáit vizsgálja. Az amerikai Indiana Egyetem kutatója mindezt globális nézőpontból elemzi, Románia területére és az 1918 és 1997 közötti időszakra vetítve. Országos román napilapok újságcikkeire, interjúkra és múzeumi állandó, illetve időszakos kiállításokra alapozva, a december elsejei ünnep erdélyi és regáti, bukaresti narratíváinak feltárását végzi el, így adva átfogó képet az ünnep országos szintű recepciójáról és a jelentéstartalom változásairól, valamint arról, hogy egy emlékünnepek segítségével miként alkotható meg és alakítható a múlttal kapcsolatos közösségi „emlékezet”. Az ünnepelemzés nagyon fontos adalékokat tartalmaz az ünnep ki és átalakulásáról, a kezdetektől egészen 1997-ig. Bucur jogosan állapítja meg, hogy 1997-re ez az ünnep országos szinten gyakorlatilag ellaposodott, mivel már nehezen tudta közvetíteni a publikum felé az eredeti jelentéstartalmat és azok értékeit. S bár az azóta eltelt több mint húsz év nem hozott jelentős változásokat az ünnep forogatókönyvében, a magyar kártya kijátszása a központi hatalom részéről egyre erőteljesebbé vált, és az egész országra kiterjedő visszhangú, már-már abszurd méreteket ölt. Ezáltal, ahogy Bucur is megjósolta, nemcsak nőtt a magyar–román etnikai konfliktus eszkalálódásának veszélye, hanem ez az ünnep gyakorlatilag a szélföldi események tükrében kezd új, erőteljesen nacionalista – és a kommunizmus legsötétebb időszakából ismert – módszereket sem nélkülöző formát öltetni.

43 A konkrét eseményt a 2001-es sajtóanyag elemzésénél ismertetem.

Így a román nemzeti ünnepek, különösen december elseje mint ünnepi esemény etnográfiai ismertetése Sepsiszentgyörgyön, ebben a magyarok és románok által lakott interetnikus kontaktónában etnográfiai szempontból különös szakmai jelentőséggel bírhat, ugyanis részletes betekintést nyújt abba, hogy az itt élő román és magyar közösségek miként ünneplik, vagy éppen ellenkezőleg, miként és miért nem ünneplik Románia nemzeti ünnepét. A helyi és regionális magyar sajtó közel száz évre visszatekintő elemzésével pedig nyomon követhetjük, hogy a mai területi formájában létező Románia nem egészen százéves történelmének különböző időszakában mely nemzeti ünnepek játszottak fontos szerepet, s ezek megkonstruálásában, jelentésváltozásában milyen történelmi, politikai vagy más tényezők játszottak szerepet. Azaz miként alakult ki a december elseje kultusza, jelentését kik, mikor és milyen üzenetekkel konstruálták meg?

A sajtóelemzés

Az 1918–1944 közötti időszak

A kutatás során abból a hipotézisből indulok ki, hogy a *vizsgált időszak legjelesebb ünnepe a május 10-hez fűződő ünnepkör*, mivel a fenti időszakban, amint azt már az *Erdély interetnikus viszonyainak 20. századi rövid története* című fejezetben bemutattam, a vizsgált földrajzi területen, négy év kivételével (1940 és 1944 között) a román királyság ünnepei voltak meghatározóak. Így feltételezhető, hogy a cikkek túlnyomó többségének célja a királyság intézményének és a királyi családnak a bemutatása, ezen intézmény erősítése és legitimitásának növelése. Ugyanakkor feltételezhető, hogy ekkorra a január 24-ki ünnepkör már szerves része a székelyföldi románság ünneplési szokásainak, míg a magyar–román viszony szempontjából érzékeny december elseje a történelmi események közelsége miatt sokkal problematikusabb ünnepkörnek minősíthető.

Ebben az időszakban összesen tizenkilenc olyan cikk jelent meg a háromszéki magyar sajtóban, mely a három nemzeti ünnepről és azok kézdivásárhelyi lebonyolításáról tudósít.⁴⁴ Ebből január 24-ét öt, május 9–10-ét kilenc, december elsejét pedig négy érinti. Megjegyezzük, hogy az 1940 és 1944 közötti „kis magyar világ”⁴⁵ időszakában egyetlen cikk sem emlékezik a román nemzeti történelem jelesebb eseményeire. Ebből leszűrhetjük, hogy a két évtizednyi román impérium nem hagyott mély nyomokat a helyi lakosság emlékünneplési szokásaiban, és a román nemzeti ünnepekhez nem társult valódi ünneplési készség, ezáltal hagyománnyá sem válhattak.

A *Székely Újság*, egyesülve a *Székely Hírlappal* is 1940 után profilt váltott, mivel „Kézdivásárhely és Vidéke Gazdasági Egyesületének hivatalos lapja” lett immár (újból) *Székely Újság* néven, így az ünneplési szokások szempontjából jelentőségét elveszítette (Váry 2006: 150).

A vizsgálat során elsősorban a vezércikkek gyakoriságára és mennyiségére összpontosítok, azonban azt is rendszeresen megvizsgálom, hogy tartalmukat illetően helyi vagy fővárosi eseményekről, esetleg a világ más országaiban az ünnep alkalmából megrendezett eseményekről tájékoztatnak. Ezen túlmenően a rövid tudósítások tartalmát is alávetem a fent felsorolt szempontok szerinti vizsgálatnak, illetve az újságcikkeket kísérő fényképek tartalmát is ismertetem.

44 Augusztus 23-ának ebben az időszakban még nem volt jelentősége.

45 A II. bécsi döntés értelmében Észak-Erdély, Háromszékkal, vagyis a vizsgált területtel együtt, visszatért Magyarországhoz (Filep 2008: 154).

Január 24.

A január 24-ét az adott időszakban öt újságcikk tárgyalja: négy 1925-ben, egy pedig 1939-ben jelent meg. Az 1925-ből származó cikkek egyike az újság második oldalán mindössze három és fél soros hírben tájékoztat arról, hogy Kézdivásárhelyen is „szépen sikerült ünnepségek voltak” a Fejedelemségek egyesülése alkalmából. (*Székely Hírlap*, 1925. január 25.) Egy rövid nyolcsoros hír 1925-ből az újság első oldalán már részletesebben számol be a kézdivásárhelyi ünnepségről:

„Január 24-én szombaton volt Románia egyesülésének ünnepe, melyet városunkban is nagy ünnepséggel ünnepeltek. A piactéri ünnepélyre kivonultak a katonaság, a hivatalok és az iskolák. Este a Vigadó nagytermében a kézdivásárhelyi köztisztviselők előkelő és fényesen sikerült táncestélyt rendeztek.” (*Székely Újság*, 1925. január 28.)

Egy további cikk, ugyancsak 1925-ből, közel egy héttel az ünnepséget követően részletesen ír az ünnep apropóján a magyar–román kapcsolatokról, sejtetve azok problematikus voltát. A cikk írója kifejti, hogy a magyarok lojálisak a román ünnep iránt, s keresik a közeledést a románokkal, cserében azonban elvárják, hogy a bukaresti sajtó ne tüntesse fel rossz színben a magyarokat, ne hecceljen ellenük, ne akadályozza meg a két nemzet közötti egyetértést:

„Akárhányszor tapasztalhatjuk, hogy a lapok közleményei alapján ellenségként hozzánk jövő regáti ember a valódi helyzet és a mi megismerésünk után valósággal barátunkká vált.” (*Székely Hírlap*, 1925. február 2.)

A cikk jól érzékelteti a trianoni békeszerződés óta eltelt időszak elfojtott etnikumközi konfliktuspotenciálját, azt a problémát, melyről a december 1-jéről szóló cikkek konkrétabban is hírt adnak majd.

Az 1939-es elsőoldali tízsoros cikk már nagyobb betűmérettel szedett címmel tájékoztat az országos és helyi ünnepségsorozatról, melynek tartalmából az a következtetés vonható le, hogy egy rendszeresen, kialakult foratókönyv alapján megszervezett ünnepségsorozatról van tulajdonképpen szó.

„Városunkban is kilobogózták ez alkalommal a házakat és a templomokban istentiszteletek voltak. Délelőtt a Centrál szálló színháztermében az iskolák rendeztek ünnepséget.” (*Székely Hírlap*, 1925. február 2. és *Székely Újság*, 1925. február 2.)

Május 10.

A vizsgált időszak újságcikkeinek fele, vagyis kilenc darab, a májusi eseményt emelte ki. Két 1925-ös rövid hír szó szerint megegyezik, az egyik a *Székely Hírlapban*, a másik a *Székely Újságban* jelent meg. Mindkettő rövid előzetes tájékoztatást ad „az egyesülés és az összes nemzeti ünnepek egyesített ünnepnapjáról”. Bemutatja az esemény helyszínét (a város főtere) és programját („a délelőtt folyamán a szokásos katonai pompával ünnepségre kerül sor, este a Vigadóban bál lesz”). (*Székely Hírlap*. 1925. május 10. és *Székely Újság* 1925. május 10.)

Ugyancsak 1925-ből két további elsőoldalas cikk is gyakorlatilag azonos tartalmú. Az egyik a *Székely Hírlapban*, a másik pedig a *Székely Újságban* jelent meg vezető, két és fél oldalas cikként, mely a kézdivásárhelyi ünnepség részletes leírását nyújtja, lépésről lépésre bemutatva a főtéren lezajlott ünnepi eseményt, majd utána idéz a központi eseményt követő fogadáson elhangzott beszédekből. Május 10-ét a cikk „Románia nemzeti ünnepeinek egyik legfontosabb dátumaként” említi. Ezt követően tájékoztat az ünnepség menetéről: a program délelőtt 11-kor a főtéren kezdődött, és ...

„... a főteret belepte a város vasárnapi ruhájában öltözött népe – a főtér lakásainak erkélyei is megteltek ez ünneplésben résztvevőkkel s felvonultak az iskolák növendékei, az ipartársulatok zászlók alatt, a tűzoltóság Oláh István parancsnok vezetésével a katonaság és a lovasság.

A főtér közepén felállított lombsátorban volt felállítva az oltár, ahol Dima Miklós gör. kel. lelkész végezte az istentiszteletet. Közben az ezred zenekara a Himnust játszotta.

Istentisztelet után Sandulescu ezredes méltatta a nap jelentőségét lelkes szavakkal, nagy szónoki készséggel. Ezután az ezredes a főbb tisztek kíséretében ellovagolt az iskolák és a katonaság sorfala előtt, majd a róm. kath. főgimnázium ifjúságának, a tűzoltóságnak, a katonaságnak a díszfelvonulása következett, mely be is zárta a délelőtti programot.” (*Székely Hírlap*, 1925. május. 17. és *Székely Újság*, 1925. május. 17.)

Az ünnepséget tehát jól szervezett formában, előre végiggondolt forgatókönyv alapján rendezték meg. Merített a szakrális világ elemeiből, bővelkedett az ünnep hangulatához méltó tárgyi és akusztikus kódokban, szimbólumokban, ünnepi beszédekben. Feltételezhetően és egyes interjúalanyok visszaemlékezéseire alapozva bizonyára éves rendszerességgel, nagy pompával szervezett ünnepségről van szó, annak ellenére, hogy az újságot tudósítása olykor hiányos.

Az olvasó a továbbiakban arról értesül, hogy az ünnepség a Központi szálloda éttermében folytatódott, ahol a polgárság a százterítékes banketten vett részt. Az itt elhangzott beszédek tartalmát is ismerteti a cikk írója, különös figyelmet fordítva a román–magyar üzenetekre: elsőként a város alpolgármestere, Cosma Romulus kapott szót, aki a királyra és családjára emelte poharát, majd dr. Molnár Dénes pol-

gármester román és magyar nyelven mondta el köszöntő beszédét, melyben elsősorban a helyi magyarok helyzetéről beszélt, és a békés együttélés fontosságára hívta fel a jelenlévők figyelmét. Ezt követően Paál Lajos lelkész a helyi rendőrfőnököt éltette, s külön kiemelte, hogy Kézdivásárhelyen tartózkodása alatt milyen jól megtanult magyarul. Válaszként a rendőrfőnök magyarul éltette a lelkészt. Jancsó Gábor közjegyző beszédében a magyarság polgári jogainak és ezeréves tradícióinak a tiszteletére fektette a hangsúlyt, s kifejtette „Szabadságunkat és jogainkat nem engedjük megcsorbítani, azért küzdeni fogunk utolsó leheletig.” Sándulescu ezredes beszédét – a cikk szerint – Dima lelkész tolmácsolta, az ezredes elsősorban a helyiek vendégszeretetét emelte ki, biztosítva őket, hogy erről Ófelségét, a királyt is tájékoztatni fogja. Az ünnepi esemény este a Vigadóban megtartott bállal ért véget. (*Székely Hírlap*, 1925. május 17. és *Székely Újság*, 1925. május 17.)

1931-ből és 1932-ből két rövid tudósítás tájékoztatja az olvasót a főtéren lezajlott városi ünnepségről. Mindkét évben istentisztelettel kezdődött az ünnepség, ezt követték az ünnepi beszédek, 1931-ben Fenechiu Valér polgármester, 1932-ben Dima Ioan iskolaigazgató és dr. Bidu Valér orvos ismertették a nap jelentőségét, majd díszfelvonulás zárta az ünnepséget, melyen a hatóságok és az iskolák vettek részt. (*Székely Hírlap*, 1925. május 17. és *Székely Újság*, 1925. május 10. és *Székely Újság egyesülve a Székely Hírlappal*, 1932. május 15.)

1936-ból egy rövid tudósítás a király által a nemzeti ünnep alkalmából meghirdetett szűk körű közkegyelmi rendeletről számol be. (*Székely Hírlap*, 1925. május 17. és *Székely Újság*, 1925. május 17.)

1939-ből egy nagyobb lélegzetvételű írás a királyi család két férfi tagjáról, I. és II. Károlyról is közölt fényképet. A cikk írója előbb részletesen taglalja az ünnepség hármás történelmi hátterét:

„1866. május 10-én jött az országba Hohenzollern Károly s ezzel megalapította a ma is dicsőségesen uralkodó román dinasztíát.

1877. május 10-én szabadította fel magát Románia a török befolyás alól és kikiáltotta függetlenségét.

1881. május 10-én királlyági rangra emelkedett az ország és azóta uralkodói királyok.”⁴⁶ (*Székely Újság egyesülve a Székely Hírlappal*, 1939. május 14.)

Majd II. Károly király elmúlt éves munkáját méltatta: gondoskodó, dinamikus országépítőnek nevezte a fejedelmet.

Ugyanebből az évből egy rövid hír a helyi ünnepi esemény menetét mutatja be, vélhetően új ünneplési módszerek „Már kora reggel, 6 órakor, az önkéntes tűzoltók fúvószekarának ébresztője csendült bele a napi ünnepségek megnyitójába.” és helyszínek (római katolikus és református templomokban tartott mise és istentisztelet) is megjelennek már az itteni tájékoztatóban, melyből arra lehet követke-

46 A kiemelések az eredeti forrásból származnak.

tenni, hogy a magyar közösség is szerves részt vállalt az ünnepi eseményekben. Ezt követően a főtéri ünnepség eddig is megszokott rituáléjáról számol be a cikk írója, mely görögkeleti istentisztelettel kezdődött, majd a polgármester és Georgescu Mihail nyugalmazott kapitány ünnepi beszédével folytatódott (ezek tartalmát a cikk írója nem taglalja), majd az ünnepség díszfelvonulással zárult. Délután az ünnepi eseménysorozat a Central mozi termében folytatódott, az állami gimnázium tanulóinak előadásával és a helyi iskolák tanulóinak részvételével. Este az eseménysorozatot fáklyás, zenés takaródó zárta. (*Székely Újság, egyesülve a Székely Hírlappal*, 1939. május 14.)

December 1.

December elsejét a vizsgált időszakban csupán négyszer említik a lapok. Minden alkalommal az eseményt követően rövid helyi tudósítás keretében értesülhetnek az olvasók a városukban lezajlott eseménysorozatról. Az első helyi újságban megjelent cikk 1926-ból való és arról tájékoztatja az olvasóit, hogy városukban a hatóságok megünnepelték december elsejét.

„A házakon lobogók lengtek s délelőtt a főtéren istentisztelet volt, melyre az állami iskolák gyermekei is kivonultak zászlócskákkal a kezükben. Az ezred zenekara közben játszott. Este a Vigadó nagytermében szépen sikerült műsoros-est folyt le, melyen dr. Crisan Zacharie prefect, Todilescu tábornok és több előkelőség is megjelent.” (*Székely Újság, egyesülve a Székely Hírlappal*, 1926. december 5.)

Az ASTRA egyesület (Asociația Transilvania pentru Literatură Română și Cultura Poporului Român)⁴⁷ 1932. december 1-jén szervezte nyitó összejövetelét Kézdivásárhelyen.⁴⁸ Erről egy rövid tudósításból értesül az olvasó. A cikk röviden taglalja a szónokok mondanivalóját az egyesülés ünnepének fényében.

„Dr. Bidu Valér Erdélyről beszélt, Nastasi Cornél Bukovináról. Ezzel kapcsolatosan szó esett a revízió kérdéséről, azonban a felszólalások higgadt mederben folytak le. Este a Vigadó alsó termében társas vacsora volt minden incidens nélkül.” (*Székely Újság, egyesülve a Székely Hírlappal*, 1932. december 4.)

1938-ban a 20. évforduló alkalmából is csupán egy harmadik oldalon megjelenő rövid, tizennégy soros hír tájékoztat a helyi események lefolyásáról. Az olvasó megtudhatja, hogy délelőtt a főtéren zászlófelvonással kezdődött az ünnepség,

47 Forrás: <http://leveltar.adatbank.transindex.ro/?targyszó=Szakmai%20E9s%20gazdas%20E1gi%20jelleg%20egy%20egy%20Fcletek&s=2&kezd=51> (letöltve 2014.08.15.)

48 Maria Bucur hívja fel tanulmányában a figyelmet arra, hogy a december elsejei ünnepségek megszervezése országszerte ott sikeres és rendszeres, ahol az ASTRA tevékenykedik (Bucur 2001: 293).

miközben a tanítóképző énekara a Himnuszt énekelte. Ezt követően a Vigadóban mondott ünnepi beszédet Nastasi Cornel, az időközi bizottság elnöke, és Dima Ioan igazgató, az ünnep kulturális keretét az ASTRA énekara és a tanítóképző dalkara biztosította. (*Székely Újság, egyesülve a Székely Hírlappal*, 1938. december 6.)

A Brassóban megjelenő *Népi Egység* című napilap 1944. december 2-án, tehát az ünnepség huszonhatodik évfordulója alkalmából a negyedik oldalon közölt egy egyoldalas cikket, melyben összegzi az 1918-tól 1944-ig terjedő időszak tanulságait. A cikk írója a magyar és román sovinizmust a megbékélés akadályának tartja, majd enyhe kritikát fogalmaz meg a be nem tartott gyulafehérvári ígéretnek miatt. Ezt követően a szerző egy utópikus fordulattal arra hívja fel a figyelmet, hogy egy „új Gyulafehérvár felé haladunk”, melynek során az „ittlakó népek valóban vállt vállnak vetve építik fel a szabad, demokrata Romániát”. (*Népi Egység*, 1944. december 2.)

Következtetés

A trianoni békeszerződés és a két világháború közötti időszak történelmi eseményeinek figyelembe vételével, a többszöri határmódosítás tudatában, valamint a szűkebb székelyföldi környezetet, a román–magyar együttélést tekintve elmondható, hogy interetnikus szempontból nagyon problematikus, túlterhelt időszakról beszélünk. Mindezek ellenére a sajtóadatbázis alapján nehéz bármilyen logikát felfedezni a három ünnep kézdivásárhelyi ünnepléséről, a tudósítások ugyanis rendszertelenek. Egyfajta mennyiségi különbség köztük megállapítható, hiányzik azonban az éves ciklikusság, ami egyfajta ünneplési következetlenségre utal. Ugyanakkor számolhatunk azzal is, hogy a magyar újságírók mélyen „elhallgatták” a román nemzetállam ünnepeivel kapcsolatos korabeli eseményeket.

Az, hogy *december elseje* csak elvétve és aránylag kis terjedelmű hírek formájában jelenik meg a sajtóban és a közéletben, két következtetést enged levonni. Először, az 1918-as események túlzott közelsége miatt ez az ünnepi esemény még nem vonult be olyan mértékben a székelyföldi románság ünneplési szokásai közé, hogy az mérvadó hírforrásként szolgálhasson a magyar nyelvű lapokban. A helyi adminisztráció és vezetők cseréje körülbelül 1924-re valósult meg, amikor a helyi magyarság kezdett ráébredni arra, hogy mégsem lesz változás az 1918-as impériumváltást követően. Ezt támasztja alá Jan Assmann kollektív emlékezetének fogalma, valamint a múlt és a történelem kapcsolatának koncepciója is (Assmann 1999: 31). Vagyis bár a székelyföldi románság ünnepelte ezt az évfordulót – ha nem is olyan mértékben, mint január 24-ét –, a helyi magyar média a román nemzeti ünnepet tudatosan figyelmen kívül hagyta, elfojtotta, bagatellizálta, nem is akart tudomást venni az esemény létezéséről. Az a néhány tudósítás, ami ezekben az években megjelent, arról tanúskodik, hogy az ünnepi esemény valójában a román–magyar „üzengetés”, a „mi” és az „ők” közötti megkülönböztető rendszer egyik legfontosabb színtere volt az adott időszakban. (Barth 1996: 4–5.) Ezekben az években még nyíltan felmerült a revízió kérdése, s végig érzékelhető a tudósítások hangula-

tában az ünnepség körül uralkodó feszült hangulat, mely komoly etnikumközi konfliktusokra enged következtetni. Míg január 24-ről és május 10-ről országos szintű, a központi, bukaresti eseményeket is részletező, viszonylag rendszeres tudósítás történt, addig a december elseje esetében csak rövid helyi hírek jelentek meg a napilapokban.

Január 24-e a vizsgált időszakban ritkán kerül megemlítésre a helyi újságokban, arányaiban azonban a második leggyakrabban ünnepelt esemény, a róla szóló cikkek egy kivételével főhírként jelentek meg az első vagy a harmadik oldalon. Az 1859-es egyesítés a modern román nemzet és a modern román nemzetállam kialakulása szempontjából olyan jelentős eseményként definiálható, mely, napjainkig nagy jelentőséggel bír. Az esemény a vizsgált időszakra már szervesen bevonult a román közösség ünneprendjébe és köztudatába, s amennyire az adott politikai helyzet és vezetőség engedte, megünneplésére is sor került. A román fejedelemségek 1859-es egyesülése közvetlenül nem érintette a székelyföldi és az erdélyi magyarságot, ezért erről az ünnepről részletesen és viszonylagos tárgyilagossággal tudósítottak a székelyföldi napilapok magyar nyelvű munkatársai. Lehetőségeikhez mérten megragadták ezen ünnep keretein belül is az alkalmat, hogy diskurzusukban hangot adjanak a román–magyar együttéléssel kapcsolatos véleményüknek, egyértelműsítsék e kapcsolat problematikus voltát. Bár az 1930-as évek Romániájában a szélsőjobboldali, vasgárdista szervezet és párt gyors hatalomra jutása, a román nemzeti mitológia, a kontinuitásemélet fellángolása semmiképp sem kedvezett a román–magyar kapcsolatoknak (Boia 1998: 16, 1999a: 39), ez a csoport még nem fedezte és nem használta fel a nemzeti ünnepeket mint a bevallottan nacionalista és sovinizta törekvéseik megvalósításának hatékony, szimbolikus jellegű eszközt a magyarok lakta területeken.

Ennek a korszaknak a legjelentősebb nemzeti ünnepe *május 10.* volt, mely szorosan összefüggött a román királyság intézményével, annak eredeti jelentéstartalmával: Románia 1881. május 10-től 1947. december 30-ig királyság volt, 1918 után már Erdély és Partium is részévé vált a királyságnak, kivételt ez alól 1940 és 1944 között Észak-Erdély képezett. Az 1920-as években, I. Ferdinánd uralkodása idején is hangsúlyos szerepet játszott május 10., és az őt 1930-tól 1940-ig követő uralkodó, II. Károly diktatórikus intézkedései azonban – a lövedékelmélet tételeinek megfelelően – még hangsúlyosabban és kötelező módon a királyi családra és annak ünnepeire koncentrálna a kor sajtójának a figyelmét. (Köpeczi hrsrg. 1990: 668–676.) Gulyás Gáborné az újonnan kreált emlékünnepek azon tulajdonságára hívta fel a figyelmet, miszerint ezek az ünnepségek visszatükrözik egy adott társadalom vagy csoport állapotát és hatalmi viszonyait (Gulyás Kiss 2004: 83), vagyis az ünnepek a megemlékezésen túl másodlagos funkciója is volt: a királyság intézményének megerősítését szolgálta, s ez a legitimitási igény annál erősebbé vált, minél jobban gyengült a királyság intézménye. Így a vizsgált időszak vége felé a tudósítások egyre erőteljesebben csak a király személyére fókuszáltak, elsősorban tettei és a román királyi család történelmi sikerei köré építették fel az ünnepet, vagyis próbálták mitizálni a királyt és intézményét, így legitimálva mindkettőt.

A május 10-én Sepsiszentgyörgy központjában szervezett felvonulásokkal kapcsolatosan több adatközlő is kihangsúlyozta, hogy bár ezeket az ünnepeket nagy pompával rendezték meg, a részvétel nem volt kötelező, ellentétben a későbbi időszakok gyakorlatával:

„A román királyság időszakában május 10. volt a nagy ünnep. A város központjában volt felvonulás, de én akkor még gyerek voltam, fel sem fogtam. Inkább egy parádé volt, különösebben nem érintett minket, mivel nem volt kötelező.” (Interjú B. F.-fel.)

Az interjúalanyok ugyanakkor semmiféle említést nem tesznek más ünnepegekről, ami szintén május 10. privilegizált helyzetét bizonyítja ebben az időszakban.

Az 1945–1964 közötti időszak

Az 1945-től 1964-ig terjedő időszak mind kisebbségpolitikai, mind a háromszéki magyar nyelvű napilapok forráselemzése szempontjából nagyon problémás periódusnak minősül. A *Székely Újság* 1944-es megszűnését követően, Észak-Erdély Romániához csatolását követően egészen 1968-ig nem volt a régiónak saját magyar nyelvű napilapja. Az így keletkezett űrt kezdetben, 1944 és 1948 márciusa között, a Brassóban majd Sepsiszentgyörgyön megjelenő *Népi Egység* című napilap próbálta betölteni, melyben január 24-re vonatkozóan három, május 10-re szintén három, míg december 1-jére vonatkozóan összesen két cikk jelent meg.

Január 24.

A január 24-ével foglalkozó cikkek mindhárom esetben elsőoldalas írások. 1946-ban csak egy rövid kilencsoros tudósítás volt olvasható a Brassóban megrendezendő megemlékezésekről.

„Az Országos Demokrata Arcvonal⁴⁹ brassói szervezete csütörtökön, január 24-én délelőtt fél 11 órakor az ASTRA teremben ünnepséget tart, amelyen a hatóságok vezetői, a szakszervezetek képviselői és Condrescu N. N. a brassói kereskedelmi akadémia rektora méltatják a nap jelentőségét.” (*Népi Egység*, 1946. január 24.)

Az egyik 1947-es cikk már a fővárosi központi eseményekről értesít, és az ünnepség rövid forgatókönyvét ismerheti meg az olvasó: a pátriárkák székesegyházában istentisztelet volt a királyi udvar képviselőivel, a miniszterelnök-helyettes, a külügyminiszter, a kormány és a parlament tagjainak, valamint a diplomáciai

49 Országos Demokrata Front korabeli magyar fordításának megfelelője; lásd Vincze 1996.

testület részvételével. Az istentiszteletet ünnepi beszéd és katonai parádé követte. (*Népi Egység*, 1947. január 27.)

A második hosszabb, 1947-ből származó egyoldalas cikk a nap jelentőségét hangsúlyozza mind a román, mind pedig más Duna menti népek nemzeti önrendelkezésének szemszögéből. Nem utolsósorban azt is kihangsúlyozza magyar vonatkozásként, hogy Kossuth Lajos is üdvözölte a két román fejedelemség egyesülését. (*Népi Egység*, 1947. január 25.)

Május 9–10.

Május 10-ével kapcsolatosan szintén három darab elsőoldalas, nagyobb lélegzetű cikk foglalkozik: kettő 1946-ban, egy pedig 1947-ben. Fontos megjegyezni, hogy a május 10. ünnepkör jelentéstartalmának az előző vizsgált időszakhoz képest egyrészt jelentésbeli szűkülését, másrészt új, kibővült értelmezését olvashatjuk az újságcikkekben közölt információk alapján. Az előző időszakhoz képest a május 10-ei ünnepség jelentése leszűkül az 1877-es év történéseinek megemlékezésére, vagyis kizárólag a török uralom megszűnésére koncentrál, míg a királyi hatalommal kapcsolatos tartalmi elemek kiesnek a megemlékezésekből. Másrészt az ünnepkör jelentéstartalom-bővülésének lehetünk szemtanúi azáltal, hogy május 10-én 1945. május 9-re,⁵⁰ az akkori romániai politikai viszonyoknak megfelelő értelmezés szerint a fasizmus feletti győzelem emléknapját is felidézik a vizsgált lapok.

Utóbbi értelmezésnek megfelelően egy 1946. május 9-én megjelent cikk Ion Antonescu tábornok és külügyminisztere, Mihai Antonescu⁵¹ néptörvényszéki vallomását részletezi. (*Népi Egység*, 1946. május 9.) A május 10-én megjelent írás pedig az új jelentéstartalomnak megfelelően, szintén a kettős ünnepről értekezik:

„A véletlen úgy hozta magával, hogy május kilencedike, a győzelem napja és május tizedike, a román nép felszabadulásának évfordulója, most egyetlen nagy ünneppé magasodik.” (*Népi Egység*, 1946. május 10.)

Román–magyar kontextus szempontjából is találunk egy igen fontos üzenetet a magyar olvasók számára, ami kihangsúlyozza, hogy mivel Groza Péter⁵² is részt vett március 15. megünneplésén, így a magyaroknak is kötelességük lenne megünnepelni a románok függetlenségének napját.

Ugyanezt a gondolatmenetet folytatja az 1947-es egyoldalas cikk is, amely március 15. és május 10. között vont párhuzamot, s hangsúlyozta, hogy a Magyar Népi

50 Európában ezen a napon ért véget a második világháború.

51 Ion Antonescu 1940 és 1944 között uralkodott Romániában, s ez idő alatt szorosban együttműködött a fasiszta ideológiát valló Vasgárdával, melynek eredményeképpen több százezer zsidó és roma állampolgár lelte halálát a különböző programokban és haláltáborokban, illetve nagy erővel folyt Románia homogenizáló politikájának megvalósítása. A két Antonescut végül 1946. május 17-én ítélték halálra. (Lásd Ciucă coord. 1996–1998.)

52 Az eredeti szövegben magyarul jelenik meg a neve.

Szövetségnek⁵³ kötelessége mindenhol részt venni az ünnepségen. (*Népi Egység*, 1947. május 10.)

December 1.

December 1-jével kapcsolatosan két elsőoldalas cikk jelent meg, az egyik 1945-ben, a másik 1946-ban. Az 1945-ös bő féloldalas cikk a Román Kommunista Párt nyilatkozatát tárgyalja, mely határozottan elítéli Ion I. C. Brătianu és Iuliu Maniu aknamunkáját a román–magyar kapcsolatok terén, és kihangsúlyozza az erdélyi magyarság jogegyenlőségének fontosságát, és a Duna-medence békéjét reméli. (*Népi Egység*, 1945. december 2.)

Az 1946-os egyoldalas cikk részletesen tájékoztatta az olvasókat a bukaresti ünnepség menetéről, valamint Románia első demokratikus parlamentjének megnyitásáról.

„Hagyományos külső dísszel és pompával tartották meg december 1-én Bukarestben Románia első demokratikus alapon megválasztott képviselőházának ünnepélyes megnyitását. Délelőtt 11 órakor a pátriárkai templomban ünnepélyes istentisztelet volt a december 1-i évforduló emlékére és Erdélynek Romániához történt csatolása megünneplésére. Az istentiszteleten részt vett I. Mihály király Őfelsége, a királyi ház tagjaival együtt, a kormány tagjai, a Szövetséges Hatalmak Ellenőrző Bizottságának tagjai, a katonai és polgári hatóságok vezetői, az újonnan megválasztott képviselők, valamint a Vitéz Mihály rend és a Katonai Erények Rendjének lovagjai. Zászló alatt felvult katonai díszszázad és zenekar emelte az ünnepélyes hangulatot. A körúton és a tereken hatalmas tömeg hullámozott. A középületeket és magánházakat nemzeti zászlóval, szőnyegekkel és virágokkal díszítették.”

Ezt követően a hadügyminiszter ünnepi beszédében méltatta e jeles napot, majd I. Mihály király trónbeszédéről számolt be a cikk írója, mellyel Románia első demokratikus parlamentjét nyitotta meg, s melynek keretében biztosította a nemzeti ségeket a teljes egyenjogúságról. (*Népi Egység*, 1946. december 4.)

Következtetés

A január 24-ei ünnepséget továbbra is rendszeresen megünneplik mind helyi, mind országos viszonylatban. A cikkek mélyebb jelentéstartalmait vizsgálva megállapítható, hogy ez az ünnepség továbbra is megmarad eredeti jelentéstartalmánál, a román fejedelemségek egyesülésének fontosságát hangsúlyozva a modern román nemzet kialakulásának történetében, mindezt nemzetközi szférába emelve, nemzetközi kontextusban jeleníti meg.

53 A romániai magyarság politikai szervezete 1944 és 1953 között.

A kommunista térnyeréssel a május 9–10-hez kapcsolódó ünnepek jelentés-tartalma jelentősen átalakult: szembetűnő a király és a királyság kultuszának eltűnése. Az újságírók az ünnep lehetséges jelentései közül – a kultivációs elmélet tételének megfelelően – a második világháború befejezésének napjához (1945. május 9.) kapcsolódó ünnepséget hangsúlyozzák, mely csakhamar a törökök és a hitleri fasizmus felett aratott győzelem emléknapiaként vonult be a románság köztudatába. A második világháború lezárása tehát új jelentést kölcsönzött a napnak, az új jelentés lövedékként záporoz az olvasóra, és azt sulykolja, hogy a királyság intézménye elértéktelenedett, közeleg a megszűnése.

Mindeközben december 1-je is lassan beszívárgott és rendre szerves részévé vált a székelyföldi románság ünneplési gyakorlatának és ünneptudatának. Az újságcikkeket vizsgálva megállapítható, hogy az ünnep forгатókönyve nagyon hasonlított a jelenkori ünnepekéhez. Valójában a kommunizmus ünneplési gyakorlatát – nem úgy a retorikáját – megkerülve a mai forгатókönyvek visszanyúlnak az 1930-as, 1940-es évek gyakorlatához. Továbbra is feltűnő az eseményről szóló tudósítás pártosza, a megbékélés, a magyarok és románok közötti jogegyenlőség hangsúlyozása. A cikkek többségénél a szerző személye nem ismert, a tudósítás helye legtöbbször Brassó, Bukarest vagy Kolozsvár. A kisebbségi tematika, a magyar–román békes együttélés szükségességének hangsúlyozása és a magyar–román párhuzamok alapján feltételezhető, hogy a cikkek többsége magyar szerző tollából származott. Az előző időszak kisebbségi vonatkozásbeli kemény megfogalmazásaival és kijelentéseivel ellentétben ebben az időszakban túlzottan patetikus a közlések hangvétele, ami már érzékeltette a mindent átható „megrendelést” a kommunista hatalom részéről, mellyel a későbbiekben még gyakran találkozni fogunk. Bár a Román Kommunista Pártot a két világháború közötti időszakban az antinacionalizmus jellemezte (Boia 1999b: 71), a fent részletezett egyenlőséget, testvériséget hirdető nyilatkozatában már érzékelhető a Szovjetunió mítosza, az orosz minta, az új irányzat, melynek kezdetét Mihail Sadoveanu *Keletről jön a fény* (*Lumina vine de la Răsărit*) című 1945-ben megjelent propagandafüzete fémjelzett (Cioroianu 1998 és Boia 1999b: 209).

Ezek után még 1947-ig rövid átmeneti időszak következett, aztán néhány év leforgása alatt megtörtént a kommunizmus által kikényszerített radikális anyagi, társadalmi és mentális átalakulás, melynek legjelentősebb eseményei: a korábbi polgári vezető réteg felmorzsolása, a kollektivizálás, a nagymértékű iparosítás, a tömegek faluról városra költöztetése és az új vezető réteg, a munkásosztály hegemoniájának megteremtése voltak. Ezáltal Romániában létrejöhetett a sztálinista, internacionalista kommunizmus egyik legfontosabb közép-kelet-európai bázisa. (Boia 1999b: 72.) Az interjúalanyokkal folytatott beszélgetések is tükrözik a hirtelen válást, mely az ünneplési szokásokra is egyértelműen rányomta bélyegét:

„A királyság idején nem volt kötelező a részvétel, de 1947 után, amikor kikiáltották a köztársaságot, kötelezőek lettek az ünnepek. 1965-ben, amikor meghalt Gheorghiu-Dej, s megválasztották Nicolae Ceaușcut, akkortól vál-

tak csak igazán kötelezővé. [...] Szimbólumként az ország zászlaját használták, a királyságot követően viszont a piros zászlót, a szovjet befolyás nagyon erős volt. Ekkor már minden a Szovjetunióról szólt.”⁵⁴

A *Népi Egység* megszűnését követően, az 1952-ben létrejött Magyar Autonóm Tartomány (1960-tól Maros Magyar Autonóm Tartomány) hatásaként feltételezhetnénk, hogy a magyar kultúra és média fellendítése kulcsszerepet kap Háromszéken is. Stefano Bottoni kutatásai alátámasztják (Bottoni 2008c), hogy 1956 előtt el is indult egyfajta lokális nemzetépítés, melynek a kultúra és a média is fontos része volt, azonban egyikük sem bontakozhatott ki szabadon, nem függetleníthette magát az összromániai médiától és a központosított hatalomtól. Hamar világossá vált, hogy a marosvásárhelyi központot a valóságban Bukarest és Moszkva irányítja. Mindez egyértelműen leképeződött az írott sajtó helyzetének alakulásában is. Bár 1945-től kezdetben az egyházi lapok, majd a sportújságok, az 1960-as években pedig a diáklapok próbálták átvenni a nem létező helyi lapok szerepét, kisebb sikerektől eltekintve általában tiszavirág-életűek voltak. (Váry 2006: 151–152.) A háromszéki magyar lakosság pedig kénytelen volt a kommunista propaganda által jelentős mértékben átítatott, monopolhelyzetet élvező bukaresti országos *Romániai Magyar Szó/Előre* napilapból, a *Dolgozó Nő*, a *Falvak Dolgozó Népe*, az *Új Sport*, a *Szakszervezeti Élet*, a *Tanügyi Újság*, az *Egység/Új Út*, illetve az *Utunk*, *Irodalmi Almanach/Igaz Szó* című napilapokból, folyóiratokból tájékozódni. Gheorghie Gheorghiu-Dej és Moszkva mindent átható kommunista propagandája ezen orgánumokon keresztül próbálta a magyar lakosságot is megszólítani és szigorú ellenőrzése alatt tartani. Ezalól a legfiatalabb korosztály sem lehetett kivétel, részükre a *Pionír*, az *Ifjúmunkás* és a *Napsugár* című folyóiratok jelentek meg. (Bottoni 2008c: 168–180.)

Az országos napilapok román nemzeti ünnepekre vonatkozó tudósításának elemzése nem célja ennek a kutatásnak, ezért ebből az időszakból további újságcikkek elemzése nem készült.

A Szovjetunió imádata és követése az 1950-es és 1960-as években Romániában is rendre alkonyodni kezd, mivel itt fokozatosan előtérbe került a nacionalizmus. Ez a lassú, de folyamatosan kimutatható irány 1964-ben érte el csúcspontját, a Román Munkáspárt „függetlenségi” nyilatkozatában, melynek diskurzusa az internacionalizmus helyett már a nacionalizmust helyezte előtérbe, és a gyakorlatilag – ahogy Boia is megfogalmazta – a megbukott „ragyogó jövő” ellenében a dicső nemzeti múltban kereste gyökereit és legitimitását. (Boia 1999b: 76–77.)

Az interjúalanyokkal folytatott beszélgetésekből leszűrhető, hogy az ünnepek sorából egyik itt vizsgált ünnepet sem emelték ki, emlékeikben elsősorban a május

54 Fordítás a szerzőtől, interjú románul T. C.-val. „În timpul Regatului nu era obligatoriu să participi, dar după ce am trecut de 1947, când s-a proclamat Republica, aceste sărbători erau obligatorii. În 1965, când a murit Gheorghiu Dej, și a fost ales Nicolae Ceaușescu, de atunci într-adevăr era obligatoriu. [...] Ca simbol se folosea drapelul de stat, iar după perioada Regatului drapelul roșu, influența sovietică, care era foarte puternică. Totul era legat de Uniunea Sovietică.”

elsejével kapcsolatos, kevésbé kötött forgatókönyvvel rendelkező ünnepség szolgált összehasonlítási alapul a megelőző (május 10.) és a következő időszakok (augusztus 23.) jeles napjaival történő összehasonlítás során. Gyakoriak a május elseje és az augusztus 23. közötti párhuzamok, ezek az újonnan kreált, grandiózusan és kötelező módon megünnepelt kommunista és szocialista jeles napok nagymértékben meghatározták a közösségi memóriát. (Bucur 2001: 305.) Míg a május elseje inkább a kötetlen majálisairól volt emlékezetes, addig, mint a későbbiekben látni fogjuk, az augusztus 23-át inkább a kötelező, végeérhetetlen előkészületek, felvonulások és jelszavak jellemezték, ahol mindenkit csak egy cél vezérelt: miként tud észrevétel nélkül mielőbb távozni az ünnepségről.

Az 1965–1989 közötti időszak

Gheorghe Gheorghiu-Dej 1965-ben bekövetkezett halála után Nicolae Ceaușescu, a fent jelzett átalakulóban lévő állapotban vette át a Román Kommunista Párt és Románia vezetését. Nicolae Ceaușescu maga is falusi környezetből származott, akár csak az új pártvezetés számos tagja, s ebből kifolyólag az új eszmék, az autochtonizmus és az izolacionizmus hatása alatt állt. Ezeknek az eszméknek később még inkább kedvezett a Szovjetunióval és a többi szomszédval kapcsolatban forgalmazott nézeteltérés és vita.

A Ceaușescu-korszak (1965–1989) alapjában véve két szakaszra osztható. Az első, konszolidáltabb és nyitottabb csak 1971-ig tartott, és látszólag az állampolgárok jobb megbecsülése, a Nyugat felé fordulás, a nemzeti értékek és a kulturális örökség újratemtése, újrafelfedezése fémjelzte. Valójában ez az ideológiai enyhülés csak rendszeresen ellenőrzött és megfigyelt szabadságélményt nyújtott. A második időszak 1971-től egészen 1989-ig tartott. Ezt az időszakot a „reformok” beszüntetése és a fokozatosan erősödő totalitárius nyomás jellemezte. A Szovjetuniótól való eltávolodás, majd Kína és Korea felé való fordulást az egyre magasabb fokú elszigetelődés, a dicső múlt reprezentálása, a nemzet egységének és az őseredetnek a hangsúlyozása, a mítoszok teremtése és a személyi kultusz kibontakozása váltotta fel, utóbbi pedig elsősorban az 1980-as évek második felében érte el tetőfokát. Az ország lakossága éppen a nacionalista népbutítás keretében ismerhette meg a hatalom demagóg diskurzusát, elsősorban a nagyon jól működő propagandacsatornák és propagandahadjárat révén. (Boia 1999b: 81–90.)

A fenti történelmi szituációba ágyazva – s augusztus 23-val kiegészülve – immáron négy nagy nemzeti ünnep kerül a továbbiakban megvizsgálásra a sepsiszentgyörgyi *Megyei Tükör*⁵⁵ heti- majd napilap 1968-tól megjelent és az archívumokban elérhető számai alapján.

55 A *Megyei Tükör* az 1968-as megyésítést követően, az újonnan létrejött Kovászna megye lapjaként kezdetben heti majd napi rendszerességgel egészen 1989 decemberéig a megye legfontosabb magyar nyelvű sajtóorgánumaként működött.

Január 24.

A vizsgált időszakban január 24-ét illetően összesen 39 cikk érhető el a könyvtárban és a múzeumokban. Míg az 1970-es évek első felében általában csak egy-két cikk jelent meg erről az ünnepről, a 70-es évek végétől számuk növekedni kezd, majd rövid visszaesést követően 1984-től hirtelen megugrik, és az 1989-ig eltelt öt évben születik a vizsgált 39 cikkből 21.

A Ceaușescu-korszak első, enyhébb időszakára vonatkozóan nem lehet messze menő következtetéseket levonni a vizsgált ünneppel kapcsolatosan, mivel a *Megyei Tükör* eleve 1968-tól jelent meg, az első két év januári számai hiányosak, így az elemzés csak 1970-től indul.

Ebben az évben egy harmadik oldalas, fél oldal terjedelmű cikk jelent meg *A román fejedelemségek egyesülésének 111. évfordulója* alkalmából címmel, amely Alexandru Ioan Cuzát mint „vezető hazafit” emeli ki az egyesülés folyamatában, és a nap jelentőségét taglalja a modern román állam kialakulásának szempontjából. (*Megyei Tükör*, 1970. január 24.)

Az 1971-es első oldalon megjelent egyoldalas írás is a „kor legfelvilágosultabb hazafiainak” állít emléket, köztük Mihail Kogălniceanunak, Alexandru Ioan Cuzának, Vasile Alecsandrinak, A. Rosettinek és C. Bolliacnak, akik a „nagy egyesülésért” folytatott harc élére álltak. Az egyesülési szándék történelmi kiindulópontjaként pedig az 1848-as forradalmat jelölte meg a szerző, akinek neve nem ismert, ahogy az előző cikk esetében sem tudjuk, kinek a tollából származik az írás. A cikkben említett fontos történelmi események sorában az 1877-es állami függetlenség kikiáltása, majd Erdély egyesítése a Román Királysággal és az 1944. augusztus 23-ai fasizmus feletti győzelem került kiemelésre. A szerző szerint a népakarat legfontosabb érdeme az egyesítés kivívása:

„Az egyesülés útjába gördített minden akadályt elsodort a népakarat. A néptömegek hősie harca megvalósította az egyesülést, amely megteremtette a modern román nemzeti állam alapjait s kiinduló pontot jelentett a román nemzet egységes politikai fejlődési folyamatában, meggyorsította a nemzet gazdasági, társadalmi, kulturális és tudományos előrehaladását.” (*Megyei Tükör*, 1971. január 24.)

Ezután a Román Kommunista Párt intézkedései és érdemei kerültek megemlítésre az egyesítésért és az egységért vívott további harcokban. Ebben a cikkben a Román Kommunista Párt (RKP) X. kongresszusán kijelölt új ötéves gazdasági terv megvalósításának fontossága is említést nyert. (*Megyei Tükör*, 1971. január 24.)

A későbbiekben látni fogjuk, hogy gyakorlatilag kisebb kivételektől eltekintve két típusba sorolhatjuk a vizsgált korszakban született híreket. Az egyik rövid pontokba szedett tudósítás a Kovászna megyei településeken zajlott eseményekről, a másik típusba a hosszabb terjedelmű, nagyobb lélegzetű történelmi fejtegetések sorolhatók, amelyek a Boia által kategorizált mítoszépítés mintapéldáit mutatják be:

egyrészt az egyesítéshez vezető legfontosabb történelmi eseményeket és hiperbolizált személyiségeket, másrészt a Kommunista Párt és vezetője, Nicolae Ceaușescu érdemeit taglalják. Ezért a későbbiekben az egyes cikkeknel tételesen azok az események és nevek kerülnek újbóli megemlítésre, amelyek vagy akik idővel hozzáadódnak az esemény körüli mítoszteremtéshez. A fenti cikk jó példája egyrészt a történelmi személyek mitikus magasságba emelésének, másrészt a nép és a népakarat misztifikálásának. A 70-es évek elején még léteztek ezek a mítoszteremtési technikák, s a sajtópropaganda segítségével bevetésre is kerültek.

1972-ben két cikk jelent meg január 24-ével kapcsolatosan. Az egyik első oldalon számol be a bárkányi, előpataki, szitabodzai és dobollói kulturális és irodalmi programokról, melyek január 24. alkalmából kerültek megrendezésre:

„Szitabodza községben népgyűlésen elevenítették fel az egyesülés történelmi jelentőségét, majd kultúrműsort mutattak be a művelődés hajlékában (Aurel Tudoran).” (*Megyei Tükör*, 1972. január 25.)

A megemlékezés helyszínei iskolák, kultúrotthonok, a tudósítók pedig román nemzetiségűek, mint ahogy az említett települések is szinte 100%-ban románok által lakottak és az 1968-as meggyésítés során lettek a többségében magyarok által lakott Kovászna megye részei (Novák 2006). Érthető tehát, hogy miért kifejezetten ezekről a településekről származtak a tudósítások.

1972-ből a második cikk egy egyoldalas történelmi megemlékezés Nicolae Dragoș tollából, aki „a nép százados álma”-ként tesz említést a 113 évvel azelőtti eseményekről, Alexandru Ioan Cuzát éltetve és Mihail Kogălniceanu egyesítésről szóló gondolatait idézve. A jeles történelmi eseményre a szerző „az egységes román nemzeti állam megteremtésének első nagy momentuma”-ként tekintett vissza. (*Megyei Tükör*, 1972. január 25.)

Az 1973-ban január 24. alkalmából megjelent elsőoldalas nagyszabású cikk már bővíti a történelmi tengelyt, és a 16. századra datálja a román nép egyesülési igényét, részleteiben azonban nem fejt ki a dátum jelentőségét. A történelmi tengely további pontjai az 1848-as forradalmat, az 1856-os krími háborút lezáró párizsi békekonferenciát, Nicolae Bălcescu, a „nagy forradalmár” és „a nagy látnok” 1850-es írását, miszerint „az egyesülés ügye nagy lépést tett előre és nagyon leegyszerűsödött. Moldva és Valahia egyesülése ma már mindenki számára kész ténynek számít”, az 1859-es események részletezését tartalmazza. Az ismeretlen szerző Nicolae Bălcescu személyével bővíti tehát a nemzeti hősök tárházát, s miután részletesen taglalja az 1859-es politikai helyzetet, azt is megfogalmazza az eddigieket kiegészítve, hogy az 1859-es események az erdélyi románságnak is új lendületet adtak az 1918-as egyesülést illetően. (*Megyei Tükör*, 1973. január 24.)

Az 1974-ben megjelent egyoldal terjedelmű elsőoldalas cikk a történelmi események 115. évfordulója alkalmából született. Soraiiban tovább bővül a példaértékű személyiségek köre, akik előrevitték a román egyesülés ügyét. A „nép fiai”, Dózsa György, Horea, Cloșca és Crișan oldalán küzdöttek az egyesülésért olyan fontos

csatahelyszíneken, mint pl. Posada, Rovine, Podul Înalt, Războieni, Codrii Cosminului és Călugăreni. 1600 májusa⁵⁶ fontos dátumként jelenik meg a nemzeti egységhez vezető úton. Az ismeretlen szerző – Ceaușescu nacionalista propaganda politikájának megfelelően – a múltba való visszatekintést, a múlt tanulságait hozza fel a jövő sikerének zálogaként, mely folyamat során a népet, a parasztságot kiemelkedő szereppel ruházza fel. Mindezt pedig egy képpel is hangsúlyozza, melyen Alexandru Ioan Cuza és körébe tartozó magas rangú vezetők találkoznak egy román nemzeti viseletbe öltözött idős parasztemberrel. A kommunista propaganda szándékát tükröződő a cikk fölött egy Nicolae Ceaușescu-idézet is áll: „A nemzeti egység eszméi lelkesítették a népet, megtízszerezték erejét a haza védelméért és előrehaladásáért folyó harcban”. (*Megyei Tükör*, 1974. január 24.)

A harmadikoldalas hír 1974-ből a kézdivásárhelyi, nagybaconi, hídvégi, bodza-fordulói, kovásznai és baróti ünnepi kulturális, irodalmi és zenei programokról informál, melyekre a helyi iskolák és művelődési otthonok bevonásával, szereplésével került sor (*Megyei Tükör*, 1974. január 24.). Ezekből a rövid hírekből kitűnik, hogy Székelyföld kisebb városaiban is rendszeresen szerveztek kulturális műsorokat az ünnep alkalmából.

Az 1975. januári *Megyei Tükör* hiányos, 1976-ban pedig nem jelent meg egyetlen cikk sem január 24-ével kapcsolatosan.

1977-ben viszont négy cikk is foglalkozik a vizsgált eseménnyel. Az első oldal egy Ceaușescu-idézetet és egy közel féloldalas fényképet közöl, melyen székely és román népviseletbe öltözött fiatalok közösen táncolják az „Egyesülés Hóróját”. A Ceaușescutól idézett két mondat „egy erős állam Dácia területén való létrehozásának eszményeit”, és a szocializmus építéséért folytatott „nemzetiségre való tekintet nélküli” küzdelmet hangsúlyozza. (*Megyei Tükör*, 1977. január 24.) Így az emlékezés történelmi tengelye tovább bővül, és megjelenik az egykori Dácia területén létrehozott állam ábrándképe is, melynek területén mindenkinek – nemzetiségtől függetlenül – kötelessége építeni a szocializmust.

A továbbiakban egy féloldalas keretes írás párhuzamot von az ünnep és a jelen teendői között, s a szocializmus építésének tipikus propaganda gondolatmenetét követve arról értekezik, hogy a műszaki-tudományos forradalom öt éves tervének második évében, az év kezdetén ideje elszámolni a múlt évi teljesítményekkel, és a Kovászna megyei állami vállalatok dolgozóinak a közlő közgyűléseken újabb célokat kell meghatározniuk az öt éves terv megvalósítása érdekében. (*Megyei Tükör*, 1977. január 24.)

Egy, a második oldalon megjelent féloldalas cikk *Az Egyesülés* címmel hármas ünnepként tesz említést január 24-ről: a fejedelemségek egyesüléséről, az 1877-es függetlenségi centenáriumról és a harmincéves köztársaságról kíván megemlékezni. További célokat is megfogalmaz, amelynek során ismételten nem a nemzetiség számít, hanem a szocializmus töretlen építése, vagyis

56 Mihai Viteazul fejedelem 1600 májusában egyesítette néhány hónapra Moldvát, Havasalföldet és Erdélyt.

„Az egyesülés és a nemzeti függetlenség évfordulója arra is kötelez, hogy tovább fokozzuk a dolgozók körében végzett nevelő munkát, fejlesszük a szocialista öntudatot, amely az összes állampolgárok, munkások, parasztok, értelmiségiek, románok, magyarok, németek és más nemzetiségűek erkölcsi-politikai egységének alapját képezi”

„...valóra váltjuk a XI. pártkongresszus irányelveit, a pártprogram szellemétől áthatva cselekszünk a sokoldalúan fejlett szocialista társadalmat teremtő munkánkban, közelebb hozzuk hazánkban a napfényes kommunizmust.” (*Megyei Tükör*, 1977. január 24.)

Ekkor már nyoma sincs a 20-as és 30-as években még létező kőkemény interetnikus üzengetésnek: a nemzetiségi hovatartozás már nem számít, sokkal inkább az, hogy a propaganda előírásai szerint minél teljesebb ideológiai indoktrinációt végezzenek el, hogy aztán tovább fejleszthessék a szocialista öntudatot.

Szintén ebben az évben jelentek meg *Vallomások az egyesülésről* címmel rövid, egymondatos idézetek Mihail Kogălniceanutól, Nicolae Bălcescutól és Bogdan Petriceicu Haşdeutól. (*Megyei Tükör*, 1977. január 24.)

Ebben az időszakban különösen kedvelt olyan rövid, kontextusából kiragadott idézetek közlése, amelyeket híres történelmi személyiségeknek, íróknak vagy költőknek tulajdonítanak, s amelyek célja az ünneppel kapcsolatos olyan idézetek és nagy igazságok sulykolása, amelyek egybecsengve az előző írások tartalmával, megfelelnek az adott kor ideológiájának, sőt erősítik azt. A hatalom legitimálásának egy újabb parányi, de hatásos válfajával találkozunk itt.

„Nemcsak a nyelv, hanem a terület szempontjából is teljesen lehetetlen demarkációs vonalat húzni a moldvaiak és a havasalföldiek közé: a moldvaiak havasalföldiek, a havasalföldiek moldvaiak, a moldvaiak és a havasalföldiek erdélyiek, az erdélyiek viszont moldvaiak és havasalföldiek; íme, ez az egyetlen valódi és lehetséges aspektusa a világ évkönyveiben példa nélkül álló nagyszerű ténynek, a nemzeti egységnek. (Bogdan Petriceicu Haşdeu)⁵⁷ (*Megyei Tükör*, 1977. január 24.)

1978-ban az egyesülés évfordulója alkalmából egy rövid elsőoldali cikk Ceauşescu idézi, aki a „néptömegek fáradhatatlan harcának eredményeként” értékeli január 24-ét, továbbá az ő személyét élteti, akinek neve most már nagy nyomtatott betűkkel jelenik meg a cikkben, ami a későbbiek során is jellemző marad. (*Megyei Tükör*, 1978. január 24.)

1979-ben négy darab cikk jelent meg január 24-ével kapcsolatosan. Az első egy hosszú, másfél oldalas az esemény 120. évfordulójának alkalmából született. A szerző arról tudósít, hogy angol és francia lapok rendszeresen tájékoztatják olvasóközönségüket a fejedelemségek egyesülésének jelentőségéről, valamint hogy Marx és Engels

57 Bogdan Petriceicu Haşdeu született *Tadeu Hijdeu* (1838–1907) román író és filológus.

is történelmi tettként értékeli a román fejedelemségek egyesülését. Hivatkozik a korabeli sajtótermékekre is, melyek ugyancsak nagy ünnepként tudósítottak az eseményről, akárcsak Vasile Alecsandri, Grigore Alexandrescu és Mihai Eminescu, akik verseikben örökítették meg e jeles történelmi pillanatot. (*Megyei Tükör*, 1979. január 24.) Itt az olvasó a hatalom legitimáló törekvésének egy újabb fogását ismerheti meg, általa az ünnep nemzetközi dimenziói válnak ismertté, s ilyen kontextusban értesülhet arról, hogy a kommunizmus nagy atyjai, Marx és Engels is jelentőséget tulajdonítottak az eseménynek. A jelenkori nemzetközi kontextust pedig úgy köti össze a korabeli eseményekkel, hogy közben újabb nemzeti hősokeket vonultat fel legitimáltása bizonyítékául, folyamatosan átalakítva, saját képére formálva az ünnepnap jelentőségét.

A második elsődoldali cikk szűkíti és az olvasóhoz közelebb hozza a nagy eseményt, beszámol a sepsiszentgyörgyi ünnepi gyűlésről, s az ünnep kapcsán tájékoztat Kovászna megye elmúlt évi gazdasági és társadalmi sikereiről, amelyeket elsősorban az iparosításnak⁵⁸ tulajdonít. A cikk írója arról is tudósít, hogy az ünnepi gyűlés résztvevői táviratot intéztek Nicolae Ceaușescuhoz, majd közli is vastagon szedett betűkkel a távirat szövegét, amelyben Kovászna megye román és magyar dolgozói köszönetet mondanak az elvtársnak a megye ipari és mezőgazdasági fejlesztéseiről, és köszöntik őt közelgő születésnapja alkalmából.

„Ez az évforduló új jelentőséget, még szélesebb távlatokat nyer azáltal, hogy egybeesik azzal az időponttal, mikor egész nemzetünk az Ön születésnapját ünnepli, drága NICOLAE CEAUȘESCU elvtárs, a román föld legszeretettebb, nagyrabecsült és mindannyiunk által tisztelt fia, az ország első embere, lángoló hazafi, következetes forradalmár és internacionalista, kinek élete és munkája ragyogó példa a szocialista Románia minden állampolgára számára.”⁵⁹ (*Megyei Tükör*, 1979. január 24.)

Az ünnep jelentéstartalma ezáltal tovább bővül, a személyi kultusz egyre mélyül, Nicolae Ceaușescu közelgő születésnapja egyre fontosabb részévé válik az ünnepkörnek, ezt az interjúalanyok is alátámasztják.

„Január 24-e, az egyesülés ünnepe, valamilyen szinten mindig hivatalos ünnep volt, de nem volt szabadnap és többnyire kimerült kisebb művelődési rendezvényekben, de mindig jelezni kellett. Ugyanis két nappal később volt Ceaușescu születésnapja, ami egyre nagyobb hangsúlyt kapott, ahogy teltek az évek.” (Interjú K. J.-vel.)

58 1956. után a Román Kommunista Párt széles körű társadalmi és szerkezeti átalakításokba kezdett. Ennek egyik fontos eredménye, hogy az 1965-ös IX. pártkongresszus megfogalmazta a „sokoldalúan fejlett szocialista társadalom” programját, és megkezdte az ország gyors iparosítását. Így pl. 1976 és 1980 között öt év alatt Kovászna megyében az ipar (elsősorban fa-, textil-, élelmiszer-, villanymotor- és építőanyagipar) 2,3-szorosára nőtt. Ennek következményeként számos magyar városba, így Sepsiszentgyörgyre is nagyszámú, főként román nemzetiségű munkást telepítettek. (Lásd Szász szerk. 1986.)

59 Nicolae Ceaușescu 1918. január 26-án született.

Egy második oldalas cikk 1979-ből gondolatokat közöl az egyesülésről Mihail Kogălniceanutól, Cezar Boliactól, C. A. Rosettitől, Ion Creangától és Mihail Sadoveanutól. (*Megyei Tükör*, 1979. január 24.) Egy további írás pedig tájékoztatja az olvasókat a 120. évforduló alkalmából külföldön, Delhiben, Ankarában, Bagdadban, Belgiumban, Hágában és Rotterdamban megrendezett ünnepi eseményekről (*Megyei Tükör*, 1979. január 24.), ismételten hangsúlyozva ezáltal az ünnep fontosságát nemzetközi szintén is.

Az 1980-as és 1981-es újságok nem állnak rendelkezésre. 1982-ben csupán egy elsőoldalas cikk született, mely az egyesülés eredetét kutatva rámutat arra a „szellemi és anyagi egységre, mely a román országokban a határokkal ugyan mesterségesen elválasztott, de összetartozásának tudatát mindvégig ápoló román nép nyelvében, történeti és nemzeti tudatában, szokásaiban, hagyományaiban és kultúrájában mindig is ott élt.” (*Megyei Tükör*, 1982. január 23.)

Majd a mondanivaló lényegét Nicolae Bălcescu, a „nagy román forradalmár” és „kiváló történész” szájába adja, aki a politikai egység fontosságát hangsúlyozza, melyet végül Nicolae Ceaușescu [neve vastagon szedve] szerint a nép valósított meg. (*Megyei Tükör*, 1982. január 23.)

Az elsőoldalas 1983-as cikk is a nép akaratáról és egyesítésben betöltött szerepéről ír (*Megyei Tükör*, 1983. január 24.), az eddigi cikkekhez képest semmilyen új elemet, információt nem tartalmaz, a népet és a nép akaratát látszólag mindenképp fölé helyezi.

1984-ben összesen hét cikk tárgyalja január 24-ét. *Az egyesülés napjára* című, fél oldal terjedelmű írás Ceaușescu-idézettel indít, majd a szokásos történelmi dátumok (1859, 1877, 1918) megemlítését követően a párt és az állam vezetőjének közelgő születésnapjára hivatkozik, valamint az egyesülés összefüggéseit taglalja. Ceaușescu szerint egyszerű lineáris logikával érvelve „Szoros kapcsolat létezik a fejedelemségek egyesülésének megvalósítása és az 1944-es antifasiszta és antiimperialista nemzeti fegyveres felkelés véghezvitele között, amely elvezetett a fasiszta diktatúra megdöntéséhez, az ország hitlerista uralom alóli felszabadításához és Romániának az új fejlődés útjára való rálépéséhez.” (*Megyei Tükör*, 1984. január 24.)

A következő, nagyobb terjedelmű cikk ebből az évből Dr. Székely Zoltán⁶⁰ tollából származik, első oldalon indít, majd a második és harmadik oldalon folytatja nagyívű történelmi megemlékezését.

„A Kárpát–Duna–Pontusi térség, melyben a román nép évszázadok óta él, a történelem két évezrede folyamán a népek országútja volt, s e forgatag közepe tette a Kárpátok mindkét lejtőjén élő román nép megmaradását a közös eredet tudata, valamint az egységes latin eredetű nyelv biztosította.” (*Megyei Tükör*, 1984. január 24.)

60 Dr. Székely Zoltán (1912–2000), történész, régész, muzeológus, 1944 és 1990 között a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum igazgatója (lásd Boér 2012: 10).

Ezzel a mondattal indítja a szerző a történelmi megemlékezés ívét. 1984-et írunk, amikor a sajtó ellenőrzöttsége mesteri fokra hágott, és a kisebbségi sajtó is hangsúlyozottan korlátozott. Látszólag a hatalom által megrendelt cikkel van dolgunk. A szerzőnek mégis mesterien sikerül üzennie közel 35 000 magyar olvasójának néhány ellentét és metafora elrejtésével (román nép évszázadok óta – népek országútja évezredek óta, nem a Kárpát-medencében, hanem a Kárpátok mindkét lejtőjén élő román nép), majd folytatja a propaganda által megrendelt évszámok és történelmi nagy nevek felsorolásával (1848-as polgári forradalom – Bălcescu, Brătianu, Rosetti, 1918. december 1. és 1944. augusztus 23.). Egy újabb elem is bekerül a nagy történelmi események sorába, miszerint

„A román és magyar munkásság az 1921-ben megalakult Román Kommunista Párt keretében harcol a tőkés kizsákmányolás és a nemzeti, faji megkülönböztetés ellen.” (*Megyei Tükör*, 1984. január 24.)

1984-ből további három nagyobb terjedelmű, közel egyoldalas cikk foglalkozik január 24-ével. Márton Péter második oldalon megjelent *A román nemzet fejlődésének alapja* című cikkében a fejlődés alapjait az Egyesülés–Egység dichotómiájára építi, és Alexandru Ioan Cuza 1860. február 29-ei bukaresti látogatásáról képet is közöl. (*Megyei Tükör*, 1984. január 24.) Paraschiv Marcu *A nép műve volt* című írásában részletesen bemutatja Alexandru Ioan Cuza fejedelemmé választásának körülményeit, és a kommunista retorikának megfelelően a dicső múlt középpontjába őt és a népet állítja. (*Megyei Tükör*, 1984. január 24.) Csires Balázs harmadik oldalon megjelent cikkében pedig az 1859-es események nemzetközi vonatkozásait taglalja és Cuza Iași-ban található szobráról közöl fényképet. (*Megyei Tükör*, 1984. január 24.)

Az első és második oldalon pedig *Ünnepköszöntő rendezvények* címmel a sepsiszentgyörgyi, berecki, szitabodzai, kézdivásárhelyi és gidófalvi ünnepi rendezvényekről olvasható rövid, pontokba szedett tudósítás. Az ünnepi események helyszínei továbbra is az iskolák, mozik és kultúrotthonok.

„A kézdivásárhelyi moziban háromszáznál is többen vettek részt az egyesülés tiszteletére szervezett rendezvényen. Zsidó Attila beszélt a nagy jelentőségű eseményről. Ezt követően történelmi dokumentumfilmeket vetítettek.” (*Megyei Tükör*, 1984. január 24.)

Az olvasó ekképp továbbra is érzékelheti az ünnep jelentőségét, amit nemcsak a távoli fővárosban és a megyeszékhelyen, hanem közvetlen környezetében, minden kisvárosban megünnepeltek.

1985-ben két nagyobb terjedelmű elsőoldalas cikk emlékezik meg január 24-ről. Az első, *Moldva és Havasalföld egyesülése a modern Románia létrejöttének kiindulópontja* címmel az egyesítés gondolatának kezdetét Mihai Viteazul 1600-as egyesítésétől datálja. Az ismeretlen szerző vastagon szedett betűkkel idézi Ceaușes-

cut (neve nagy nyomtatott betűkkel), aki 1859-et „Románia fejlődésének új szakaszaként” értékeli, mely „a néptömegek és a népből kiemelkedett felvilágosult személyiségek harcának eredménye”. Ezt követően a szokásos évszámok említése után a Román Kommunista Párt érdemeit taglalja, melynek „egész eddigi tevékenysége szervesen összefonódik a nemzeti egység és függetlenség érdekében vívott küzdelemmel”. (*Megyei Tükör*, 1985. január 24.)

A második cikk A. I. Zăinescu tollából, tipikus rendelésre készült propaganda-szöveget közöl, melynek fő mondanivalója, hogy az „egyesülés elődeink nagy műve, az egység a mi nagy célunk és munkánk”. (*Megyei Tükör*, 1985. január 24.)

1986-ban három elsőoldali cikk jelent meg. Egy új műfajnak lehetünk szemtanúi, Bartók Botond történész Nicolae Ceaușescu, „a történelem alapos ismerője és megvalósítója, a történelmi igazságok hirdetője” történelemszemléletét mutatja be, elemelve Ceaușescu egyesítésről született írását. Az írás alapján „pártunk főtájkára értelmezésében” az egység gyökerei Burebista és Decebal idejéig vezethetők vissza, majd „a társadalmi fejlődést képviselő kiemelkedő személyiségek” mellett – mint Mircea cel Bătrân, Vlad Țepeș, Ștefan Cel Mare, Mihai Viteazul – a „széles néptömegeknek” köszönhető a román nép mai egysége. (*Megyei Tükör*, 1986. január 24.) Csak ebben a cikkben lehetünk szemtanúi a mítoszépítés teljes arzenáljának, mely mindent és mindenkit integrál a leegyszerűsített történelmi összefüggésekbe, a fő mondanivalót azonban ügyes fordulattal Ceaușescu szájába adja.

Az *Évszázados eszmény megvalósulása* című terjedelmes írásban Péter Sándor az öncenzúra szokásos keretét követve a megszokott történelmi dátumok felsorolását követően Ceaușescu idézi, és a cikk végén nagy nyomtatott betűkkel a „NICOLAE CEAUȘESCU-KORSZAKOT” dicsőíti. (*Megyei Tükör*, 1986. január 24.)

A harmadik cikk az ünnepi rendezvényekről tudósít a szokásos rövid, tárgyyszerű formában. A helységnevek ekkor még magyarul jelennek meg, és a következő címekkel szerepelnek előadások: Illyefalván *Nicolae Ceaușescu elvtárs, pártunk főtájkárának, országunk elnökének döntő jelentőségű kezdeményezése és hozzájárulása a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom és a kommunizmus építéséhez Romániában*; Kézdivásárhelyen *Az egységes román nemzeti állam megalakulásának társadalmi-politikai folyamata*; könyvbemutató Kézdivásárhelyen *A román nemzet megerősödése és a modern román nemzeti állam megalakulása* címmel; filmvetítés Zabratón *Az egyesülés harcosai* címmel. (*Megyei Tükör*, 1986. január 24.)

1987-ben összesen öt cikk jelent meg. Az első közel két oldal terjedelmű címe *Nicolae Ceaușescu elvtárs az egységes román nemzeti állam megteremtéséről*. *A nép műve volt* és tulajdonképpen *Az egységes román nemzeti állam megteremtése* című Ceaușescu-mű dicsőítését, valamint szó szerinti idézeteket és azokhoz összekötő szöveget tartalmaz, ismeretlen szerző tollából. (*Megyei Tükör*, 1987. január 24.)

A modern román nemzeti állam megalakulásának 128. évfordulója címmel és alkalomból Pászka Miklós a szokásos évszámokkal és Ceaușescu-idézetekkel, valamint a párt dicsőítésével ellátott kereteken belül kifejti, hogy az 1859-es egyesülés

nem a nagyhatalmak ajándéka volt, hanem a „román nép akaratának” következménye. (*Megyei Tükör*, 1987. január 24.)

A következő két cikk *Egyesülés-egység* és *Akarategység* címmel Kádár Gyula történész, illetve Vargyasi Miklós⁶¹ tollából származnak. Mindkettő tartalmaz egy-egy teljes alakos képet Alexandru Ioan Cuzáról. Kádár a 17. századi krónikásoknak állít emléket, akiknek köszönhetően az egyesítés gondolata már akkoriban rögzítésre került. Az 1848-as forradalom idején a kedvezőtlen történelmi körülményeknek köszönhetően nem valósult meg az egyesülés csak 1859-ben. 1918 és 1944 vívmányait követően a IX. pártkongresszus adott újabb lendületet a gazdasági, társadalmi fejlődésnek, s 1987-ben az egész párt a főtítkár köré tömörülve örömmel hajtotta végre a XIII. kongresszus határozatait. (*Megyei Tükör*, 1987. január 24.) Vargyasi cikke pedig A. I. Cuza alakját és tetteinek jelentőségét, valamint a népakaratot állítja írása középpontjába. (*Megyei Tükör*, 1987. január 24.) Az utolsó cikk ebből az évből tételesen felsorolja a megye városaiban és nagyobb falvaiban az ünnep alkalmából megrendezésre került eseményeket, amelyek helyszínei ifjúsági klubok, kultúrotthonok és iskolák. (*Megyei Tükör*, 1987. január 24.)

1988-ból nem érhető el egyetlen cikk sem január 24-vel kapcsolatosan. 1989-ben pedig összesen négy cikk jelent meg. Az első nagyobb terjedelmű a Román Atheneumban tartott országos tudományos szimpóziumról közöl tudósítást, felsorolja a szervezőket, az előadókat és előadásaik címeit, valamint beszámol arról, hogy a szimpózium résztvevői táviratot intéztek Nicolae Ceaușescuhoz. (*Megyei Tükör*, 1988. január 24.)

A következő elsőoldalas cikk az egyesülés 130. évfordulójának alkalmából megemlékezik az egyesüléshez vezető szokásos történelmi dátumokról, valamint fényképet közöl Nicolae Bălcescuról. (*Megyei Tükör*, 1988. január 24.) Pászka Miklós harmadik oldalon megjelent féloldalas cikke pedig A. I. Cuzának állít emléket és közöl fényképet a fejedelemről. (*Megyei Tükör*, 1988. január 24.) A szokásos ünnepköszöntő rendezvényekről történő tudósítás ez alkalommal sem maradt el, viszont az 1988. április 3-ai párthatározat értelmében (Kuszálík 1996) a helységneveket a médiában nem volt szabad többé „idegen nyelven” feltüntetni, csakis románul, így a rendszerváltásig a rendezvények helyszíneivé pl. a „Tg. Secuiesc-i múzeum”, a „chilieni-i kultúrotthon”, a „Sf. Gheorghe-i Fafeldolgozó Kombinát” váltak. (*Megyei Tükör*, 1988. január 24.)

A január 24-ei ünnepség 1965 és 1989 közötti jelentéstartalom-változásának vizsgálata során megállapítható, hogy január 24. továbbra is szerves része marad a székellyöldi románság ünneprendjének és ünneplési szokásainak. Az ünnepségeken egyre intenzívebb részvételt követel meg a rendszer a magyar iskolák és kulturális intézmények tanulóitól és dolgozóitól.

61 A Vargyasi Miklós álnév valójában a *Megyei Tükör* belső munkatársának, Magyar Lajos írónak és költőnek nevét fedi, aki 1968-tól dolgozott a *Megyei Tükör*nél, majd a *Háromszék* főszerkesztője lett, 2015-ben bekövetkezett haláláig a *Székely Hírmondó* főmunkatársaként dolgozott (lásd Dávid szerk. 2006).

Az ünnepi eseményről a vizsgált időszakban rendszeresen elsőoldalas, többnyire nagy terjedelmű cikkek formájában tudósítanak, s ezek száma a 80-as évek második felében hirtelen megugrik. A korábbi időszakokban tapasztalt tárgyilagos hangnemű, tényeket közlő tudósítás a kommunizmus időszakában súlyos csorbát szenvedett, akárcsak a viszonylag konstans jelentéstartalom is. Míg a korábban vizsgált időszakokban az 1859-es egyesítés a modern román nemzetállam kezdeteként határozta meg a vizsgált ünnepet, addig a kommunista rendszer előrehaladtával és legitimitáshiányának fokozódásával egyre bővül az ünnep jelentéstartalma. A kommunista propaganda kitágítja, túldimenzionálja és egyidejűleg hihetetlen mértékben leegyszerűsíti a történelmi összefüggéseket. A történelmi szereplőket, költőket, írókat úgy integrálja ebbe a túlmisztifikált és grandiózus történelmi tengelybe, hogy bármelyikük megfeleljen a kommunista propaganda aktuális előírásának, követelményének. A 80-as években, különösen az évtized második felében, Ceaușescu személyi kultuszának és a cenzúra túlburjánzásának idején a cikkek írói a Kommunista Párt és a rendszer nyomására egyszerű és merész lineáris logikával ezen tengely bármely pontját probléma nélkül összefüggésbe tudják hozni a párttal és Nicolae Ceaușescu személyével. Ismerve Kádár Gyula, Magyarai Lajos vagy Péter Sándor későbbi, rendszerváltás utáni írásait, nagy tudását és tájékozottságát, belátható, hogy ezek a jól képzett emberek a rendszer nyomására miként kényszerültek fejet hajtani a propagandának és a cenzúrának, s csak nagyon ritkán sikerült – ahogy Papp Z. Attila mondja – „a szürke sorok közötti homályos térben” (Papp 2004: 60) elhelyezni kritikájukat, üzeni az értő olvasónak.

Így vált végül január 24. a román nemzet egyesítésének és egységesítésének alfájává és ómegájává, a köztársaság évfordulójává és a Román Kommunista Párt főtítkárának, a Román Szocialista Köztársaság vezetőjének születésnapjává ünnepségévé. Lényegtelen, hogy milyen napra esett az adott ünnep, pontosan mi is került megünneplésre, illetve hogy magyarok-e vagy románok a célközönség tagjai – az egyetlen eléréndő cél mindenkor és minden körülmények között Ceaușescu személyi kultuszának és a rendszer legitimitásának erősítése volt. A rezsim ideológiai csúcspontján az újságírók elsősorban a kor követelményeinek igyekeztek megfelelni, és biztosítani saját társadalmi pozíciójukat.

A magyarok repressziójának újabb válfajai is megjelentek ekkor: nemcsak az iparosítás által az ország minden részéről a magyar városokba betelepített román munkások és vezetők hada révén, hanem olyan párthatározatok mentén is, mint az 1988-as helységnévek román változatának használatát kikényszerítő határozat.

Május 9.

A vizsgált időszakban összesen 16 cikk jelent meg május 9–10-ével kapcsolatosan. A vizsgálat 1970-től indul, ugyanis ettől az évtől kezdődően érhetők el a májusi *Megegyei Tükör* számai.

1970-ben egy cikk jelent meg *A győzelem napjának 25. évfordulója és Románia állami függetlenségének napja. Ünnepi gyűlés a fővárosban* címmel. Az ismer-

retlen szerző május 9., a fasizmus feletti győzelem és Románia állami függetlenségének napja alkalmából a bukaresti Köztársasági Palota terméből, az RKP által szervezett ünnepi ülésről tudósít, melyen „hatalmas és hosszas tapssal, éljenezéssel és ovációval” (*Megyei Tükör*, 1970. május 9.) üdvözölték Nicolae Ceaușescu. Ezután az ünnepi ülés elnökségi tagjainak neve és címe következik, miniszterek, katonai főméltóságok, igazgatók, főtanácsosok és Cristeo Ciobanu, az „Augusztus 23. Üzem” esztergályosa vesznek részt az ünnepségen. Egy beszéd hangzott el Gheorghe Maurertől, az RKP KB Végrehajtó Bizottságának és Állandó Elnökségének tagjától, a Minisztertanács elnökétől. A beszéd tartalmáról nem számol be a cikk írója, pusztán arról, hogy a „beszédet több ízben is megtapsolták”, valamint, hogy a jelenlévők hosszasan éltették a Román Kommunista Pártot és annak vezetőjét. (*Megyei Tükör*, 1970. május 9.)

1971-ben Nicolae Buceleanu alezredes tollából származik az az elsőoldalas nagy terjedelmű megemlékezés, amelyben a szerző elsősorban 1877. május 9-ének állít emléket, megemlékezve arról, hogy a parlamentben kikiáltott függetlenséget megelőzték a nép harcai „Grivicánál, Plevnánál, Rahovánál, Smirdannál, Vidinnél”. Valamint arra is emlékeztetett, hogy a függetlenség nem oldotta meg a nép gondjait, azt később az RKP és a munkásosztály virágoztatta fel a fasizmus legyőzését követően. (*Megyei Tükör*, 1971. május 9.)

1972-ből két rövid cikk tájékoztat a május 9-e alkalmából megszervezett fővárosi és sepsiszentgyörgyi koszorúzási ünnepségekről. Mindkét tudósítás részletezi a koszorúzások helyszíneit és a résztvevőket, így megtudhatjuk, hogy nemcsak Sepsiszentgyörgyön, hanem a környező falvakban is történtek megemlékezések, így Árapatakon a román katonák temetőjében, Feldobolyon a román és szovjet hősök temetőjében, és Bereckben is a szovjet hősök emlékművénél, valamint a román katonák temetőjében. A rendezvényeken részt vett a megyei pártbizottság titkára, a megyei néptanács alelnöke, a megyei pártbizottság bürojának tagja és a megyei néptanács titkára, kivétel nélkül mind magyarok. (*Megyei Tükör*, 1972. május 9.)

1973 és 1974-ben egyetlen cikk sem emlékezik meg a május 9-ei ünnepségről. Az 1975. májusi szám nem elérhető, 1976-ban pedig egyetlen rövid tudósítást olvashatunk, amely a sepsiszentgyörgyi és környékbeli koszorúzási ünnepségek helyszínéről és résztvevőiről számol be. Ez alkalommal is a Román Katona emlékművénél, a Szovjet Hősök emlékművénél, Păiuș hadnagy sírjánál, a román hadsereg hőseinek kovásznai emlékművénél, a román és szovjet katonák berecki és aldobolyi temetőjében, valamint a román katonák árapataki temetőjében került sor gondosan megszervezett megemlékezésre. Ez alkalommal nemcsak pártvezetők vesznek részt, hanem a párt és az állam aktivistái, tömeg- és társadalmi szervezetek vezetői, vállalatok és intézmények dolgozói, valamint állampolgárok is. (*Megyei Tükör*, 1976. május 9.)

1977-ből két elsőoldalas rövid cikk tájékoztat az állami függetlenség kikiáltásának centenáriumáról. Az első cikk szerint „grandiózus előadás zajlott le a fővárosi 23 August stadionban” (*Megyei Tükör*, 1977. május 9.) Nicolae Ceaușescu és a párt- és államvezetőség tagjainak jelenlétében. Az előadás keretében bemutatták „a

független román állam megteremtésének döntő szakaszait a dák–római háborúktól napjainkig”. (*Megyei Tükör*, 1977. május 9.)

A második cikk a május 9-ei helyi koszorúzási ünnepegekről informál, melyek menete és résztvevői gyakorlatilag megegyeztek az 1976-os megemlékezéssel, de kiegészültek egy elemmel: pionírok⁶² mutattak be zenés-irodalmi összeállítást, „melyben a nép hősei előtt tisztelegtek, köszöntötték hazánkat és pártunkat, élén NICOLAE CEAUȘESCU elvtárssal, a párt főtitkárával, megköszönték boldog életünket”. (*Megyei Tükör*, 1977. május 9.)

A pionírokról fényképet is közöl az újság. Látható, hogy a 70-es évek második felében és különösen a centenárium alkalmából nagyszabású, erősen mediatisált ünnepegekre került sor mind a fővárosban, mind a megyeszékhelyeken.

1978-ból szintén egy elsőoldalas rövid fényképes cikk értesít a Kovászna megyei ünnepege helyszíneiről és résztvevőiről.

„Az ünnepegen részt vettek a Kovászna Megyei Pártbizottság bürojának tagjai, a Megyei Néptanács Végrehajtó Bizottságának tagjai, a Szocialista Egységfront Megyei Végrehajtó Bizottságának tagjai, párt- és állami aktivisták, társadalmi és tagszervezetek vezetői, intézmények vállalatok küldöttei, pionírok, KISZ-tagok és tanulók. Virágkoszorúkat helyeztek el a Román Katona emlékművénél, a Szovjet Katona emlékművénél és Păiuș hadnagy emlékművénél Sepsiszentgyörgyön, a Román hadsereg Kovászna-Vajnafalvi emlékművénél, az aldobolyi és berecki szovjet és román hősök temetőjében, valamint a román hősök árapataki temetőjében.” (*Megyei Tükör*, 1978. május 10.)

1979-ben nem jelent meg egyetlen híradás sem a május 9-ei ünnepegekről, az 1980. és 1981. májusi számok pedig nem elérhetőek.

1982-ben két cikk tudósít az ünnepi eseményekről: az első nagyobb terjedelmű, közel egyoldalas írás *Kettős ünnep* címmel emlékezik meg 1877. és 1945. május 9-ről, és Románia kiváló külügyi politikai és gazdasági kapcsolatait méltatja. (*Megyei Tükör*, 1982. május 9.) A második cikk a helyi ünnepegekről számolt be, melyek keretében „e tájakon élő román és magyar dolgozók elismerése jeléül koszorúzási ünnepegekre került sor” (*Megyei Tükör*, 1982. május 11.) a már korábbi években megszokott helyszíneken.

1983-ban egy teljes oldalas cikkben méltatja az ismeretlen szerző a kettős ünnep jelentőségét, a román nép szabadságvágyát *Szabadság, függetlenség, béke – a román nép legfőbb eszményei* címmel. Nicolae Ceaușescu neve háromszor is megemlítésre kerül, vastagon szedett betűkkel, s a cikk valójában csak őt méltatja, az ünnep másodlagossá válik. (*Megyei Tükör*, 1983. május 9.)

Hasonló célzatú az 1984-es híradás is, mely a függetlenség és győzelem napja apropóján az RKP és főként vezetője, Nicolae Ceaușescu vívmányait dicséri és tesz mellette fogadalmat. (*Megyei Tükör*, 1984. május 9.)

62 Úttörők, tanulók kommunista szervezete.

1985-ben két elsőoldalas cikk jelenik meg. Az első *A győzelem és az állami függetlenség napja* címmel kísértetiesen hasonlít a január 24-ei történelmi megemlékezésekre, tipikus megrendelésről van tehát szó. Itt nemcsak a kettős ünnep kerül megemlítésre, hanem a függetlenség napja alkalmából a román nép függetlenségi törekvéseit az ismeretlen szerző „Burebistától és Decebáltól, Bogdántól és Basarabtól, Ștefan cel Marén, Mihai Viteazulon, Dózsa Györgyön, Horián, Tudor Vladimirescun, Nicolae Bălcescun, Avram Iancun, Mihail Kogălniceanun át” (*Megyei Tükör*, 1985. május 9.) egészen Ceaușescuig levezeti. A mítoszteremtés arzenáljából nem maradhatnak el azon nagy tettek sem, melyek „arany betűkkel íródtak be a nemzeti históriába: a rovine-i, a vaslui-i, a călugăreni-i, a sellemberki” (*Megyei Tükör*, 1985. május 9.) győzelmek, ahogy a párt megalakításának 1921-es dátuma, és a fasizmus feletti győzelem napja sem. (*Megyei Tükör*, 1985. május 9.)

A második cikk szintén a januári eseményekhez hasonló stílusban sorolja fel az ünnepköszöntő rendezvényeket, amelyek a nyilvános terek koszorúzásából látszólag visszavonultak az iskolák és a kultúrotthonok falai közé. (*Megyei Tükör*, 1985. május 9.)

Az 1986-os tudósítás ismételten a nyilvános térből jelentkezik, és szinte szó szerint megismétli az 1978-as és az 1982-es koszorúzási ünnepségről történő tudósítást. (*Megyei Tükör*, 1986. május 10.)

Az 1987-es, teljes elsőoldalas cikk nagyívű történelmi fejtegetéssel pótolja az előző év szűkszavú beszámolóit. Nicolae Ceaușescu-idézetrel indít, majd ezt követően a függetlenség iránti igényt 2500 évre vezeti vissza, mikor is a

„géta–dák lakosság példamutató hősiességgel vette fel a harcot a perzsa hódítókkal [...]. Ez a küzdelem folytatódott Burebista és Decebal idejében, majd a román nép kialakulásának századaiban, amikor a népvándorlás tíz hosszú évszázada alatt is sikerült megőriznie ősi földjét, nemzeti entitását és kultúráját.” (*Megyei Tükör*, 1987. május 9.)

Ezután az 1985-ös cikkből is ismert nemzeti hősök felsorolása következik, tettesik egyenes következménye – az ismeretlen szerző szerint – az 1877-es függetlenség kivívása. (*Megyei Tükör*, 1987. május 9.)

Az 1988. májusi szám nem elérhető, az 1989-es pedig rövid tételes felsorolást tartalmaz a megye kulturális ünnepeiről. Érdekessége, hogy ismét belső térben zajlik az immár *hármas ünnep*. Ez alkalommal ugyanis május 8-a mint a Román Kommunista Párt megalakulásának időpontja is bekapcsolódik az ünnepkörbe. Az 1988-as rendelet értelmében a helységnevek immár csak román nyelven szerepelnek a tudósításban. (*Megyei Tükör*, 1989. május 9.)

A vizsgált időszakban megjelent cikkek számából ítélve megállapítható, hogy január 24. megünnepléséhez képest május 9., illetve az arról történő tudósítás ebben az időszakban kisebb jelentőséggel bír. Míg ez az ünnep (pontosabban május 10. a királyság időszakában) a legjelentősebb és jelentéstartalmában is leggazdagabb ün-

nepkör szerepét töltötte be, 1945 után a királyság kultusza eltűnt, s helyette a jelentéstartalmak közül a fasizmus feletti győzelem került napirendre, vált hangsúlyossá. Az 1965 utáni időszakban ez a jelentéstartalom felerősödik, és mellette jelentős szerepet kap 1877. május 9., Románia állami függetlensége kikiáltásának emléknapja. Ekkor május 10. gyakorlatilag elveszti jelentőségét, meg sem említik már, helyette viszont a Román Kommunista Párt 1921. május 8-ai megalakulása fészke-li be magát az ünnepkörben részt vevők tudatába. A vizsgált időszakban mérsékelt, de rendszeres tudósítás történt az ünnepség fővárosi és helyi eseményeiről. Az ünnepség az 1980-as évek elejéig őrizni is tudta kettős jelentéstartalmát, egészen addig, amíg a párt mindent átható propagandahadjárata, Ceaușescu személyi kultusza el nem uralkodott ezen az ünnepen is. Ekkor jelenik meg az újabb, május 8-ra vonatkozó jelentéstartalom, s ekkor kezd el az ünnepségről tudósító szöveg a január 24-ei ünnepség retorikájához hasonlítani. 2001-ben írt tanulmányában Maria Bucur is említi a párhuzamos ünnepek létrehozásának technikáját (Bucur 2001: 305 és Ádám 2016a: 119), amelynek célja egy korábbi ünnep elhomályosítása, s egy saját célokat szolgáló új ünnepség létrehozása. Bucur május 10-e helyettesítéseként május 9-et és május 1-ét említi, azonban elemzéséből kitűnik, hogy május 8-a is hasonló célokat, vagyis a kommunista rendszer megerősítését szolgálta. A 80-as évek végére ezt az ünnepet is átította a rendszert és annak vezetőjét legitimálni akaró törekvés, amely nem tűrt meg semmilyen akadályt céljai útjában. Az interjúalanyokkal folytatott beszélgetések azt igazolták, hogy ez az ünnepség egyáltalán nem hagyott mély nyomot a közösségi emlékezetben, azt egyértelműen augusztus 23-a uralta ebben az időszakban.

Augusztus 23.

Amint azt a dolgozat elején jeleztem, az 1965 és 1989 közötti időszak ünnepi alkalmainak vizsgálata csak akkor lehet teljes értékű, ha figyelembe vesszük az időszak legfontosabb ünnepévé előlépett 1944. augusztus 23-i emlékünnepeket felidézõ ünneplési szokásokat. Az időszak másik három ünnepének vizsgálata során is hangsúlyozottan megjelent ez a jeles nap, rendszeresen része volt a román ünneplési köztudat történelmi képzetének. Bár köztudott, hogy 1944. augusztus 23-án tulajdonképpen királyi államcsínyre került sor, a puccs időpontja a kommunista propaganda hatására csakhamar új jelentést nyert, s hosszú évtizedeken keresztül az „antifasiszta fegyveres felkelés” és a „nemzeti és társadalmi, antifasiszta és antiimperialista felszabadító forradalom” (Boia 1999b: 83) emléknapjaként kerül megünneplésre. A helyi sajtó a kommunista propaganda előírásainak megfelelően ezt az ünnepet elsősorban a marxista-leninista ideológiák terjesztésére használta fel. Eszközeinek tárháza igen széles körű: miközben rendszeresen és részletesen beszámolt a nemzetközi, országos, megyei szintű és helyi eseményekről, történelmi visszatekintéseket végzett, mondanivalóját és mítoszainak tárházát úgy alakította, hogy az az adott korszak, politikai széljárás és célkitűzés követelményeinek leginkább megfeleljen. Így láthattuk, miként alakította ki a korszak kezdetén az élmunkás és a tel-

jesítendő, illetve túlteljesítendő ötéves tervek mítoszát, majd később a Kommunista Párt és annak vezetője dicsőítését, amely az 1980-as évek második felére már egy egyszemélyes, vagyis Ceaușescu személyét felölelő mítosszá tornyosult, legitimálva diktatórikus hatalomgyakorlását.

„Kezdetben a politikai végrehajtó iroda egyes tagjainak portréit is vitték, mint pl. Gheorghe Apostol, Bodnăraș, vagy Gheorghe Maurer, addig a pillanatig, amíg a személyi kultusz kezdett megjelenni, és ekkor már csak Ceaușescu és Elena Ceaușescu portréja volt látható.”⁶³ (Interjú M. D.-vel.)

A továbbiakban éves lebontásban, a *Megyei Tükör*ben megjelent cikkek alapján megvizsgálom, hogy a kommunizmus ideje alatt milyen üzenetekkel konstruálták meg ezt az ünnepet, bővült-e ez az ünnepkör, és ha igen, milyen jelentéstartalmakkal.

A vizsgált időszakban összesen 216 újságcikk látott napvilágot, ami gyakorlatilag a teljes, közel 100 év vizsgált újságanyagának csaknem felét teszi ki. Ez a számbeli fölény is jól mutatja, mekkora jelentőséggel bírt augusztus 23-a a kommunista ünnepek sorában. A vizsgált cikkek mennyisége és mérete miatt e kiadványnak nem célja a cikkek tartalmának részletes bemutatása, hisz önmagában ezen anyagmennyiség vizsgálata egy külön kiadvány témája lehetne. Vizsgálatom során elsősorban arra koncentrálok, hogy a hírek és tudósítások milyen mértékben teljesszerűek: tartalmaznak-e helyi, országos, esetleg külföldi tudósításokat is, mennyire részletes, avagy felületes egy tudósítás, és adott évben milyen jelentéstartalmak kapnak fő hangsúlyt, hol bővül vagy szűkül a jelentéstartalmak tárháza, vannak-e ismétlések évről évre, illetve történik-e mítoszépítés, és ha igen, milyen módszerekkel.

1968-ban összesen kilenc cikk jelent meg, melyek augusztus 23-áról tudósítanak. Ezekből három elsőoldalas írás, melyekből az *Augusztus 23 – hazánk felszabadulásának napja* című Király Károly,⁶⁴ az RKP Kovászna megyei bizottságának első titkára tollából származik és átfogó képet ad a teljes ünnepegről. Így megismerhetjük a kor propagandájának megfelelő történelmi narratívákat, vagyis hogy

63 „Înainte erau și portretele a unor membrii din biroul politic executiv, cum ar fi Gheorghe Apostol, Bodnăraș sau Gheorghe Maurer, până la un moment dat când a început să apare cât mai pregnant cultul personalității, și atunci se ducea numai portretul lui Ceaușescu, și pe urmă portretul Elenei Ceaușescu.”

64 Király Károly „politikai közíró, a moszkvai Komszomol Főiskola hallgatója (1955–1957); Maros–Magyar Autonóm Tartomány IMSZ-szervezetének (1957–1965), majd 1968-tól Kovászna megye pártbizottságának első titkára. A bukaresti Gazdaságtudományi Akadémián közgazdász szak-képzettséget szerzett (1970). A nemzetgyűlés és az államtanács tagja, 1972-ben szembekerült a Ceaușescu-kurzussal és lemondott állami és párttisztviselőiéről. Ekkor kényszerlakhelyre száműzik: Karánsebesen, majd Marosvásárhelyen közgazdasági hivatalvezető, végül a megyyesfalvi konzervgyár igazgatója (1978–1989). Az 1989-es fordulat után a Nemzetmentési Front tanácsának alelnöke (1989), Kovászna megye szenátora, a szenátus alelnöke (1990), de amikor 1991. nov. 21-én a román parlament elfogadta az ország új alkotmányát, a nemzetiségi kérdés megoldásának hiányos megfogalmazása miatt megtagadta a szavazáson való részvételt, mire megfosztották szenátusi mandátumától.” (Dávid szerk. 2006.)

„augusztus 23. Románia fasiszta iga alóli felszabadulásának napja”. (*Megyei Tükör*, 1968. augusztus 22.) Ezt követően a szocialista gazdaság országos szintű eredményeiről, majd a szocialista államokkal fenntartott jó gazdasági és baráti kapcsolatokról számol be a cikk írója. Ezt követően a Kovászna megyei állami vállalatok túlterjesztéséről kaphatunk egy számokban is kifejezett átfogó képet. (*Megyei Tükör*, 1968. augusztus 22.)

A következő elsőoldalas cikk a fővárosban zajlott ünnepekről tájékoztat részletesen. Az olvasó szinte fényképszerű leírásban értesül a nagyszabású, erősen mediatisztizált és szimbólumokban bővelkedő katonai parádé részleteiről, a felvonultatott haditechnikai eszközökről, majd a díszszemlét követő pionírok felvonulásáról is, „akik testükkel hatalmas Napot, a boldog jövő jelképét 'rajzolják' az aszfaltra” (*Megyei Tükör*, 1968. augusztus 27.) és virágcsokrokat adtak át a tribünön elhelyezkedő pártvezetésnek. Őket a „dolgozók tömör oszlopai” (*Megyei Tükör*, 1968. augusztus 27.) követték pannókkal, zászlókkal, a párt vezetőinek arcképeivel felszerelve, valamint megtudhatjuk, hogy „a felvonulók jelszavai a meleg rokonszenv és az internacionalista szolidaritás érzéseivel köszöntik a Csehszlovákiai kommunistákat, minden cseh és szlovák dolgozót”. (*Megyei Tükör*, 1968. augusztus 27.) A nevetségesen hangzó nyelvezet tükrözi a rendszer által erőltetett propagandaszövegekkel küzdő újságírók nehézségeit, vagyis azt, ahogy a cenzúra adta lehetőségek keretein belül próbálnak megfelelni a kor követelményeinek.

Az 1968-as csehszlovákiai események⁶⁵ álltak ez év ünneplésének középpontjában, nemcsak fővárosi, hanem helyi szinten is megemlékeztek az eseményekről és a felszólalók, a rezsim kurzusának megfelelően, szolidaritásukat fejezték ki a csehszlovákiai kommunistákkal, akiknek néhány képviselője részt is vett a fővárosi ünnepeken, őket Nicolae Ceaușescu külön köszöntötte. A „dolgozók tömör oszlopai” után „kedves meglepetés várja a tribünök közönségét: négyes oszlopban vonulnak fel az első román személygépkocsik, a Dacia 1100-asok” „utána az új brassói traktor az Universal–400 következik”. (*Megyei Tükör*, 1968. augusztus 27.) A kommunista iparosítás vívmányait és büszkeségeit a fővárosi dolgozók, építők, tervezők, kutatóintézetek munkásai, orvosok, gyógyszerészek, művészek, tanárok követik, a sort pedig a sportolók zárják, „kik annyi nemzetközi tornán hoztak dicsőséget a haza színeinek”. (*Megyei Tükör*, 1968. augusztus 27.) A felvonulás végén a tömeg hosszasan élteti „a szocialista Romániát, a Pártot, annak Központi Bizottságát, élén Nicolae Ceaușescu elvtárrsal” majd az Internacionálé éneklésével zárul az ünnep. (*Megyei Tükör*, 1968. augusztus 27.)

65 1968-ban a prágaiak felkeltek a kommunista hatalom ellen (Prágai tavasz), de augusztus 21-re virradóan a Varsói Szerződés négy tagállama (Bulgária, Lengyelország, Magyarország, NDK) és a Szovjetunió mintegy 600 ezres hadserege vonult be Csehszlovákiába, hogy véget vessenek Alexander Dubček kommunista pártfőtitkár reformprogramjának és liberalizációs törekvéseinek. A négy ország katonái néhány héten belül elhagyták az országot, de törvényesítették a közel 90 ezer szovjet katona „ideiglenes” maradását, akik végül 23 évre megszállták Csehszlovákiát. Dubčeket menesztették, helyette szovjethű vezető került az ország élére. Az 1968. augusztusi akciónak 108 halálos áldozata volt. (Forrás: http://mult-kor.hu/20080807_108_aldozata_volt_csehszlovakia_1968as_megszallasanak)

A szocializmust és kommunizmust életető tipikus ünnepség forgatókönyvét olvashatjuk a cikkben. A továbbiakban is jellemző a fővárosi és megyeszékhelyi eseményekről való tudósítás, amelyekben megfigyelhető, hogy évről évre törekednek az ünnepség szerkezetének reprodukálására: a fővárosi események megalomániáját követik a kisebb települések ünnepségei is, hasonló formában, felvonultatva a helyi gyárak, üzemek dolgozóit, pionírjait, hangsúlyozva az elért és túlteljesített eredményeket és célokat, amelynek során név szerint is kiemelik az élmunkásokat.

A következő elsőoldalas cikk is ebben a formában tájékoztatja olvasóját a sepsiszentgyörgyi ünnepi eseményekről, amelyen Király Károly mondott beszédet. A cikk írója fényképet is közöl, amely román és székely népviseletbe öltözött ifjakat ábrázol, akik kézen fogva vonulnak fel az ünnepségen. (*Megyei Tükör*, 1968. augusztus 27.) A fénykép azt kívánja sugallni, hogy a két etnikum teljes egyetértésben és boldogan követi a kor ideológiáját. Király Károly beszédét egy következő cikk szóról szóra idézi; ennek tartalma egyezik az általa írt vezércikk tartalmával. A szocializmus vívmányait élte, és beszédében főként a megye dolgozóinak érdemeit és elért eredményeit hangsúlyozza, s említést tesz a csehszlovákiai eseményekről is, és szolidaritását fejezi ki az ottani kommunistákkal. (*Megyei Tükör*, 1968. augusztus 27.)

A további cikkek részletesen tudósítanak a kézdivásárhelyi, kovásznai, baróti és bodzafordulói nyilvános térben (általában a város főterén) zajló ünnepségekről. (*Megyei Tükör*, 1968. augusztus 27.) A *Rendezvények augusztus 23-án* című tudósításból kulturális programokról értesülhet az olvasó, amelyek Sepsiszentgyörgyön, Sugásfürdőn, Kézdivásárhelyen, Kovásznán és Bodzafordulón zajlanak. A külföldön megrendezett ünnepi megemlékezések helyszíneiről és résztvevőiről is részletesen tudósítanak, összesen tizenkét helyszínről. (*Megyei Tükör*, 1968. augusztus 27.)

Egy negyedik oldalas cikk Magyar Lajos tollából *Ünnepünk értéke* címmel a hősöknek állít emléket. A cikk érdekessége, hogy explicite nem az 1944. augusztusi esemény hőseiről, hanem általában a „hőseinkről” emlékezik meg. (*Megyei Tükör*, 1968. augusztus 27.)

1969-ben összesen tíz cikk szól augusztus 23-áról. Ebben az évben az 1944-es események 25. évfordulójának megünneplésére került sor, az évforduló alkalmából a megyében számos nagyszabású rendezvényt szerveztek. A cikkek tematikája főként a 25. évfordulóra, valamint a X. pártkongresszus határozataira épül. Ez alkalommal nem olvasható tudósítás a fővárosból.

Csak egy cikknek van nemzetközi vonatkozása, melynek címe *Az 1944. augusztus 23-i fegyveres felkelés nemzetközi visszhangja*. A cikk gyakorlatilag egy korabeli sajtószemle, mondanivalójának célja, azon túlmenően, hogy nem a „fasizmus feletti győzelemről”, hanem a cikkben több alkalommal is „fegyveres felkelésről” (*Megyei Tükör*, 1969. augusztus 23.) beszél, bebizonyítani és sugallni az olvasó felé, hogy 1944. augusztus 23-ának nemzetközi szinten is jelentősége volt. A cikk írója, Sebestyén Péter, a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem rektora, egy kétoldalas tanulmányban fejti ki a nap jelentőségét „korabeli dokumentumok” alapján.

Idéz többek közt a *Journal de Genève* 1944. augusztus 24-ei számából, a *New York Herald Tribune* „egyik cikkéből”, a *Sunday Times* 1944. augusztus 27-ei számából, a moszkvai, stockholmi, londoni és amerikai rádiókból, a *Pravda* és a *l’Humanité* 1944. augusztus 28-ai, illetve augusztus 26-ai számából, valamint a „szomszédos országokban napvilágot látott dokumentumokból”. (*Megyei Tükör*, 1969. augusztus 23.)

Egy rövid, tízsoros írás Dak Sándor tollából patetikus hangnemben üzen az „augusztusok szervezőjének és irányítójának – a Román Kommunista Pártnak”. A cikk címe: 25, piros betűkkel kiemelve, optikailag az egész cikk alá nyomtatva, emeli ki a huszonöt éves évforduló jelentőségét. (*Megyei Tükör*, 1969. augusztus 23.)

Az *Augusztus 23. megünneplése Sepsiszentgyörgyön* elsőoldalas, sok fényképpel illusztrált, kétoldalas cikk részletesen beszámol a helyi ünnepekről. A fényképek az ünnep szereplőit, díszletét tárják az olvasó szeme elé: a tribünön elhelyezkedő pártvezetés, mögöttük a hatalmas címer; fehér lovon, ünnepi viseletbe öltözött férfiak; a második világháború áldozatainak sírjánál virágcsokrot helyez el egy gyermek; katonai díszosztag; székelyruhába öltözött ifjak táncolnak. A cikk írója beszámol arról, hogy az ünnepi felvonulás katonai parádéval kezdődött, majd felvonulással folytatódott: a megye gyárainak dolgozói, pionírok, sportolók, valamint a 25. évforduló alkalmából a megye településeinek küldöttségei vonultak fel. A teljes ünnepi felvonulást a tribünön elhelyezkedő pártvezetők perspektívájából mutatják be részletesen. A zászlók, a vörös nyakkendők és „az élet, a szépség jelképeként az elmaradhatatlan virágcsokor” (*Megyei Tükör*, 1969. augusztus 27.) mind hozzátartoznak az ünnepi díszlethez. Akárcsak a kornak megfelelő végkövetkeztetés is, hogy a felvonulók „szorosan felzárkóznak pártunk körül a X. pártkongresszus határozatainak maradéktalan valóra váltásáért”. (*Megyei Tükör*, 1969. augusztus 27.) Az évforduló alkalmából nagyszabású, erősen mediatisztált és a rezsim szimbolikájában bővelkedő helyi ünnepekre került sor, melyen gyakorlatilag a város aprajánagyja felvonult. A cikk legvégén rövid tudósítás következik az augusztus 22-én a megye több helyszínén (Bereck, Árapatak, Aldoboly, Sepsiszentgyörgy) lezajlott koszorúzási ünnepekről, nagygyűlésekről, illetve a Sepsiszentgyörgyön zajlott ünnepi díszelőadásról is, teljeskörűvé téve a beszámolót, érzékeltetve az ünnep mindenre és mindenkire kiterjedő fontosságát.

Az itt leírtakkal ellentétben teljesen más hangnemben számol be egy korabeli újságíró, interjúalany az események valós hátteréről:

„Az ünnep már megkezdődött napokkal korábban, amikor szervezték az embereket, hogy vonulnak ki a gyárból, hogy csatlakoznak, milyen jelszavas táblákat visznek, mit kell kiáltani az utcán, ez sokszor fárasztó volt, főleg a fiataloknak, mert főleg a nyolcvanas években ezek a nagy szabadtéri sport és kulturális ünnepek is bevonultak ezeknek az ünnepeknek a programjába, és főleg a diákokat napokig, hetekig tartó próbákön készítették fel ezekre a felvonulásokra. Általában ilyenkor, május elseje előtt nem volt gond, mert tanítás volt és óráról vagy órák után csoportosan tudtak kivonulni a felkészí-

tésnek a színhelyére, a nehezebb augusztus 23-a volt, mert nyári vakáció révén biza elég nehéz volt a tanulókat összeszedni, és ilyenkor a pedagógusok nagy része biza átkozta ezt az ünnepet, mert ha a tanulók hiányoztak, akkor nem a vakációt tették felelőssé, hanem a pedagógusokat. A másik dolog, hogy olyan emberek rendezték sokszor ezeket a felvonulásokat, ünnepeket, előadásokat, akik bizony számtalan esetben megalázták a pedagógusokat. Őket tették felelőssé, ha a diákok hiányoztak, ha fegyelmetlenek voltak.” (Interjú P. S.-sel.)

Egy rövid tudósítás arról számol be, hogy az évforduló alkalmából ünnepi néptanácsi ülésekre került sor a megyében. (*Megyei Tükör*, 1969. augusztus 27.) Egy további cikk pedig egy oldalon keresztül az ünnep alkalmából kitüntetettek névsorát sorolja fel. (*Megyei Tükör*, 1969. augusztus 27.) A délután során megrendezendő népünnepélyek helyszínéről és programjairól egy újabb rövid hír értesíti az olvasókat. (*Megyei Tükör*, 1969. augusztus 27.) A harmadik elsőoldali cikk írója, Gajzágó Márton *A gyár első napja* című kétoldali cikkében a kézdívasárhelyi készruhágyár avatási ünnepségét írja le részletesen. (*Megyei Tükör*, 1969. augusztus 30.)

Király Károly írása a X. pártkongresszus dokumentumainak állít emléket, melyek leírása szerint „marxista-leninista szellemben fogantak”. (*Megyei Tükör*, 1969. augusztus 23.) A cikk címe *A huszonötödik augusztus*. A dokumentumokban foglaltakról gyakorlatilag semmi konkrétumot nem tud meg az olvasó, hanem a munkásosztály és a parasztság dicsérete után néhány Kovászna megyei mutatószámmal ismerkedhet meg, majd egy Benedek Elek- és Mihai Eminescu-idézet után a cikk írója „a román nép és együtt lakó nemzetiségek közti testvéri barátságot” (*Megyei Tükör*, 1969. augusztus 23.) hangsúlyozza, és a X. pártkongresszus dokumentumaiban foglaltak megvalósítására buzdít az „1944. augusztus 23-ai fegyveres felkelés” évfordulójának alkalmából. (*Megyei Tükör*, 1969. augusztus 23.)

Czegő Zoltán⁶⁶ tollából származik a *Negyedszázadnyi élet* című egyoldali írás, mely az 1944 óta eltelt 25 év vívmányait 25, 50 és 75 éves munkások nyilatkozatai alapján mutatja be és kommentálja. (*Megyei Tükör*, 1969. augusztus 23.)

A Kék Üteg tüzérei című írásban Ucrain Constantin alezredes, történész a tohani municiógyár munkásainak a visszavonuló hitlerista alakulatok elleni hősiességét mutatta be féloldali írásában. (*Megyei Tükör*, 1969. augusztus 23.)

A fenti 1969-es cikkek jól tükrözik azt a technikát, amellyel a kommunista párt gyakorlatilag behálózta az élet és főként a nyilvános szféra minden területét. Nemcsak a hivatalos külföldi, megyeszékhelyi és kisvárosi ünnepekről értesül az olvasó, hanem azt is megtapasztalja, hogy munkahelyi teljesítménye egész évben rendszeres megfigyelés alatt áll. De élmunkásként és élkommunistaként különös figyelemben részesülhet ezen a napon, még akkor is, ha nem pártfőtitkár, hanem egysze-

66 Czegő Zoltán költő, újságíró. A középiskolát Sepsiszentgyörgyön végezte, a Babeş–Bolyai Egyetemen pedagógia–magyar szakos tanári képzést nyert. 1967-ig tanított, majd a *Megyei Tükör* belső munkatársa (lásd Balogh 1981).

rú munkás. Az órákon át tartó hivatalos felvonulások, ünnepi gyűlések, hosszas beszédek – amelyek később szóról szóra megjelennek a sajtóban is – gondoskodnak a kommunista ideológia dogmáinak terjesztéséről, amelyek nemzetiségtől és lakhelytől függetlenül az erőszakos propagandahadjárat révén elérnek mindenkit.

1970-ben öt cikk foglalkozik augusztus 23-ával, ebből négy az első oldalon jelent meg. *Ünnepköszöntő sikerek* címmel a megyei ipari vállalatok sikereiről, az előirányzottakhoz képest jelentős túltermelésről számol be, tételesen pontokba szedve a vállalatokat és azok számszerűsített teljesítményét. (*Megyei Tükör*, 1970. augusztus 15.)

Az ünnep alkalmából megjelent következő cikk is *A fegyveres felkelés a párt vezette nép nagyszerű műve* címmel szintén a dolgozó népet, a munkásosztályt dicséri. Számos konkrét esetet sorol fel arra vonatkozóan, hogy a 40-es évektől kezdődően főként a hadiipar szempontjából jelentős vállalatoknál miként akadályozták meg a munkások a fasiszta erők szempontjából fontos iparágak fejlődését (sztrájkok, szabotázsok, összetűzések a román és a német katonák között, sőt az előző évi ünnepi cikkből már ismert toháni muníciógyár munkásainak esetét is említi). Végkövetkeztetése, hogy a munkásosztály mindezzel hozzásegítette a Román Kommunista Pártot a sikerhez, amely aztán „előkészítette és megvalósította az augusztusi fegyveres felkelést.” (*Megyei Tükör*, 1970. augusztus 15.)

A múltba tekintést követően Forró László tollából egy patetikus hangvételű cikk olvasható az újság első oldalán, mely a háborút követő béke idillikus képeit idézi fel, s a haza és a szülőföld szeretetére buzdít.

„– Mi újság otthon? Aratnak-e?

Az idegen tájakról megtérve tudni kellett, kalangyákba szaladtak-e a szőke gabonatóblák? Rendben van-e itthon minden?

Rendben van.

A szülőföldet sokféleképpen meghatározták, megfogalmazták, mégis újra és újra próbáljuk szavakba foglalni, mert itt van körülöttünk, bennünk. Ha nem vagyunk itthon, kísért, álmainkba lopózik.” (*Megyei Tükör*, 1970. augusztus 29.)

Két további elsőoldalas cikk a jelen történéseiről számol be: először a fővárosi, majd a sepsiszentgyörgyi ünnepi felvonulásról és koszorúzásokról kapunk részletes, átfogó képet. Mindkét esetben a megszokott módon fényképszerű leírás formájában a tribün előtt elvonuló ünneplőket „láthatjuk”, s hogy az olvasó vizuálisan még jobban tudja követni lépésről lépésre az eseményeket, a cikk írója, Kristóf Zoltán három fényképet is közöl az ünnepi eseményről, amelyeken népviseletbe öltözött fiatalok, illetve pionírok transzparenssekkel, zászlókkal, Ceaușescu-képekkel felszerelve „vidáman, tömött sorokba vonulva” ünnepelnek. (*Megyei Tükör*, 1970. augusztus 29.)

A kommunista ideológia terjesztésének egy további fontos jellemzője az 1970-ben megjelent cikkekben is jól tükröződik. Látható, hogy nemcsak részletes horizontális tájékoztatás történik az ünnepi eseményekről, hanem vertikális idősíkon is

elhelyezik a történéseket. A kommunizmusra jellemző dicső múltba tekintést a jelen egy-egy kiemelt sikere követi, majd minderre a koronát az országszerte zajló ünnepek teszik fel, amelyeken az ideológia erősítése szempontjából fontos információk hangzanak el a jövőt illetően (pártkongresszusok célkitűzései, határidő előtt teljesítendő tervek stb.). A sikerekről és a pozitív példákról szóló tudósítások számos esetben napokkal, de gyakran már hetekkel az ünnep előtt megjelennek az újság címlapján. A múltidézés célja ezekben a cikkekben valójában nem az, hogy megismertessék az olvasóval a történelmet, hanem, hogy olyan eseményeket, személyeket idézzenek fel, amelyek vagy akik a jelen dicsőségét szolgálják.

1971-ben összesen 14 cikk jelent meg augusztus 23-ról, ezek fele főhír. *Augusztus 23. tiszteletére* címmel a sepsiszentgyörgyi Olt Textilgyár exporttermelésének növekedéséről, a gyár példaértékű sikeréről tudósít a *Megyei Tükör*. (*Megyei Tükör*, 1971. augusztus 19.) Majd egy további pozitív példa következik, miszerint „megyénk szorgos lakosai messze túlszárnyalták az 1971-es évre előirányzott helységiépítési és helységegazdálkodási tervet”. (*Megyei Tükör*, 1971. augusztus 21.) Mindezt konkrét számadatokkal támasztja alá, és nevesíti az élen járó településeket is. (*Megyei Tükör*, 1971. augusztus 21.)

Egy további írás részletesen beszámol a fővárosi Köztársasági Palotában zajló ünnepi gyűlésről, Ceaușescu bevonulásáról és fogadtatásáról, majd listát közöl a helyi és külföldi magas rangú vendégekről. Az ünneplés a himnusszal kezdődött, majd Dumitru Popa elvtárs és Manea Mănescu⁶⁷ mondott ünnepi beszédet. Utóbbi a párt kül- és belpolitikai célkitűzéseiről beszélt, szónoklatát több oldalon keresztül szó szerint közli is az újság.

„Népünk nemzeti ünnepe alkalmával mérleget készít, s ez rendkívül meggyőző erővel mutatja a nagy forradalmi vívmányokat, a társadalmi, gazdasági és politikai élet minden területén bekövetkezett mélyen építő jellegű változásokat. Népünk, amely végérvényesen felszabadult az elnyomás és a kiszákmányolás alól, amely sorsának és az ország kincseinek egyedüli ura lett, imponánsan kibontakoztatja óriási alkotó energiáit az új társadalmi rendszer építésének művében. Románia – összes fiainak jogos megelégedésére és büszkeségére – ma olyan ország, amely szilárd léptekkel járja a haladás és a szocialista civilizáció útját, nagyrabecsülésnek és tiszteletnek örvendő világszerte. A jelenkori Romániát az egész gazdaság erős dinamizmusa, a társadalmi tevékenység minden területén mutatkozó alkotó pezsgés jellemzi.” (*Megyei Tükör*, 1971. augusztus 22.)

Az ünnepi gyűlést követően „taps és éljenezés” következett, majd ünnepi műsor vette kezdetét. (*Megyei Tükör*, 1971. augusztus 22.) Egy további beszámoló az ünnepséget követő minisztertanácsi fogadásról, annak résztvevőiről tudósít. (*Megyei*

67 Ceaușescu sógora, 1971-ben a Kommunista Párt központi bizottságának titkára, később miniszterelnök-helyettes, majd 1974-től 1979-ig Románia miniszterelnöke.

Tükör, 1971. augusztus 22.) A bukaresti Aviatori téren zajló nagy népünnepélyről is hasonló részletességgel tudósítanak Nicolae Dăscălescu, Gheorghe Brătescu, Nicolae Ciobanu és Mircea Ionescu. (*Megyei Tükör*, 1971. augusztus 23.) Nemcsak a fővárosi, hanem a külföldön zajló rendezvényekről is részletes beszámolót olvashatunk, három cikk is foglalkozik a helyszínek felsorolásával, az ünnepek helyszínei főként szocialista és kommunista országok fővárosai: Moszkva, Havanna, Prága és Kijev. (*Megyei Tükör*, 1971. augusztus 21., augusztus 22., augusztus 23.)

A Kovászna megyei ünnepekről több cikk tájékoztat. A megyeszékhelyen zajló népünnepélyről ismételtelen nagyon részletes leírás következik:

„Fél kilenc. A jelenlévők hatalmas tapsa közepette a díszemlényre lépnek a megyei pártbizottság büro tagjai, a megyei néptanács végrehajtó bizottságának tagjai, a párt régi harcosai, a termelőmunkában kitűnt dolgozók, megyénk földműveseinek képviselői, vállalatok és intézmények vezetői.

Ünnepélyes pillanatok. A zenekar Románia Szocialista Köztársaság állami himnuszát játssza, majd Koós János elvtárs, az RKP Sepsiszentgyörgy városi bizottságának titkára, a város polgármestere megnyitottnak nyilvánítja a Kovászna megyei dolgozók negyedik augusztusi seregszemléjét.” (*Megyei Tükör*, 1971. augusztus 22.)

A seregszemlét megelőző ünnepségen Dragoş Ioan, a megyei néptanács végrehajtó bizottságának első alelnöke mondott ünnepi beszédet, melyben a X. Pártkongresszuson kitűzött célok és az ötéves gazdasági terv további sikeres megvalósítására buzdította a hallgatóságot. (*Megyei Tükör*, 1971. augusztus 21., augusztus 23.)

A megye többi városában zajló ünnepi gyűlésekről és ünnepköszöntő rendezvényekről, valamint koszorúzásokról is részletes tájékoztatást kap az olvasó ez alkalommal is, tehát az ünnep semmilyen részletéről nem marad le. (*Megyei Tükör*, 1971. augusztus 22., augusztus 23.)

1972-ben összesen 13 cikk tudósít augusztus 23-ról. A cikkekből kettő pozitív példákat mutat be, a kovásznai bútorüzemet és a szintén kovásznai *Lendület* kisipari szövetkezetet, aminek a dolgozói „az idei évi globális termelési tervüket 10 hónap alatt, ötéves termelési tervüket pedig négy év alatt teljesítik”. (*Megyei Tükör*, 1972. augusztus 20., augusztus 23.) Az *Augusztus fényei* cikk írója is az ötéves terv teljesítéséről ír, s közli a nép akaratát, miszerint a cél „négy és fél év alatt teljesíteni jelenlegi ötéves tervünket”. (*Megyei Tükör*, 1972. augusztus 22.) Az olvasók továbbá ízelítőt kaphatnak a megye városaiban zajló augusztus 23-ai ünnepek műsorából, népgyűlésekről, fúvószenekarok fellépéséről, kulturális műsorokról. (*Megyei Tükör*, 1972. augusztus 22.)

„Sepsiszentgyörgyön augusztus 23-án reggel, 8 órai kezdettel – népgyűlés a megyei pártbizottság székháza előtt. Utána a dolgozók ünnepi felvonulása a központban felállított tribün előtt. Kulturális műsorral, szórakoztató játékokkal egybekötött majális a 4-es kilométerkőnél és Sugásfürdőn.” (*Megyei Tükör*, 1972. augusztus 23.)

Ezután a fővárosi ünnepekről következik részletes beszámoló:

„A Palotateremben vagyunk. A színpad hátterét Románia Szocialista Köztársaság címere díszíti, körülötte a haza és a párt zászlói, valamint az ünnepi dátum: 23 August 1944–1972”. (*Megyei Tükör*, 1972. augusztus 23.)

Ceașescu hosszan éljenezik a résztvevők, majd a szokásos mederben zajlanak az események (meghívottak listája, himnusz, beszédek). Gheorghe Rădulescu, az RKP KB Végrehajtó Bizottságának és Állandó Elnökségének tagja, a Minisztertanács alelnöke beszédét az újság egy következő cikkben szó szerint közli. (*Megyei Tükör*, 1972. augusztus 23.)

Az *Emlékező történelem* című tudósítás az újkori mítoszteremtés egy újabb iskolapéldája: egyoldalas, fényképpel illusztrált cikk (*Akcióban egy hegyivadász alakulat*) hős katonák és munkások rövid történeteit ismerteti, akik az 1944-es események során végzett tetteikkel vonultak be a kommunista köztudat példaértékű személyiségei közé. A korábbi években kétszer már említett *Kék üteg tüzérei* és a dobolyi osztág aknavetősei mellett a névtelen tábornok eleste és a Sepsiszentgyörgyön található Păiuș-i magaslat rövid története kerül bemutatásra U. Constantin, Alexandru Wolf, C. U. és Ucrain C. tartalékos ezredes tollából. A törzsszövegtől egy csillaggal elválasztva az alábbi bevezetőt olvashatjuk, amelyről nem derül ki, hogy ez esetben a szerkesztő megjegyzéséről van-e szó, de formai szempontból és tartalmát illetően erre következtethetünk:

„A sepsiszentgyörgyieknek ismerős ennek a magaslatnak a neve, amely északnyugat felől őrökdi a város felett. Az idősebbek emlékeznek rá viszont, hogy a Víztoronyok dombjának nevezték valamikor.

Sepsiszentgyörgy lakói többségének David Păiuș postmortem hős hadnagy neve, amely ehhez a magaslathoz kötődik, jól ismert. Ezek a sorok csak arra hivatottak, hogy felemlégesek a fiatalabb nemzedékeknek azokat a hőstetteket, amelyeket sohasem szabad elfelejteni.” (*Megyei Tükör*, 1972. augusztus 23.)

Păiuș hadnagy emlékműve napjainkban is szerves része a sepsiszentgyörgyi románok ünneplési színtereinek, január 24-én és december 1-jén rendszeresen koszorúzásra kerül sor az emlékműnél.

A személyi mítoszok teremtése a fővárosi eseményekről való tudósítás során is folytatódik, ahol Ceaușescu neve és portréja mellett az Aviatori téren Marx, Engels és Lenin arcképe is egyre gyakrabban feltűnik, és a tudósító elhangzott román jelmondatokat is közöl: „23 August libertatea ne-a adus!” vagy „Un partid avem și-un nume prețuite mult în lume!”⁶⁸ (*Megyei Tükör*, 1972. augusztus 25.)

68 'Augusztus 23. szabadságot hozott nekünk', 'Egy pártunk van és egy nevünk, melyeket világszerte becsülnek!'

A Minisztertanács termeiben zajló fogadról ismételt tájékoztat az újság egy rövid, negyedoldalas cikkben. (*Megyei Tükör*, 1972. augusztus 25.) A megyeszékhelyen zajló ünnepi eseményekről többoldalas, fényképekkel illusztrált (*A Bátor helyi ipari vállalat képviselői, Vonul a munkásgárda..., Vonulnak a kovásznai sportolók, Az Olt textilüzemek*) és mutatószámokkal alátámasztott, vállalatonként elemzett beszámoló olvasható a *Megyei Tükör* hasábjain. (*Megyei Tükör*, 1972. augusztus 25.) A megye többi városából és néhány külföldi helyszínről (Prága, Helsinki, Hanoi, Bécs, Algír, Havanna) is tudósít az újság. (*Megyei Tükör*, 1972. augusztus 25.)

1973-ban összesen tizenkilenc cikk jelent meg augusztus 23-ról. Marosi Zoltán *Az építők 23–24-i felajánlása* címmel arról számol be, hogy három Kovászna megyei építő-szerelő vállalat munkásai az ünnepnapokon is dolgozni fognak annak érdekében, hogy határidő előtt teljesíteni tudják az ötéves terv célkitűzéseit. Vállalásukat „dicséretes felajánlásnak minősíthetjük, olyan példának a munka iránti viszonyulásból, amely kitűnő minősítést ad nekik ezen a téren.” (*Megyei Tükör*, 1973. augusztus 14.) Ugyanezen az oldalon a fent részletezett távirat szövegét is közli az újság, melyben a Kovászna Megyei Építő Szerelő Vállalat, a Brassói Ipari Építkezési Tröszt Kovásznai Csoportja és a Megyei Út- és Hídügyi Igazgatóság értesítik Ceaușecut vállalásukról. (*Megyei Tükör*, 1973. augusztus 12.)

A harmadik oldalon *Munkával tisztelgnek az ünnepnek, Sepsiszentgyörgy, Kovászna, Kézdivásárhely építőtelepein* címmel az ismeretlen tudósító az építőtelepekről számol be a munka menetéről, az élmunkásokkal készített beszélgetésekről. (*Megyei Tükör*, 1973. augusztus 25.) Szintén a harmadik oldalon egy további, a kommunista propagandába jól illő pozitív példa, „ünnepköszöntő munkalendületről” szóló tudósítás olvasható nagyborosnyói munkásokról, akik tíz traktorral éjjel-nappal dolgoznak annak érdekében, hogy az ötéves tervet mielőbb teljesíteni tudják. (*Megyei Tükör*, 1973. augusztus 25.)

A *Négy új termék* című cikk pedig a sepsiszentgyörgyi cigarettagyár munkaközösségének állít emléket, akik amellet, hogy példaértékűen dolgoztak, négy új terméket is bevezetnek az ünnep alkalmából. (*Megyei Tükör*, 1973. augusztus 22.)

Daróczy Ferenc és K. Kovács Imre tollából pedig a kommunizmus két példaértékű munkásemberének életútját ismerheti meg az olvasó. Egyikük Mátyás Gergely, aki cselédből lett a Kommunista Párt aktivistája, a másik pedig az illyefalvi, egykori fronthatáron élő Kertész Irén óvónő, aki nemcsak az 1944. augusztus 23-ai illyefalvi eseményekről mesél, hanem arról is, hogy miként vált a párt jeles dolgozójává:

„Illyefalvára jöttem óvónőnek. 1940-ig Angyaloson is dolgoztam, '40-ben visszajöttem ide az urammal és két gyermekemmel. Szinte hihetetlen volt, hogy a magyar hatóságok azokban az időkben nem adtak nekem megbízást, mert román nyelven végeztem az óvónőképzőt. Megkaptam jó bőven a részemet én is az üldöztetésből.” (*Megyei Tükör*, 1973. augusztus 22.)

Nagymennyiségű, a kor szellemének megfelelő pozitív példát és példaértékű munkások élettörténetét sulykolja az újság ebben az évben. A Ceaușescu-korszak

második szakaszának kezdetén tartunk még csak, ekkor még enyhébb a cenzúra, a propaganda pedig lehetővé, sőt kívánatosá teszi az élmunkásmítosz és az élteljesítmények mítoszának terjesztését. Ennek fényében *Történelmi sorsforduló* címmel Vargyasi Miklós is arról ír, hogy Kovászna megye és az egész ország dolgozói „újabb sikerekkel, újabb megvalósításokkal köszöntik legnagyobb nemzeti ünnepüket.” S a cél pedig az „ötéves terv határidő előtti teljesítése”. (*Megyei Tükör*, 1973. augusztus 22.)

A fővárosi és Kovászna megyei ünnepségek és az azokról történő tudósítások *Díszgyűlés a fővárosban*, illetve *Bukarestben* és *A 29. augusztus* címmel a megszokott mederben és pompával zajlanak, s fő mondanivalójuk a fenti cikkekben is hangsúlyozott cél, az ötéves terv határidő előtti teljesítése. (*Megyei Tükör*, 1973. augusztus 23.) Ahogy Chivu Stoica elvtárs fővárosi beszédében megfogalmazta, „az ötéves terv határidő előtti teljesítése a nemzet egyöntetű jelszava lett.” (*Megyei Tükör*, 1973. augusztus 23.) Beszédét az újság szó szerint közli a *Megyei Tükör* hasábjain. (*Megyei Tükör*, 1973. augusztus 23.)

A sepsiszentgyörgyi eseményekről öt fényképet is bemutat a cikk írója, amelyen a transzparenszekkel, zászlókkal és virágcsokrokkal felvonuló dolgozók, székely népviseletbe öltözött fiatalok, pionírok és sportolók láthatók. Egy interjúalany a következőképpen emlékezik meg az eseményről:

„A teljesítményeket különböző táblákra írták, tehát a tervszámokat és a termelés növelésére mozgósító jelszavakat, mint pl. »túlteljesítjük a tervet«, »négy és fél év alatt teljesítjük a tervet«, de nagyon sok zászlócska is volt. Azt hiszem az ünneplők mintegy negyedének vinnie kellett valamit, hogy kifejezzék örömeiket és a Párt politikájába vetett hitüket.”⁶⁹ (Interjú románul V. S.-sel.)

Egy másik pedig a jelszavakkal ellátott táblák sorsáról mesél:

„Az érdekes az volt, hogy a barátomék ott laktak az Iskola utca végén, ahol most tömbház van, akkor egy kertés ház volt, és egy-egy ilyen felvonulás után a Mikó előtt, mikor vonultak el, a kertjük tele volt ilyen jelmondatokkal. Az utcán nem merték eldobni, hanem bedobták a kertbe.” (Interjú P. S.-sel.)

A fővárosi ünnepséget is kulturális események zárták, melyeken a cikk írója szerint román, magyar és szász táncokat adtak elő. (*Megyei Tükör*, 1973. augusztus 25.) A *Mivel gyarapodtunk a felszabadulás 29. esztendejében?* (piros, nyomtatott betűkkel) című rövid cikk költői kérdésére adott válasz:

69 Fordítás a szerzőtől. „Erau diferite panouri pe care erau înscrise realizările, să spunem, cifrele de plan, și diferite lozinci mobilizatoare în sensul de creștere a producției, »vom da totul peste plan«, »vom face planul în patru ani și jumătate«, dar și foarte multe stegulețe. Cred că proporția era unu la patru a celor care trebuia să poarte ceva în sensul de a-și exprima bucuria, încrederea în politica partidului.”

„Minden sikerünk a párt politikájában való rendíthetetlen bizalomnak, a román és magyar nemzetiségű dolgozók testvéri összefogásának, dolgozók hét-köznapijainak eredménye.” (*Megyei Tükör*, 1973. augusztus 25.)

A tudósítások sorából nem maradnak el ez alkalommal sem a megyében zajlott koszorúzásokról való rövid beszámolók és a külföldi megemlékezésekről szóló rövid felsorolásszerű hírek sem. (*Megyei Tükör*, 1973. augusztus 23.)

Az 1974. augusztus 23-ai ünnepségről összesen hét cikk számol be. *A haza fasiszta uralom alóli felszabadulásának 30. évfordulója alkalmából rendezett ünnepi gyűlés* című a sepsiszentgyörgyi Állami Magyar Színház termében szervezett ünnepségről tudósít, ahol Nagy Ferdinánd, a Kovászna megyei pártbizottság első titkára mondott ünnepi beszédet, amelyben a Kovászna megyei, aldobolyi és illyefalvi 1944-es harcok jelentőségét taglalta, majd a Kovászna megyei ipar és mezőgazdaság elmúlt harmincéves fejlesztéseit sorolta fel. Kitért a jelenlegi ötéves gazdasági terv 185 nappal határidő előtti teljesítésének fontosságára, és méltatta a XI. Pártkongresszus irányelv tervezetét. A cikk írója tájékoztat arról is, hogy az ünnepi gyűlés résztvevői táviratot intéztek „hőn szeretett és tisztelt Nicolae Ceaușescu elvtársnak”. (*Megyei Tükör*, 1974. augusztus 22.) A továbbiakban olvasható a távirat teljes szövege, melyben köszönetet mondanak azért, hogy az elvtárs 1967-es látogatásakor ígért ipari és gazdasági terveit végrehajtotta Kovászna megyében, „aláírta az ország e része korszerű iparának 'születési bizonyítványát'”. (*Megyei Tükör*, 1974. augusztus 22.)

A *Dicsőséges augusztus* című kétoldalas cikk részletesen bemutatja az 1967 óta Kovászna megyében felépített ipari és gazdasági létesítményeket, és kitér azok példaértékű teljesítményére. (*Megyei Tükör*, 1974. augusztus 22.)

A Kovászna megyei 1944-es történésekkel foglalkozik Daróczi Ferenc *Teljesítettük küldetésünket* című cikke, amelyben a megye lakosainak helytállását hangsúlyozza különösebb pátoz nélkül: „parancsot kaptunk, hogy mindenáron meg kell akadályoznunk a fasiszta német hadsereg prahova-völgyi visszavonulását.” (*Megyei Tükör*, 1974. augusztus 22.)

Magyari Lajos *A túloldalon* című irodalmi jellegű leírása is egy kis falu férfúinak harcba indulásáról ír. A „Tanító úr, hová visznek?” többször is feltett költői kérdés megválaszolatlanul marad, s a kis csapat végül harcok nélkül a „túloldalon” találja magát, fogságba esik, de tagjai életben maradnak. (*Megyei Tükör*, 1974. augusztus 22.)

Ünnepköszöntő staféta címmel az olvasók tudomást szerezhetnek arról, hogy a sepsiszentgyörgyi Augusztus 23. stadionba az ünnepi évforduló alkalmából Hargita megyéből megérkezett a XI. Pártkongresszust köszöntő staféta. (*Megyei Tükör*, 1974. augusztus 22.) Egy további cikk az ünnep alkalmából szervezett érem és más magas érdemrendek ünnepélyes átadásáról tájékoztat. (*Megyei Tükör*, 1974. augusztus 22.)

1975-ben nyolc újságcikk jelent meg augusztus 23-val kapcsolatosan, ebből öt darab főhírként az első oldalon. A *Beszédes számok* című cikk két héttel az ünnep-

ség előtt rövid tudósítást közöl azon vállalatokról és gyárakról, melyek „árutermelési előirányzataikat túlszárnyalták”, mint pl. a kézdivásárhelyi csavargár, a köpeci bányaiipari vállalat és a textilgyári dolgozók.

„A köpeczi bányaiipari vállalat dolgozói szintén jelentős túlteljesítéssel zárták az év első hét hónapját, hiszen össztermelési tervüket 110,1, míg árutermelési előirányzataikat 103,9 százalékkal teljesítették túl, terven felül a vargyasi részleg 32524 tonna, a baróti részleg pedig 13416 tonna szenet termelt terven felül. A bányászok most vállalták, hogy év végéig brikett-termelési tervüket ötezer, míg szénttermelési tervüket ötvenezer tonnával szárnyalják túl.” (*Megyei Tükör*, 1975. augusztus 08.)

Az *Augusztusi győzelem* című kétoldalas írásnak is az a célja, hogy bemutassa, hogyan járultak hozzá az egyes Kovászna megyei vállalatok ahhoz, hogy a megye általában az ötéves tervben előirányzott teljesítményeket négy és fél alatt tudta teljesíteni:

„Mindezek a tervszerű munka és gazdálkodás, az RKP bölcs országfejlesztési politikájának eredményességét vetítik elénk. Mindaz, amit elértünk, történelmi mértékkel mérve is rendkívül jelentős, s új, boldogabb korszak alapját, ragyogó távlatainkat vetette meg [...] Ötödik ötéves tervünket jóval határidő előtt teljesítjük, négy és fél esztendő gyümölcse csaknem készen áll.” (*Megyei Tükör*, 1975. augusztus 22.)

A kisemberek nagy pozitív példái ez alkalommal sem maradnak el a cikkek sorából. A *Veteránok emlékeznek. Tulceától a Tiszáig* című Varga Jánosnak, a Kolozs megyei Mócs⁷⁰ nevű település aktivistájának állít emléket, aki a román hadsereg oldalán harcolt a cikk szerint elsősorban a németek ellen, s egészen a Tiszáig jutott előre, és 1946-ban tizedesi ranggal szerelték le. (*Megyei Tükör*, 1975. augusztus 22.)

A *Dicsőség a békében* című írás Czegő Zoltán tollából pedig Breaza településen képzett tiszték harcát mutatja be a Ploiești irányából visszavonuló németek ellen. (*Megyei Tükör*, 1975. augusztus 22.)

Magyar Lajos *A szabadság fénye* című cikkében egy történelmi párhuzammal élve a múlt (1944) és a jelen (ötéves terv) győzelmét a „párt és a nép ragyogó győzelmeként” értékeli. (*Megyei Tükör*, 1975. augusztus 22.)

A fővárosi és a megyeszékhelyen zajlott ünnepekről szintén az első oldalon történik tájékoztatás. (*Megyei Tükör*, 1975. augusztus 29.) *A párt, Nicolae Ceaușescu elvtárs körüli egység jegyében ünnepelte dolgozó népünk felszabadulásunk XXXI. évfordulóját. A fővárosban* című cikkben már érzékelhető Ceaușescu személyi kultuszának fokozódása. Neve egyre gyakrabban fordul elő a cikkekben, vagy

70 A II. bécsi döntés után megvont határ a település határában húzódtott.

a cikkek címeiben eleve vastagon szedett nyomtatott betűkkel szerepel, míg a díszelvényeken helyet foglaló meghívottaké csupán vastagon szedve. Mind a fővárosi, mind a sepsiszentgyörgyi ünnepség a XI. Pártkongresszus vívmányait hangsúlyozza, valamint az ötéves terv négy és fél év alatti teljesítését. A sepsiszentgyörgyi rendezvényről több fotót is közöl az újság, amelyeken a helyi gyárak dolgozói vonulnak fel cégeikkel, jelmondatokkal ellátott transzparenssekkel, nemzeti színű lobogókkal és Ceaușescu nagyméretű arcképeivel, valamint öt éltető jelmondatokkal: *Ceaușescu és a nép; Éljen a mi hős munkásosztályunk.*⁷¹ (*Megyei Tükör*, 1975. augusztus 29.)

Művelődési rendezvények címmel a megye többi városában (Kézdivásárhelyen, Bodzafordulón, Baróton, Kovásznán) megrendezésre kerülő kulturális eseményekről is értesíti olvasóit az újság. (*Megyei Tükör*, 1975. augusztus 22.)

1976-ban összesen hét cikk látott napvilágot augusztus 23-áról, ebből öt elsőoldalas. A *Harminkét győzelmes év* augusztus 23-át „a számvetés és a mérlegképzítés” ünnepeként említi. Az eddig vizsgált években is tapasztalható volt az eredmények kiértékelése. A cikkből megtudhatjuk, hogy „Románia ipara 31-szer termelt többet, mint a második világháborút megelőző évben”, „a nemzeti jövedelem 70 százalékkal, a lakosság reáljövedelme 47 százalékkal nőtt” és mindez pozitívan érintette Kovászna megye fejlődését is, „gazdasági, társadalmi szerkezetében is számottevő átalakulásokat eredményezett”, s nemcsak hogy

„Csodálatra méltó az a szorgalom és kitartás, amelynek eredményeként alig három évtized alatt a gyengén fejlett mezőgazdasági országból megszületett a dinamikus, életerős iparral és mezőgazdasággal büszkélkedő Románia.” (*Megyei Tükör*, 1976. augusztus 23.)

hanem, a cikk írója szerint mindez „a párt és Nicolae Ceaușescu” érdeme. (*Megyei Tükör*, 1976. augusztus 23.)

Vargyasi Miklós *Augusztus fényei* című írásában nemcsak a számvetés gondolatát fűzi tovább, hanem egyenesen „új időszámítás kezdeteként”, a „modern Románia megszületésének pillanataként” aposztrofálja 1944. augusztus 23-át. Vargyasi cikke fölött Balogh László *Augusztus* című háromszakaszos verse olvasható. (*Megyei Tükör*, 1976. augusztus 23.)

A fővárosi eseményekről ez alkalommal három cikk tájékoztat: az egyik az ünnepi gyűlésről, a másik az Aviatori téren megrendezett felvonulásról szól. Utóbbiban a fő hangsúly Ceaușescun van, akinek neve hétszer fordul elő a féloldalas cikkben. Neve minden egyes alkalommal nagy nyomtatott betűkkel szerepel. A harmadik cikk pedig a Victoria téri palotában rendezett ünnepi fogadásról számol be. (*Megyei Tükör*, 1976. augusztus 25.)

71 [Ceaușescu și poporul; Trăiască eroica noastră clasă muncitoare.]

A megyében zajlott ünnepségekről egy kétoldalas cikk emlékezik meg, amely egy fényképet is közöl a felvonuló katonákról, s az eddig már ismert módon, tételesen felsorolják a felvonuló gyárok neveit és dolgozók munkateljesítményét:

„Az Olt textilművek munkaközösségének legnagyobb sikerét az szemlélteti igazában, hogy nagy ünnepünk tiszteletére egészében teljesítették ez évi vállalásukat. Érthető örömtől sugárzik a felvonulók arca, hiszen már másodszor az iparág országos élüzem-zászlaját nyerték el. S a munkaközösség kitartó szorgalmát dicséri az a magas kitüntetés, amelyben a központi párt- és államvezetőség részesítette a fennállása egy évszázados évfordulója felé tartó nagy múltú vállalat munkaközösségét.” (*Megyei Tükör*, 1976. augusztus 25.)

Az *Ünnep után* című cikk írója az eddigiektől szokatlan részleteket közöl az ünnepség napjáról, kissé ironikus és rezignált stílusban számol be az ünnepi jólétről, valamint az azt követő szomorú valóságról, ami a Ceaușescu-kort megélt olvasóból közel harminc év elteltével is az ürességtől kongó vagy gúlákba rakott zöldborsó-konzervektől roskadozó boltok képét hívja elő:

„Az elmúlt két napban harmincezer sörösüveg pukkant – csak a megyeszékhelyen, s környékén. A bornak folyását megmérni nem lehetett, de a fölkortyolgatott tizennégyezer üveg hűsítóból hagyhattunk volna a másnapos torkoknak. Megflekkeneztünk hétszáz kg. kicsontolt sertéshúst, fölfaltunk négyszáz kg. kolbászt és mititeit, némi dáridó is volt tehát, s ím, esteledik, s a gombaszedők is megtérnek tele kosarakkal az erdőkből – mert hát: holnap is enni kell.” (*Megyei Tükör*, 1976. augusztus 25.)

1977-ben hét elsőoldalas cikk jelent meg, mindegyik augusztus 23-a dicséretéről szól. A *dolgozók augusztus 23-i felvonulása a fővárosban és az Ünnepi gyűlés a fővárosban* című cikkek a fővárosi Aviatori téren és a Palotateremben zajló ünnepi felvonulásról és gyűlésről tudósítanak. Mindkét cikk esetében feltűnő, hogy míg korábban elsősorban a dolgozók „tömör sorain”, az egyes vállalatok részletes jellemzésén volt a hangsúly, addig a vizsgált két cikkben egyre nagyobb hangsúlyt kap a párt és Nicolae Ceaușescu, akinek „hatalmas arcképe uralja” mindkét helyszín központi emelvényét, a „párt és az ország címerével övezve”. (*Megyei Tükör*, 1977. augusztus 23.) Az eddigi évek gyakorlata szerint a párt címere állt a középpontban és az 1944-es évszám, 1977-re azonban, Ceaușescu és a párt egyre erősödő és totalitáriusabbá váló hatalmi törekvéseinek eredményeképpen, magán az ünnepségen és a teljes tudósításon a személyi kultusz hangulata uralkodik el.

„Számos pannón megjelenik a pártfőtitkár és a párt neve, és ugyanezt kiáltozzák több tízezren ékesszólóan kifejezve egész népünk sziklaszilárd egységét kipróbált vezetője körül. Ceaușescu – RKP!, Ceaușescu és a nép!, Ceaușescu – Románia!” (*Megyei Tükör*, 1977. augusztus 23.)

A megyeszékhelyről (helyszín Semberia negyed) és a Kovászna megyei ünnepegekről tudósító cikkeken még nem érezhető ilyen mértékben a kizárólagos személyi és pártkultusz begyűrűzése, bár a főtribün fölött itt is Ceaușescu arcképe a fő díszítőelem. A két cikk, *A hét* és *A dolgozók augusztus 23-i felvonulása. Sepsiszentgyörgy* még a megszokott módon tájékoztat az egyes Kovászna megyei vállalatok teljesítményéről, sőt nevük – akárcsak a főtktkáré – nagy nyomtatott betűvel jelenik meg. (*Megyei Tükör*, 1977. augusztus 22., augusztus 25.) *A béke vagy te, sport!* című cikkben Aros Károlyon keresztül a romániai élsportolók pozitív példáját mutatja be, amellyel az egész román népnek dicsőséget szereznek, szerte a világon. (*Megyei Tükör*, 1977. augusztus 22.)

Az olvasó egy pár soros hír formájában a megyében lezajlott szokásos koszorúzási ünnepek helyszínét és résztvevőit is megismerheti. (*Megyei Tükör*, 1977. augusztus 23.)

1978-ban négy cikk jelent meg augusztus 23-ról. Ez alkalommal egyetlen pozitív példa sem kerül bemutatásra a munkásosztály köreiből, hanem a fővárosi és a megyeszékhelyi ünnepegekről olvasható részletes tudósítás. S míg egy évvel korábban a fővárosi eseményekről szóló cikkek tartalmaztak nagymértékű személyi és pártkultuszt, addig 1978-ban ez a hangsúlyos személyi kultusz inkább a megyeszékhelyi tudósításokból tűnik ki. Ceaușescu neve hétszer szerepel nagy nyomtatott betűkkel az egyoldalas cikkben, s a cikk írója a magyaroknak is üzen: azt próbálja sulykolni, hogy a párt helyes nemzetiségpolitikájának és a megye iparosításának köszönhető a vidék fejlettsége. Akarva-akaratlanul összefüggésbe hozza az iparosítást a nemzetiségpolitikával, aminek következtében a megye demográfiai összetétele Ceaușescu ideje alatt valóban nagymértékben megváltozott:

„A tegnapi nagy seregszemle Kovászna megye székhelyén egyben azt is jelképezte, hogy e vidék román és magyar lakói egy emberként sorakoznak fel bölcs pártunk, népünk szeretett vezetője, NICOLAE CEAUȘESCU elvtárs köré, aki soha nem lankadó erőfeszítéssel, példamutató hozzáállással és kitartással küzd mindannyiunk jólétének fokozásáért, hazánk felvirágoztatásáért, Románia nevének csillogóbbá tételéért. A 34 év alatt megtett utat mennyi fontos állomás jelzi, számunkra talán a legjelentősebb az, hogy éppen pártunk helyes nemzetiségi politikája eredményeként, a körültekintő iparosítás és agrárpolitika révén a hazának ez a sarka is e fejlett vidékek közé emelkedett.” (*Megyei Tükör*, 1978. augusztus 25.)

A felvonuló pionírokról, sólymokról, sportolókról és élmunkások csoportjáról fényképet is közöl a sepsiszentgyörgyi beszámoló. (*Megyei Tükör*, 1978. augusztus 23., augusztus 25.) *A Közös győzelem augusztusban* című cikk azt taglalja, hogy augusztus 23-a miért nem nevezhető katonai puccsnak, illetve palotaforradalomnak, és azt bizonygatja, hogy ennek a napnak a faszizmus elleni küzdelem a fő célja, amelyben nemcsak a románok, hanem a magyarok és más etnikumok is fontos szerepet játszottak. A propaganda általi ideológiai indoktrináció illusztris példáját olvashatjuk itt:

„Rendkívül fontos szerepe volt ilyen szempontból annak a rugalmas taktikának, amellyel a párt össze tudta kapcsolni a legális harc módszereit az illegális küzdelemmel. A párt több mint 100 legális, féllegális és illegális antifasiszta szervezetet hozott létre, vagy tartott befolyása alatt, érdemes megjegyeznünk, hogy a romániai magyar dolgozók demokratikus szövetsége, a MADOSZ is ezek közé tartozott, s kommunista irányítással (vagy befolyással) mintegy félezer törvényesen engedélyezett vagy illegális kiadvány jelent meg nem csak románul, de az együttélő nemzetiségek nyelvén is, magyarul, németül, oroszul, bolgár és ukrán nyelven.”

1979-ben összesen tizenkét cikk jelent meg, ebből tizenegy főhírként az első oldalon. A megyeszékhelyi és bukaresti tudósítások mellett (*Megyei Tükör*, 1979. augusztus 22., augusztus 26.) egy többoldalas cikk értesít a 35. évforduló alkalmából 1944 óta elért országos és megyei eredményekről, egy további cikk 35 éves munkásokat szólít meg, pozitív példájukat mutatja be *A szabadsággal egyidősek...* című cikkben. (*Megyei Tükör*, 1979. augusztus 22.)

A dolgozók felvonulása Sepsiszentgyörgyön című többoldalas tudósítás több fényképet is közöl, melyen a pionírruhába öltözött gyermekek és a lóháton vonuló román népviseletbe öltözött férfiak mellett székelyruhás fiatalok vonulnak fel, illetve két székelyruhába öltözött fiatal lány Ceaușescu nagyméretű portróját viszi. (*Megyei Tükör*, 1979. augusztus 26.)

Két rövidhír a 35. évforduló alkalmából Bukarestben, Ceaușescu jelenlétében átadott katonai rangfokozatokról, magas címekről és érdemrendekről tájékoztatja az olvasókat (*Megyei Tükör*, 1979. augusztus 22.), egy pedig említést tesz a Sepsiszentgyörgyön, a megyei pártbizottság gyűléstermében sorra kerülő tudományos ülészakarról, és „politikai-ideológiai, kulturális-nevelő jellegű rendezvénysorozatról”. (*Megyei Tükör*, 1979. augusztus 26.) A sepsiszentgyörgyi Szakszervezetek Művelődési Házában kiállításokat szerveztek a 35. évforduló alkalmából, erről tájékoztat az *Ünnepköszöntő kiállítások* című rövid hír. (*Megyei Tükör*, 1979. augusztus 26.) A kiállítások mögötti valódi tartalmakról K. J. interjúalany mesélt érdekes részleteket:

„kitalálták, hogy ilyenkor könyvkiállítást is kellett szervezni, mi megpróbáltunk a tematikához igazodni, de sohasem voltak igazán meglepőek, míg egyszer egy kolleganóm zseniálisan rájött, hogy nem ez kell. Addig is a kiállított munkák 75 százaléka Ceaușescu művei voltak, onnantól 95 százalék lett, és rájöttünk, hogy nem tematikai, hanem esztétikai szempont van, a könyveket csavaros mintában raktuk fel, nagy barna bársonnyal bevont kockákból csináltuk meg az asztalt, addig csak egy terítővel leterített asztal volt, de a kockákból már építkezni lehetett, sőt félbe vágott kockák is voltak, rájöttünk, hogy a virágüzletből virágot kell kölcsönözni. Ilyen kis oltárszerűséget építettünk, ahol közepen nyilván a hírhedt Ceaușescu-féle »Omagiu«⁷² volt,

72 A Ceaușescu dicsőítésére írott hatalmas könyv, amelyet minden közintézménynek meg kellett vásárolnia. *Omagiu lui Nicolae Ceaușescu*. Editura Politică, București, 1973.

a legnagyobb könyv, és sok vörös könyv. Ez olyan sikeres volt, hogy a pártbizottság vezetői ott fényképezkedtek. Attól fogva könnyen ment a dolog, volt kétszáz könyv, ami kellett, és csak a mintát kellett változtatni, meg aztán ki emlékezett, hogy milyen volt az a tavaly.” (Interjú K. J.-val.)

1980-ban összesen kilenc újságcikk foglalkozik augusztus 23-val, ebből hat elsőoldalas. A bukaresti eseményekről három terjedelmes tudósítás is szól, a *Nicolae Ceaușescu elvtárs jelenlétében a fővárosban ünnepi ülést tartottak a társadalmi és nemzeti, antifasiszta és antiimperialista forradalom 36. évfordulója alkalmából* című a Köztársasági Palotában zajló Ceaușescu-kultusról számol be:

„A Köztársasági Palota termébe lépő Nicolae Ceaușescu elvtársat, Elena Ceaușescu elvtársnőt, a többi párt és államvezetőt a résztvevők határtalan lelkesedéssel, éljenezéssel és hosszas tapssal fogadták. A gyűlés elnökségében Nicolae Ceaușescu elvtárral együtt helyet foglal Elena Ceaușescu elvtársnő. [...] Megkapó, lenyűgöző pillanatok voltak azok, amikor a művészek felelevenítették a történelmi jelentőségű IX. kongresszus 15. évfordulóját, azt a kongresszust, amely a párt élére választotta a román nép legszeretettebb fiát, Nicolae Ceaușescu elvtársat [...]. Az előadás végén Nicolae Ceaușescu elvtárs és Elena Ceaușescu elvtársnő részéről pazar virágkosarat nyújtottak át mindazoknak, akik hozzájárultak a rendezvény sikeréhez.” (*Megyei Tükör*, 1980. augusztus 23.)

Egy további cikk az ünnepi ülést követő fogadásról tudósít. (*Megyei Tükör*, 1980. augusztus 23.) Az *Augusztus 23. megünneplése a fővárosban* című cikk az Aviatori téri felvonulásról számol be részletesen. (*Megyei Tükör*, 1980. augusztus 25.)

A sepsiszentgyörgyi eseményekről is fényképekkel (székelyruhás gyermekek) gazdagított beszámoló olvasható a *Megyei Tükör* hasábjain, amiből az olvasó megtudhatja, mely vállalatok milyen sorrendben vonultak fel, és milyen eredményekkel büszkélkedhetnek:

„A sepsiszentgyörgyi Vasútállomás munkaközössége a nagy nemzeti ünnep tiszteletére az első hét hónapra vonatkozó szállítási tervét 132 százalékosan valósította meg. Az élenjárók közül hadd emeljük ki a következőket: Gábor Mihály, Tóth Zoltán, Groza Alfréd, Molnár István, Lupu Nicolae, Ráduly András, Kovács Lajos, Nagy Erzsébet és mások.” (*Megyei Tükör*, 1980. augusztus 25.)

Magyari Lajos *Augusztus fénye* című írása pedig az elmúlt 36 évre emlékezik, megállapítva, hogy a múlt ismerete a jövő sikereinek a záloga. (*Megyei Tükör*, 1980. augusztus 23.) A már szokásos, évről évre visszatérő elszámolás történik meg a *Harminchat dicsőséges esztendő* című nagyszabású cikkben is, melyet az ismeretlen szerző Ceaușescu-idézettel indít, s amelynek lényege számbavenni az elmúlt

harminchat év fejlesztéseit a megyében. (*Megyei Tükör*, 1980. augusztus 23.) Ebben az évben a külföldi ünnepségi helyszínekről is történik tudósítás, elmarad viszont a hetvenes években kedvelt pozitív élettörténetek ismertetése. (*Megyei Tükör*, 1980. augusztus 23.)

1981-ben elmaradnak a fővárosi, külföldi tudósítások, csupán három elsőoldalas cikk foglalkozik az ünneppel. Az első egy rövid tudósítás a sepsiszentgyörgyi Állami Magyar Színház termében megszervezett „művészegyüttesek és előadóművészek részvételével” sorra kerülő ünnepi kulturális műsorról, amelyen versek, román és magyar népi táncok kerültek bemutatásra. (*Megyei Tükör*, 1981. augusztus 22.) *Augusztus 23. – a nagy nemzeti ünnep* címmel megtörténik a szokásos visszatekintés, a sikerek mutatószámokkal alátámasztott felsorolása, amelyek a cikk írója szerint a megye gyors iparosításának köszönhetőek. (*Megyei Tükör*, 1981. augusztus 22.)

Czegő Zoltán tollából *Regénytelen sorsok* címmel K. B. 43 esztendő mester kisrézignált számvetéséről szóló tudósítás olvasható. „Egy ország sorsa is tükröződik az egyének sorsában” – s bár K. B. kis falujában alig érzékelhető valami a szocialista fejlesztésekből, ő mégsem akarja kétkezi munkájával felépített házát egy hetedik emeleti tömblakásra cserélni a városban. A riport egyáltalán nem nevezhető pozitív hangvételűnek, inkább szól a falun maradtak beszűkült életteréről, és a cenzúra falain átsiklott Románia-kritika is megfogalmazódik benne.

„Persze emellett vannak regényes életsorsok, jópár regényre valót találnánk, s találunk tán Románia sajátos sorsában az utóbbi harminchét esztendőből, de hát az életek szerencsére nem egyformák, még akkor sem, ha az egyén nem mindig rendelkezik szabadon, nyilván, a sorsa alakításában, ahhoz nem lehet az egyén elég individualista, és a társadalom sem engedi elcsámborogni nagyon a csapásról az egyént...” (*Megyei Tükör*, 1981. augusztus 22.)

E cikk, talán először a sok éljenzés után, komoly kritikát fogalmaz meg a Ceaușescu-korszak elmúlt időszakáról, az emberek szabad akaratának semmibevételéről, a falusi lakosság szisztematikus és előre kitervelt városba telepítéséről, az „elcsámborogni” akarók folyamatos megfigyeléséről és arról, ahogy ezeket az egyéneket visszakényszerítik a rendszer szabta keretek közé.

1982-ben összesen hat cikk jelent meg. 1944. augusztus 23-a harmincnyolcadik évfordulójának emlékünnepe Bukarestben a Sport- és Művelődési Palotában tartott ünnepi gyűléssel ünnepelték meg, melyen Nicolae és Elena Ceaușescu is részt vettek. A gyűlés díszelőadással zárult, majd a palota előtt népi rendezvényekre és „hatalmas órára” került sor, „amelybe bevonták Nicolae Ceaușescu elvtársat és Elena Ceaușescu elvtársnőt is.” (*Megyei Tükör*, 1982. augusztus 22.) Az ünnepség estjén a Victoria-téri palotában „a román nép nemzeti ünnepe alkalmából” fogadásra került sor, melyen külföldi vendégek, a diplomáciai képviseletek és a párt vezetősége vettek részt. (*Megyei Tükör*, 1982. augusztus 22.) Az újság ez alkalommal bukaresti koszorúzási ünnepségekről is tájékoztat, melynek keretében „virágkoszorúkat helyeztek el

A Nép és a Haza Szabadságáért, a Szocializmusért vívott harc Hőseinek Emlékművé-nél és a Szovjet Hősök emlékművé-nél.” (*Megyei Tükör*, 1982. augusztus 22.)

A *Megyének dolgozói a kimagasló munkasikerek jegyében ünnepelték augusztus 23-át* című cikk tételesen sorolja fel a megye legjelentősebb eredményeit elért vállalatokat és teljesítményüket. Ebben az évben a Köpeci Bányavállalat, az Autó-villamossági Berendezéseket és Villanymotorokat Gyártó Vállalat, az Olt Textilipari Vállalat foglalták el a lista első helyezéseit. (*Megyei Tükör*, 1982. augusztus 25.) A *harmincnyolcadik ünnep* című cikk számos más, a megyében elért és túlteljesített ipari és mezőgazdasági eredményről számol be részletesen. (*Megyei Tükör*, 1982. augusztus 22.) Egy rövid tudósítás a megyében zajló koszorúzási ünnepegekről tá-jékoztat. (*Megyei Tükör*, 1982. augusztus 25.)

1983-ban összesen tizenhárom cikk látott napvilágot. Mind a fővárosi, mind a helyi tudósítások legfontosabb mondanivalója beszámolni a párt új, öt éves gazdasági tervének harmadik évében teljesített eredményeiről, valamint kifejezni, hogy a XII. Pártkongresszus célkitűzéseinek megvalósítása szerepel minden dolgozó legfőbb céljai között. A megyei tudósítás nemcsak az elmúlt évtizedek megyeszintű ipari és gazdasági fejlesztéseit sorakoztatja fel, hanem a felvonuló pionírok kapcsán arról is beszámol, hogy abban az évben több mint ezren kapták meg az „élpionír” címet. (*Megyei Tükör*, 1983. augusztus 23.) Külön tudósítás foglalkozik a kézdivásárhelyi, kovásznai, baróti és bodzafordulói ünnepegek rövid bemutatásával és a szokásos koszorúzási ünnepegekkel. (*Megyei Tükör*, 1983. augusztus 23., augusztus 25.)

Az *Ünnepség az első országos ifjúsági építőtelepek megnyitásának 35. évfordulójára* alkalmából című kétoldalas cikk a fővárosi Augusztus 23. stadionban megrendezésre került ünnepegről tudósít. Ebből az alkalomból „a párt lelkesítő felhívást intézett az ifjú generációhoz Nicolae Ceaușescu elvtárs, a kommunista ifjúság forradalmi szervezetének akkori vezetője révén. Válaszként a felhívásra kibontakozott a brigádosok lenyűgöző tömegmozgalma”. S a cikk írója tájékoztat arról, hogy ebből az alkalomból „a jelenlévők erős tapsa közepette Nicolae Ceaușescu elvtársnak és Elena Ceaușescu elvtársnőnek átnyújtják a tiszteletbeli brigádos címet és jelvényt”. (*Megyei Tükör*, 1983. augusztus 20.)

Kis vállalatok nagy sikerei címmel kétoldalas írás jelenik meg annak apropóján, hogy „kötelezettségeink végrehajtásában a kisebb termelőegységek is jeleskedtek”. (*Megyei Tükör*, 1983. augusztus 20.) Megemlítésre kerül a Villamossági Vállalat, a vasutasok, a Megyei Tervezőintézet és a Bodzafordulói Traktoralkatrészeket Gyártó Vállalat, s a cikk írója hosszasan tárgyalja elért eredményeiket és célkitűzéseiket. (*Megyei Tükör*, 1983. augusztus 20.)

Népi ünnepély a négyes kilométernél címmel Péter Sándor kötetlen beszámolóját olvashatjuk az előpataki úton található négyes kilométernél tartott kétnapos ünnepi sokadalomról, az ünnep informális szférájáról:

„A lacikonyhák teljes gözzel dolgoztak, a bódék előtt hosszabb-rövidebb sorok kígyóztak, s a borulátóbbak egész ládákkal vették a sört meg a bort, tucattal a kitűnő flekkent és jó ízű mititjét.”

A cikk némi iróniával fogalmaz meg kritikát a kor mindennapjaira jellemző, ürességtől kongó és zöldborsókonzervekkel díszített üzleteiről a „borúlátóbb” állampolgárok viselkedésén keresztül, akik most, amikor végre hozzáférnek sörhöz és borhoz, több ládával is vásárolnak.

Magyari Lajos szokásos *Augusztusi fényben* című dőlt betűs írásában az önmagát ünneplő tömegekről emlékezik meg,

„Akik ma itt Sepsiszentgyörgyön e megfiatalodott város és megújult vidék képviseletében fölvonulnak, pirulás nélkül tarthatják a zászlókat, mert a fölvetett fejek tartásának fedezete van. Elkeveredik, békésen megfér e menetben román és magyar szó, mert a közös célok megfogalmazására, s dolgaink számbavételére használják mindkettőt. A közösen végbevitt tettek fölemlítésére, a közösen és közösen megtervezett jövő dicséretére.”

Majd felteszi a költői kérdést?

„És nem jelképes-e az is, hogy mai vonulásunk útján Vitéz Mihály vajda s román, magyar, székely katonái szoborcsoportja előtt is tisztelgünk, s kissé távolabb Gábor Áron emléktáblája, az 1948–49-es⁷³ háromszéki szabadságharcosok obeliszkje előtt is?” (*Megyei Tükör*, 1983. augusztus 23.)

1984-ben tizenöt cikk foglalkozik augusztus 23-val, ebből tizenkettő az első oldalon. A megemlékezések gyakoriságának apropóját a negyvenedik évforduló adhatta. Ez alkalommal Bukarestben és a megyeszékhelyen is ünnepi gyűlésre és számos emlékérem és kitüntetés átadására került sor. (*Megyei Tükör*, 1984. augusztus 21., augusztus 22., augusztus 23.) A cikkek nagy része ezekről az eseményekről tudósít, hiszen nemcsak tábornagyokat és ellentengernagyokat léptettek elő ezen a jeles napon, hanem Románia Szocialista Köztársaság Államtanácsának határozata alapján magát Ceaușescut is: „Az antifasiszta és antiimperialista társadalmi és nemzeti felszabadító forradalom 40. évfordulója Emlékéremet adományozza NICOLAE CEAUȘESCU elvtársnak, a Román Kommunista Párt főtitkárának, Románia Szocialista Köztársaság elnökének”.⁷⁴ (*Megyei Tükör*, 1984. augusztus 22.) A *Megyei Tükör* hasábjain olvasható a határozat teljes szövege, valamint Ceaușescu beszéde is, amelyben az ország gazdasági fejlettségét, elért eredményeit mutatja be, s kifejti, hogy a kitüntetés az eddigi munka elismerése, de buzdítás is a jövőre vonatkozóan. Majd egy újabb tudósítás következik arról, hogy Ceaușescu elnöki rendelettel Elena Ceaușescut és a pártvezetés néhány magasrangú tagját az általa nemrég kapott emlékéremmel tünteti ki. (*Megyei Tükör*, 1984. augusztus 21., augusztus 22.)

73 A dátum a cikk szövegében is hibásan szerepel.

74 Kiemelés az eredetiben.

A rangfokozatokban való ünnepélyes előléptetések alkalmából Ceaușescunak egy második beszédét is közli az újság, amelyben arra biztat, hogy a hadseregnek „szüntelenül tökéletesíteni kell katonai és politikai felkészültségének szintjét”. (*Megyei Tükör*, 1984. augusztus 23.) Sepsiszentgyörgyön Rab István⁷⁵ elvtárs nyújtotta át az érdemrendeket, ünnepi írásában, melyet a *Megyei Tükör* szó szerint közöl, Ceaușescu érdemeit dicséri Kovászna megye felvirágoztatásában. (*Megyei Tükör*, 1984. augusztus 22.)

„A IX. kongresszus óta eltelt időszak Kovászna megye életében is mélyreható és gyökeres változásokat hozott. Pártunk főtítkárának 1967-es látogatása indította el azt a hatalmas méretű fejlődést e tájakon, mely egy erős, hatékony ipar megteremtésében és mezőgazdaságunk példa nélküli fejlődésében összegződik. [...] Beszédes számokkal illusztrálhatjuk ezt a fejlődést: Kovászna megye ma 29 jelentős iparvállalattal rendelkezik, melyek közül a döntő többség, 19 köztársasági érdekeltségű.” (*Megyei Tükör*, 1984. augusztus 23.)

A *Rendezvények megyénkben* című cikk a megye többi városában zajló ünnepi eseményekről, koszorúzásokról és külföldi rendezvényekről is tudósít. (*Megyei Tükör*, 1984. augusztus 25.)

1985-ben kilenc cikk ad hírt az augusztus 23-i eseményekről; többségük a fővárosban és a megyeszékhelyen zajlott ünnepi eseményekkel foglalkozik. Bukarestben a szokásos Aviatori téri felvonulás mellett két további fontos eseményről is beszámol az újság. Az egyik az Augusztus 23. stadionban megrendezett díszelőadás a *Megéneklünk, Románia országos fesztivál* keretében, amelyen a legjobb együttesek és díjazottak léptek fel a Ceaușescu-házaspár jelenlétében, a másik pedig ugyanebből az alkalomból „a román nép augusztus 23-i nemzeti ünnepének, a IX. pártkongresszus 20. évfordulójának szentelt kiállítás” (*Megyei Tükör*, 1985. augusztus 20.) megnyitója. Ezekre az eseményekre, valamint a XIII. pártkongresszus célkitűzéseire összpontosítanak a fővárosi eseményekről tudósító cikkek. (*Megyei Tükör*, 1985. augusztus 23.)

A megyeszékhelyi ünnepi gyűlés végeredményeként a Román Kommunista Párt Kovászna Megyei Bizottsága táviratot intéz Nicolae Ceaușescu elvtársnak „a magasztos érzelmek és a kiváló megbecsülés jegyében”. A távirat teljes szövege olvasható az újságban, tartalma és nyelvezete erőltetett, túlburjánzott és nevetséges, tökéletes leképezése annak a rendszernek, amelynek középpontjában az egyeduralkodó diktátor, Nicolae Ceaușescu állt:

⁷⁵ Rab István az 1989-es rendszerváltásig a Kovászna megyei pártbizottság első titkára, Kovászna megye néptanácsa Végrehajtó Bizottságának elnöke. (*Megyei Tükör*, 1984. augusztus 22.)

„Mélyen tisztelt és szeretett NICOLAE CEAUȘESCU elvtárs!

Az 1944 augusztus 23-i dicsőséges társadalmi és nemzeti felszabadítási, antifasiszta és antiimperialista forradalom ragyogó 41. évfordulóján, engedje meg, hogy Kovászna megye összes román és magyar dolgozói nevében, akik a párt győzelmes zászlója alatti teljes egységben, a közös haza földjén megteremtendő új élet eszményétől lelkesítve dolgoznak, újra kinyilvánítsuk azt a határtalan csodálatot és végtelen tiszteletet, melyet Ön iránt érzünk, a népünk legszebb haladási, felemelkedési eszményei szolgálatába állított hatalmas tevékenységéért.” (*Megyei Tükör*, 1985. augusztus 23.)

A megye többi városából és nagyobb településeiről rövid, egy-két mondatos előzetes olvasható *Ünnepköszöntő rendezvények* címmel. (*Megyei Tükör*, 1985. augusztus 22.)

1986-ban összesen öt cikk emlékezik meg augusztus 23-ról. Ebből kettő *Augusztus fényei* Vargyasi Miklós tollából, valamint a *Negyvenkét győzelmes esztendő* visszatekintés, az 1944 óta és a „Nicolae Ceaușescu-korszak” kezdete óta eltelt időszak számbavétele, és hálájának kifejezése „az ország legszeretettebb fia iránt, a ragyogó államférfi, az új társadalom nagyszerű építője, a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom kiemelkedő személyisége, a párt főtitkára, az ország elnöke NICOLAE CEAUȘESCU elvtárs iránt.” (*Megyei Tükör*, 1986. augusztus 23.)

A köszönetnyilvánítás sorából ekkor már Elena Ceaușescu sem marad ki. A cikkeket ugyanaz a túlfűtött, erőltetett nyelvezet jellemzi, amit az előző év táviratában is olvashattunk, s amely ékes bizonyítéka az 1980-as évek második felében tapasztalt teljes represszióknak, az egyszemélyes teljhatalom eluralkodásának. A Ceaușescunak és rendszerének való megfelelési kényszer szülte a *Pártunk főtitkára útmutatásai szellemében munkaruhában ünnepeltek* című cikket is, amely arról tájékoztat, hogy a megye iparvállalatai az ünnepnapot munkával töltötték. (*Megyei Tükör*, 1986. augusztus 25.)

A *Teljesítették nyolchavi tervüket* című cikk kézdivásárhelyi és kovásznai gyárat sorol fel, akik a „nagy nemzeti ünnep tiszteletére” teljesítették az augusztusi áruterelési tervet. Egy rövid cikk pedig a megyében zajlott koszorúzási ünnepségekről tudósít. (*Megyei Tükör*, 1986. augusztus 23.)

Az 1987-ben megjelent tíz újságcikk, amelyből hét elsőoldalas az ünnepi események bemutatása során nem a dolgozók soraira, hanem főként az elnöki házaspár életetésére koncentrál. Ebben az évben nemcsak a kisemberek pozitív példái, de a felvonuló gyárak és élmunkások listája is elmarad, mind a fővárosi, mind a helyi tudósításokból. Helyettük a híreket az elnöki házaspár kultusza hatja át. Ceaușescu-idézetek garmadájaiból és nevének optikailag is kiemelt halmazából áll a cikkek nagy része: A *párt vezette nép ragyogó győzelme* című írásban neve hatszor, *Díszgyűlés a fővárosban* című cikkben pedig a házaspár neve egyenként hétszer fordul elő egy oldalon. Utóbbi cikk a *Megéneklünk, Románia országos fesztivál* 1985–87-es rendezvénysorozat díjazottjainak fellépéséről tudósít. (*Megyei Tükör*, 1987. augusztus 23.) Az előzőekhez hasonlóan az *Augusztusi jelképek* című cikk is Ceaușescu-idé-

zetekből és érdemeinek felsorolásából áll. (*Megyei Tükör*, 1987. augusztus 22.) A helyi ünnepköszöntő rendezvények és koszorúzási eseményekről történő tudósítás csupán pontszerű felsorolásra redukálódik. (*Megyei Tükör*, 1987. augusztus 23.)

Az egyik interjúalany a következőképpen emlékezik meg a Ceaușescu-házaspár kultuszáról augusztus 23-a kapcsán:

„[...] igaziból a párt erejét volt hivatott demonstrálni, a Ceaușescuét illetve a Ceaușescu-házaspárét, az augusztus 23-a is mindig arra volt kihegyezve. A nemzeti itt mindig másodlagos volt, persze abban a szószban volt feltárlva, de mégiscsak a hús az Ceaușescu volt benne. A nemzeti csak mártás volt körülötte és minden ünnepély erre volt kihegyezve. Ebből a szempontból két dolog volt, amire nemzetiként lehetett tekinteni: a Mihai Viteazul szobor és a román katona (szobra). Ezeknek az ünnepélyes felállítása, hiszen a Mihai Viteazul szobor felállításkor Ceaușescu is itt volt, ő leplezte le a szobrot – azok egyértelműen a magyar közösség számára szerkesztett üzenetek voltak, hogy világos legyen: ez itt Románia, ezt értsétek meg.” (Interjú K. J.-vel.)

Hangulatában és mondanivalójában kivételt képez ebben az évben Magyarai Lajos *Augusztus* című keretes írása, melyben a szabadság fogalmát járja körül az ünnep apropóján:

„A szabadság mindennapi kenyér, víz, só és levegő, mi nélkül nem lehet meg ember. S ha ember nem lehet meg, hogyan élhetné át, a szabadságától és jogaitól való fosztottság tüdőt, szívet és torkot görcsbe szorító éveket egy nép, egy nemzet, mely hagyományi, lelki természete szerint szabadságra és jogra termett?” (*Megyei Tükör*, 1987. augusztus 23.)

S bár cikkében 1944. augusztus 23-ról ír, annak végén ismét visszatér kezdő gondolataihoz, és a legerősebb elnyomás időszakában gyakorlatilag megjósolja a két év múlva bekövetkezendő rendszerváltást:

„Térjünk vissza a szabadság fogalmához. Élhet-e ember, élhet-e egy nép huzamos ideig megalázottan, önnön igazi érdekei és indulatai, hagyományai és érzelmei ellen cselekedve? Nem, sehogyan. A nép tudata és öntudata oly irányban munkál a legnehezebb pillanatokban is, hogy a jövő útját megtalálja, s ez az út a megmaradásé és a felemelkedésé. A sors és a törvény egymásra találását jelenti számunkra Augusztus.”

1988-ban összesen tíz cikk foglalkozik augusztus 23. megünneplésével, ebből hat az első oldalon, főhírként jelenik meg. A fővárosi eseményekről való tudósítást továbbra is a személyi kultusz határozza meg, és ez már a címeken is látszik: *Nicolae Ceaușescu elvtárs és Elena Ceaușescu elvtársnő jelenlétében szombaton délután – Ünnepi gyűlés a fővárosban augusztus 23. tiszteletére*. Ezen az ünnepségen

egyébiránt maga a főelvtársnő mondott beszédet. (*Megyei Tükör*, 1988. augusztus 22.) *Nicolae Ceaușescu elvtárs és Elena Ceaușescu elvtársnő részvételével – Fogadás a román nép nemzeti ünnepe alkalmából* szintén az elnöki házaspár ünnepi jelenlétére helyezi a hangsúlyt. (*Megyei Tükör*, 1988. augusztus 23.) A *Negyvennégy győzedelmes esztendő* című cikk gyakorlatilag az elmúlt időszak számbavétele, azonban nem mutatószámok és teljesítmények alapján, hanem ismételten a párt és vezetője érdemeit tárgyalva. (*Megyei Tükör*, 1988. augusztus 22.) Hasonló a lényege *Az augusztusi győzelem – a pártvezette nép műve* és a *A román történelem ragyogó lapjai* című cikkeknek is, amelyek az ünnep jelentőségéről szóló hosszas Ceaușescu-idézetek halmazai. (*Megyei Tükör*, 1988. augusztus 20., augusztus 23.)

A megyeszékhelyi ünnepekről *Pártunk, annak főtítkára körüli megbonthatatlan egység jegyében Díszgyűlés augusztus 23. tiszteletére* címmel a sepsiszentgyörgyi Haladás stadionból történik tudósítás, ahol Rab István tekintette át a Kovászna megyében végbement pozitív változásokat. (*Megyei Tükör*, 1988. augusztus 20.)

Ünnepköszöntő rendezvények címmel pontokba szedett rövid hírek tájékoztatják az olvasókat a megye egyes településein zajlott ünnepekről. Az új törvény értelmében a helységnevek az újság minden cikkében románul szerepelnek. (*Megyei Tükör*, 1988. augusztus 23.)

Végezetül 1989-ben összesen tizennyolc cikk látott napvilágot, 1944. augusztus 23. negyvenötödik évfordulója kapcsán. Az elnöki házaspár fővárosi ünnepeken való részvételéről részletes beszámolók születtek, továbbá tudósítottak az ünnepi felvonulásról, az ünnepi gyűlésről, a koszorúzási ünnepekről, az ünnepi fogadásról, a díszgyűlésről és az azt követő „műszaki-tudományos, irodalmi, művészeti, népművészeti és képzőművészeti alkotás országos kiállításának megnyitójáról”, amely a *Megéneklünk, Románia!* országos fesztivál VII. rendezvénysorozatának befejezése alkalmából, valamint a nemzeti ünnep alkalmából került megrendezésre. (*Megyei Tükör*, 1989. augusztus 22., augusztus 23.) Az újság szó szerint közli Nicolae Ceaușescu díszgyűlésen elhangzott kül- és belpolitikáját összegző beszédét, amelyben az egyes bekezdések után az „(Erőtéljes taps!)” kitétel még az akusztikai hatásokról is tudósítja az olvasót.⁷⁶ (*Megyei Tükör*, 1989. augusztus 25.)

A megyeszékhelyen zajlott ünnepi díszgyűlésről, felvonulásról a *Bűszke ünnepet ült az ország* című díszelőadásról és a koszorúzásokról is részletes fényképanyaggal (az elnöki házaspár nagyszabású képe, felvonuló katonák, pionírok virágcsokrokkal, az ismeretlen katona megkoszorúzott emlékműve, és ez alkalommal már nem székely, hanem román népviseletbe öltözött fiatalok) ellátott tudósítás jelent meg a *Megyei Tükör* hasábjain. (*Megyei Tükör*, 1989. augusztus 22.) Szó szerint olvasható az augusztus 23-a tiszteletére rendezett Sfintu Gheorghe municípiumi ünnepi gyűlés résztvevői által *Mélységes megelégedéssel, határtalan szeretettel* Ceaușescunak írt távirata is. (*Megyei Tükör*, 1989. augusztus 22.)

76 Kiemelés az eredetiben.

A *Teljesítették vállalásaikat* című cikk arról számol be, hogy „megyénk iparának dolgozói, immár kialakult hagyományaikhoz méltón kiemelkedő munkasikerekkel köszöntik a román nép nemzeti ünnepét, a társadalmi és nemzeti felszabadítási, antiimperialista és antifasiszta forradalom 45. évfordulóját.” (*Megyei Tükör*, 1989. augusztus 23.) A *Korszaknyitó határkő népünk, hazánk fejlődésében* című cikk a párt 1944-es szerepét taglalja, s fényképeket is közöl: *A Tudor Vladimirescu hadosztály bevonul a fővárosba* és *Felszabadító román katonák Erdélyben* címmel. (*Megyei Tükör*, 1989. augusztus 23.)

Annak érdekében, hogy a tudósítások köre teljes legyen, az *Ünnepköszöntő rendezvények* című írásból megtudhatta az olvasó, hogyan ünnepeltek a települések lakói és gyárak dolgozói szerte a megyében. (*Megyei Tükör*, 1989. augusztus 22.)

A rendszerváltás előtti utolsó augusztus 23-ról a következőképpen emlékezik meg egyik interjúalany:

„Ekkor már nagyon ideges volt a légkör, '89-ben, hát hogyan lett volna az, hiszen sorra buktak a szocialista pártok a kommunista államokban, bár nálunk olyan erős volt a fegyelem, hogy senki, még a merészebbje sem mert arra gondolni, hogy '89-ben megbukjon a rendszer, annyira erős volt. [...] Ilyen ideges légkörben volt szervezve az utolsó augusztus 23-a, sokkal erőteljesebb telefonleszólások, hogy mindenki ott legyen, idejében, a gyülekezési helyek stb. [...] Nagyobb volt a transzparenszek száma, több zászló, jelszó, főleg a 13. kongresszusra vonatkozó. [...] Lăcătușu és Sorescu ez a két fickó volt inkább a bizalmi ember. Lăcătușu nagy lelkesedéssel szervezett, úgy képzelje el, hogy ahogy elvonult egy csoport a tribün előtt, ő visszaszaladt, melléjük állt és a jelszavakat előre kiabálta, mert kellett kiabálni is, akit látott, az úgy csinált mintha, tátogott valamit. Szerencse, ment az alapzene és alapszöveg, és erre jött rá úgymond, amit ott kiabáltak, de Lăcătușu taktusra kiáltotta előre. Mikor elment a tribün előtt a csoport, ő visszaszaladt, s így ment folyamatosan előre hátra.” (Interjú K.J.-vel.)

Mintegy összegzésképpen elmondható, hogy az 1965 és 1989 között megvizsgált 216 újságcikk magas száma, az egyes tudósítások hossza, valamint a gyakori teljes körű, képanyaggal gazdagított (külföldi, fővárosi, megyeszékhelyi, településekre lebontott, élettörténeteket tartalmazó) tudósítások egyértelművé teszik, hogy *augusztus 23-a* a korszak legjelentősebb, legimpozánsabb megszervezett és díszletezett emlékünnepe. Jelentéstartalmát illetően ez az ünnep csak kismértékben módosult a vizsgált több mint harminc év alatt. Az antifasiszta és antiimperialista jelzők idővel bővültek a „fegyveres felkelés” tartalommal, s a hetvenes évek elejétől expliciten is kimondják a cikkek írói, hogy ez az ünnep alkalmat teremt a számvetésre és a mérlegképzésre.

A sajtó által megfogalmazott üzenetek elméleti alapját az élet minden területére kiterjedő marxista–leninista ideológia biztosította. A segítségével megalkotott rituális, felülről irányított kommunikáció célja az egész társadalomra kiterjedő el-

lenőrzés, az új ideológia által előírt normák és értékek folyamatos sulykolása, valamint egy új homogén történelemszemlélet terjesztése volt. A kommunista sajtó esetében hatványozottan igaz az a tény, hogy a sajtó nem a valóságot tükrözi, hanem annak a propaganda által erősen befolyásolt, eltorzított verzióját.⁷⁷ Eképpen a sepsiszentgyörgyi helyi magyar sajtó a kommunista cenzúra és propaganda előírásainak megfelelően ezt az emlékünnepséget elsősorban a kommunista ideológiák terjesztésére és a hatalmon lévő rezsim legitimálására használta fel. Eszközeinek tárháza igen széles körű: miközben rendszeresen és részletesen beszámol a nemzetközi, országos, megyei szintű és helyi eseményekről, történelmi visszatekintéseket végez, eközben folyamatosan ismétli az egyoldalú kommunikáció által előírt szlogeneket, mondanivalóját és mítoszainak tárházát úgy alakítja, hogy az az adott korszak, politikai széljárás és célkitűzés követelményeinek leginkább megfeleljen, és a racionális ítéletek helyett azt a tudatalatti képzeletvilágot táplálja, amelyet saját maga hozott létre.

Az augusztus 23-i rendezvényen való részvétel bár az önkéntes jelenlét látszatát keltette, valójában a több tízezres tömeget megmozgató felvonulás csak a különböző szinteken gyakorolt nyomás hatására valósulhatott meg. Az évről évre visszatérő, ciklikus esemény idővel beépült az emberek tudatába. Akárcsak a szakrális ünnepkörökhöz tartozó jeles napok – amelyek nyilvános ünneplését és a vallásgyakorlást egyébiránt tiltotta a rendszer – és eképpen a mesterségesen létrehozott rítusok az évek múltával tényleges rítusokká váltak. A marxista–leninista ideológia vallásellenességével tehát egyrészt deszakralizálta (Györffy 2009) a társadalmat, másfelől viszont a rituális kommunikáció, a propaganda és a cenzúra segítségével megteremtette saját mítoszainak tárházát.

A mítoszteremtési technika célja, hogy a lineáris logika segítségével egyszerű, közérthető, sulykolható magyarázatot adjon a nemzeti múlt bizonyos kérdéseire. Integrálja azt a jelen történéseibe, eseményeibe, és segítségével befolyásolja a jövő alakulását úgy, hogy megteremtse a párt és a rendszer legitimitását.

1944. augusztus 23. első pillanattól egy történelmi mítosz dátumaként jelenik meg. Ennek fokozása évről évre lehetségessé válik az egyre nagyobb pompával megszervezett ünnepek során. A mítoszteremtés további válfajai is megjelennek a vizsgálat előrehaladtával. A 70-es évek elején gyakoriak a dolgozó nép vagy az egyszerű katonák sorából vett pozitív példák dicsőítései, magasztalásai. Ezáltal egy újfajta mítosz teremődik meg: a szorgos, a pártot, a kommunizmust szolgáló kisember hősies példaértékű alakja. Vele párhuzamosan, az öt éves tervek és a pártkongresszusok szaporodásával, valamint az előirányzott tervek határidő előtti teljesítésével megszületik a munka és az élmunkás mítosza is. A 70-es évek végére a kisemberek pozitív példái egyre ritkábban kerülnek megemlíítésre, helyüket átveszi a párt és az elnöki házaspár dicsőítése, amelyből a 80-as évek második felére kialakul az a személyi kultusz, ami minden más mítoszt és kultuszt maga mögé paran-

77 Lásd a kommunista cenzúrakutatás eredményeit: Ficeac 1999; Marino 1997, 2000; Cseke 2003; Papp 2004.

csol, és ellentmondást nem tűrő módon birtokolja a teljes ünnepkört, annak minden részletét.

Az augusztus 23-i ünnep tehát tökéletes leképezése a Ceaușescu-korszak „evolúciójának”. A cikkek tartalmán és nyelvezetén keresztül látható az egyre hatásosabban, mindent átítató módon eluralkodó sötét diktatórikus rendszer, mely teljhatalmával uralta és birtokolta az élet minden területét, cenzúrázási technikáján nagyon ritkán tudott átcsúszni egy-egy olyan cikk, amelynek mögöttes tartalmából más, némi kritikát, jövőbeni vágyat is kiolvashatott a figyelmes olvasó. Ettől a néhány cikktől eltekintve az elemzett cikkek nyelvezete és tartalma tökéletesen tükrözi a rendszer technikáit, törekvéseit, módszereit. Az ünnepek igazi hátterét, a forgatókönyveket, a szervezők kilétét és szervezési technikáikat a mélyinterjúkból ismerhetjük meg, mint ahogy azokat a váratlan és valójában megtörtént, olykor anekdotikus eseményeket is, amelyek ugyan fennakadtak a cenzúra szűrőjén, de élénken élnek mai napig is a visszaemlékezésekben.⁷⁸

December 1.

Az 1965 és 1989 közötti időszakban december 1-jéről összesen 31 cikk jelent meg. Bucur 2001-es tanulmányában felhívja a figyelmet az ünnep ötvenedik évfordulójára, vagyis hogy 1968-ban országszerte az ünnep újraéledése zajlik, diskurzusára a két háború közötti nacionalista narratíva jellemző, személyi kultuszának tárházát pedig az első világháború előtti nagy nemzeti hősök, Mihai Viteazul és Horea alkotják. Bucur azt is kihangsúlyozza, hogy a korabeli elit úgy próbál Erdély birtoklása felett történelmi jogot formálni, hogy az ünnep történelmi hátterét és a román nép szabadság iránti igényét egészen az ókori Dáciáig és Traianusig vezeti vissza. Huszonöt év kihagyás után tehát újra kellett teremteni, kontroll alá kellett vonni a közösségi emlékezet december elsejére vonatkozó részét, amelyet a rezsim állandó múzeumi kiállításokkal, emlékkötetek kiadásával pótol. Megszületnek azok az alapművek és referenciaanyagok, amelyek azóta is uralják a románság jelentős részének közösségi emlékezetét. (Bucur 2001: 306–309; lásd még Ádám 2016a.)

Az ünnepkör vizsgálata is 1970-től indul, mivel az előző két év decemberi számai sajnos nem álltak rendelkezésemre. Az 1970 és 1972 között eltelt három évben egyetlen cikk sem emlékezik meg december elsejéről.

1973-ban viszont egy teljes elsőoldalas cikk olvasható Jancsó Árpád tollából, *Egy eszme – egy történelem* címmel. A cikk az 1918-as egyesítés ötvenötödik évfordulója alkalmából íródott, s a január 24-i, illetve a május 9-i ünnepek során megszokott módon történelmi tengelybe helyezi az eseményt, amelynek kezdőpontja ez alkalommal a 16. század vége, azaz Moldva, Havasalföld és Erdély Mihai Viteazul vezetésével történő egyesítése. A történelmi ív további megemléített fontos mozzanatai az 1859-es egyesítés, majd az 1877-es függetlenség kikiáltása.

⁷⁸ Augusztus 23-hoz lásd még: Ádám 2017a: 59–66.

„E két nagy történelmi jelentőségű esemény kiindulópontot jelentett a XIX. század végén és a XX. század elején utolsó szakaszába lépő, az egységes nemzeti állam megteremtéséért folyó harcnak. Ezt az évszázados törekvést emeli magasabb szintre az egyre erősödő munkásmozgalom, amelyre döntő befolyást gyakorolt a Nagy Októberi Szocialista Forradalom: megnyílt a társadalmi és nemzeti felszabadulás útja az elnyomásban és szétdaraboltságban élő nemzet számára.” (*Megyei Tükör*, 1973. december 1.)

Megszületett tehát az 1918. december 1-jei döntés Gyulafehérváron, amelyen a cikk írója szerint „a románok mellett magyarok, szászok és más nemzetiségűek is részt vettek”. (*Megyei Tükör*, 1973. december 1.) Ez egyszerű történelemhamisítás és misztifikáció, hiszen köztudott, hogy 1918. december 1-jén, Gyulafehérváron az Erdélyi Román Nemzeti Tanács nemzetgyűlésén kizárólag románok mondták ki „a románoknak s az általuk lakott területeknek az egyesülését Romániával” (Szarka 2008a: 22).

Mindezek következtében a kommunizmus ideje alatt valósulhatott meg a teljes nemzeti egység és egyenlőség, amelyért „Kovászna megye román és magyar ajkú lakói kifejezik köszönetüket és hálájukat a Román Kommunista Pártnak”. (*Megyei Tükör*, 1973. december 1.)

Ezt a nagy ívű történelmi fejtegetést 1974-ben nem követi semmiféle megemlékezés a *Megyei Tükör* hasábjain. Az 1975. decemberi szám nem áll rendelkezésünkre, 1976-ban pedig újabb elsőoldali cikk olvasható a *Megyei Tükör*-ben két oldalon keresztül *Az egységes román nemzeti állam megalakulása – a nép évszázados harcának eredménye* címmel. A cikk írója ismeretlen, de rögtön a cikk elején két Ceaușescutól (akinek neve nagybetűkkel és vastagon szedve szerepel), valamint korabeli újságíróktól vett idézetekkel bizonyítja, hogy az egységes román nemzetállam megteremtése „az egykori Dácia területén” (*Megyei Tükör*, 1976. december 1.) a román nép évszázados álma. Majd részletezi az 1918-as gyulafehérvári eseményeket, amelyen a néptömegek jelenléte biztosította, hogy „az alapvetően történelmi jelentőségű egyesülés mellett olyan demokratikus intézkedéseket is beiktassanak, mint a földreform, politikai szabadságjogok, az együttlakó nemzetiségek egyenlő jogai stb.” (*Megyei Tükör*, 1976. december 1.)

1977-ben szintén csak egy elsőoldali cikk jelent meg, amely hangsúlyozza az 1877-es függetlenség százéves évfordulójának fontosságát, és a munkás- és szocialista mozgalmakat állítja az egyesítés középpontjába, majd a *Dacia Viitoaréből* idéz, „Olyan Dáciát akarunk, amilyen volt, mert a történelem és a jog, a múlt és a jelen feljogosít, hogy a román Dácia létrehozására törekedjünk”. (*Megyei Tükör*, 1977. december 1.)

1978-ban, a 60. évforduló alkalmából három cikk is megemlékezik december 1-jéről. Az első, nagyobb terjedelmű *Az egyesülés ünnepére* címmel követi az előző évek gyakorlatát, s a hír első felében a nép és a nép fiai érdemeit tárgyalja, akik „az ország zászlaja alá egy emberként sorakoztak fel”, „ott voltak Decebal, Mircea cel Bătrîn, Ștefan cel Mare, Hunyadi János seregében”. (*Megyei Tükör*, 1978. de-

cember 1.) Majd a cikk második felében a Kommunista Párt és vezetője, „Ceaușescu elvtárs” (*Megyei Tükör*, 1978. december 1.) érdemeit sorakoztatja fel az ország és a megye felvirágoztatásában. Nagyméretű fényképeket is közöl új építésű lakásokról, alatta a felirat *Az elmúlt tíz évben 11 424 lakás épült megyénkben*, valamint egy másik fénykép is *A szakszervezetek korszerű szanatóriuma Kovásznán* felirattal. (*Megyei Tükör*, 1978. december 1.)

A második egyoldalas cikk *Megyei tárlat az Egyesülés évfordulójának tiszteletére. Rangos seregszemle* címmel egy nem túl szokványos eseményről tájékoztat az egyesülés alkalmából. A cikk megszületése talán az 1977-es cenzúratörvény hatályaon kívül helyezésének is köszönhető. Tíz év után először adódik alkalom arra, hogy a Kovászna megyei képzőművészek hiánytalanul képviseltesék magukat egyetlen tárlaton, amelyen egy művész kivételével ismert magyar képzőművészek alkotásai tekinthetők meg, köztük Kosztándi Jenő, Vinczeffy László, Plugor Sándor, Petrovits István, Vetró András, Gazdáné Olosz Ella. A cikk írója – (m. l.), azaz valószínűleg Magyarai Lajos – azonban óvatos, ahogy minden bizonytal a tárlat szervezői is, s ezért a következőképpen emeli ki tudósítása során az egyetlen román nemzetiségű művészt: „E kiállítás revelációja a fiatal Mocanu Dorina, aki szinte teljes festői fegyverzetben, pontosan átérthető mondanivalóval és körülhatárolható világgal jelentkezik.” (*Megyei Tükör*, 1978. december 1.) A cikk írója Kosztándi Jenő *Építkezés I.* című festményéről fényképet is közöl. (*Megyei Tükör*, 1978. december 1.)

A harmadik cikk az egységes román nemzeti állam megalakulásának 60. évfordulója alkalmából megszervezett külföldi rendezvényekről tudósít, ezzel is igazolva az ünnep fontosságát. Marokkóból, Japánból, Pekingből, Franciaországból, Mexikóból, Berlinből, Szófiából, Prágából és Luandából olvashatók rövid hírek, ahol főként fénykép- és könyvkiállításokra, hangversenyekre került sor, valamint az utóbbi négy város nagykövetségén sajtóértekezletet is szerveztek „a helybeli sajtó és rádió-televízió képviselőinek részvételével.” (*Megyei Tükör*, 1978. december 1.)

1979-ben nagy terjedelmű elsőoldalas írás született december 1-je alkalmából, *Az egységes román nemzeti állam – a nép történelmi műve* címmel, amelyben az ismeretlen szerző a nap jelentőségét hangsúlyozandó egy húszsoros Ceaușescu-idézetet közöl. Majd az egyesülés előzményeit taglalja Mihai Viteazutól „a Fejedelemségek 1859. január 29-i egyesülésén”⁷⁹ keresztül a megszokott történelmi ívet járja be, majd a „dicső szocializmus” és Ceaușescu dicséretével zárja sorait (*Megyei Tükör*, 1979. december 1.).

A *Megyei Tükör* 1980. és 1981. decemberi számai nem álltak rendelkezésre. 1982-ből egy második oldalon megjelent cikk emlékezik meg december 1-jéről *A nemzeti egység a román nép nagyszerű műve* címmel. A szerző előbb a legfontosabb történelmi dátumokat emíti (1600, 1859, 1944), majd a szocialista ipar és mezőgazdaság vívmányait és a XII. Pártkongresszus által kitűzött feladatokat méltatja. (*Megyei Tükör*, 1982. december 2.) Tipikus jelenség, hogy a címben megjelenik a *nép* vagy a *román nép* szókapcsolat, ezzel is hangsúlyozva ennek a korszaknak a

79 A szövegben hibásan nem január 24., hanem január 29. szerepel.

vélt vagy mondvacsinált értékrendjét. A címek évről évre visszatérő ismétlődése és monotonitása pedig aligha keltette fel az olvasók figyelmét.

1983-ban hirtelen megnő a december 1-jére emlékező cikkek száma: összesen tíz cikk foglalkozik az egyesüléssel, amelyből három az első oldalon, öt pedig a harmadik oldalon jelenik meg. Az egységes román nemzetállam megalakulásának 65. évfordulója inokolhatja a cikkek sokaságát, amelyek részletes, minden területre kiterjedő tudósítások. Egy elsőoldalas, nagy terjedelmű cikk a sepsiszentgyörgyi megemlékezésről ír, „amelyre a Szocialista Demokrácia és Egység Frontja Kovászna Megyei Tanácsának szervezésében került sor”. (*Megyei Tükör*, 1983. december 1.) Beszédet mond Vlad Gizella, a megyei pártbizottság titkára és Rab István, az RKP Kovászna megyei bizottságának első titkára, aki a román nép eredetét – most már megszokott módon – egészen a dákokhoz és a rómaiakhoz vezeti vissza, „akik ugyanazt a román nyelvet beszélték”. (*Megyei Tükör*, 1983. december 1.) A dákoromán kontinuitás elmélete, miszerint a románok eredete egészen a dákokig és a rómaiakig vezethető vissza, az 1920-as években gyökerezik. Az etnikai homogenizálás romániai atyjai, Iuliu Moldovan, Sabin Manuilă és Petru Râmneanțu a kolozsvári egyetemen jól kiépített és intézményesített keretek között archeológiai, történelmi, nyelvtudományi és néprajzi kísérletekkel próbálták bizonyítani elméletük jogosságát (Köpeczi hrsg. 1990: 668). Az elmélet egyes alaptételeinek, mint például a román nép felsőbbrendűségének (Bottoni 2003, 2008b: 247 és 2008c: 418) köztudatba való sulykolása a kommunizmus alatt oly tökéletesen sikerült, hogy mind a mai napig tévesen él számos kommunizmust megélt személy tudatában.

A cikk végén, vastagon szedett betűkkel tudósít a szerző, hogy „*Hatalmas lelkesedés légkörében a gyűlés résztvevői elfogadták az RKP KB-nak, NICOLAE CEAUȘESCU elvtársnak, az RKP főtitkárának, az RSZK elnökének címzett távirat szöveget.*” A távirat teljes szövege olvasható az első és második oldalon, az olvasó azt is megtudhatja, hogy a „román és magyar dolgozók” nevében született, s a „mélyen tisztelt és szeretett Nicolae Ceaușescu elvtársnak mond köszönetet népünk boldogságáért és jólétéért.” (*Megyei Tükör*, 1983. december 1.)

A harmadik cikk az első oldalon jelent meg *Az egész nép műve* címet viseli, és az 1918-as egyesülés előzményeit nem is Mihai Viteázultól vezeti le, hanem már sokkal régebről: „eredete e területek dák-római államiságában gyökerezik, több mint 2050 éves jogfolytonosságot biztosítva. A dák nép és a római telepeselek összeolvadásából megszületett román nép történelme során lankadatlan harcot vívott az egység fenntartásáért”. A történelmi előzmények sora folytatódik „a korai hűbéri román államalakulatok függetlenségi harcaival”, a „bábolnai és az 1514-es parasztlázadások, a török inváziók elleni, majd a Habsburg- és cári terjeszkedéssel szembeni szívós ellenállás” következik, s csak ez után jut el a szerző Mihai Viteazulig és az azt követő megszokott jeles dátumokig, hogy végezetül az elmúlt 18 esztendő kongresszusainak vívmányait, és a Ceaușescu ideje alatt Kovászna megyében megvalósult fejlődést dicsőítse. (*Megyei Tükör*, 1983. december 1.)

Dr. Marin Badea tollából származik *A gyulafehérvári nagygyűlés* című cikk, amely részletesen leírja a Központi Román Nemzeti Tanács tagjainak gyulafehér-

vári gyűlésének menetét, idéz a beszédekből és fényképet is közöl a tanács tagjairól. A cikket Ceaușescu-idézettel indítja. (*Megyei Tükör*, 1983. december 1.) Ezt a cikket követi Szász Vasilica, az Országos Levéltár Kovászna megyei igazgatója tollából származó féoldalas cikk *Kovászna megye lakóinak részvétele az egyesülés megteremtésében* címmel, valamint Bálint Mihály *Az együttlakó nemzetiségek csatlakozása* című cikke. Tartalmában a két cikk nagyon hasonlít, céljuk bebizonyítani, hogy az Erdélyben élő más nemzetiségek, a „székely lakosság”,⁸⁰ a „sváb nép”, az „erdélyi magyar lakosság” is részt vett az egyesítésben. Bálint a cenzúra elvárásainak megfelelően kifejti, hogy „bár az erdélyi területen élő magyar nemzetiség sorában mind az egyesülés előtt, mind pedig utána különböző nézőpontok hangzottak el, idővel egyre inkább megerősödött az a nézet, hogy Gyulafehérváron történelmileg igazságos esemény zajlott le” – majd állítását Kun Béla és az emigrációba vonult Jászi Oszkár szavaival is alátámasztja, megerősíti. (*Megyei Tükör*, 1983. december 1.)

Rövid, tíz soros hír tudósít a sepsiszentgyörgyi Mihai Viteazul-szobornál, a Román Katona sepsiszentgyörgyi emlékművénél, valamint a Román Hadsereg Hőseinek kovászna-vajnafalvi emlékművénél zajlott koszorúzásról, amelyen az RKP Kovászna megyei vezetősége, párt- és állami aktivisták, pionírok vettek részt. Az újság egy fényképet is közöl a megkoszorúzott sepsiszentgyörgyi Mihai Viteazul-szoborról. (*Megyei Tükör*, 1983. december 1.) A nyilvános térben zajlott események mellett kulturális programokra is sor került, egy következő cikk *Rendezvények az egységes román nemzeti állam megteremtésének évfordulója tiszteletére* címmel dokumentum- és könyvkiállításról, képzőművészeti tárlatról számol be. (*Megyei Tükör*, 1983. december 1.) A tudósítások sorából nem maradhatott el egy részletes, kétoldalas beszámoló a fővárosi ünnepi gyűlésről sem, amely a megszokott módon „Nicolae Ceaușescu elvtárs és Elena Ceaușescu elvtársnő” jelenlétében zajlott. (*Megyei Tükör*, 1983. december 2.)

1984-ben egy kétoldalas cikk emlékezik meg *A nagy egyesülés címmel az 1918. december elsejei történelmi előzményekről* – 1600, 1848, 1859, 1918 –, majd a nagy események sorában a Kommunista Párt 1921-es megalakulása és a „*CEAUȘESCU-KORSZAK*” (*Megyei Tükör*, 1984. december 1.) következik. A személyi kultusz erősödését mutatja az a tény is, hogy Ceaușescu neve háromszor fordul elő a cikkben, mindig vastagon szedett nyomtatott betűkkel, s a cikk eleve az ő húszsoros idézetével indít. (*Megyei Tükör*, 1984. december 1.)

A következő évben két elsőoldalas cikk foglalkozik az ünnepi eseménnyel: az első *1918. december 1. Egy eszmény megvalósul* címmel a szokásos történelmi ívet járja be 1600-tól Ceaușescu dicsőítéséig (*Megyei Tükör*, 1985. november 30.), míg a második *December 1. megünneplése. A párt, annak szeretett főtitkára körüli szoros egység jegyében* címmel a megyei ünnepekről tudósít, de célja tulajdonképpen a személyi kultusz fokozása. A féoldalas cikkben Nicolae Ceaușescu nagy nyomtatott betűkkel szedett neve négyszer fordul elő, feltűnően jól látható módon,

80 Szász Vasilica cikkében jelenik meg először a kutatás során a székely szó írásban.

s a címben a nép helyett is az ő neve szerepel, jól kifejezve ezáltal az 1980-as évek második felében a kommunista párt értékrendjében bekövetkezett változásokat is. (*Megyei Tükör*, 1985. december 2.)

1986-ban szintén két cikk foglalkozik december 1-je tematikájával. Az első *Győzött a nép akarata* címmel a román nép egyesülés iránti igényét ismételtén Dáciáig vezeti vissza, majd a szokásos történelmi ívet bejárva összesen kétszer idézi Ceaușescut, neve pedig ötször jelenik meg vastagon szedve, vagyis kiemelve, mindenki számára jól látható módon. (*Megyei Tükör*, 1986. december 1.) A második cikk *Egység – a jelenért és a jövőért* címmel Musát Gyula tollából ugyancsak Ceaușescu-idézettel indít, és amellett, hogy neve négyszer fordul elő a féloldalas cikkben, Popa Eugen *Hódolat* című nagyméretű rajzát is közli, amelynek előterében Nicoale Ceaușescu, háttérben pedig Alexandru Ioan Cuza, Mircea cel Bătrân látható, román paraszttal körülvéve. (*Megyei Tükör*, 1986. december 1.) A rajz egyértelműen fejezi ki a párton belüli ideológia alakulásának menetét, azt aényt, hogy Ceaușescu személye immáron bekerült a mitikus személyek panteonjába.

1987-ben három cikk foglalkozik december 1-jével. A két nagy terjedelmű, egyoldalas cikk közül az első ismeretlen szerző tollából származik, és egyértelműen magán hordozza a politikai megrendelés jegyeit. Előfordulnak benne ugyanis a szokásos történelmi évszámok, annak a ténynek a hangsúlyozása, hogy a „román nép soha nem mondott, nem mondhatott le arról az álmáról, célkitűzéséről, hogy a kárpát–duna–fekete-tengeri térségben, őseik földjén, azonos határok között éljen”, valamint egy idézet Ceaușescutól, s annak kifejtése, hogy az ország felvirágoztatása neki köszönhető. (*Megyei Tükör*, 1987. december 1.) A *jelkép erejével* című cikk Szabó Zoltán tanár, a Művelődési és Szocialista Nevelés Kovászna Megyei Bizottságának munkatársa tollából a nagy egyesülés jelentőségét taglalja a román nép életében, két, egyenként nyolcsoros Ceaușescu-idézetet is tartalmaz. (*Megyei Tükör*, 1987. december 1.)

A következő cikk ebből az évből pontokba szedve tudósít a megye városaiban és nagyobb falvaiban megszervezett kulturális programokról, példaként álljon itt az utolsó pont tartalma:

„Ma Nagyborosnyón *December 1. az egyesülés napja*, Vargyason *Nagy idők nagy harcai és győzelmei*, Bardócon *December 1. – a román nép évszázados álma beteljesülése*, Ozsdolán az általános iskolában *Románia nemzeti és állami egységének megvalósítása*, Nagybaconban pedig *Az egyesülés a nép műve volt* című előadások keretében emlékeznek meg a nagy történelmi évfordulóról.” (*Megyei Tükör*, 1987. december 1.)

1988-ban az egyesülés 70. évfordulója alkalmából három cikk látott napvilágot a *Megyei Tükör* hasábjain. A nagy ívű történelmi leírás ez alkalommal sem maradhatott el, *Egység és függetlenség – a román nép sok évszázados eszményei* címmel a kommunista propaganda és cenzúra előírásainak megfelelően tartalmazza a legfontosabb történelmi dátumokat és Ceaușescu-idézeteket. (*Megyei Tükör*, 1988. november 30.) Hasonlóképpen jár el az *Egyesülés, egység, szocializmus* című cikk írója is, annyi különbséggel, hogy ő főként a személyi kultuszt építi Basarabtól egé-

szen Ceaușescuig, s a gyulafehérvári Nemzeti Gyűlés hivatalos dokumentumának első oldaláról készült fénykép is közli román nyelven. (*Megyei Tükör*, 1988. november 30.) A harmadik cikk az *Évfordulóköszöntő rendezvények* Kovászna megyei tudósítása, az iskolákban, kultúrotthonokban zajlott eseményekről ír néhány soros, pontokba szedett hír formájában. A helységnevek itt már – a törvényi előírásoknak megfelelően – román nyelven szerepelnek. (*Megyei Tükör*, 1988. november 30.)

1989 decemberében két cikk jelent meg. Az első teljesoldalas cikk *Az egységes román nemzeti állam megteremtése – a román nép felemelkedésének döntő jelentőségű eseménye* címet viseli. A cikk első három bekezdése a néptömegek egyesítésben betöltött érdemeivel foglalkozik, majd a továbbiakban a IX. Pártkongresszus óta eltelt időszakot, a Ceaușescu-időszak fejlesztéseit magasztalja. „Az a tény, hogy Nicolae Ceaușescu elvtársat újraválasztották a párt legmagasabb, főtítkári tisztségébe, biztos kezességét jelenti a kommunisták nagy fórumán elfogadott összes határozatok maradéktalan végrehajtásának, megvalósulásának.” (*Megyei Tükör*, 1989. december 1.) – hangzik el az újság lapjain a mondat, gyakorlatilag húsz nappal Ceaușescu likvidálása előtt.

A következő cikk a Kovászna megyében december 1-je tiszteletére szervezett szimpóziumokról és kulturális rendezvényekről tudósít, Reci-ből, Baraoltból és a megyeszékhelyről (*Megyei Tükör*, 1989. december 1.) – hiszen ekkor már életbe lépett az a rendelet, mely szerint a földrajzi helyneveket is kizárólag csak románul engedélyezték leírni.

Az 1965 és 1989 között a *Megyei Tükör*ben megjelenő december 1-jéről tudósító cikkek vizsgálata bizonyítja, hogy az időszak elején, egészen 1975-ig, ezen ünnepkör iránt a regionális magyar sajtó nem tanúsított különösebb érdeklődést, sőt a többi vizsgált ünnepellentétben elenyésző a tudósítások száma. Korábbi időszakok elemzése során is nyilvánvaló volt, hogy egészen 1945-ig alig tapasztalható ennek az ünnepkörnek a recepciója, s a második világháborút követően is csak nagyon óvatos, pátosszal teli, a népek közötti megbékélést és jogegyenlőséget hangsúlyozó tudósítások születtek. Az ezt követő negyven év során azonban az ünnep szép lassan bekerült a román nép ünneplési gyakorlatának, szokásainak körébe és fokozatosan megerősödött, ünneplése többé nem volt tabutéma.

1976-tól fokozatosan kialakult egyfajta tudósítási rendszeresség. Az ünnepkör iránti érdeklődés, az erről való tudósítás azonban igazából csak a 80-as évek elején vált gyakorivá, az 1983-ban megünnepelt 65. évforduló alkalmával december 1-je nyilvánvalóan egyre jelentősebb ünneppé alakult át.

Az 1983-as tudósításokból már egyértelműen kitűnt, hogy mind helyi, mind országos szinten jelentős ünnepek zajlottak az egyesülés alkalmából. A vizsgált időszakig a két egyesülés közül főként a január 24-i kapott nagyobb szerepet. A kommunista propaganda azonban december 1-jét is felhasználta saját rendszerének és kiszolgálóinak legitimálására, miközben hasonló mitizáló eszközöket használt, mint az augusztus 23-i ünnepekkor. Mindent átható technikájával ezt az

ünnepkört is történelmi tengelybe helyezte, amelynek egyik vége a 70-es években még csak az 1600-as dicső egyesítés, a tengely másik vége pedig az egyesítésért harcoló nép és a párt, míg a 80-as években kibővül a tengely és az ünnepkör jelentősége. Ekkorra már az egykori Dácia és híres nagyjai – Burebista, Decebal – állnak a román nép történelmi egyesítésének kezdetén, a végén pedig maga Nicolae Ceaușescu mindent felülíró személyi kultusza, és a Kommunista Párt épp aktuális pártkongresszusának célkitűzései. A nagyon hasonló történelmi tengely, a visszatérő történelmi személyiségek miatt, a cikkeket olvasva gyakorlatilag már azt sem lehet tudni, hogy épp melyik ünnepkőről szól a tudósítás, hiszen a címek, a történelmi tengelyek és a végeérhetetlen párt- és Ceaușescu-kultuszt mantrázó sorok egy nagy propagandamasszát alkotva rendszeres ideológiai átformálásnak teszik ki az újság olvasóit.

Következtetés

A sajtóanyag vizsgálata során 303 újságcikket tekintettem át a vizsgálati időszakban, amelynek során alapvetően kétfajta „átrendezési” módozat körvonalazódott. Az első, a történelmi és a személyi mítosz teremtésének mintapéldája, voltaképp a három ünnep (január 24., május 9. és december 1.) átszerkesztésével és mérhetetlen leegyszerűsítésével valósult meg. Függetlenül attól, hogy egyesülről vagy az állami függetlenség (1877. május 9.) kikiáltásának ünnepléséről volt szó, mindhárom ünnep szerkezetét a kommunista párt propagandistái ugyanarra a történelmi ívre építették. A Ceaușescu-korszak első, enyhébb időszakában annak kezdete még a Mihai Viteazul által megvalósított 1600-as egyesítés, végpontja pedig rendszerint a párt és a néptömegek jelenkori tetteiben csúcsosodott ki. Eközben az adott történelmi dátumokhoz a rendszer propagandistái még hozzárendeltek egy-egy történelmi személyt, író, költőt vagy államférfit is, akinek tettein és szavain keresztül bizonyították az általuk forgalmazott ideológia jogosságát és sikerességét. Később, a Ceaușescu-korszak második felében, amikor a kommunista propaganda az élet minden területét áthatotta, ez a történelmi ív jelentősen kitágult. A románság eredetét és a mitikus személyek körét rendszerint egészen a dák-római időszakig vezették vissza, és végül ezt az egész konstrukciót maga a párt és annak vezetője, Nicolae Ceaușescu hiperbolizált alakja dominálta és koronázta meg.

A második típusú „átrendezés” az augusztus 23-i ünnepségek átszerkesztésében figyelhető meg. Az ünnep központjában már nem egy régmúlt, hanem egy jelenkori esemény állt, amit Ceaușescu propagandistái csakhamar gyökeresen átszerkesztettek jól meghatározott ideológiai szempontok mentén, amelyeket rendszeresen sulykoltak az írott sajtó hasábjain is. Annak szerkezetében az 1970-es évek elején előbb megjelent a néptömegeből kiemelt, szorgos élmunkás mítosza, s azzal egyidőben pedig, éppen a pártkongresszusok és ötéves tervek alapján, maga a heroizált munka mítosza is. Az idő előrehaladtával fokozatosan csökkent a néptömegeből vett élmunkások mitizálásának mértéke, helyükre egyre hangsúlyosabban és monumentálisabban a párt és vezetőjének egyszemélyes kultusza került.

Az augusztus 23-i ünnepek és felvonulások ugyanakkor díszleteikkel, szlo-
genjeikkel, a párt vezetőinek köszöntésével, a kötelező tapssal a társadalmi kontroll
gyakorlását, a közösségi hűségritus élményét is hivatottak táplálni. A kom-
munista propaganda által hirdetett transzcendens tartalmakkal pedig a vallásos
élménnyel egyenértékű hitet próbáltak közvetíteni a tömegek felé. (Gyórfy 2009.)

Mindkét eljárás voltaképpen azt eredményezte, hogy mind a négy ünnep jelen-
téstartalmában egyértelműen, eredményesen és hatékonyan a Ceaușescu-rendszer
kommunista ideológiáját, másodsorban pedig a pártvezér egyszemélyes kultuszát
építette fel módszeresen, törvényesítette hatalmát és sulykolta az emberek tudatá-
ba. A propagandagépezet sikeres ténykedése mellett, a közösségi emlékezet fölött
teremtett kontroll a kommunizmus ideje alatt eredményes volt.

Mindez olyan mértékű ideológiai indoktrinációt hajtott végre és olyan tárgyi,
szellemi (ál)örökséget hagyott az utókorra, amelynek téves világképe és történe-
lemszemlélete a mai napig élénken él a közösségi emlékezetben, és napjainkig küz-
delmeket folytat a rendszerváltás után kialakult demokratikus tartalmakkal és ér-
tekekkel (Ádám 2017a: 65).

Ezekon a jelentéstartalmakon túl tudott-e, tudhatott-e a *Megyei Tükör* magyar
olvasója többlettartalmat kiolvasni a sorok közül? A válasz: minden bizonnyal igen.
Bár a cikkek jelentős része többes szám első személyben íródott, de ez a „mi” nem
feltételezi az olvasó azonosulását az ünneplő közösséggel, mert a „mi” alatt nem a
romániai magyarság, hanem elsősorban a román nép értendő. A cikkek tartalmá-
nak monotonitása, az örökösen visszatérő, címükben is majdnem azonos ünnepet,
pártot és Ceaușescut dicsőítő szövegek épp az elérni kívánt hatékonyságot rombol-
ták szét, és az olvasó érdeklődését csökkentették. Néhány cikk – igaz, hogy csak
sporadikus módon – rejtetten olyan tartalmakat és gondolatokat, költői kérdéseket
hordozott magában (itt főként Magyarai Lajos és Czegő Zoltán néhány írására gon-
dolkodok), amelyek a hatalom által megrendelt kereteken túlléptek, többlettartalmuk
révén érdeklődésre adhattak reményt és okot. Fokozhatták a „szürke sorok közöt-
ti” (Papp 2004: 60) olvasás képességét, és a kisebb közösségekben a tartalmak át-
és kibeszélése révén, a mögöttes tartalmak felfedésével erősítették az összetarto-
zás érzését.

Az események igazi forgatókönyvét – különösen az augusztus 23-i események
kibontakozását – a mélyinterjúkból ismerhetjük meg, amelyek az utókor számára
fontos adalékokat tartalmaznak az ünnepek jobb és valós megértéséhez. Ezek-
ből az interjúkból az is kiderül, hogy az interjúalanyok nagy része, függetlenül nem-
zeti hovatartozásuktól, nem tudott azonosulni a kommunizmus ünnepkultúrájá-
val, annak mondanivalójával, kötelező mivoltával. A nagy többség bevállotta azt a
pillanatot várta, különösen a melegebb évszakok ünnepeitől, hogy véget érjenek a
hosszas felvonulások, és barátaikkal, családjukkal kimehessenek a szabadba, elfo-
gyasztani – a végre kapható – sört, húst, miccset. A végeérhetetlen felvonulásokból
számos anekdotikus, vicces történet maradt fent, amelyek dokumentálása szintén
értékes adalék lehet az utókor számára.

Az 1990–2015 közötti időszak

Mint ismeretes, az 1989 decemberében megszűnt sepsiszentgyörgyi *Megyei Tükör* napilap helyét a szintén Sepsiszentgyörgyön szerkesztett *Háromszék* című regionális napilap vette át, s vált azóta is a régió egyik legjelentősebb írott sajtóorgánumává. 1996-tól Kézdivásárhelyen újraindult a *Székely Hírmondó* lap is, mely kezdetben kéthetente, majd 1998-tól már napi rendszerességgel jelent meg.

Az itt vizsgált huszonöt év román nemzeti ünnepeit, azok háromszéki sajtórecepcióját az említett két napilap cikkei alapján végzem el. Kezdetben elsősorban a *Háromszék* anyagára támaszkodom, a kézdivásárhelyi *Székely Hírmondó* ugyanis megjelenésének első éveiben minimális mértékben tudósított a román nemzeti ünnepek háromszéki lebonyolításáról.

Bár Románia 1991-es új alkotmánya már expliciten is megnevezi december elsejét Románia nemzeti ünnepeként, megfigyelhető hogy január 24-e és május 9–10-e továbbra is a román ünneplési köztudat része maradt, ezért ezek vizsgálatát is évről évre rendre elvégeztem.

A két utóbbi ünnep fontosságát végül mi sem igazolja jobban, mint hogy január 24-ét 2014. december 18-án a 171/2014-es számú törvény, május 10-ét pedig 2015. május 18-án a 103/2015-ös törvény Románia második, illetve harmadik hivatalos állami ünnepévé nyilvánította.

Január 24.

A január 24-vel kapcsolatos ünnepekről a vizsgált huszonöt évben mindössze tizenhét írással emlékezett meg a *Háromszék* és a *Székely Hírmondó* napilap.

Az első rövid, kilenc és fél soros tudósítás 1992-ből származik és a 133. évforduló alkalmából Jászvásáron és a fővárosban megrendezett ünnepekről számol be, amelyeken az államfő, Ion Iliescu és az ortodox főpapok vettek részt. Az olvasó azt is megtudhatja, hogy a külügyminisztériumban kiállítás nyílt ennek alkalmából. (*Háromszék*, 1992. január 25.)

Az 1993-ban megjelent tudósítás már terjedelmesebb, mint az előző évi és „többkevesebb” lelkesedésről számol be az ünnepet illetően, ami elsősorban az általános belpolitikai hangulatnak és csatározásoknak köszönhető. Így megtudhatja az olvasó, hogy „az egyesülés körtáncában hórázó Iliescu elnök körül nem hódolói, hanem testőrei rop-ták a táncot”, valamint azt is, hogy a tömeg érdeklődése hiányában a bukaresti rendezvény sem érte el a célját, ahogy a rendezvény közelében szervezett királysági tüntetés is erőtlennek bizonyult. Ugyanakkor Kolozsváron Mátyás király szobrát zászlókkal vetették körül és a Szabadság tér nevét pedig Egyesülés terére változtatták. Az RMDSZ által szervezett tiltakozó tüntetést, engedély hiányára hivatkozva, széteszlatta a rendőrség. (*Háromszék*, 1993. január 26.) A huszonnyolc soros rövidhír komoly belpolitikai feszültségekre enged következtetni, nemcsak a politikai pártok között, hanem etnikai viszonylatban is. Az időszakot megelőző kommunizmusban ez a fajta feszültségeket érékelte, azokról némi iróniával beszámoló tudósítási forma nem volt megengedett.

Az 1995. januári tudósításban ez a hangvétel azonban teljesen eltűnik, s a két rövid január 24-vel kapcsolatos hír gyakorlatilag csak a résztvevők személyében különbözik egy kommunizmusbeli ünnepségről történő tudósítástól. Az *egyesülés napjára* című cikk az évforduló alkalmából megszervezett sepsiszentgyörgyi szimpóziumról tudósít, amelyen a Kovászna megyei prefektúra, a megyei rendőrfelügyelőség és a megyei művelődési felügyelőség vett részt. A szimpóziumot követően a belügyminisztérium Ciocârlia művészegyüttese adott díszműsort. (*Háromszék*, 1995. január 24.) Az *Egyesülés* című cikk pedig a Focșani-ban zajló ünnepi rendezvénysorozatról számol be, amelyen Iliescu államfő és Văcăroiu kormányfő is részt vett. A hír arról is tudósít, hogy Iliescu többek közt a román nemzetállam területi épségének megőrzésére szólította fel a jelenlevőket. (*Háromszék*, 1995. január 25.) A cikkek nemcsak felépítésükben mutatnak kontinuitást az előző korszak számos cikkével, hanem beidegződésükben is. Iliescu nyilatkozata egyrészt tükrözi az ünnepség jelentőségét a román nemzeti tudat építésében. Másrészt nyilvánvaló az is, hogy az államfő saját hatalmának megerősödését, legitimitásának növekedését várja az ilyen és ehhez hasonló kijelentésektől.

1996-ban szintén két rövid tudósítás foglalkozik január 24-vel, amelyből az egyik az első oldalon jelenik meg és a Kovászna megyei rendezvényekről tudósít. A berecki és a sepsiszentgyörgyi Mihai Viteazul-szobroknál koszorúztak a prefektúra, a rendőrség, a művelődési felügyelőség és két civil szervezet (Mihai Viteazul Alapítvány és az Andrei Șaguna Liga), ezt követően a Román Szellemiség Múzeumában ikonkiállításra és könyvbemutatóra, a Szakszervezeti Művelődési Házban pedig értekezletre került sor. (*Háromszék*, 1995. január 25.) A második cikk arról tudósít, hogy országszerte történtek megemlékezések, és Iliescu Jászvásáron ünnepelt, megkoszorúzta Alexandru Ioan Cuza sírját. (*Háromszék*, 1995. január 25.)

1996-ot követően négy éven keresztül semmiféle tudósítás nem történik a január 24-ei ünnepségekről. A következő tudósítás 2001-ben olvasható a *Háromszék* hasábjain egy rövid nyolcsoros hír formájában (kilyén) tollából. A hírből megállapítható, hogy időközben a megyeszékhelyi ünnepség a román ünneplési szokásokban egyre jelentősebb szerepet tölt be, egyre mediatisztább ünneppé nőtte ki magát. Az ünnepség első számú színhelye a Sepsiszentgyörgy központjában található Mihai Viteazul tér volt, ahol már nemcsak a téren található Mihai Viteazul-szoborcsoport megkoszorúzása zajlott, hanem a helyőrségi zenekar, diákok és színészek bevonásával ünnepi műsorra is sor került, amelyet az Egyesülés Hórájának közös eltáncolása követett. A nyilvános térben zajló ünnepséget a prefektúrán tartott ünnepi gyűlés előzte meg, majd koktélpartira és bábra került sor. Utóbbit az Andrei Șaguna Liga szervezte a Sugás és Park vendéglőkben. (*Háromszék*, 2001. január 25.)

A *Háromszék*ben megjelent következő tudósításig ismételtelen négy év telt el. A 2006-ban megjelent rövid négyesoros hír arról számol be, hogy Tăriceanu miniszterelnök Jászvásáron, Băsescu államfő pedig Focșani-ban ünnepelt, ahol a rendkívüli hideg miatt le kellett rövidíteni az ünnepség programját. A helyi ünnepségekről ez alkalommal nem tudósítanak. (*Háromszék*, 2006. január 25.)

2008-ban szintén csak egy rövid nyolcsoros hír tájékoztat arról, hogy mind a miniszterelnököt, mind pedig az államfőt füttykoncert fogadta a 149. évforduló alkalmából tartott beszédük során Jászvásáron. (*Háromszék*, 2008. január 25.)

A 150. évforduló alkalmából a megyeszékhelyi katonai központban tudományos ülészakot tartottak. A 2009-ben megjelent rövid tudósítás arról is beszámol, hogy a hivatalos ünnepség ortodox egyházi szertartással egybekötött katonai tiszteletadással kezdődik majd. A Mihai Viteazul-szoborcsoport megkoszorúzását követően ünnepi szónoklatok hangzanak el, és a díszőrség felvonulása után pedig az Egyesülés Hóráját táncolják a résztvevők. (*Háromszék*, 2009. január 24.)

2010-ben *Bănescu az autonómiáról és az egységről* című rövid hírből megtudhatjuk, hogy az 1859-es egyesülés kapcsán az államfő üzent a területi autonómiát követelőknek, a kommunista időkből ismert és átörökített hagyományoknak és a téves történelmi képzetnek megfelelően, jelezve hogy „az egység iránti igény a románság lelkében van”. (*Háromszék*, 2010. január 25.)

2011. január 21-én egy rövid tudósítás tájékoztat a 24-én, Sepsiszentgyörgyön megrendezendő ünnepségről, valamint arról, hogy „Dan-Paul Zătoreanu demokrata-liberális képviselő kezdeményezte január 24-e hivatalos ünnepé és szabadnap-pá nyilvánítását.” (*Háromszék*, 2011. január 21.)

Ebben az évben a *Székelly Hírmondó* is megemlékezik két rövid írással az ünnepségről. A *Ne fojtsa magába!* című rovatban egy olvasó fényképpel kívánja illusztrálni, hogy a hatalom „miként képzei el az 'ünneplést' Háromszék központjában: fegyverrel, katonákkal...” (*Székelly Hírmondó*, 2011. január 25.) A *Fütyülés volt, a hóra elmaradt* című tudósítás pedig azt taglalja, hogy nyugalmazott katonák kifütyülték az államfőt és a külügyminisztert a jászvásári ünnepségen a nyugdíjsökkentés miatt, ezért a rendvédelmi szervek nem hagyták, hogy a közönség bekapcsolódjon az egyesülés hórájába. (*Székelly Hírmondó*, 2011. január 25.)

2012-ben szintén csak egy rövidhír tudósít arról, hogy országszerte ünnepségsorozatokra került sor Moldva és Havasalföld egyesülésének emlékére. Sepsiszentgyörgyön katonai tiszteletadással megkoszorúzták a Mihai Vitezul-szoborcsoportot, délután pedig a katonai központban a nap jelentőségéről ülészakot rendeztek. A szerző a katonák és rendőrök díszosztagáról fényképet is közöl. (*Háromszék*, 2011. január 25.)

2013-ban *Kis egyesülés, nagy zászló* címmel arról tudósít a *Háromszék* és a *Székelly Hírmondó* is, hogy akárcsak december elseje alkalmából, ekkor is román trikolorral takarták el a november elején a prefektúra elé felállított SIC – Terra Siculorum feliratú, Székelyföld jelképeének szánt óriástáblát. Az RMDSZ február 20-ig kapott területfoglalási engedélyt, azonban a prefektus is ragaszkodott ahhoz, hogy az ünnep elteltével otthagyja a nemzeti színű lobogót a SIC transzparens előtt. (*Háromszék*, 2013. január 25. és *Székelly Hírmondó* 2013. január 25.)

Ugyancsak a *Háromszék* január 25-ei kiadása számol be arról, hogy Codrin Munteanu prefektus, aki az elmúlt időszakban nyíltan támadott minden olyan határozatot, amely székely jelképek használatára vonatkozott, „belekötött a magyar feliratokba, az utcák, intézmények elnevezésébe, legutóbb, pár nappal ezelőtt a szé-

kely zászló kitűzése ellen indított nyílt háborút”, távozik hivatalából, mert a Honvédelmi Minisztérium államtitkárává nevezik ki. (*Háromszék*, 2013. január 25.)

2014-ben sem a *Háromszék*, sem a *Székely Hírmondó* hasábjain nem jelenik meg tudósítás a január 24-i ünnepekről.

2015-ben azonban a *Háromszék*ben négy, a *Székely Hírmondó*ban három cikk is foglalkozik az ünneppel, illetve az akörül kialakult újabb etnikumközi feszültségekkel. A *Háromszék* január 23-i száma arról tájékoztat, hogy 150 méteres piros-sárga-kék zászlóval vonulnak majd fel az ünneplők 24-én. Az ötlet megálmodója egy helybeli középiskolás, aki előző év március 15-én egy nemzeti színű lobogóval jelent meg a városban, amiért állítólag többen is megfenyegették a *Facebook*on, most azonban békés együttünneplésre szólít fel mindenkit. Kezdeményezését állítólag a Hargita és Kovászna megyei Románok Civil Fóruma is felkarolta, akiket egyébként többen is a kezdeményezés valódi kitervelőjének vélnék. A menetet a városháza jóváhagyta, amely a tudósítás szerint, „szombaton 11 órakor a csendőrlaktanya melletti kis görögkeleti templomban tartott hálaadás után indul, a Grigore Bălan sugárúton halad a Széchenyi térig, ott felkanyarodik az 1918. December 1. úton, és a Mihai Viteazul téren állapodik meg, ahol román népi együttesek, katonai alakulatok és ortodox egyházfők szolgálatnak műsort.” (*Háromszék*, 2015. január 23.)

A *Székely Hírmondó* január 26-án szintén beszámol a 150 méteres nemzeti lobogóról, de azt is említi, hogy csak helyi ünneplők vonultak fel, idegenek nem érkeztek a városba, utalva arra a korábbi hírre, hogy az Új Jobboldal esetlegesen együtt tervez ünnepelni a sepsiszentgyörgyi románsággal. (*Székely Hírmondó*, 2015. január 23., január 26.) Mindkét újság tudósít arról is, hogy a prefektus átiratban kéri a megyei tanács elnökét és a polgármestert, hogy távolítsák el a december 15-én, az előző prefektus magyarellenes megnyilvánulásai ellen tiltakozásul kihelyezett SIC – Terra Siculorum transzparenst és vegyenek részt az egyesülési ünnepségen. (*Háromszék*, 2015. január 23. és *Székely Hírmondó*, 2015. január 26.)

A következő napon egy rövidhír a *Háromszék*ben arról tájékoztat, hogy az RMDSZ által kihelyezett SIC-táblát nem fogják eltávolítani, mert féléves területfoglalási engedélyük van, illetve a tábla tartalma senkit sem sért, csupán a magyar identitást tükrözi. (*Háromszék*, 2015. január 24.) Mindkét újság felhívja a figyelmet arra, hogy az előző év decemberében elfogadott törvénytervezet értelmében először ünneplik Romániában nemzeti ünnepként január 24-ét, ennek alkalmából Klaus Iohannis államfő Jászvásáron ünnepelt és a decentralizációt említette egyik legfontosabb jövőbeni feladatának. A román ortodox egyház vezetője viszont Iohannisszal ellentétben a kommunista időkből jól ismert módon Moldova és Havasalföld egyesítését a nagy román 1918-as egyesítés előzményének, a modern román állam megteremtésének kezdeteként értékelte. (*Háromszék*, 2015. január 26. és *Székely Hírmondó*, 2015. január 26.)

Bár a január 24-vel kapcsolatos tudósításokra kezdetben a viszonylagos rendszerelenség jellemző, a rövid, tartalmas hírekből mégis megállapítható, hogy a rendszerváltást követően a fejedelemségek egyesülésének ünnepnapja a székelyföldi

románság körében kezdetben kisebb érdeklődésnek örvendett, majd a 90-es évek belpolitikai viszállyainak elcsendesülésével párhuzamosan egyre nagyobb jelentőségre tett szert. Az ezredforduló küszöbén már erősen mediatisztált, a teljes székelyföldi románságot integráló nyilvános ünnepé nőtte ki magát, amelyet rendszerint a sepsiszentgyörgyi ismeretlen katona emlékművénél, az utóbbi években pedig Sepsiszentgyörgy központjában, a Mihai Viteazul téren rendez meg a kormányhivatal. A nyilvános térben zajló ünnepség katonai tiszteletadást, egyházi szertartást, hivatalos beszédeket, kulturális műsort és az egyesülés órájának eltáncolását foglalja magában. Az emlékünnepe jelentéstartalmában felerősödik a román nép és Románia egységének gondolata, amit a helyi román elit egyre gyakrabban az Erdélyben és különösen Székelyföldön élő magyarság tükrében, annak ellenében él meg, azaz egyre provokatívabb, agresszívebb, türelmetlen gesztusokkal és szimbólumhadjárattal hirdeti a románság jelenlétét a magyar többségű Sepsiszentgyörgyön. S bár a mélyinterjúkból az is kiderül, hogy ez az ünnep többnyire a helyi román politikai, katonai és egyházi elit ünnepe, az átlagpolgárok csak kis számban vesznek részt az ünnepségen, a helyi román civil szervezetek a nyilvános térben zajló ünnepség mellett számos kiegészítő kulturális ünnepséget (szimpóziumok, konferenciák, kiállítások stb.) szerveznek, amelyek alkalmat adnak az ünnepség további körökbe való terjesztésére, megünneplésére. (Ádám 2018: 55–72).

Május 9–10.

A vizsgált ünnepel kapcsolatosan az elmúlt huszonöt évben összesen tizenöt cikk jelent meg.

1990 májusában *Felszabadított ünnepeink* címmel Péter Sándor keretes elsőoldalas írásában a rendszerváltás előtti időszak ünnepelési szokásairól emlékezett meg. A kötelező ünnepségek, különösen az augusztus 23. körüli mindenki számára terhes készülődésről, a kötelező megjelenésről és a hagyományos ünnepeink háttérbe szorulásáról értekezik. Majd az ünnepek sorából az 1945. május 9-ei fasizmus feletti győzelem és az 1877-es függetlenségi háború jelentőségét emeli ki. (*Háromszék*, 1990. május 9.)

1991. május 11-én rövid négysoros hír emlékezik meg I. Károly beiktatásának 125. évfordulójáról. (*Háromszék*, 1991. május 11.)

1992-ben egy rövidhír, *A győzelem napja* címmel arról számol be, hogy a második világháború befejezésének emlékére Kovászna megyében több helyen is koszorúzási ünnepségre került sor. Megkoszorúzták az Állomás negyedi Román Katona szobrát, Păiuș hadnagy sírját, a kovásznai, a dobolyi és az árapataki emlékműveket. (*Háromszék*, 1992. május 9.)

1993-ban *Május 10. A Román Királyság ünnepe* címmel rövid cikk tudósít bukaresti, aradi és más nagyvárosokban Ferdinánd király születésnapja alkalmából, egykor nemzeti ünnepként számon tartott esemény alkalmából szervezett kormányellenes, a parlamentáris monarchiát támogató tüntetésekről. A cikk arról is

beszámol, hogy a felvonulók el akarják ismertetni Mihály román király állampolgárságát, és biztosítani kívánják számára, hogy szülőhazáját szabadon látogathassa. (*Háromszék*, 1993. május 11.)

A köztársasággal és a királysággal szimpatizálók közötti vita az 1990-es évek elején meghatározó ünnepé teszi a kormányellenes csoportosulások szemében május 10-ét, és ezáltal az ünnepnek párhuzamosan két jelentéstartalma fut. A kormányzati erők a fasizmus feletti győzelmet és Románia állami függetlenségének napját ünneplik, míg az ellenzék a parlamentáris monarchia megteremtésének, reprezentálásának lehetőségét látja az ünnepben.

Az 1995-ben megjelent cikk *Hajdanvolt nemzeti ünnep. Május 10. jelentősége* is a parlamentáris monarchia divatos témájának szellemében született (D. P.) tollából, s Alexandru Ion Cuza 1859-es egyesítésétől vezeti végig a történelmi szálát egészen I. Károly 1866. május 10-ei esküjéig. (*Háromszék*, 1995. május 10.)

Az 1996-os cikk viszont újból május 9-ről, a győzelem napjának ünnepléséről, a Kovászna megyében zajló koszorúzási ünnepségekről emlékezik meg. (*Háromszék*, 1996. május 9.) *Koszorúzási ünnepségek* címmel az 1997-ben megjelent tudósítás is az utóbbi jelentéstartalmat hangsúlyozza (*Háromszék*, 1997. május 9.), a királyság intézményének nosztalgiája ebben az évben sem nyer említést, ahogy a 2000. május 9-én megjelent cikkben sem. (*Háromszék*, 2000. május 9.)

2006-ig a *Háromszék* hasábjain nem olvasható egyetlen tudósítás sem a vizsgált ünnepkörrel kapcsolatosan, ebben az évben azonban *A királyság napja* című cikkben ismételt az ünnepkör elsődleges jelentéstartalma kerekedik felül. A cikk írója (sz.) fényképet is közöl *I. Károly király a törökellenes fronton, Poradimnál* címmel, majd röviden taglalja az ünnepkör hármas jelentését. 1866. május 10-e I. Károly parlamenti esküjének ünnepnapja, 1891-ben ezen a napon koronázták királlyá, és 1877-ben ezen a napon hirdette ki az ország török fennhatóság alóli felszabadulását. A cikk írója azt is hozzáteszi, hogy a kommunista rendszerben május 9-ét ünnepezték a függetlenség napjaként. (*Háromszék*, 2006. május 10.)

A 2007-ben (Szekeres) tollából származó írás is a királyság napjáról emlékezik meg, s jelzi, hogy 1947 előtt ez az ünnep az ország nemzeti ünnepe volt. Majd az egy évvel korábbi cikkben is elhangzó jelentéstartalmakat írja le, és a cikk végén megemlíti, hogy a román sajtótermékek még mindig az ünnep kommunista rendszerben meghonosodott üzenetét emelik ki. (*Háromszék*, 2007. május 11.)

Ezt követően 2013-ig egyetlen írás sem tárgyalja május 9–10-e jelentőségét, az ahhoz kapcsolódó ünnepségeket. Ebben az évben is pusztán egy rövidhírben emlékeznek meg arról, hogy Kovászna város polgármestere „a bukaresti királyi udvar vendége volt.” Az Erzsébet-palota kerti partiján I. Mihály családi okok miatt nem tudott részt venni. (*Háromszék*, 2013. május 11.)

2014-ben a *Székely Hírmondóban* közöl Magyar Lajos egy szatirikus írást, amely azt taglalja, hogy Románia sem királyságnak, sem igazi köztársaságnak sem mondható, mivel hiányos a demokrácia, az ország vezetősége nem teszi a dolgát, sőt a miniszterelnök még a trón nélküli trónörökös kitüntetésosztásáról is lemaradt, megsértve ezáltal az udvari etikettet:

„Szóval, nyakunkon van újra május tizedike, s uralkodóink kitüntetésekot osztogatnak, de a nagy protokollumról lekészt hős miniszterelnökünk. Etikettet sérített, hát ne csodálkoyzon, hogy ő elesik a nagy „becsületrendtől.” (Székely Hírmondó, 2014. május 9.)

Ugyanebben az évben *Hergetjük az orosz medvét* címmel arról ír a Székely Hírmondó, miként akarta megakadályozni a román kormány, hogy az orosz miniszterelnök-helyettes Románia légterét használva hazajusson a május 9-ei transznisztriai katonai parádén tett látogatásából. (Székely Hírmondó, 2014. május 12.)

Bár 2015. április 22-én a román képviselőház megszavazta a törvénytervezetet, amely kimondja, hogy május 10-e Románia harmadik nemzeti ünnepe, 2015 májusában mégsem tárgyalja egyetlen cikk sem e jeles nap eseményeit. Két cikk is kitér azonban a Moszkvában megszervezett győzelmi felvonulás világpolitikai jelentőségére, ami a május 9-ei eseményekre emlékezik. (Háromszék, 2015. május 11., május 12.)

Az elmúlt huszonöt év cikkeit áttekintve egyértelmű képet kapunk arról, hogy ennek az ünnepnek a jelentéstartalma a kommunista rendszerben olyan mértékben elferdült, hogy az eredeti, illetve a kommunizmus által megfertőzött jelentéstartalom mind a mai napig verseng egymással. Annak ellenére, hogy 2015-ben törvény is szentesítette a királysághoz köthető május 10-ei ünnep nemzeti szintre emelését, nem állítható egyértelműen, hogy bármely jelentés győzedelmeskedett volna napjainkban a romániai ünneplési köztudatban. Sokkal inkább arra a következtetésre lehet jutni, hogy a jelentéstartalmak versengése, a köztük fennálló hosszas történelmi feszültségek inkább az ünnep rovására mentek, és annak eljelentéktelenedéséhez vezettek. Komoly kiaknázatlan lehetőségekkel bír tehát Székelyföldön ez a legújabban törvénnyel is szentesített nemzeti ünnep a román ünneplési köztudat fejlesztésében. Megállapítható ugyanakkor, hogy a magyar újságírók különös érdeklődéssel figyelik a május 9-én megmutatkozó, hosszú évtizedekre visszanyúló román–oroszfeszültségeket, erőpróbákat és erőfitogtatásokat. A mélyinterjúkból ugyanakkor az is kiderül, hogy az interjúalanyok egy része – magyarok és románok egyaránt – a mai napig úgy tekintenek május 10-re, mint egy lehetséges, etnikai konfliktusokat mellőző alternatíva december elsejéhez képest (Ádám 2017b: 475):

„A magyar polgártársak számára valóban lehetnek nagy kérdőjelek, és lehet ezért nem tudják lelkükbe zárni ezt az ünnepet [december elsejét]. [...] Én kicsit királypárti vagyok, s nagyon boldog lettem volna, ha annak idején május 10-ét választották volna. Lévén, hogy hívó vagyok, május 10. nem esik böjti időszakra, mint december elseje, és tavasz is van, amikor másképp, más hangulatban ünnepe az ember.”⁸¹ (Interjú F. L. C.-vel.)

81 Într-adevăr pentru concetațenii maghiari pot să fie niște mari semne de întrebare și poate de aceea nu se încadrează în suflitul lor această sărbătoare [întâi decembrie]. [...] Eu sunt un pic regalistă și tare fericită aș fi fost dacă atunci era 10 mai aleasă pentru că, fiind și credincioasă, 10 mai nu pică în post cum e 1 decembrie, și e primăvară când altfel sărbătorești, e o altă atmosferă.

December 1.

Mint ismeretes, ez az ünnep 1991 óta Románia hivatalos állami ünnepe, ami az ünnep jelentőségének hirtelen megnövekedésében is megmutatkozik, és aminek egyértelmű következménye az újságokban megjelent cikkek magas száma. A magyar regionális újságok téma iránti érdeklődése azonban nem csupán az ünnepkörnek szól, hanem annak a másodlagos jelentéstartalomnak is, amellyel az ünnep történelmi háttere miatt felruházott. Ennek a másodlagos etnikai színezetű jelentéstartalomnak köszönhetően az erdélyi románság és az erdélyi magyarság is különös figyelmet szentel ennek az ünnepkörnek. Az ünnep recepciója – épp a problémás történelmi háttér miatt – más a székelyföldi román és magyar közösség szemszögéből nézve. Míg a helyi románság Románia területi kiterjedését és ekképpen jogos ünneplési lehetőséget lát e jeles napban, addig a magyarság inkább választja az elhatárolódást, az elszigetelődést és a passzivitást, vagy épp tiltakozásának ad hangot az ünnepet megelőző napokban. A magyarok hajlamosak ugyanakkor azt gondolni, hogy a románok jelentős része – vagy legalábbis egy bizonyos (nagyvárosi) értelmiségi elit – osztja a véleményét a nemzeti ünnep problematikus voltát illetően.

„[...] sok élvonalbeli román személyiségnek az a véleménye, hogy meg kéne ezt változtatni [a román nemzeti ünnepet]. Az az általános vélemény a normális intellektuális körökben, hogy egy olyan napot kell kiválasztani a nemzeti ünnepének, amely mindenkinek jelent valami pozitívot.” (Interjú P. B.-vel.)

Ez valóban igaz is néhány, a magyarok körében jól ismert és olvasott román közgondolkodóra, történészre (lásd Boia 2017), azonban a mélyinterjúkból látszik, hogy az átlag román polgár, ha egyáltalán érzékeli az ünnep problematikus voltát a magyarok számára, mégis elfogadja december elsejét nemzeti ünnepként.

„Ennél markánsabb [ünnepünk] nincs. Január 24-ét ünnepeljük, de az a kis egyesülés. Az is szóba került, hogy a király jövetelét ünnepeljük, de ezzel nem mindenki ért egyet, december 1. pedig egy olyan ünnep, mely a királyt is érinti, a falusi és a városi lakosságot is, tehát mindenkit anélkül, hogy egyenlőtlenséget teremtene az emberek között.”⁸² (Interjú N. C.-vel.)

Meg is ünnepli azt mindenki a maga módján: ki a térre vonulva, ki a kulturális műsorokon való részvétellel, ki pedig otthon a televízió előtt. A sepsiszentgyörgyi román civil szervezetek kulturális rendezvények egész sorát építik fel a december elsejei ünnepségek köré, mint például a Sepsiszentgyörgyön november vége és december eleje (általában november 26. vagy 27. és december 5. vagy 6.) között meg-

82 Altceva mai marcant nu avem. 24 ianuarie se sărbătorește, dar este mica unire. S-a mai discutat să se sărbătorească venirea regelui, dar nu toată lumea este de acord, și atunci 1 decembrie este o chestiune care privește și pe rege, și pe cel de la țară și de la oraș, deci pe toată lumea, fără să creeze discrepante între oameni.

rendezett Nicolae Colan- vagy a kovásznai Vajnafalván november végén, december elején megrendezett Justinian Teculescu-napokat. Ezek a rendezvények egyházi és kulturális programokat ötvöznek, konferenciáik, kiállításai, előadásai témája nemcsak a nagy egyesülésre, hanem a Kovászna és Hargita megyei románok történelmére, jelenlegi demográfiai és gazdasági helyzetükre, valamint interetnikus – elsősorban a helyi magyarságra vonatkozó – témákra is kiterjednek. (*Buletinul Li-gii Cultural – Creștine „Andrei Șaguna”*, nr. VI/2009. 175–212.)

A vizsgált huszonöt év során kettőszáztíz cikk jelent meg az ünnepkörrel kapcsolatosan, míg az időszakot megelőző közel kilencven évben csupán harminchét írás született december elsejéről. Már a számbeli adatokból is látható, hogy a központi hatalom döntése miként befolyásolhat, ruházhat fel jelentőséggel, misztifikálhat, vagy épp – amint azt május 9–10-e példája is mutatja – jelentékteleníthet el egy ünnepet és annak jelentéstartalmát.

1991-ben egyetlen cikk jelent meg *Mit ír a Cațavencu? Erdély – erdélyi föld!!! Revizionista forogatókönyv* címmel, melyben Domokos Pál Péter fordításában Katz Lajos Alexandru írását közli az újság. Az írás erősen nacionalista, sovinszta és revizionista hangnemben a Nagy Erdély megalakításának létjogosultságát, s ezzel kapcsolatos elképzeléseit írja le. (*Háromszék*, 1991. december 3.)

1992-ben összesen négy elsőoldalas cikk jelent meg december elsejével kapcsolatosan. A *Gyulafehérvári határozatok* című írás röviden taglalja az 1918. december 1-jei történéseket, majd szó szerint közli a Gyulafehérvári Határozat kilenc pontját, s egy fényképet is a nemzetgyűlésről. (*Háromszék*, 1992. november 30.) Az *Ünnepi csizmánkon nem vásik a patkó* című keretes írás Sylvester Lajos tollából származik, és a be nem tartott gyulafehérvári ígéretekről szól válaszként arra az elvárásra, hogy a magyarok vegyenek részt a nemzeti ünnepen. (*Háromszék*, 1992. november 30.) Benkő Levente, a *Románia nemzeti ünnepén fütty és tolerancia* című cikkében pedig a prefektúra és a megyei tanács közös szervezésében megrendezett ünnepi műsor kettősségét taglalja. A kétnyelvű meghívók, a viszonylag mérsékelt beszédek és a gyulafehérvári pontokat magyarul felolvasó színművész kifütyülése közti ellentétet, a feszült légkört mutatja be írásában. (*Háromszék*, 1992. november 30.) Domokos Pál Péter pedig a sepsiszentgyörgyi koszorúzások kapcsán az érdeklődés hiányára világít rá. Bár a Mihai Viteazul téren megjelenik 80–100 iskolás, katona, pártok és civil szervezetek képviselői, hiányolja a „20–30 ezernyi sepsiszentgyörgyi román nemzetiségű lakosságot”. (*Háromszék*, 1992. december 3.)

1993-ban a 75. évforduló alkalmából összesen tizenegy írás foglalkozik december elsejével, ebből hét az első oldalon jelenik meg. Egy keretes, vastagon szedett betűkkel írt rövid tudósítás arról tájékoztat, hogy Markó Béla szenátor felszólalt a parlament két házának együttes megemlékező ülésén, és emlékeztette a jelenlévőket a gyulafehérvári határozatokban megfogalmazott kisebbségeknek ígért jogegyenlőség aktualitására. (*Háromszék*, 1993. december 1.) Ugyancsak a parlamenti üléssel foglalkozik a *Mondjátok meg az igazat* című rövid írás, ami tudósít Nicolae Cerveni, liberális képviselő kijelentéséről, miszerint a román népnek „az igaz történelemmel kell végre szembesülnie.” (*Háromszék*, 1993. december 1.) Ugyancsak

a gyulafehérvári határozatokkal, s kifejezetten annak az első pontjával foglalkozik *Az első világháború vége* című cikk is, amelyhez egy fényképet is közöl a szerző *Iuliu Hossu püspök felolvassa az 1918. december 1-i gyulafehérvári román nemzeti gyűlés határozatát Erdély és Románia egyesüléséről* címmel. (*Háromszék*, 1993. december 1.) Ferencz Csaba *Akik nem tudnak ünnepelni* című keretes írásában a többség nemzeti mítoszának folyamatos újratereztését, és az önkritikától mentes történelemszemléletét állítja szembe az ünnepelni kényszerített kisebbséggel és hívja fel a figyelmet az etnikai konfliktuspotenciálra. (*Háromszék*, 1993. december 1.) A *Parázspan szült béke* című cikknek a trianoni békeszerződés a témája, Simó Erzsébet tollából, akinek miután taglalja a békeszerződés következtében létrejött népesedési arányokat, végkövetkeztetése, hogy „Trianont nemzeti tragédiának tartjuk.” (*Háromszék*, 1993. december 1.)

Az eddig elemzett cikkek mindegyikében érezhető az a mérhetetlen feszültség, mely az 1918 óta eltelt időszakban felgyülemlett és rétegződött a többség és a kisebbség között. S amelyben a rendszerváltás nem hogy megoldást hozott volna, hanem mondhatni provokatív módon egy olyan etnikai feszültségekkel terhelt, problémás jeles napot választott román nemzeti ünnepnek, amelyet az ország lakosságának közel tíz százaléka nemcsak, hogy nem tud magáénak vallani, hanem kifejezetten „ellenünnepnek” tart. Egyik interjúalany így nyilatkozik a témáról:

„December elseje az erdélyi románság nevében hozott határozat, amit akkor egyszerűen felolvastak, de ha az jogforrás abból a szempontból, hogy Romániához csatoljuk az egyik pontja alapján Erdélyt, akkor az abban előírt pontokat elfogadva december elseje lehetne közös ünnep. Mert azt írja, hogy anyanyelvű adminisztráció, minden szinten arányos képviselő, nyelvhasználat stb. tehát, ha ezeket a pontokat teljesítik, akkor a december elseje alapján lehetne össznemzeti ünnep. De amíg a Maros-megyei prefektúrának adnak igazat azért, mert nem használ magyar honlapot és a Legfelsőbb Törvényszék értékeli, addig hogy lehessen elvárni, hogy ünnepeljünk. A magyaroknak nem ünnep. Ha ez nem ünnep, akkor azt jelenti, hogy nem szabadna, hogy december elseje – ha ők nem akarják jogforrásként használni – nemzeti ünnep legyen. Nemzeti ünnep volna, ha olyan közös mozgalmat, történelmi eseményeket keresnének, amelyek összekötik.” (Interjú K. Gy.-val.)

Hazai címmel rövid tudósítások olvashatók arról, hogy százezer résztvevőt várnak Gyulafehérvárra az ünnep alkalmából, és arról is, hogy Bukarestben jól lezajlottak az ünnepi események, valamint I. Mihály király üzenetét is közli az újság, amelyben a bukaresti rádiót arról tudósítja, hogy a jelenlegi politikai hatalom megakadályozta, hogy részt vegyen a gyulafehérvári ünnepeken. (*Háromszék*, 1993. december 1.) A *hatalom fél I. Mihálytól* című cikk is az utóbbi témát tárgyalja, és részletesen leírja, hogy a rendszerváltást követően hányszor és milyen indokkal akadályozták meg, hogy a király Romániába látogasson. (*Háromszék*, 1993. december 1.) Ugyancsak a második oldalon, keretes vastagon szedett betűkkel írt cikk

tudósít arról, hogy Kolozsváron felavatták Avram Iancu szobrát. Az ünnepen részt vett a kormánypárt, a hadsereg, a belügyminisztérium és a hírszerző szolgálat. A cikkből azt is megtudhatja az olvasó, hogy kiknek az anyagi támogatásával született meg a közel egymilliárd lej értékű szobor. (*Háromszék*, 1993. december 1.) *Románia nemzeti ünnepén Gyulafehérváron százezer helyett csak tízezer* címmel arról tudósít a *Háromszék*, hogy a beharangozottakkal ellentétben Gyulafehérváron kisebb volt az ünnep iránti érdeklődés, mint ahogy azt a szervezők várták. (*Háromszék*, 1993. december 2.) Egy második oldalon megjelent rövid cikk pedig arról közöl részleteket, hogy a gyulafehérvári népgyűléssel egyidőben a Demokratikus Konvenció Bukarestben közel harmincezres tömeggel együtt ünnepelt. Az ünnepségen többek közt részt vettek Andrei Pippidi, Corneliu Coposu, Sergiu Cunescu, Markó Béla, Ana Blandiana és Emil Constantinescu. A király részvételének hiányával több beszéd is foglalkozott, és úgy értékelték, hogy „a hatalom nem akarja elismerni az ország igazi történelmét.” (*Háromszék*, 1993. december 2.) Az ünnepségen Markó Béla is részt vett, aki megállapította, hogy az ellenzékhez való közeledés a kisebbségi jogok elérésének egyik kulcsa. (*Háromszék*, 1993. december 2.)

1994-ben összesen hét cikk foglalkozik december elsejével. *1918. december 1.* címmel rövid tudósítás olvasható a megyeszékhelyi szakszervezetek művelődési házában megszervezett ünnepségről és kulturális műsorról, amelyen román és magyar együttesek egyaránt felléptek. A cikk írója, Domokos egy fényképet is közöl a jelenlévőkről. (*Háromszék*, 1994. november 30.) A második oldalon egy rövid kétsoros hír a parlament két házában megrendezésre kerülő együttes ünnepi ülésről ad hírt. (*Háromszék*, 1994. november 30.) A december elsején megjelent elsőoldali cikk *A gyulafehérvári egyesülés* címmel tényeket közöl az egyesülésről, a hadsereg szerepéről, az események magyar és szász recepciójáról, és a határozat néhány pontját is közzéteszi, valamint az előző évből már ismert fényképet Iuliu Hosu püspökről. (*Háromszék*, 1994. december 1.) *A nemzet ünnepe* szintén elsőoldali cikk Sylvester Lajos tollából a parlamenti ünnepi ülésen elhangzottakra reagálva sajnálattal állapítja meg, hogy számos politikus csak a két világháború közötti prosperitásról tud beszélni, a történelmi visszatekintések még mindig a dákoromán kontinuitás elméletének tükrében történnek és nemcsak az ellenzék, hanem a magyarságot is folyamatos támadás éri. (*Háromszék*, 1994. december 1.) Demeter Béla Pál írása *Emlékezés egy régi december elsejére* egy családi történetet elevenít fel 1920. december 1-jéről, amikor az iskola egyik tanárát azért érte rendőri atrocitás, mert a Mikó Kollégiumra nem volt kitézve a román trikolor. (*Háromszék*, 1994. december 1.)

1995-ben is hét cikk látott napvilágot december elsejével kapcsolatosan. *A román nemzeti ünnep. Hatálytalan határozat?* címmel Tőkés József egyoldali írását közli, amelyben a nyugalmazott jogász az erdélyi nemzetek, nemzetrészek nyelvhasználati jogainak történetét tekinti át, s arra a megállapításra jut, hogy azáltal, hogy Románia december elsejét választotta nemzeti ünnepéül, s külön nyilatkozatban hangsúlyozta a gyulafehérvári határozat pontjait, tulajdonképpen kötelezte magát a benne foglaltak figyelembe vételére. (*Háromszék*, 1995. december 1.)

Szintén az első oldalon keretes írásban közli az újság a határozat III. szakaszának 1. pontját, amely az együttlakó nemzetiségek jogait lenne hivatott biztosítani. (*Háromszék*, 1995. december 1.)

A *Decemberi emlék* Csernátoni tollából az 1944. december elsején tartott kolozsvári és marosvásárhelyi népszámlálási eredményekről emlékezik meg, valamint a szintén 1944-es Nemzetiségi Statútum tartalmát tárgyalja. (*Háromszék*, 1995. december 1.) Sylvester Lajos elsőoldali írása *December 1.* címmel azt taglalja, hogy mit jelent az erdélyi magyarságnak december elseje, és miért nem ünnep számára ez a nap. (*Háromszék*, 1995. december 1.) Ugyanezt a témát járja körül a *Mikor ünnep az ünnep?* című rövid írás is, mely (Fekete) tollából származik. (*Háromszék*, 1995. december 1.) A második oldalon megjelent rövid tudósítás a parlament két házának együttes ünnepi üléséről ad hírt. (*Háromszék*, 1995. december 1.)

A fentiekből is érzékelhető, hogy a 90-es években megjelent cikkek lényegében felhívják a köztudat figyelmét a be nem tartott ígéretekre, s megállapítható az is, hogy a magyar közösséget sokként érintette december elseje nemzeti ünnepé nyilvánítása, éppen ezért ez a nap történelmileg és interetnikus szempontból is túlterhelt, s mindez alapjaiban befolyásolja fogadtatását a magyar közösségen.

1996-ban három cikk foglalkozik az ünneppel: november 30-án egy ötsoros rövid tudósítás olvasható a parlament együttes üléséről, amely alatt Emil Constantinescu első hivatalos elnöki sajtótájékoztatójáról történik tudósítás, amelyben hadat üzen a korrupciónak. (*Háromszék*, 1996. november 30.) A következő, december másodikán megjelent cikk is Emil Constantinescu ünnepi beszédéről tájékoztat, fő mondanivalója a törvények tiszteletben tartása és az ország euroatlanti integrációjának előmozdítása. (*Háromszék*, 1996. december 2.) A következő cikk pedig arról tudósít, hogy 1990 óta először vesznek részt az RMDSZ vezetői a gyulafehérvári ünnepségen, valamint azt is hozzáteszi, hogy az új elnök ünnepi beszédében tartózkodott mindenféle sovíniszta, magyarokat bántó kijelentéstől. (*Háromszék*, 1996. december 2.)

Az 1996-os cikkek mennyisége és tartalma is egyfajta várakozással teli időszakra utal. Emil Constantinescu választási győzelme következtében egy csapásra eltűntek az eddig rendszeresen megjelenő követelések, a trauma helyét a visszafogott bizakodás vette át a kisebbségi magyar regionális újságokban. Ez a tény is tükrözi tehát, hogy mennyire összefügg a nemzeti ünnep recepciója az adott belpolitikai helyzettel.

1997-ben négy cikk foglalkozik december elsejével. Az egyetlen elsőoldali (Szerkes) tollából a megyeszékhelyi, Mihai Viteazul-szoborcsoportnál zajló ünnepségről, a koszorúzásról és az azt megelőző nap hivatalos ünnepségről tudósít. A híradás nyugodt és objektív hangnemű. (*Háromszék*, 1997. december 2.) Hasonlóan bizakodó a gyulafehérvári megemlékezésről szóló tudósítás is, amelyen Emil Constantinescu államfő mondott beszédet, s az ünnepség során „megfigyelők szerint a korábbiánál kevesebb retorika, a múlt kritikusabb szemlélete volt jellemző”. (*Háromszék*, 1997. december 2.) Magyarország és Románia közötti szomszédsági viszony javulására utal az a tény is, hogy a Magyar Köztársaság elnöke táviratot intézett a román

államfőhöz a nemzeti ünnep alkalmából. Egy tizenegy soros rövidhír pedig arról számol be, hogy a román állami televízió műsorában történészek mutattak rá arra, hogy szerencsésebb lett volna május 10-re időzíteni a román nemzeti ünnepet, mint csak az Erdélyt kiemelő decemberi napra. (*Háromszék*, 1997. december 2.)

1998-ban szintén négy cikk foglalkozik a nemzeti ünneppel, ebből kettő elsőoldalas, egy pedig a harmadik oldalon jelenik meg. Szekeres Attila írása *Gyulafehérvár időszerűsége* címmel ismételten felhívja a figyelmet a század eleji ígéretek betartásának időszerűségére. (*Háromszék*, 1998. december 2.) A *Románia nemzeti ünnepe* című írás a sepsiszentgyörgyi Mihai Viteazul téri ünnepekről, a katonai esküről és a kulturális műsorról számol be, amelyen közel kétezren voltak. (*Háromszék*, 1998. december 2.) A *Fagyos ünnep* című cikk a parlamenti ülésen elhangzott beszédek elemzi, az ellenzékiek hevesen támadták a kormányt és az RMDSZ-t, s felszólították az előbbi, hogy „foglaljon állást a Romániai Magyar Demokrata Szövetség szeparatista törekvései ellen”. A cikk írója arról is tudósít, hogy az ünnep csupán a nagyobb városokban vonzott közönséget, máshol inkább csak a nyitva tartó vendéglők és üzletek forgalmát növelte. (*Háromszék*, 1998. december 2.) A *Hírsalátában* további két rövid tudósítás számol be egy előléptetési botrányról, valamint arról, hogy az ortodox egyház rossz néven vette, hogy az államfő gyulafehérvári útja során katolikus misén vett részt. (*Háromszék*, 1998. december 2.)

1999-ben hat cikk jelent meg december elseje alkalmából, ebből négy elsőoldalas. A *Fáklyásmenet december elsején* című cikk írója arról számol be, hogy a Kovászna megyei prefektúra az addigiaknál jóval szélesebb körű, nagyszabású mediatisztált ünnepséget tervez. Az ünnepi tudományos, kulturális és hivatalos programok három napon keresztül tartanak a megyeszékhelyen, ezek záróakkordjaként december elsején este a szervezők egy, a város központján áthaladó fáklyásmenetet terveznek. (*Háromszék* 1999. november 30.) Bogdán László *Sivatag* című elsőoldalas cikkében az ünnep előestjén az ország rossz gazdasági állapotáról, az egyre fokozódó belpolitikai viszályokról számol be. (*Háromszék* 1999. november 30.) Sylvester Lajos *Decemberi ködgubában* című cikkében sincs már pozitív hangvétel. Akárcsak a 90-es évek elején, ismételten az Erdély-kérdés, a december elseje mint ünnep és a be nem váltott ígéretek mozgatják a magyar köztudatot. (*Háromszék* 1999. december 1.) Hasonló feszült hangulatot tükröz a parlament két házának együttes üléséről szóló tudósítás is, amely arról tájékoztat, hogy az ellenzéki pártok az ország föderalizálásától, a román nemzetállam megcsonkításától tartanak. Az RMDSZ-es képviselők pedig a gyulafehérvári nyilatkozatban foglaltak betartását sürgették. (*Háromszék* 1999. december 1.) Egy további elsőoldalas cikk pedig arról számol be, hogy Emil Constantinescut kifütyülték az ellenzékiek a gyulafehérvári ünnepi ülésen. (*Háromszék* 1999. december 2.) A *Koraesti fáklyásmenet* című cikk pedig a megyeszékhelyi újfajta ünnepi mozzanatról, a fáklyás felvonulásról számol be, ennek hangulatából sokat elvett a nagy köd, sikertelenségét bizonyítja, hogy a rákövetkező évek ünnepi szokásvilágában ez a rituálé már nem található meg. A felvonulásról fényképet is közöl az újság, háttérben a Mihai Viteazul-szoborcsoport, mely előtt a kora estébe világító fáklyák láthatók. (*Háromszék* 1999. december 2.)

2000-ben csupán egy harmadik oldalas cikk jelent meg *Terített asztal a prefektúrán. Háromnapos ünnep* címmel. A tudósítás az előző évhez hasonló nagyszabású megyeszékhelyi rendezvénysorozatról ad hírt, melyet a prefektúra és a megyei tanács szervezett, és szimpóziumra, kulturális műsorokra, állófogadásra, a Mihai Viteazul téri hivatalos megemlékezésre hívja fel az olvasók figyelmét, valamint az ünnepség záróakkordjaként megrendezésre kerülő *Nagy Egyesülés báljára*. (*Háromszék*, 2000. november 30.)

2001-ben összesen kilenc cikk foglalkozik a december elsejei ünnepkörrel, ebből négy elsőoldali írás. Sylvester Lajos írásában párhuzamot von augusztus 23. és december 1. között, mely hasonlatnak tükröznie kellene a románság számára is, hogy mit jelent a magyaroknak a december elsejei kényszerünnep. Sylvester továbbá ismételtelen számon kéri a gyulafehérvári ígéreteket. (*Háromszék*, 2001. november 30.) Egy következő cikk pedig *A mi december elsejünk* címmel arról számol be, hogy Csíkszereda előljárói felszólították a magyarokat, hogy maradjanak távol a „Hargita megye központjába költöztetett központi nemzeti ünnepségtől”. (*Háromszék*, 2001. november 30.) A lakossághoz intézett felszólítás teljes szövege olvasható a *Háromszék* hasábjain, ebben az egymás iránti tiszteletre szólítja fel a román kormányt, és arra kéri, hogy a 84%-ban magyarok lakta városban továbbra se legyen helye a diadalittas, hangos ünneplésnek, mert a magyarok számára „sohasem volt öröm ez az ünnep”. Különösen nem az – tájékoztat a cikk – a feszültségektől sem mentes időszakban, amikor a státustörvény, a Har–Kov-jelentés vagy az ortodox egyház székelőföldi terjeszkedése van napirenden. (*Háromszék*, 2001. november 30.; Csáky 2004) A felhívásra adott román reakciókra válaszol Simó Erzsébet *Kinek az ünnepe* című elsőoldali írásában. (*Háromszék*, 2001. december 1.)

Egy következő cikk pedig arról tájékoztat, hogy a csíkszeredai RMDSZ vezetősége elhatárolódik a felhívástól, és inkább fektetné a román–magyar viszonyt a francia–német megbékélés alapjaira. (*Háromszék*, 2001. december 1.) Iliescu államfő pedig egyenesen „eltévelyedett elméjű embereknek” nevezi a felhívás megfogalmazóit, és örömét fejezi ki, hogy az RMDSZ elhatárolódott az ügytől, ugyanakkor a felhívás első számú gazdáját, Sógor Csaba szenátort a „Tőkés László püspök gyámködása alatt álló radikális RMDSZ-szárny tagjaként” említi. (*Háromszék*, 2001. december 1.) Az újság arról is beszámol, hogy Tőkés provokációtól tart Csíkszeredában. (*Háromszék*, 2001. december 1.) Ugyancsak ezen téma apropóján Sylvester Lajos *A provokáció tornádói* című elsőoldali írásában számvetést készít az elmúlt néhány év politikai tornádóiról, a státustörvény körüli vitától egészen a *Hagymakupolás honfoglalás* című dokumentum és a Har–Kov-jelentés körül kialakult feszültségekig. (*Háromszék*, 2001. december 3.) Egy következő cikk a csíkszeredai ünnepségek békés lezajlásáról tudósít, amelyen RMDSZ-es politikusok is részt vettek. Az ünnepség végén felavatták a görögkeleti egyház által megvásárolt ingatlant, amelyben kulturális központot avattak, s amelynek megvásárlásához a kormány nyújtott jelentős anyagi segítséget. (*Háromszék*, 2001. december 3.) Benkő Levente *Parlamentari jelentés kontra nemzeti ünnep* című cikkében a második Har–Kov-jelentés kritikáját írja meg. (*Háromszék*, 2001. december 4.) A *Székelly Hírmondóban*

megjelent cikkben Gazda Zoltán is a csíkszeredai felhívás körül kialakult vita alapján fogalmazza meg, voltaképp miért nem ünnep december elseje az erdélyi magyarságnak. (*Székely Hírmondó*, 2001. december 14–20.)

2002-ben összesen két cikk jelent meg, mindkettő témája Adrian Năstase budapesti látogatása, ami éppen december elsejére esett. *Năstase, a kedvezménytörvény és december 1.* című írás arról tudósít, hogy a látogatás fő célja nem a kedvezménytörvény körüli viták tisztázása, hanem a „stratégiai partnerségről” készült dokumentum aláírása, és a Gozsdu-alapítvány ügye volt. Ahogy Magyarai megjegyzi: „Năstase budapesti látogatása – a magyar fél szempontjából – sem kudarcnak, sem győzelemnek nem mondható, de egyértelműen diplomáciai siker Románia számára.” A következő cikkből megtudhatja az olvasó, hogy Năstase budapesti útját megelőzően Kolozsváron ünnepelt, valamint hogy a magyar miniszterelnök és a magyar ellenzék képviselői részt vesznek a budapesti román nagykövetségen megrendezett december elsejei ünnepségen. Ezt a tényt Năstase a következőképpen értékeli: a magyar politikum ezzel a gesztussal azt szemlélteti, hogy „túllépnek azon a múlton, amely Románia számára az 1918-ban történt újraegyesülés örömét, de Magyarország számára mást jelenthet.” (*Háromszék*, 2002. december 2.)

2003-ban öt írás foglalkozik december elsejével. Sylvester Lajos *Gyulafehérvár* című cikkében azt taglalja, hogy maga a város milyen jelentéstartalmakat hordoz a magyar köztudatban, illetve felelegeti Năstase és Medgyessy 2002-es budapesti koccintását a nemzeti ünnep alkalmából. (*Háromszék*, 2003. november 29.) Szintén Sylvestertől származik a *Gyulafehérvár, 1918. december 1.* című cikk, amelyben a gyulafehérvári határozat eltérő magyar–román értelmezésére hívja fel az olvasó figyelmét. (*Háromszék*, 2003. november 29.) A *rendelet, nyilatkozat, határozat* című cikk szó szerint közli I. Ferdinánd 1918. december 24-ei rendeletét, a Szász Közpon-ti Tanács és az Erdélyi Szász Nemzeti Tanács 1919. január 8-ai határozatát, az erdélyi zsidók 1919. március 18-ai nyilatkozatát és a bánági svábok 1919. augusztus 10-ei határozatát, amelyekben a Gyulafehérvári Nemzetgyűlés határozatai alapján elrendelik a törvényrendelet végrehajtását, illetve üdvözlik a határozatokat. (*Háromszék*, 2003. november 29.)

Két további cikk a gyulafehérvári ünnepségekről tudósít, melyen a BBC-rádió becslése alapján 2 500 fő vett részt, és arról is beszámol a cikk írója, hogy különleges biztonsági intézkedések övezték a rendezvényt és Iliescu államfő beszédét. (*Háromszék*, 2003. december 2.) A következő cikk arról tudósít, hogy nemzetellenes feliratok – *Le Romániával, éljen az autonómia* – jelentek meg a gyulafehérvári Egyesülés Múzeumának és a Nemzetegyesítés Katedrálisának falán. (*Háromszék*, 2003. december 3.)

2004-ben egyetlen cikk számol be a gyulafehérvári december elsejei ünnepségről, mely főleg a politikai kampánytól és a választási jelszavaktól volt hangos. (*Háromszék*, 2004. december 2.)

2005-ben négy cikk számol be a december elsejei ünnepségekről, kettő a *Háromszék*ben, kettő pedig a *Székely Hírmondó*ban jelent meg. A *Háromszék* első oldalán közöl egy fényképet a sepsiszentgyörgyi Mihai Viteazul téren zajló ünnepségekről.

(*Háromszék*, 2005. november 30.) Magyar Lajos cikke *Gyulafehérvártól–Gyulafehérvárig* címmel pedig az elmúlt 87 év gyulafehérvári tapasztalatait összegzi. (*Háromszék*, 2005. november 30.) A *Székely Hírmondó*ban Károlyi L. Mihály azt taglalja, hogy miért nem ünnep a magyarok számára december elseje, és javasolja, inkább december 22-ét tegyék meg nemzeti ünneppé, amit magyarok és románok is egyaránt ünnepelni tudnának. (*Székely Hírmondó*, 2005. december 1.) A következő cikk dr. Ádám Sándor *Trianon jogszerűsége* című művéből közöl részletet, mintegy ráerősítve az előző cikk tartalmára. (*Székely Hírmondó*, 2005. december 1.)

2006-ban Simó Erzsébet elsőoldalas *A multikulturális nem magyar* című írásában a magyar politikai-gazdasági elit és a civil társadalom hiányára hívja fel a figyelmet. Majd a kolozsvári Babeş–Bolyai Egyetemen kitört táblabotrány kapcsán az RMDSZ kiállásának hiányát, a magyar nyelvű egyetemmel és az autonómiával kapcsolatos üres ígérgetéseit rója fel. (*Háromszék*, 2006. november 30.) Az *Állami ünnep Sepsiszentgyörgyön* című rövid tudósítás a másnap megrendezésre kerülő megyeszékhelyi ünnepek helyszínéről és programjáról tudósít. (*Háromszék*, 2006. november 30.) Két nappal később egy rövidhírben olvashatjuk, hogy a sepsiszentgyörgyi ünnepek az RMDSZ fő megyei tisztségviselőinek jelenlétében zajlottak. Az RMDSZ előljáróiról az újság fényképet is közöl. (*Háromszék*, 2006. december 2.) Az *Ünnepi intolerancia* című cikk a parlamenti ülésen felszólaló Becsek-Garda Dezső beszédéről számol be, amelyben a képviselő határozottan számon kérte a gyulafehérvári nyilatkozat ígéreteit, a nyelvhasználati jogokat, és kitért az egyetem többnyelvű felirataira. Beszédét bekiabálások szakították félbe. (*Háromszék*, 2006. december 2.)

2007-ben Farkas Réka tudósít *Piros-sárga-kék ünnep* címmel a megyeszékhelyi központi ünnepekről, amely mind szimbolikájában, mind pedig az elhangzott beszédekben túlhevült nacionalizmusról tanúskodott. (Anderson 1983; Brubaker –Feischmidt–Fox–Grancea 2010: 31–64; Eriksen 2008; Gellner 1978: 133–149; Gellner 1983; Kántor 2004 és 2005: 10–20; Kapfere 1989: 161–199; Smith 1986).

Az üzenetek elsősorban nem az ünnepről, hanem a magyar–román viszonyról, a magyarok autonómiatörekvéseiről, a „román Koszovórol” szóltak, s üzeneteikben jól tükrözik az évek óta egyre fokozódó december elsejei interetnikus feszültséget. (*Háromszék*, 2007. december 3.; Bognár 2007.)

2008-ban a *Háromszék* hasábjain Kádár Gyula a románság erdélyi történelmének felvázolásával arra ad választ, hogy miért nehéz manapság Romániában az önrendelkezés és a közösségi jogok kivívása. (*Háromszék*, 2008. november 29.) Ugyancsak Kádár Gyula tollából származik a *Székely Hírmondó* hasábjain megjelent cikk is *December 1-jén közösen ünneplünk?* címmel. Az írás 1918. előzményeit és következményeit taglalja, majd arra a következtetésre jut, hogy csak akkor lesz lehetséges a közös ünneplés, ha az erdélyi magyarság egyenlő jogokat élvez a többséggel. (*Székely Hírmondó*, 2008. november 25.)

2009-ben tizenegy cikk tárgyalja a december elsejei ünnepi eseményeket, ebből hat elsőoldalas. A *Háromszék* hasábjain megjelenik a gyulafehérvári kiáltvány ki-

vonata (*Háromszék*, 2009. november 29.), valamint egy elsőoldali hír arról, hogy Baróton december elseje alkalmából a Székely Hadosztály hősei előtt tisztelegtek, mivel 1918-ban éppen ezen a napon alakult meg a Székely Hadosztály, s erre az eseményre emlékeztek Erdővidék előljárói.

A megnövekedett cikkek száma azonban elsősorban a megyeszékhelyi ünnepségen lezajló különös eseménynek köszönhető, amellyel a további cikkek foglalkoznak. Az ünnepség napjára ugyanis egy 150–200 főt számláló csoport, az *Új Jobboldal* (Noua Dreaptă) tagjai érkeztek az ország más megyéiből buszokkal és személygépkocsikkal Sepsiszentgyögyre, hogy együtt ünnepeljenek az itt élő románokkal. *Szélsőjobb-provokáció Sepsiszentgyörgyön* címmel több fényképet is közöl az újság az Új Jobboldal felvonulásáról, egy egyoldali cikkben részletesen taglalja a felvonuló csoport kifejezetten nacionalista szimbólumokkal és sovíniszta skandalásokkal tarkított, erősen provokatív jellegű felvonulását Sepsiszentgyörgy főutcáin. A cikk írója arról is beszámol, hogy a város lakói bölcsen kitértek a csoport elől, s pusztán a Hatvannégy Vármegye Ifjúsági Mozgalom ötvenfős csoportja „vette fel a kesztyűt”, de a durva bekiabálásokon túl, a rendőri kordonnak is köszönhetően, nem került sor atrocitásra. A csoport tagjai előbb az ortodox templomban vettek részt az ünnepi szertartáson, majd kifejezetten hazafias dalok éneklése, valamint a „Székelyföld román föld, nemzeti egység kell, Hargita és Kovászna Románia része” frázisok skandalása közepette a Mihai Viteazul térre vonultak, ahol részt vettek a hivatalos ünnepségen, majd megkoszorúzták a szoborcsoportot, végül elhagyták a várost. A tudósítás arról is beszámol, hogy a helyben élő román közösség a szokásos ünnepi szertartás szerint, békésen ünnepelte december elsejét. (*Háromszék*, 2009. december 2.) Farcádi Botond *Román bőrfejük érkeztek* című cikke arról tájékoztat, hogy tulajdonképpen már az ünnepséget megelőző este megérkeztek az Új Jobboldal tagjai Ioan Lăcătușu⁸³ meghívására Sepsiszentgyögyre, de Antal Árpád polgármester rendőrök segítségével akadályozta meg az ittas és nacionalista frázisokat kiabáló bőrfejű fiatalokat, hogy megszálljanak az önkormányzat által támogatott Mihai Viteazul Kollégiumban. A csoport tagjai reggel visszatértek a városba, hogy részt vegyenek az ünnepségen. (*Háromszék*, 2009. december 2.) Farkas Réka *Szélsőségesek ünnepe* című cikke is az Új Jobboldal sepsiszentgyörgyi felvonulásával foglalkozik, a szervezet magyarokat megfélemlítő szándékára, a tolerancia hiányára és a szélsőséges eszmék romboló hatására világít rá. (*Háromszék*, 2009. december 2.)

A *Székely Hírmondó* december elsejei száma a Magyar Polgári Párt bukaresti látogatását tárgyalja. A párt képviselői a cikk szerint azzal a céllal mentek ezen a napon Bukarestbe, hogy számon kérjék az államfőn a gyulafehérvári nyilatkozatokat. (*Székely Hírmondó*, 2009. december 1.) A *Háromszék* is reagál erre az eseményre, és Simó Erzsébet kritikával illeti az MPP vezetőségét, amiért elfogadták Băsescu elnök meghívását, és még koccintottak is az államfővel a román nemzeti ünnep alkal-

83 Történész, a Hargita, Kovászna és Maros Megyei Románok Civil Fórumának volt elnöke, a kommunista időszakban jelentős szerepet játszott Kovászna megye elrománosítási folyamatában.

mából megrendezett fogadáson. A cikk írója a Medgyessy és Năstase 2002-es budapesti koccintására asszociál, melyet véleménye szerint az erdélyi magyarság azóta sem bocsátott meg. (*Háromszék*, 2009. december 3.)

A 2010. december elsejei ünnepekről összesen tíz cikk emlékezik meg a háromszéki regionális magyar sajtó hasábjain. Szekeres Attila *Százszor Székelyföld* című rövid, háromsoros írásában az Új Jobboldal 2009-es sepsiszentgyörgyi felvonulására emlékezik, s némi iróniával megjegyzi „Legalább százszor skandálták: Székelyföld román föld! Ezek szerint nemcsak számunkra tény Székelyföld léte, hanem ők is úgy érzik, ha nevét százszor is említették.” (*Háromszék*, 2010. december 1.) 2010-ben is borzolja a kedélyeket, hogy az Új Jobboldal ez alkalommal Marosvásárhelyen tervezett felvonulást, amelyre először kapott engedélyt, s habár a polgármesteri hivatal visszavonta azt, végül mégis sor került az eseményre. (*Székely Hírmondó*, 2010. december 1. és *Háromszék*, 2010. december 1.) A *December elseje Romániában* című cikk is tárgyalja a marosvásárhelyi felvonulás körülményeit, valamint arról is tudósít, hogy Bukarestben a Diadalívnél megrendezett ünnepeken kifütyülték Emil Boc miniszterelnököt, míg Kolozsváron a győri Wass Albert Zászlóalj Székely Szakasza által meghirdetett megemlékező felvonuláson senki sem jelent meg. (*Háromszék*, 2010. december 2.) A *Decemberi koccintások emléke* című cikk Tőkés László budapesti megemlékezéséről tudósít, aki a történelem három koccintásának (1918, 2002 és 2009) gyalázatáról beszélt. (*Székely Hírmondó*, 2010. december 2.) Az *Ünnep-e december 1-je?* című cikkben Kádár Gyula az elmúlt 90 évre visszatekintve december elsejét gyásznappal nevezi a magyarság számára, meglátása szerint ez mindaddig így is marad, amíg a magyarok másodrangú állampolgárai lesznek Romániának. (*Székely Hírmondó*, 2010. december 2.) A *Hőseink előtt tisztelgetek* című cikk a Székely Hadosztály emlékére Baróton állított emléktáblánál zajló ünnepegről tudósít, ezen részt vettek a Bardóc-Miklósvárszék Egyesület, a Székely Nemzeti Tanács és a Történelmi Vitézi Rend tagjai. (*Háromszék*, 2010. december 1.)

2011-ben öt cikk foglalkozik a december elsejei témakörrel, három ezek közül a Sepsiszentgyörgyön ismételt a helyi románsággal együtt vonuló, magyarelles és etnikai szempontból provokatív rigmusokat ordító Új Jobboldal felvonulásáról számol be, akik 2009-es első sepsiszentgyörgyi látogatásukhoz hasonlóan ebben az évben is erősen nacionalista szimbólumokkal és szövegekkel vonultak fel a város utcáin. A cikkekből megtudhatjuk, hogy Csíkszeredába készültek együtt ünnepelni a helyi románsággal, de mivel az ottani ünnepséget délutánra ütemezték, ezért engedély nélkül ugyan, de felvonultak Sepsiszentgyörgyön, a délelőtt folyamán. (*Háromszék*, 2011. december 2.) Sylvester Lajos december elsejei megemlékezésében arról elmélkedik, hogy mi ellensúlyozhatja a magyarok számára az ünnep igazságtalanságát, a felvonuló Új Jobboldal durva, sértő rigmusait, és arra a végkövetkeztetésre jut, hogy nyelvünkön, kultúránkon, kiépült egyházi és világi intézményrendszerünkön, családunkon túlmenően „az országhatárok átjárhatósága, a kultúra szabad áramlása, a kettős állampolgárság ténye, egy értünk felelősséget érző anyaország léte, és végkimenetelében autonómiatörekvéseink beérése.” (*Háromszék*, 2011. november 30.)

A *Háromszék* december 3-ai számában pedig részletes recenziót olvashatunk Kádár Gyula, sepsiszentgyörgyi történész legújabb könyvéről. A *Székely hazát akarunk* a székelyföldi autonómia kivívására buzdítja olvasóit, s részletesen tárgyalja az 1918 előtti és utáni román kisebbségpolitikai gyakorlatokat, és ezek hosszú távú következményeit a székelyföldi magyarság lélekszámára és autonómiaesélyeire vonatkozóan. (*Háromszék*, 2011. december 3.)

2012-ben is öt cikk foglalkozik a december elsejei ünnepkörrel és a körülötte kialakult feszültségekkel Székelyföldön. Három cikk a Nagy Egyesülés következményeit taglalja, mindhárom arra a végkövetkeztetésre jut, hogy nemcsak az erdélyi magyarság járt rosszul az 1918-as egyesítéssel, hanem gazdasági és kulturális hátrányok érték az erdélyi románságot is, a Regát visszahúzó ereje hamar megmutatkozott. (*Székely Hírmondó*, 2012. december 3. és *Háromszék*, 2012. november 30.) Kádár Gyula ezen túlmenően párhuzamot von a népességarányok és az egyes etnikumok követeléseinek jogossága között, kifejtve, hogy 1918-ban Erdélyben a románság aránya 53% volt, más nemzetiségeké pedig 47%, ennek ellenére a románság erőteljes nacionalista nemzetépítésbe kezdett. Manapság a székelység százalékaránya saját régiójában 76%, a románság mégis teljességgel elutasítja autonómia-törekvéseiket. (*Háromszék*, 2012. november 30.) A *Szélsőség paródiája* című cikkben szintén Kádár Gyula iróniával emlékezik meg a 2011-ben Székelyföld városaiban, köztük Sepsiszentgyörgyön is felvonuló új Jobboldal durva, magyarságot sértő megnyilvánulásaira, majd keserűen jegyzi meg, hogy a „magyargyűlölő nacionalisták masírozhatnak, mert senkit nem zavar (!) az idegengyűlölet, ami árad belőlük.” (*Háromszék*, 2012. november 30.) December 3-i számában a *Székely Hírmondó* arról tájékoztatja olvasóit, hogy a nemzeti ünnep alkalmából s azzal a céllal, hogy az ünneplő tömeget ne zavarja, a prefektus egy román zászlóval fedette el a tizenkét négyzetméteres SIC – Terra Siculorum Sepsiszentgyörgy főterén korábban az RMDSZ által felállított transzparenst. (*Székely Hírmondó*, 2012. december 3.)

2013-ban két cikk is foglalkozik a Sepsiszentgyörgyön újfent felvonuló Noua Dreaptă (Új Jobboldal) provokatív viselkedésével, s a Hatvannégy Vármegye Ifjúsági Mozgalom válaszreakcióival. A cikkek írói szerint mintegy 70–80 fő Új Jobboldali és 40 Vármegyes fiatal került komoly szópárbajba a felvonulás során. A két szélsőséges szervezet közti rendet kb. 300 csendőr és 200 civil rendőr felügyelte, akik a cikkek írói szerint elsősorban a vármegyéseket vették körbe és filmezték. A rendezvény végén kisebb dulakodásra is sor került köztük, ennek következtében két vármegyést elszállítottak és megbírságotlakt. A Mihai Viteazul-szobornál megrendezett ünnepségen mintegy 1500 résztvevő volt, a beszédek erősen nacionalista hangnemek voltak, és a felszólalók retorikájából nem hiányzott a kommunizmus alatt jól beidegződött felfogás sem a dákoromán kontinuitásról és a románok több ezer éves székelyföldi jelenlétéről sem. (*Háromszék*, 2013. december 2.) Szintén a *Háromszék*ben jelent meg az a cikk, amely a be nem tartott gyulafehérvári ígéreteket teszi szóvá, s amely megállapítja, hogy ezek az ígérek bizonyára a külföld félrevezetését szolgálták. (*Háromszék*, 2013. november 30.) A *Székely Hírmondó* az IRES kutatóintézet felmérésének eredményeit közli, ami szerint Románia lakosságának

a nemzeti ünnepre vonatkozó megítélése pozitív, „a válaszadók 87%-a szerint családja számára fontos a nemzeti ünnep, 77 százalék szerint megfelelő dátum december elseje, 11 százalék véli úgy, hogy január 24-én kellene ünnepelni, 6% szerint augusztus 23-án”. (*Székely Hírmondó*, 2013. december 2.) A felmérésből az is kiderül, hogy a lakosság háromnegyede tartaná helyénvalónak a Moldova Köztársasággal való egyesülést. (*Székely Hírmondó*, 2013. december 2.)

Látható tehát, hogy a nemzeti ünnep alkalmából teljesen más tényezők motiválják Románia román és magyar nemzetiségű lakosait. Míg a románok többsége meg van arról győződve, hogy december elseje a legfontosabb és legmarkánsabb román nemzeti ünnep, sőt további területi igényeiket is egyértelműen megfogalmazzák, s vezető elitjük nagyobbik része nem határolódik el ezen elvek szélsőséges megfogalmazásától sem, illetve szélsőséges csoportjaik kinyilatkoztatásaitól sem, addig a székelyföldi magyarság többnyire a gyulafehérvári be nem tartott ígéretekkel van elfoglalva, s tulajdonképpen tehetetlen az évről évre egyre agresszívabb módon felvonuló román szélsőséges provokációval szemben.

A román nemzeti ünnep kapcsán Székelyföldön évről évre egyre szaporodó etnikai feszültségek, provokációk és viták számának növekedése, az etnikai feszültség mesterséges kiélezése jól megfigyelhető a 2014-es események során is. Ebben az évben több párhuzamosan zajló történés is borzolja az etnikai kedélyeket és szít gyűlöletet a két etnikum helyi tagjai között, valamint tovább mérgezi a régió országos megítélését is. A nemzeti ünnep alkalmából már szokásosnak mondható Új Jobboldal provokatív, magyarokat sértő, magyarok ellen uszító és kifejezetten kisebbségellenes felvonulására 2014-ben is sor került a sepsiszentgyörgyi hivatalos december elsejei megemlékezés alkalmából. A felvonulás körülményeivel hét cikk is foglalkozik, ezekből megtudhatjuk, hogy Sepsiszentgyörgy önkormányzati képviselői, Rodica Pârvan SZDP-s⁸⁴ képviselő kivételével elhatárolódnak mindenféle szélsőséges megnyilvánulástól. (*Háromszék*, 2014. november 28. és *Székely Hírmondó*, 2014. november 28.)

Bár a szélsőséges szervezet internetes toborzása szerint húszezer résztvevővel kívánja megszállni a várost (*Háromszék*, 2014. november 22.), valójában csak mintegy hetven fő érkezett Sepsiszentgyörgyre. Szimbólumrendszerük, transzparensaik, öltözékük, viselkedésük és jelszavaik megegyeznek az előző években megszokottakkal (*Háromszék*, 2014. december 2.), vita tárgyát képezi azonban a „Ki a magyarokkal az országból” jelszó, mely több feljelentést is maga után vont. Egyrészt Mădălin Guruianu, a Nemzeti Liberális Párt sepsiszentgyörgyi elnöke tett feljelentést az Új Jobboldal és a később tárgyalandó kézdivásárhelyi zászlóbotrány miatt. (*Székely Hírmondó*, 2014. december 4.)

Másrészt Erdély András újságíró emelt panaszt a kormánybiztosi (prefektusi) hivatalnál, és videofelvétellel bizonyította, hogy az uszító jellegű szövegek valóban elhangzottak az Új Jobboldal felvonulása során, valamint kérte, hogy az alkotmány 30. cikkelyének passzusai, illetve a büntető törvénykönyv előírásai alapján vonják felelősségre az érintetteket és hozzák nyilvánosságra az ügyben kezdeményezett el-

84 Román Szociáldemokrata Párt, Partidului Social Democrat (PSD)

járását.⁸⁵ (*Háromszék*, 2014. december 4. és *Székely Hírmondó*, 2014. december 8.) A *Székely Hírmondó* december 9-i számában megjelenő állampolgári véleménynyilvánítások a magyar–román együttélés szempontjából rendkívül károsnak, provokatívnak és az etnikai konfliktuspotenciált növelő tényezőnek tartják a szélsőségek sepsiszentgyörgyi felvonulását. (*Székely Hírmondó*, 2014. december 9.)

Tíz újságcikk foglalkozik a 2014. november 29-én a Magyar Polgári Párt által szervezett sepsiszentgyörgyi nagygyűléssel, amelynek célja felhívni a románság, a politikum és az újonnan megválasztott államfő, Klaus Iohannis figyelmét a be nem tartott 1918-as gyulafehérvári ígéretre. A gyűlés aktualitását a közelgő december elsejei nemzeti ünnep adja, valamint az a tény, hogy az új államfő megválasztását a magyarság 80%-a támogatta. (*Székely Hírmondó*, 2014. november 26., november 27.) Több újságcikk is beszámol arról, hogy ebből az alkalomból összefogás születik a magyar jobboldal két pártja, az MPP és az EMNP között, azzal a nem titkolt céllal, hogy több embert tudjanak mozgósítani, mivel meglátásuk szerint a 2016-os választásokon csak összefogással lehet eredményeket elérni. (*Székely Hírmondó*, 2014. november 26.) A szervezők arra is felhívják a HVIM tagjainak figyelmét, hogy az Új Jobboldal sepsiszentgyörgyi ünneplése alkalmából ne vonuljanak utcára, mert az előző év tapasztalata alapján csak őket érheti hátrányos megkülönböztetés a karhatalmak részéről. (*Háromszék*, 2014. november 26.) Az RMDSZ a folyamatban lévő Székely Mikó Kollégium visszaállamosításának ügye miatt nem tartja időszerűnek a kezdeményezéshez való csatlakozást. (*Székely Hírmondó*, 2014. december 2.) A szervezők ötponos követeléslistát fogalmaznak meg, amelyben – a gyulafehérvári nyilatkozat tartalmával összhangban – kéri a székelyföldi régió elismerését, a Székelyföld autonómiájáról szóló népszavazás kiírását, új alkotmányt, a magyar nyelv, illetve a székely zászló hivatalos elismerését. Ezeket a követeléseket tartalmazza az a petíció is, amelyet Románia új elnökének és a kormánynak kívánnak eljuttatni a szervezők. (*Háromszék*, 2014. november 19.)

A helyi újságok a rendezvény kimeneteléről is beszámolnak, a *Székely Hírmondó* 2000 főre becsüli a résztvevők számát (*Székely Hírmondó*, 2014. december 2.), míg a *Háromszék* 1000 résztvevőről számol be. (*Háromszék*, 2014. december 2.) Beszédeikben a szónokok hangsúlyozzák, hogy a román társadalmat és politikumot kívánják békés és demokratikus eszközökkel figyelmeztetni 1918-as ígéreteikre, valamint arra, hogy az akkor kimondottak jogos alapot adhatnak autonómia követelésüknek. Mindezt John Kerry, az Amerikai Egyesült Államok külügyminisztere szavaival is alátámasztják, aki Románia nemzeti ünnepe alkalmából küldött köszöntőjében három értékre hívja fel a román kormány figyelmét. Ez a három érték a jogállamiság, a demokrácia és az itt élő nemzetek békés együttélésének fontossága. A dél-tiroli autonómia pozitív példájával illusztrálva hívják fel a szervezők Iohannis elnök figyelmét a romániai kisebbségi jogalkotásban fennálló hiányosságokra. (*Háromszék*, 2014. december 2. és *Székely Hírmondó*, 2014. december 2.)

85 A feljelentés szövege, a prefektus válasza és az ügyvel kapcsolatos más hivatalos dokumentumok a mellékletben találhatóak. Az eset tipikus példája annak, miként lehet egy ügy megoldását ellehetetleníteni.

Feloszlatnák az MPP-t címmel a *Háromszék* rövid tudósítást közöl arról, hogy a Konzervatív Párt Kovászna megyei elnöke, Dan Suciu az MPP törvényszéki úton történő feloszlását kéri az igazságügyi minisztériumtól, azzal az indokkal, hogy a párttörvény értelmében az a politikai szervezet, amely két egymást követő parlamenti választáson nem állított jelöltet, felosztható. (*Háromszék*, 2014. december 2.) Az MPP-nagygyűlésnek és a székelyföldi autonómiatörekvésnek egy további oszlopos ellenzője, a Kovászna, Hargita és Maros megyei Román Civil Fórum is kinyilatkoztatta a nemzeti ünnep alkalmából véleményét, miszerint „Románia maradéktalanul teljesíti a nemzetközi szerződésekben vállalt kötelességeit a kisebbségekkel kapcsolatban”, így véleményük szerint „az úgynevezett Székelyföldnek” sosem lesz etnikai alapú autonómiája. (*Háromszék*, 2014. december 2.)

A harmadik esemény, amiről összesen kilenc cikk tudósít, a kézdivásárhelyi december elsejei ünnepség kapcsán robbantott ki országra szóló médiabotrányt. Kézdivásárhely megjelenik ugyan az évtizedek során elemzett december elsejei ünnepségek helyszínei között mint a környékbeli románság rendszeres emlékezőhelye, azonban a városban történt események általában a megszokott mederben zajlottak, és az itteni ünnepség jelentőségét többnyire elhomályosították a sepsiszentgyörgyi sokkal nagyobb méretű és jobban mediatisztált december elsejei ünnepségek. Néhány tudósítást olvashattunk e jeles nap alkalmából Kézdivásárhelyről 2009 óta, ahol ezen a napon a helyi Hatvannégy Vármegye Ifjúsági Mozgalom tagjai rendszerint megemlékeztek a Székely Hadosztály megalakulásáról és honvédő harcáról, mely 1918–1919-ben, a román hadsereg betörésekor egyetlen Erdélyt védő katonai alakulatként teljesített szolgálatot. (*Székely Hírmondó*, 2014. december 3.) Talán ez az esemény is hozzájárult ahhoz, hogy a román karhatalmi szervek figyelme Kézdivásárhely felé fordult. 2014-ben is két cikk tudósít arról a *Székely Hírmondó* hasábjain, hogy a megemlékezést a karhatalom képviselői lefilmezték, a résztvevőkről fényképeket készítettek. *December elseje, a megfigyelés napja* című cikk is szóvá teszi a kommunizusból ismert szekus módszerekkel történő megfigyelést és azt a kettős mércét, amelynek alapján a román biztonsági szervek a HVIM rendezvényét ilyen kiemelt figyelemmel kísérik, miközben a Sepsiszentgyörgyön rendszeresen felvonuló Noua Dreaptă (Új Jobboldal) felvonulásaihoz csak asszisztálnak. (*Székely Hírmondó*, 2014. december 3.)

A fent említett médiabotrány kirobbanásának okát 2014-ben az adta, hogy a Kézdivásárhely központjába érkező 400–500 fős békés román ünneplő közösséget a főter néhány házának homlokzatára kitűzött piros-fehér-zöld színű szalaggal átkötött gyászlobogó fogadta, mintegy jelezve, hogy az itteni magyarok számára nem ünnep december elseje. (*Székely Hírmondó*, 2014. december 2. és *Háromszék*, 2014. december 2.) Ion Popa megyei rendőrparancsnok szerint nem a rendőrség kompetenciája kivizsgálni az ügyet (*Székely Hírmondó*, 2014. december 3.), a román média nyomására azonban a megye prefektusa vizsgálóbizottságot hozott létre, annak érdekében, hogy kivizsgálják, van-e jogi alap az elkövetők megbüntetésére. (*Háromszék*, 2014. december 3.) Közben a Nemzeti Liberális Párt egy olyan törvénytervezetet kezdeményezett, amely alapján 10 000 lejig terjedő bírsággal büntetné a bíróság

a más államok zászlóinak „szabálytalan” kitűzését. (*Háromszék*, 2014. december 3.) Időközben arra is felhívja a *Gyászlobogók reklámként* című cikk a figyelmet, hogy bár a kézdivásárhelyi zászlóügy elbírálásához nem találnak megfelelő jogi alapot, de büntetni mindenképp fognak, ha más nem, a gyászlobogó mint reklámzászló engedély nélküli használata miatt. (*Háromszék*, 2014. december 4.) Bokor Tibor kézdivásárhelyi polgármester figyelmeztet arra, hogy a román média olyan felvételeket használ, amelyeken manipulatív módon azt próbálja bebizonyítani, hogy a nemzeti ünnep alkalmából a város nem volt kellőképpen feldíszítve román nemzeti lobogókkal. (*Háromszék*, 2014. december 5.) A *Székely Hírmondó* december 8-i és 10-i száma pedig arról tudósít, hogy a jelenlegi hatályos törvények alapján nem tudják megbüntetni a gyászlobogók kitűzőit, így végül Kézdivásárhely polgármesterére ró ki a kormánybiztosi hivatal egy 5000 lejes bírságot, mert úgy ítéli meg, hogy a város nem volt kellőképpen feldíszítve nemzeti lobogókkal. (*Székely Hírmondó*, 2014. december 8., december 10.)

A 2014-es események rávilágítanak, hogy a december elseje mint nemzeti ünnep egyre feszültebb etnikai konfliktusszituációkat termel ki. Ezek célpontja és helyszíne Kovászna megyében most már nemcsak Sepsiszentgyörgy, hanem Kézdivásárhely is, ezt a magyar többségű várost is egyre súlyosabban megbélyegzik és magukkal rántják az etnikai feszültségek. A *román hatalom valós szándékai* című cikk jól összefoglalja a román hatalom utóbbi hónapokban elkövetett magyarok elleni túlkapásait (Székely Mikó Kollégium visszaállamosítása, a sepsiszentgyörgyi lőtér sorsa, az új zászlótörvény, az Új Jobboldal masírozásai feletti szemhunyas, a kézdivásárhelyi polgármester megbírságolása a zászlóbotrány miatt), mintegy jelezve, hogy a december elsején történtek csak a jéghegy csúcsát jelentik, és egy sor más esemény is megelőzte, kiprovokálta ezeket az etnikai feszültségeket. Itt tehát egy folyamatról és nem egyedi elszigetelt esetekről van szó, „melyek nemcsak a román hatalom hozzánk fűződő viszonyát tükrözik egyértelműen, hanem az általuk nekünk szánt jövőt is előrevetítik. Ellenséggént kezelnek, kioktatnak, fenyegetnek, vagyonunkból kiforgatnak, megaláznak, tiltják nemzeti jelképeink használatát, és még a létünket is kétségbe vonják, miközben elvárják, hogy legnagyobb nemzeti tragédiánk kezdetének évfordulóján örömkönnnyeket hullatva ünnepeljük, hogy a magyar helyett a román államhatárokon belül élhetünk.” (*Székely Hírmondó*, 2014. december 9.)

A 2015. december elseje körül zajlott sepsiszentgyörgyi és kézdivásárhelyi eseményekkel összesen 63 írás foglalkozik, és részletesen taglalják a december elsejei székelyföldi ünnepi esemény körül kialakult etnikumközi feszültségeket és provokációkat. Az írások nagy számát a DIICOT, vagyis a Szervezett Bűnözés és Terrorizmus Elleni Igazgatóság november 30-i kézdivásárhelyi akciója indokolta. Összesen 49 cikk foglalkozik a kézdivásárhelyi terroristaügyként elhíresült akció körülményeivel, amely a teljes helyi és országos médiát felkavarta. A cikkek írói beszámolnak arról, hogy míg az elmúlt évek ünnepi eseményeit többnyire az Új Jobboldal felvonulásai és a zászló, illetve szimbólumháború jellemezte, addig 2015-ben európai és világviszonylatban is az egyik legsúlyosabb vád érte a kézdivásárhelyi HVIM

helyi vezetőségét, miszerint a december elsejei felvonulás alkalmából Kézdivásárhelyen egy házilag gyártott bombát terveztek felrobbantani egy főtéri kukában. A *Háromszék* és a *Székely Hírmondó* több cikke is arról számol be, hogy a DIICOT, a SRI (Román Hírszerző Szolgálat) és a Román Csendőrség egy október 10-én lehallgatott telefonbeszélgetésre alapozta gyanúját, mely miatt november 30-án Beke István Attila, a HVIM kézdivásárhelyi elnökének házában és cégénél házkutatást tartottak, majd gyanúsítottként a főügyészség parancsára terrorizmus vádjával őrizetbe vették és Bukarestbe szállították, ahol előzetes letartóztatásba helyezték. A tudósítások arról is beszámolnak, hogy a következő napokban a DIICOT és a SRI emberei még két házkutatást hajtottak végre, az egyiket a szervezet alelnökének, Hodor Istvánnak a nyújtódi lakásán, a másikat a szervezet karateedzőjénél, a sárfalvi Szabó Ottónál. (*Székely Hírmondó*, 2015. december 2., december 3. és *Háromszék*, 2015. december 2.) Bár a házkutatások során a karhatalmi szervek sem bombát vagy robbanószerkezetet,⁸⁶ sem annak elkészítésére alkalmas eszközöket nem találtak, csupán szilveszteri petárdákat, születésnapi tortához használható tűzi játékot, airsoft fegyverhez⁸⁷ használható éjellátót és szirénát foglaltak le, valamint számítógépek merevlemezét, magyar zászlót és vármegyés pólókat, december elsején este a Bukaresti Táblabíróság harminc nappal meghosszabbította Beke előzetes letartóztatását. (*Székely Hírmondó*, 2015. december 3.)

A *Háromszék* és a *Székely Hírmondó* hasábjain arról is tájékozódhat az olvasó, hogy az ügy az országos román médiumokban óriási visszhangot és hisztériát keltett, amelyet jól megalapozott a DIICOT december 29-én kiadott kétes értelmű, magyarok ellen szító és elfogult sajtóközleménye⁸⁸ is. A cikk szerint a közlemény a tényekről csak érintőlegesen számol be, és nélkülöz minden szakmaiságot. Arról viszont részletesen tájékoztat, hogy „az ügyben fennáll a terrorizmus vádjának megalapozott gyanúja” illetve hogy a gyanúsítottak „revizionista–szeparatista célok megvalósítását tervezték ki célul, [...] román állampolgárok és javaik elleni erőszakos cselekedetek árán is” azzal a szándékkal, hogy „nehezsítés vagy megakadályozzák a román hatóságok számára az államhatalom gyakorlását az »úgynevezett Székelyföld« övezetben”, stb. és évégett B. I. A. vádlott vállalta, hogy rögtönzött rob-

86 Kiss István nyilatkozata, aki részt vett a házkutatás egy részén és látta a jegyzőkönyvet. (*Székely Hírmondó*, 2015. december 4.)

87 Az airsoftról lásd bővebben *Háromszék*, 2015. december 4, *Airsoft a taktikai játék*.

88 „În cauză, există suspiciunea rezonabilă că, în realizarea obiectivelor revizionist-separatiste pe care structura naționalist-extremistă »Mișcarea de Tineret 64 de Comitate« – HVIM le promovează în Transilvania în scopul realizării, inclusiv prin acte de violență îndreptate împotriva cetățenilor români și a bunurilor acestora, dezideratului de îngreunare/împiedicare a autorităților române în actul de exercitare a puterii de stat în zona așa-zisului »Ținut Secuiesc«, ca etapă a procesului ce vizează refacerea »Ungariei Mari«, în calitate de președinte al HVIM Transilvania, la data de 10.10.2015, în cadrul unei ședințe la care au participat membrii structurilor locale ale extensiilor în România ale HVIM suspectul S. Z. i-a instigat pe membrii celei Tg. Secuiesc a HVIM Transilvania să confecționeze un dispozitiv exploziv improvizat pe care să-l detoneze în public, pe raza județului Covasna, în timpul manifestațiilor prilejuite de sărbătorirea de către cetățenii români a Zilei Naționale de 1 Decembrie, inculpatul BEKE ISTVAN ATTILA, membru marcant al respectivei formațiuni naționalist-extremiste concluzionând: »FACEM«”. (DIICOT honlapja: <http://www.diicot.ro/index.php/arhiva/1641-comunicat-de-presa-29-12-2015>, letöltve 2016.02.10. és *Székely Hírmondó*, 2015. december 2.)

banószerkezetet készít, amelyet nyilvánosan szándékozott felrobbantani Kézdivásárhely területén, a december 1-je alkalmából lezajló felvonulás során.”

Több cikk is beszámol arról, hogy a magyar közösségben óriási felháborodást keltett egyrészt a manapság oly divatos, de igen súlyos terrorizmusvád, s főként annak tényekkel és bizonyítékokkal meg nem alapozott mivolta, valamint hogy a karhatalmi szervek eljárás módja sokakban a kommunizmusban ténykedő Szekuritáé (titkosrendőrség) módszereit, a koncepciós perek emlékét hívta újból életre. A tudósítók felháborítónak tartják azt a tényt is, hogy ezt az akciót a nemzeti ünnep előestéjére időzítették, holott a beszélgetés lehallgatása még októberben történt, felvetik az etnikai hangulatkeltés lehetőségét is, a magyar közösség provokációjára törekvést.⁸⁹

Arról is beszámolnak az elemzett újságcikkek, hogy a román média és politikusok felelőtlen, meg nem alapozott információktól hemzseggő nyilatkozatai, a magyarellenes hangulat keltése, a magyar közösség kollektív megbélyegzése⁹⁰ óriási felháborodást keltettek nemcsak a magyar közösség köreiből, hanem néhány nap elteltével felocsúdott egyes vezető román közvéleményformálóban is.⁹¹

A *Háromszék* arról tájékoztat, hogy az *Active Watch* emberjogi szervezet is felelős tájékoztatásra szólította fel az újságírókat az ügy kapcsán.⁹² Továbbá az elemzett cikkek arról is beszámolnak, hogy az ártatlanság vélelmének megszegése és a gyanúsítottal való bánásmód (napokig nem léphetett kapcsolatba a családjával) mind olyan tényezők, amelyek a kézdivásárhelyieket és több székely város lakóit, illetve külföldön élő magyarokat arra mozgósítottak, hogy heteken át, rendszeres tüntetésekkel fejezzék ki nemtetszésüket és Beke István iránti szimpátiájukat.⁹³ A tudósítá-

89 *Székely Hírmondó*, 2015. december 3. *A félelem napja; Bizonyítékokat követelünk. Székely Hírmondó*, 2015. december 4., *Őn szerint mi állhat a terrorizmussal megvádolt Beke István ügyének hátterében?; Lenne rá igény...; Kérdéseket vet fel a házkutatás. Székely Hírmondó*, 2015. december 7., *Keckedés december elsőjén; Bizonyítékokat!; Nem volt terrorista terv!; Háromszék*, 2015. december 2., *Sötét erők ünnepe; Székely terroristával rognak; Háromszék*, 2015. december 3. *A „magyarveszély” árnyékában; Háromszék*, december 4., *Van már terroristánk is; Félelmetes hasonlóság; Háromszék*, 2015. december 11., *Vessenek véget Székelyföld megbélyegzésének; Elutasított kollektív bűnösség.*

90 *Székely Hírmondó*, 2015. december 3., Sebastian Cucu prefektus nyilatkozata: *Nem használ Kézdi hírnevének. Háromszéki politikusok a „terrorcselekményről”; Diaconu, a magyarszerető; Székely Hírmondó*, 2015. december 7., *A sunyi nacionalizmus; Háromszék*, 2015. december 3., *A „merényletkísérlet” a román sajtó tükrében; Betiltaná az RMDSZ-t; A „magyarveszély” árnyékában.*

91 Cristian Tudor Popescu, Alina Mungiu-Pippidi, Dan Andronic, Moise Guran, Lucian Mindruță megnyilatkozásai az ügyben, lásd a *Székely Hírmondó* összegzése 2015. december 4., *Háromszék*, 2015. december 3., Agela Tocilă erdélyi román publicista megnyilatkozása a *Politicstand.ro*-n, lásd *Székely Hírmondó*, 2015. december 7., *Háromszék*, 2015. december 9., *Vicnek kicsit durva.*

92 *Háromszék*, 2015. december 3., *Felelős tájékoztatást kérnek.*

93 *Székely Hírmondó*, 2015. december 3., *„Je suis Beke István”; Székely Hírmondó*, 2015. december 4., *Hallassuk hangunkat!; Mintegy ezren tiltakoznak; Székely Hírmondó*, 2015. december 7., *Bizonyítékokat!; Székely Hírmondó*, december 8., *Székely Honfitársaink! Felhívás; Háromszék*, december 3., *Házkutatások és szimpátiatüntetés; Háromszék*, december 4., *Újabb tüntetés Kézdivásárhelyen; Terrorveszély ingyenebéddele; Háromszék*, 2015. december 5., *Folytatódik a tüntetés Kézdivásárhelyen; Háromszék*, 2015. december 7., *Szimpátiatüntetés Budapesten; Naponta tüntetnek Kézdivásárhelyen; Háromszék*, december 8., *Tovább gyűrik a „terroristabotrány”; Háromszék*, 2015. december 9., *Sepsiszentgyörgyön is tüntettek; Háromszék*, 2015. december 10., *Újabb tüntetések Sepsiszentgyörgyön.*

sok arról is beszámolnak, hogy számos magyar politikus és közéleti személyiség állt ki Beke István mellett, illetve határolódott el bármilyen szélsőséges megnyilvánulástól, és hívta fel a közvélemény figyelmét arra, hogy bizonyítékok hiányában mindenkit megillet az ártatlanság vélelme.⁹⁴

A DIICOT 2015. december 29-én kiadott sajtóközleményében továbbá arról tájékoztat, hogy a HVIM erdélyi elnöke, Szócs Zoltán ellen is eljárást indítottak, és előzetes letartóztatásba helyezték őt is. Vádjaikat szintén a 2015. október 10-én lehallgatott beszélgetésre alapozzák, mely szerint Szócs robbanószerkezetek készítésére és felrobbantására biztatta a kézdivásárhelyi szervezet tagjait.⁹⁵

További cikkek számolnak be arról, hogy bizonyítékok hiányára hivatkozva és a gyanúsítottakkal szemben alkalmazott bánásmód miatt, illetve a velük való szolidaritás kifejezésekként 2015 decembere, 2016 januárja és februárja folyamán, Kézdivásárhelyen és Sepsiszentgyörgyön is rendszeresen megszervezett szimpátiatüntetésekre került sor; 2017 áprilisában a Bukaresti Ítéletábla pirotechnikai eszközök jogtalan használata miatt Beke Istvánt 11 hónap és 6 nap, Szócs Zoltánt 10 hónap és 8 nap letöltendő börtönbüntetésre ítélte (éppen annyi börtönbüntetést szabtak ki rájuk, amennyit már letöltöttek, majd szabadlábra helyezték őket).⁹⁶ A cikkek írói kitérnek arra is, hogy a vádlottak ellen felhozott terroristavád bizonyítékok hiányában kártyavárként látszik összedőlni, a román igazságszolgáltatás szegényére meghurcoltatásuk mégis folytatódik. (*Erdélyi Napló*, 2017. március 12., április 19.; *Háromszék*, 2017. szeptember 19., október 30., december 11.)

Az úgynevezett terroristaügy mellett ebben az évben minden más december elsejei eseményről való tájékoztatás eltörpült. Ennek ellenére részletes tájékoztatást is olvashatunk a kézdivásárhelyi ünnepi esemény békés lezajlásáról, valamint arról, hogy a rendőrök, csendőrök és titkosszolgálati emberek masszív részvétele az ünnepségen egyértelműen tükrözi a városban uralkodó pattanásig feszült internetikus hangulatot. A tudósítások az eddigi legnagyobb szabású rendezvényről számolnak be, mintegy 1500–2000 fő vett részt az ünnepségen, zömében autóbusszokkal Kézdivásárhelyre szállított románok és 200 csíkszeredai hegyivadász katona. Az ünnepség kezdeteként a román repülőklub brassói szervezetének egy alacsonyan szálló repülője öt-hat kört tett a város felett, majd a nemzeti ünnepet éltető kisméretű fecniket szórt a városra. (*Székelly Hírmondó*, 2015. december 2.) Az ünneplő kö-

94 *Székelly Hírmondó*, 2015. december 2., *Az RMDSZ elhatárolódik; Székelly Hírmondó*, 2015. december 3., *Háromszéki politikusok a „terrorcselekményről”; Székelly Hírmondó*, 2015. december 8., *Alkotmányellenes. Egyből vádlott, nem gyanúsított; Háromszék*, 2015. december 3., *EMNP-EMNT állásfoglalás; Háromszék*, 2015. december 3., *Házkutatások és szimpátiatüntetés; Háromszék*, 2015. december 4., *Nyilatkozatok a „székelly terrorizmus” kapcsán; Háromszék*, 2015. december 5., *Pozitív hatása is lehet, Folytatódik a tüntetés Kézdivásárhelyen; Háromszék*, 2015. december 7., *Naponta tüntetnek Kézdivásárhelyen; Háromszék*, 2015. december 8., *Tovább gyűrűzik a „terroristabotrány”*.

95 DIICOT 2015. December 29-i sajtóközleménye: <http://www.diicot.ro/index.php/arhiva/1641-communicat-de-presa-29-12-2015>, letöltve 2016. március 2.

96 A vádlottakat évekig meghurcolták, több hónapra bebörtönözték, végül 2018. július 4-én számos kételyt ébresztő vád alapján, konkrét bizonyítékok hiányában öt év letöltendő börtönbüntetésre ítélték.

zösség előbb a Secuiana Rt. szomszédságában lévő ortodox templomnál zajlott katonai tiszteletadáson, egyházi szertartáson és ünnepi beszédeken vett részt, majd a koszorúzást követően a népviseletet és ünnepi öltözéket viselő tömeg, élén a hegyivadászokkal, rezesbanda kíséretében előbb a zászlókkal gazdagon feldíszített⁹⁷ főterre, majd a kantai részen lévő 18. századi műemlék templomhoz vonultak. A felvonulást interetnikus népi táncelőadásokból, népdalokból és népviselet-bemutatóból álló kulturális műsor követt. A kulturális műsor után tűzijátékra került sor. (*Háromszék*, 2015. december 2.)⁹⁸ Egy további tudósításból arról értesülhetünk, hogy a HVIM körül kialakult helyzet miatt ebben az évben elmaradt a szervezet Székely Hadosztályra való megemlékezése Kézdivásárhelyen. Bár a polgármestéri hivatal november 26-án jóváhagyta és a rendőrség is láttaozta a megemlékezési kérelmet, a kialakult helyzetre tekintettel a csendőrség megtiltotta a megemlékezést. (*Háromszék*, 2015. december 2.) Az ünnepség helyszínén, Kratochwill Károly szobránál november 30-án a Székely Nemzeti Tanács kézdivásárhelyi képvisellete és a Történelmi Vitézi Rend koszorúzott. (*Székely Hírmondó*, 2015. december 2.) A HVIM baróti szervezete koszorúzással emlékezett meg december elsején a Székely Hadosztályról. (*Székely Hírmondó*, 2015. december 3.)

A sepsiszentgyörgyi ünnepi eseményekről való tudósítás 2015-ben háttérbe szorult, holott ebben az évben is volt két olyan esemény, amely folytatta az előző évek „hagyományait”: az Új Jobboldal provokatív felvonulására ismételen sor került, illetve a szimbólumháború is tovább folytatódott ezen a jeles napon: hét cikk tájékoztat a Noua Dreaptă (Új Jobboldal) ötödik sepsiszentgyörgyi felvonulásáról, melyekből megtudhatja az olvasó, hogy a sepsiszentgyörgyi önkormányzat ülésén parázs vita alakult ki november 26-án a szélsőjobboldali szervezet újabb felvonulása körül. A Nemzeti Liberális Párt román képviselője ismételen elhatárolódott a szervezettől, nem így a Szociáldemokrata Párt képviselőasszonya, illetve végül határozatot sem fogadtak el, mivel az előző években elfogadott határozatoknak sem volt semmiféle foganata a szervezet városba érkezésére vonatkozóan. (*Háromszék*, 2015. november 27.) A cikkek továbbá arról adnak hírt, hogy ebben az évben is a csendőrség védőgyűrűjében az ünneplő tömegről leválasztva vonultak fel a szervezet tagjai, immáron pártként. Ez alkalommal visszafogottabb hangnemben zajlott felvonulásuk, jelmondataik közül hiányzott pl. a „Ki a magyarokkal az országból!” frázis, valamint az események különösebb rendbontás nélkül zajlottak. (*Székely Hírmondó*, 2015. december 2. és *Háromszék*, 2015. december 2.) A „Ki a magyarokkal az országból!” jelmondat azonban többször is elhangzott december elsején: a kereskedel-

97 Az előző év zászlóbotránya következtében 2015-ben egy helyi román vállalkozó anyagi támogatásával díszítették fel zászlókkal a főteret és a felvonulás útvonalát. A helyi közösség magyar tagjai közül néhányan kifogásolták a túlzott piros-sárga-kék színű zászlótegment. Lásd: *Székely Hírmondó*, 2015. december 7., *Keckedés december elsején (Olvasói levél)*.

98 Köztudott, hogy a terrorveszélyre hivatkozva több európai nagyvárosban törölték a különböző eseményekhez köthető tűzi játékokat, biztonsági okokra hivatkozva. Különös, hogy Kézdivásárhelyen erre nem került sor.

mi célú telefonhívások mintájára, több magyar telefonjára is érkezett ilyen tartalmú hívás titkosított telefonszámról. (*Székely Hírmondó*, 2015. december 3.)

A szimbólumháború egy újabb remekművéről is értesülhet az olvasó: négy írás tárgyalja a december elsejére virradóan a sepsiszentgyörgyi ismeretlen katona szobra mellől eltűnt román zászló esetét, aminek helyére állítólag egy székely zászló került.

„A zászló eltűnését egyébként hírügynökségi beszámolók szerint Ioachim Grigorescu tartalékos ezredes jelentette a hatóságoknak, aki elmondta: Sebastian Cucu prefektus sietett a helyszínre egy új lobogóval. Ioachim Grigorescu, a Háborús Veteránok Szövetségének Kovászna megyei elnöke legutóbb akkor került a sajtó figyelmének középpontjába, amikor a román hadsereg 70 évvel korábban történt sepsiszentgyörgyi bevonulásának emlékére szervezett rendezvényen mindenáron ki akarta tűzetni a román zászlót a városháza tornyára.” (*Háromszék*, 2015. december 2.)

A tudósítások arról is beszámolnak, hogy az eset egyrészt újabb hullámokat kavart az országos médiában, másrészt sem a rendőrség, sem a titkosszolgálat nem tudott semmiféle fényképes bizonyítékot vagy szemtanúkat felmutatni a zászlócserére vonatkozóan. (*Székely Hírmondó*, 2015. december 3.) A város magyar polgármestere elhatárolódott az esettől, és elítélte a román zászló eltávolítását, Mădălin Guruianu képviselő pedig felszólította a rendőrséget és a titkosszolgálatot, hogy találják meg a tettest. (*Székely Hírmondó*, 2015. december 2. és *Háromszék* 2015. december 2.)

A szomszédos Hargita megyében zajló ünnepi eseményekről is tudósítanak a helyi lapok: az MPP-nek a gyulafehérvári ígéretre emlékeztető nagygyűlését ez alkalommal Csíkszeredában szervezték meg. A mintegy 1500–2000 fős rendezvény békés körülmények között zajlott, az RMDSZ részéről Korodi Attila parlamenti képviselő vett részt, az EMNP ez alkalommal nem képviseltette magát az ünnepségen. (*Székely Hírmondó*, 2015. december 2.)

Egy újabb esemény, amely párhuzamot mutat a kézdivásárhelyi történésekkel, Petrás János, a Kárpátia együttes frontembere és Csibi Barna⁹⁹ elleni ügyészségi vádemelés, szintén megjelenik az újságok hasábjain. Eszerint Petrás a 2014. június 6-ai csíkszeredai koncertjén nacionalista és románellenes eszméket hangoztatott, Csibi pedig 2014 júniusában xenofób és szélsőségesen nacionalista jelképeket tartalmazó pólókat árusított. (*Székely Hírmondó*, 2015. december 3.)

A cikk írójának feltételezése szerint Kovászna és Hargita megyében összehangolt titkosszolgálati akciónak lehetünk szemtanúi. Megjegyzendő, hogy bár mindhárom eseményről már a nyár és az ősz folyamán tudomása volt a román titkosszolgálatnak, a vádemeléseket, házkutatásokat és őrizetbe vételeket mégis a román–

99 A csíkszeredai Csibi Barna 2011 márciusában került az országos média látókörébe, amikor köztéri akció keretében „halálra ítelt” és felakasztott egy Avram Iancu ábrázoló bábút.

magyar kapcsolatok szempontjából túlterhelt december elseje közvetlen közelébe időzítette, speciális egységeket bevető, erősen mediatisált akcióra kerített sort, figyelmen kívül hagyva számos szakmai tényezőt, mint pl. az ártatlanság vélelmét, a tárgyi bizonyítékok hiányában is meghosszabbított letartóztatásba helyezéseket, és azt a tényt, hogy egy esetleges terrorista sejt felszámolása sokkal nagyobb és biztosabb sikerre vezet, ha az akció teljes hírzárlat alatt zajlik.¹⁰⁰

Következtetés

A rendszerváltás óta eltelt december elsejével foglalkozó újságcikkek elemzése rávilágít arra a tényre, hogy egy korábban arányaiban marginális szerepet játszó ünnep az új politikai hatalom segítségével, annak ösztönzésére miként válhatott egy nemzet nagyszabású, erősen mediatisált és interetnikus szempontból erősen túlterhelt ünnepévé.

A 90-es évek elejének lassú demokratizálódási folyamatában megfigyelhető, hogy milyen mértékben élnek még a román köztudatban a kommunizusból származó történelmi, retorikai beidegződések, az önkritikától mentes történelmi szemlélet, ami a kommunista időszakot jellemezte. A megemlékezések továbbra is a dákoromán kontinuitáselmélet tükrében zajlanak, miközben politikai útkeresés jellemző az időszakra. Ez az útkeresés mutatkozik meg nemcsak a május 9–10-ei ünnepségekben, hanem a december elsejei ünnep kapcsán is, amelyet a kormánypártiak és a parlamentáris monarchia hívei egyaránt próbálnak saját eszméik terjesztésére, a hatalom megtartására, illetve megszerzésére fordítani. Ekkor még olyan tényezők játszanak fontos szerepet az országos ünnepségek során, hogy miként tudják a kormánypártiak megakadályozni a király romániai látogatását. December elseje jelentéstartalmát ugyanakkor saját belpolitikai hatalmi törekvéseik és a magyarsággal folytatott verbális küzdelmeik során is egyértelműen, újra és újra etnikai színezettel ruházzák fel, miközben Bukarestben és Gyulafehérváron egyre nagyobb és mediatisáltabb rendezvénysorozatokkal ünneplik meg ezt a napot.

A háromszéki újságokban jól lekövethető az ünnep sajátos, székelyföldi evolúciója, melynek sajátosságát a román–magyar együttélés, a románság kisebbségi léte határozza meg. A 90-es évek elejétől a magyarság részéről elsősorban a gyulafehérvári nyilatkozatokban lefektetett, tehát megígért jogegyenlőség követelése válik a nemzeti ünnep fő tematikájává, valamint annak a mélyreható elemzése, hogy az erdélyi magyarság miért nem ünnepli december elsejét. Az elemzett újságcikkek azt taglalják, hogy ez az ünnep a magyarság számára semmilyen egyesülést nem je-

100 A 2015. november 13-i párizsi terrortámadásokat követően Belgiumban pl. teljes hírzárlat mellett zajlott a helyi titkosszolgálatok terrorista sejteteket felszámoló akciója, mely során még a lakosság figyelmét is felhívták arra, hogy semmiféle tudomásukra jutott rendőri vagy titkosszolgálati akcióról ne posztoljanak információt a közösségi médiákon, segítve ezáltal a titkosszolgálatok munkáját és megakadályozva azt, hogy a terroristák a közösségi médiák felhasználásával nyerjenek egérutat. Lásd: *Le Soir*, 2015. november 23. <http://www.lesoir.be/1050674/article/economie/vie-du-net/2015-11-22/menaces-terroristes-belges-brouillent-pistes-sur-twitter-avec-deschats>, letöltve 2016. március 3.

lent, hiszen ez az „unió” kizárólag egy másik nemzetről szól – azaz egy másik, többségi nemzet uniója – és hogy a kisebbségeknek 1918-ban megígért jogok betartása és betartatása közel száz év elteltével sincs napirenden, az mostanáig sem valósult meg.

A székelyföldi románság viszont a 90-es években már rendszeresen részt vesz a prefektúra által szervezett megyeszékhelyi ünnepeken, az ünnepsorozat azonban kevésbé mediatisztált és interetnikus konfliktusokról nem történik híradás. Ezekben az években mindkét oldalon, párhuzamos módon folyik a csendes nemzet-építés, a saját etnikai közösség identitásának erősítése.

1996 után, Emil Constantinescu elnökségének idején, a magyarságot a visszafogett bizakodás jellemzi a nemzeti ünnepet illetően. Az új elnök nem a kommunizmus idejéből jól ismert retorikát használja, hanem jövőbe tekintő, az országot előre vivő gondolatokkal üdvözlí az ünneplő közösséget, így a törvények tiszteletbe tartása, az euroatlanti integráció kerül előtérbe politikájában, amelynek következtében az RMDSZ is részt vesz a december elsejei ünnepeken. 1997-ben javul a magyar–román államközi viszony, valamint a közgondolkodásban megjelenik annak a lehetősége, hogy december elseje helyett szerencsésebb lenne más nemzeti ünnep választani, például december 22-ét, a forradalom győzelmének, illetve Ceaușescu bukásának napját. A következő év belpolitikai viszáljai következtében újra borúlátóbbá válik a magyarság a december elsejét illetően. Félelmeik be is igazolódnak, 1999-ben Sepsiszentgyörgyön nagyszabású, erősen mediatisztált ünnepre kerül sor, a magyarság ismételten a gyulafehérvári nyilatkozatban lefektetett jogegyenlőséget kéri számon a háromszéki napilapok hasábjain és nem csak ott.

A 2000-es évek elején tovább fokozódnak az etnikai feszültségek, így pl. 2001-ben Csíkszeredában a románság nagy felháborodására az RMDSZ-es szenátor, Sógor Csaba felszólítja a magyarságot, hogy maradjon távol a központba költöztetett nagyszabású helyi rendezvénytől. További interetnikus feszültségekre okot adó tényezők is borzolják a kedélyeket, mint pl. a státustörvény, a Har–Kov-jelentés, az ortodox egyház erőszakos székelyföldi terjeszkedése. Mindezek következtében a román–magyar államközi viszony is jelentősen átalakul, a 2002-es Năstase–Medgyessy miniszterelnöki koccintás a román nemzeti ünnep alkalmából óriási felháborodást és elhatárolódást vált ki az erdélyi magyarságból. 2003-ban Gyulafehérváron december elsejét elítélő feliratok jelennek meg. 2006-ban az RMDSZ ugyan részt vesz a sepsiszentgyörgyi december elsejei ünnepsorozaton, de a magyar–román interetnikus viszony több sebből is vérzik, Becsek-Garda Dezső parlamenti ünnepi beszédét kifütyülik, Kolozsvár és az ország a Babeș–Bolyai Tudományegyetem táblabotrányától hangos.

„A 2000-es évek közepén úgy döntöttünk, hogy megpróbálunk közeledni egymáshoz és megbeszéltük a román pártok képviselőivel, hogy elmegyünk a nemzeti ünnepre és részt veszünk. Nem volt szokásunk addig sem és azután sem, és akkor arra kértük őket, hogy vegyenek részt ők is a március 15-i ünnepségen. Akkor az egyetlen eset volt, hogy a megye teljes magyar veze-

tőségével együtt kiálltunk. György Ervin prefektusként mondott egy beszédet, amelybe nagyon szépen bevitte, hogy mi volt 1918-ban és mit ígértek akkor és mit várunk el. Tehát próbáltunk egy ilyen közeledést, ellenben március 15-én egyetlen egy román párt képviselője sem jött el, és ezzel aztán befejeződött, és azóta nem vesz részt senki a magyar vezetőség közül ezeken az eseményeken.” (Interjú P.B.-vel.)

A 2007-es megyeszékhelyi ünnepség felfokozott szimbolikájával, túlhevült nacionalista beszédeivel tűnik ki az eddigi ünnepségek sorából, 2009-ben pedig első alkalommal vonul fel a szélsőséges nacionalista Noua Dreaptă (Új Jobboldal) nevű szervezet Sepsiszentgyörgy utcáin, durva, magyarokat sértő és provokáló jelmondatokat skandálva és paramilitáris öltözetet, valamint szimbólumokat viselve. Időközben egy párhuzamos ünnep is kialakulóban van, 2009. december elsején emlékezik meg első alkalommal a baróti HVIM a Székely Hadosztályról. A 2010-től 2014-ig terjedő időszak december elsejei ünnepségeire az egyre fokozódó román–magyar etnikai feszültség jellemző, amely elsősorban kölcsönösen provokatív szimbolikus tábla-, himnusz- és zászlóbotrányokban nyilvánult meg. A helyi románságot képviselni hivatott Hargita, Kovászna és Maros megyei Románok Civil Fóruma az ortodox egyház helyi képviselőivel karöltve, a kormányhivatal és a rendvédelmi szervek hallgatóságos beleegyezése mellett rendszeresen meghívták az Új Jobboldal szélsőséges szervezet tagjait a sepsiszentgyörgyi nemzeti ünnepségre, akik 2009 és 2015 között még négy alkalommal látogattak el – elmondásuk szerint együtt ünnepelni a helyi románsággal –, valójában azonban a helyi interetnikus hangulat szítását, a magyarok megfélemlítését tűzték ki célul.

Válaszként a helyi magyarság még jobban elhatárolódott a nemzeti ünneptől, s több alkalommal is az 1918-as be nem tartott gyulafehérvári ígéretekre emlékeztető nagygyűlést tartott a nemzeti ünnepet megelőző napokban. A szintén szélsőséges nézeteket valló HVIM tagjai pedig 2009 után rendszeresen megemlékeztek a Székely Hadosztályról kézdivásárhelyi, sepsiszentgyörgyi és baróti központjaikban.

2015-ben egy újabb különös interetnikus színezetű eseményről tudósítanak a helyi újságok: a román Szervezett Bűnözés és Terrorizmus Elleni Igazgatóság (DIICOT) és a Román Hírszerző Szolgálat (SRI) a nemzeti ünnepet megelőző éjszakán nagy erővel és erősen mediatiszált módon, terrorelhárító akcióra hivatkozva házkutatást tartott a HVIM kézdivásárhelyi elnökénél, és terrorizmus vádjával előzetes letartóztatásba helyezte őt, majd egy hónappal később a szervezet erdélyi elnökét is. A vádlottakat évekig meghurcolták, több hónapra bebörtönözték, végül 2018. július 4-én számos kételyt ébresztő vád alapján, konkrét bizonyítékok hiányában öt év letöltendő börtönbüntetésre ítélték. (*Háromszék*, 2018. július 4.) A székelyföldi magyarságot a média segítségével kollektív módon terroristának bélyegezték, a december elseje körül kialakult valaha legfeszültebb pillanatokot provokálták ki a székelyföldi románság és magyarság között.

December elseje Sepsiszentgyörgyön

Jelen fejezet a 2014-es sepsiszentgyörgyi ünnepi eseményekre fókuszálva az antropológiai résztvevő megfigyelés módszerével részletesen dokumentálja, hogy miként ünneplik a székelyföldi és Románia más vidékeiről érkező románok december elsejét a székelyföldi Sepsiszentgyörgyön. (Ádám 2016b:76–85). Az előző fejezetben megismerhettük a legfontosabb román emlékünnepek magyar sajtó-reprezentációját, amely során világossá vált, hogy a helyi románság etnikai reprezentációs és identitásartikulációs vágya Háromszéken manapság december elseje alkalmából mutatkozik meg a legfokozottabban. Mindeközben arra is fény derült, hogy ennek az ünnepségnek a részletes etnográfiai-antropológiai dokumentálása még nem történt meg. Ezt a hiányt kívánja pótolni a *December elseje Sepsiszentgyörgyön* fejezet.

Minden ünnepnek van egy sajátos forгатókönyve, amely részletes információt tartalmaz az események egymásutániságáról, az ünnep lebonyolításához szükséges kellékekről, szereplőkről, a viselkedési szabályokról, az ünnepség során használható szimbólumokról, az ünnepi tér és idő elrendezéséről. Az itt említett struktúrák azonban felszíni jellegűek (Pop 1976: 7–14), melyeket Niedermüller–Saussure nyelvi kategóriáival élve – a *parole* szintjéhez hasonlít (Niedermüller 1976: 159), amely tulajdonképpen a szokásrendszer helyi formájának felel meg. A felszíni struktúrák, vagy a *parole* az estek többségében nem is jutnak el a mélyrétegek törvényszerűségeinek feltárásáig. A felszíni és mélyrétegek közötti kapcsolatot az úgynevezett transzformációs szabályok, vagy – Niedermüller–Saussure-tól átvett kategória szerint – a *langue* alakítják ki, ezek közvetítenek a két réteg között (Niedermüller 1981: 189). A felszíni rétegek tudatos variálása, bizonyos elemek tudatos kiválasztása és működésük közben a mélyrétegekben létrejövő kombinatív kapcsolatok teremtik meg egy adott ünnepi eseményt, szokáseményt,¹⁰¹ a nyelvet a maga egyediségében. Lotman elmélete szerint is fontos, hogy minden szokásleírás a szokásjelek közötti minél teljesebb kapcsolatfeltérképezést hozzon létre, amely a szokásrendszer komplex leírását és értelmezését teszi lehetővé (Lotman 1973: 267–306).

A december elseje mint emlékünnepek, szokásemény vagy ünnepi esemény szempontjainak vizsgálatakor elsősorban Niedermüller Péter szokáskódjait veszem figyelembe (Niedermüller 1981), melyeket Pozsony Ferenc rendszerezett.¹⁰² Mind-

101 A szokáskutatás fogalmait párhuzamosan megfeleltetem az ünnepi esemény fogalmainak, tehát ha a szakirodalom a szokásemény jellemzőiről beszél, akkor a hozzá fűződő információ automatikusan megfelel az ünnepi esemény jellemzőinek.

102 Szokáskód minden olyan materiális eszköz, transzformációs szabály, amelynek segítségével egy egyén vagy egy embercsoport hatékonyan meg tud konstruálni egy szokáseményt. Beszélhetünk verbális és nem verbális, tárgyi, valamint nem tárgyi kódokról. (Lásd Niedermüller 1976: 151 és Pozsony 2006: 67).

ezt kiegészítem az adott egyedi esemény felszíni és mély struktúráinak sajátos elemeivel, valamint a köztük lévő kapcsolatrendszer lehető legkomplexebb feltérképezésével. Az elemzés során figyelembe veszem a hasonló emlékünnepek elemzésével kapcsolatos szakirodalmi eredményeket is, különös tekintettel – de a teljesség igénye nélkül – a március 15-i ünnepekre (Bodó 1995, Brubaker–Feischmidt 1999, Plainer 2001, Pozsony 2015: 237–244).

Az ünnepi eseményen való személyes részvételen túl, az esemény elemzése során a helyszínen készített videofelvételeket, fényképeket, a szervezőbizottsági tagokkal készített interjúkat is figyelembe veszem. Felhasználom a sajtóban, valamint az interneten megjelent újságcikkeket, interjúkat és felvételeket is annak érdekében, hogy az esemény rekonstrukciója minél hitelesebb legyen. John Borneman elmélete nyomán mindvégig tudatában vagyok a mesélés során lezajló narratív folyamatok bonyolultságának, amely elsősorban a genealógia, az elbeszélés és a történeti tudat szükségszerű kapcsolatából adódik. Vagyis ha az adatközlői narratíva az egyén személyes élettörténetét helyezi a középpontba, akkor az egyén által érintett történelmi események is ennek a személyes történetnek a figyelembe vételével értelmezhetők, az elbeszélés tehát az eredet elvén alapszik. Ha az egyén narratívája során kiemelt a személyes eseményeket, tehát mindig valamilyen testület, közösség stb. nevében mesél, akkor narratívája leszármazásán alapul. (Borneman 1999.) Eszerint a történelemhez, személyes vagy közösségi múltunkhoz való viszonyunk értelmezése során társadalmi, nemi meghatározottságunk jelentős szerepet játszik, így nem hagyható figyelmen kívül.

Az ünnepi esemény tér- és időhasználata

A kutatott terep a jelentős román kisebbséggel rendelkező magyar többségű város, Sepsiszentgyörgy, Székelyföld részét képző Kovászna megye – a történelmi Háromszék – székhelye. A vizsgálat számára kiválasztott időpont pedig a legfontosabb román állami és nemzeti ünnep, a modern Román nemzetállam megalakulásának, Erdély és a Román Királyság egyesülésének évfordulójaként számon tartott 1918-as gyulafehérvári nemzetgyűlés évfordulója, 2014. december 1. Időhasználatára az adott napon belül a jól strukturált időszerkezet, éves szinten pedig a visszatérő ünneplés, tehát a ciklikusság jellemző. Éves rendszerességgel megrendezett ünnepi eseményről, megemlékezésről van tehát szó, amelynek foratókönyve évről évre reprodukálható. E konkrét ünnepi esemény során használatos időszerkezeti elemek voltaképpen a népszokásokból átvett elemek mentén építkeznek és épülnek be a csupán néhány évtizedes hagyománnyal rendelkező ünnepség struktúrájába.

A vizsgált ünnepség helyszínéül – a 80-as évektől immár hagyományosan – a Sepsiszentgyörgy központjában elhelyezkedő, nemrég felújított Mihai Viteazul-szoborcsoport és a kormánybiztosi hivatal előtt elterülő tér szolgál. Maga az ünnepi esemény azonban előbb felvonuló (Dömötör 1979: 407) vagy helyváltoztató jellegű, a csendőrlaktanya mellett épülőfélben levő ortodox templomtól indul, onnan

az Egyesülés Menete a Szent Miklós és Szent György ortodox főtemplomban lezajlott liturgiával folytatódik, majd annak udvarából a továbbinduló zászlós-lovas felvonulással folytatódik, kiérve az említett térre, nem sokkal dél után. Ezt követően az emlékünnepségek kötött, helyben maradó, stacionárius (Benes 1985: 294) jellegűt.

Az egykori Gábor Áron téren, Gábor Áron szobra helyén 1982 szeptemberében még Ceaușescu avatta fel Mihai Viteazul öt bronzalakkal körülvevett szobrát (közük előtérben egy székely és háttérben egy erdélyi magyar) a mesterségesen kialakított téren. A tér új neve a vajda nevét viseli, azonban népi nyelven a „Ló-tér” néven vonult be a magyar köztudatba. (Domokos P. 2005: 6.) Amint azt Pozsony Ferenc is megjegyzi, a jelentősebb közösségeket vagy egész településeket megmozgató ünnepek általában a település központjában vagy a szakrális központban zajlanak (a kettő gyakran egybeesik), szemben az individuális, privát vagy mikroközösségeket érintő ünnepekkel, amelyek inkább játszódnak a családi lakóházban, a centrumtól, a szakrális tértől távolabb eső profán vagy periférikus helyszínen (Pozsony 1997: 261–262, 2006: 112). A december elsejei nemzeti parádé a város románságának két szimbolikus jelentőségű helyszínét köti össze: a szakrális teret, a román nép lelkét gondozó, ezt missziójának tekintő ortodox egyház intézményét és a közösség politikai teljesítményét, dimenzióját és történelmi egységét megjelenítő szoborcsoportot.

„A tér valamelyik szférájának az esemény számára való lefoglalása, kisajátítása 'rejtett dimenziókat', elhallgatott vagy megfogalmazhatatlan jelentéseket szabadít fel, amelyekkel az esemény és az eseményben résztvevő személy azonosul.” (Keszeg 2004: 27.) Nyilvános térről van szó, ami a hétköznapiak során jelzi ugyan, hogy a román nép szimbolikus térfoglalásának színtere, ebbéli minősége, szakralitása azonban fokozottan csak különböző román, kizárólag politikai jellegű emlékünnepek során mutatkozik meg egyértelműen. Hétköznapiokon vagy magyar ünnepeken, pl. a szintén éves rendszerességgel megszervezett Szent György-napok alkalmával a helyi magyar többség veszi birtokba a teret.

Megjegyzendő, hogy a nemzeti ünnep körül, a helyi román civil szervezeteknek és a politikai akaratnak megfelelően, a rendszerváltás óta fokozatosan egy egész ünnepkör alakult ki. Már nem csupán a december elsejei hivatalos koszorúzásról szól a nemzeti ünnep, hanem többnapos koncertekkel, színházi előadásokkal és megszerte is változatos kulturális eseményekkel bővítik a kínálatot az ünnepelni vágyók számára. (*Buletinul Ligii Cultural – Creștine „Andrei Șaguna”, nr. VI/2009. 175–212.*)

„Az ünnepség megkezdődik általában egy héttel azelőtt, tudományos szimpóziumokat szerveznek, de inkább két-három nappal azelőtt. Egy ünnepi csokorról beszélhetünk. A szimpóziumokat vagy a Keleti-Kárpátok Múzeumának üléstermében vagy pedig a kormányhivatal, illetve a megyei tanács közös gyűléstermében tartják meg. Mindig van az ortodox templom alagsorában is egy bemutató.” (Interjú ismeretlen szervezővel.)

E helyszín és időpont metszéspontjában létrejövő kulturális és társadalmi cselekvések, illetve megnyilvánulások betekintést nyújtanak az értő figyelő számára a közösségszervezői szándékkal nyilvánosságban megjelenő értelmiségi narratívák, a kollektív emlékezet közösségi gyakorlatába. Ez Székelyföldön különösen érdekes, tekintettel az egymásnak feszülő párhuzamos, magyar–román nemzetépítésekre.

Az ünnepi esemény szereplői

A szokásesemény elemzése során a szakirodalom aktív és passzív szereplőket különböztet meg, amely kategória első eleme végrehajtó és átruházó személyekre, vagyis az aktus adóira, ágenseire, második eleme pedig célszemélyekre, nézőkre vagy az aktus vevőire bontható (Niedermüller 1976, hivatkozva Pozsony 2006: 72).

A tér- és az időhasználati szabályokhoz hasonlóan az ünnepi esemény szubjektumainak szerepe, az őket illető előírások, elvárások, feladatok sem véletlenszerűek. Niedermüller egy későbbi tanulmányában egy ún. P-rendszerbe (az angol *personal-system* kifejezés alapján) foglalja a fenti kategóriákat (Niedermüller 1981: 183). Ez a P-rendszer potenciálisan egy adott kultúra minden tagját magában foglalja. Itt különösen az aktív szereplők, vagyis a szervezők, részleteiben ismerik az adott esemény kódrendszerét, azok kapcsolódási szabályait, vagyis a pontos forgatókönyvet, így bármikor képesek reprodukálni azt. Niedermüller Péter a szokásrendszer működése szempontjából legfontosabb komponensnek a szubjektumok osztályát, azaz azokat az individuumokat és csoportokat tekintette, akik a kódrendszer elemeit meghatározott szabályok szerint felhasználva az adott kulturális szöveget – szokáseseményt, esetünkben emlékűnnepséget – létrehozzák, fenntartják (Niedermüller 1981: 182–183).

Az általam vizsgált rendezvény mindenkori főszervezője a Kovászna Megyei Prefektúra, együttműködve a Kovászna Megyei Tanáccsal, Sepsiszentgyörgy Önkormányzatával, román civil szervezetekkel – mint pl. Hargita és Kovászna megyei Román Civilek Fóruma (*Forumul Civic al Românilor din Harghita și Covasna*), a Közép-Európai Tanulmányok Központja (*Centrului European de Studii* – Ioan Lăcătușu vezetésével), a Daniel Șanta Közösségfejlesztő Egyesület (*Asociația Pentru Comunitate „Daniel Șanta”*) – és az ortodox egyházzal.¹⁰³ A szervezőbizottság tagjai azok tehát, akik az emlékűnnepséget megelőző másfél-két hónap során az emlékűnnepség minden egyes részletét gondosan kidolgozzák, vigyázva arra, hogy az évek során kialakult forgatókönyv fő elemei maradéktalanul reprodukálódjanak. Nem ennyire kötött azonban a kulturális események forgatókönyve, azok előadói, amelyek sokszor a rendelkezésre álló anyagi eszközök függvényei is. Évről évre változhat a politikai hatalmon lévő elit, vagyis a kormány által meghatározott fő ünnepi üzenet, mondanivaló is, mint ahogy jelentős változások tapasztalhatók olykor az ünnepségen résztvevők körében is.

103 Lásd interjúk ismeretlen szervezővel; M. P.-vel; M.G.-vel; I. L.–l.

2014-ben immár negyedik alkalommal jelent meg a sepsiszentgyörgyi ünnepségen a szélsőjobboldali eszmékkel rokonszenvező Új Jobboldal (Noua Dreaptă) nevű szervezet.¹⁰⁴ A körülbelül ötven–száz főt számláló csoport autóbuszsal érkezett a városba, rendőri kísérettel, majd ugyanígy, hasonló forgatókönyv alapján távoztak. Gyülekezőhelyként az ortodox templom udvarát jelölték ki, számukkal és zászlókkal, transzparenszekkel duzzasztva a helyi ünneplők, egyházi szertartáson résztvevők seregét. Ők alkották a gerincét a felvonulásnak-„átvonulásnak”, a környék román falvaiból besereglett népviseletben, némelyikük lóháton közlekedő résztvevőivel együtt. A templomkertben kisebb csoportokba verődve, transzparenszekkel, kifeszített óriás román nemzeti trikolórokkal és a szervezetük jelképét, zöld alapon kelta, okkult keresztet ábrázoló lobogókkal, zászlólengetéssel, jól elkülönülve várták az indulás időpontját. A korábbi évek szerepléséhez képest viszonylagos mérséklődést jelez az a tény is, hogy a felfokozott tárgyi kódokhoz képest, öltözetükben, ruházatukban inkább civil hatással vannak. A paramilitáris, félkatonai szervezetekre emlékeztető felszerelés idén elmaradt, illetve háttérbe szorult.¹⁰⁵

Az esemény állandó kísérőinek bizonyultak a csendőrség kivezényelt emberei, akik tisztes távolságból, egyenruhában, némelyek kamerával felvértelve, de immár a templom kertjén kívül maradván figyelték a gyülekezők és kíváncsiskodók seregét. Ezzel mintegy szimbolikusan is kijelölték kívülállóságuk minőségét az ünnepséggel szemben. Hasonlóan a sajtó munkásaihoz vagy a már említett kíváncsiskodók (magyarok és románok egyaránt), akik szintén közlőről végigkísérték az ünnepséget, azonban nem vettek részt annak rítusában, annak értelmezési mezején kívül maradtak. Akárcsak a terepmunkát végző társadalomtudós. És a civil és egyenruhás rendőrök, akik szintén a biztonságra, az ünnepséggel állami, hivatalos keretét hivatottak erősíteni.

Az ortodox templom, akárcsak a Mihai Viteazul tér, 2014-ben felújításra került, igaz, csak részben. A megújult kupola alatt zajló egyházi szertartás alatt a helyi és a meghívott pápa a román nép erkölcsi nagyságáról és történelmi küldetéséről értekezik. Bent a hangulat ünnepélyes és meghitt. Meglepően kötetlen. A végén az ol-tár előtt a jelenlevők hórát járnak, majd lassan kiürül a templom. Viszont némelyek nem maradnak az ünnepséggel további részére, inkább hazafelé veszik az útjukat a szertartás után, egyedül vagy családdal csapatosan, a kezükben kis műanyag pálcára szúrt, műanyag román trikolórral. A hivatalos program szerint ugyanis az ünnepséggel már délelőtt fél tízkor megkezdődött a Te Deum bemutatásával, majd azt követően a még épülőfélben levő csendőrlaktanya melletti templomtól, a vasútállomás érintésével az ünneplő hívek átvonulnak a központban elhelyezkedő ortodox templomhoz.¹⁰⁶ Ezen azonban viszonylag kevesen vesznek részt, az újságok szerinti 1000–1500 fő, csak később, a Mihai Viteazul téren gyűlt össze.

104 Jelenlétiük a szervezők azon körének köszönhető, akik rokonszenvezhetnek a szervezet által vallott értékekkel (lásd ehhez Andreescu 2003: 35–46, 55–69) – a vele készített interjúban a másik potenciális meghívó I. L. tagadja, hogy ő kezdeményezte volna a csoport Sepsiszentgyörgyre érkezését.

105 A 2009-es első sepsiszentgyörgyi felvonulásuk részleteit lásd Ádám 2011a, 2011b: 145–146.

106 Forrás: <http://stiri.covasnamedia.ro/2014/11/20/programul-zilei-nationale-a-romaniei-in-judetul-covasna>.

Ezt a „bevonulást”, az Egyesülés Menetét az előpataki alpolgármester vezeti, lovasokkal és népviseletbe öltözött hagyományőrökkel vonulnak a város fő sugárútjain. Egy helyi civil szervezet által szervezett és ugyancsak helyi lap által meghirdetett „Hívj meg egy magyar etnikumú barátodat, hogy együtt ünnepeljük Románia Nemzeti Ünnepe” nem aratott sikert (Interjú I. L.-lel.).

A központi ortodox templomot Sepsiszentgyörgyön az 1918-as impériumváltás után, a két világháború között kezdték el építeni, befejezésére azonban az ötvenes évekig kellett várni. Az épület belekerült a párhuzamos, egymásnak feszülő politikai értelmezések, csatározások világába: míg a helyi magyar közösség a román nemzeti expanziót látta benne, addig a román lakosság a normalitás jelét és egyben saját státusának megerősödését. A kommunizmus alatt, amely többnyire hasonlóan mostohán bánt minden felekezettel, a kisváros arculatát jelentősen befolyásoló modernizációs erőfeszítések, fejlesztések végeredménye az lett, hogy a telket, amelyen a templom épült, gyakorlatilag körbeépítették a székelyföldi mérnökök és várostervezők – mintegy elrejtve az utcafronttól. Így jelenleg a település arculatában a román–ortodox jelenlétet csupán a frissen felújított kupolák hirdetik a magasban. Tehát ebből a körbeépített, beszorított térből indult a felvonulás az ünnepség színhelye felé.

A menet indulását a nemzeti zászlókkal feldíszített templom szomszédságában elhaladó – az ünnepség ideje alatt a rendőrség által mindkét irányban lezárt – sugárúton gyülekező hagyományőrök jelzik. A környező román falvakból érkeztek népviseletbe öltözve, némelyek közülük lóháton, nemzeti zászlókkal, piros-sárga-kék szalagokkal feldíszítve. Előttük a forgalmi rendőrség gépkocsija halad. Amint légvonalba érnek a templommal, annak udvarából megindul a tömeg. A járda két oldalán helybéli magyarok és románok kíváncsiskodnak. Előbbiek inkább bizalmatlanul szemlélik a felfejlődő zajos embersort, utóbbiak kis zászlókkal vagy kokárdával feldíszítve az eseményhez, mosolyogva álldogálnak, fényképezkednek. Akárcsak a sajtó munkásai, akik egymás előtt tolonganak a jobb rálátásért.

Ugyanaz a helyi román újság, amely magyar barátok invitálására szólította fel olvasóit, 50 darab nemzeti trikólórt osztott szét.¹⁰⁷ A templom udvaráról kituduló tömeg egy láthatóan előre eltervezett forgatókönyv szerint fejlődött fel az utcára. A menet legelején egy rendőrautó helyezkedett el, azt követte egy nemzeti zászlóval feldíszített, sőt, hangszóróit szintén nemzeti zászlóval letakart személygépkocsi, mely nemzeti indulókat sugárzott, rögtön utánuk pedig a hagyományőrző lovasok következtek. Ezek mögé csatlakozott a templomból kiáramló tömeg, legelől egyházi zászlókat tartó fiatalokkal, mögöttük pedig a pópák és a gyülekezeti tagok. Őket végül az Új Jobboldal tagjai követik, tisztos távolságból egy koszorú, majd az Alkotmány első cikkelyét idéző transzparenszel az élükön, de jól elkülönülve az elő-

107 A *Mesagerul de Covasna* újságról van szó, a zászlók költségeit egy előpataki illetőségű üzletember, mecénás állta. Az ötven zászló ajándékozása identitás- és nemzeterosztó válaszreakcióként értelmezhető az RMDSZ korábbi akcióira, amikor is politikai rendezvényeken ingyen osztogatták a román hatóságokat irritáló székely zászlót.

zó csoporttól. Ez az elkülönülés a szervezők és az ünneplő közösség tudatos stratégiájának tűnik, mintegy jelzik az ünnepségen belüli értelmezések közti határt is, mintha így a mozgalmi, politikai jelentésmezőtől finoman elhatárolódnának. A sort a rendőrség és a csendőrség egy-egy járműve zárja. A menetnek egy kis kerülővel végig kell haladnia a városközponton, a Mikó utcán, majd a Szent György térnél visszafordulva az 1918. december 1. úton el egészen a Mihai Viteazul térig. Gyalog mintegy 10 perces séta, a menet azonban bő 20 perc alatt teszi meg a távot. A vendégségbe érkezett Új Jobboldal tagjai nem hazudtolják meg hírnevüket, az úton végig provokatív szlogeneket skandálva haladnak, mint például: „Székelyföld nem létezik”, „Székelyföld román föld”, „Ki a magyarokkal az országból”¹⁰⁸, „Bessarabia román föld”. A járókelők többnyire közönnnyel reagálnak a provokációra, ellentüntetők nincsenek, mint az pl. a 2009-es első sepsiszentgyörgyi „fellépsükör” történt.¹⁰⁹

Mindeközben a prefektúra előtti téren, a színház sarkánál, a képtárral szemben néhány kis fabódéval amolyan vásárféle települt ki. A portékát nemzeti viseletben, nemzeti színekkel díszített papírtányérokban árulják, igaz, a választék nem túl széles: egy kézműves és népzene CD-t áruló bódé van, a többi hagyományos módon előállított, őstermelők által kínált élelmiszert kínál. Sajt, kolbász, túró, emellett viszont az egyik kitelepült árus fánkot és kürtöskalácsot süt, ahogy ő írja: „kurtos kalacs”. Kissé feljebb, immár a prefektúrával szemközt (aminek homlokzatát hatalmas nemzeti trikolór díszíti) még három bódé sorakozik: a hagyományos december elsejre babfőzelékkel és itókával kínálják az ünneplőket. Kisebb sokadalom verődik itt össze. Míg megérkezik a menet a szemközti tere, addig az emberek kötetlen társalgás közepette fogyasztják a menüt.

A hivatalossá váló ünnepség

A Mihai Viteazul tér is nemzeti ünneplőbe van öltöztetve. A szocreál tömbházakal körbeépített szoborcsoportot minden oldalról kordon védi, szintúgy a tér kormányhivatal felőli részét. A tér minden sarkán csendőrök állnak. Az emlékmű körül nemzeti zászlók sorakoznak, előtte pedig mikrofont és hangfalakat helyeztek el. A lakóházak erkélyein és ablakában senki nincs, zászlókat sem látni. Egyet mégis csak, a térre vezető útmenti lakások egyikén, fent a magasban kék-sárga székelylobogó van kitűzve. Amint megérkezik a tömeg, a szoborcsoport előtti tér megtelni látszik. Akárcsak a felvonulásban, az ünneplők itt is két részre oszlanak. A helyiek

108 Mivel ez a szlogen sérti a román alkotmány 30. cikkelyében és a büntető törvénykönyv 286/2009-es törvényében foglaltakat, vagyis gyűlöletet kelt és diszkriminatív egy népcsoporttal szemben, Erdély András újságíró feljelentést tett a Kovászna megyei prefektusnál az ügyben. A feljelentés szövege, a prefektus válasza és az ügyvel kapcsolatos más hivatalos dokumentumok a mellékletben találhatóak. Az ügy tipikus példája annak, miként lehet egy ügy megoldását lehetetleníteni.

109 2009-ben a Hatvannégy Vármegye Ifjúsági Szervezet 50 főből álló ellentüntetési csoportja keveredett szóváltásba az említett szervezet tagjaival.

inkább a tér jobb oldalán és szemben helyezkednek el, míg a vendégek, az Új Jobboldal tagjai a tér bal oldalát foglalják el. Itt már nem kiabálnak rigmusokat, néma zászlólengetéssel jelzik érkezésüket Sepsiszentgyörgy „román” főterére. A transzparenseket látható helyre, a kordonokra erősítik fel. Kis időre rá megkezdődik a kulturális műsor.

A Mihai Viteazul teret az 1980-as években fejezték be, szemközt, a szobor mögött a Szakszervezetek Művelődési Házának népies elemekkel ötvözött szocreál monstruma uralja. Déli, nyugati és északi oldalról 4 és 8 emeletes lakóházak zárják, csupán kelet felé nyitott, a kormányhivatal és a városháza irányába, a lovas Mihai Viteazul és hűséges ércatonáinak látókörével összhangban. A tér maga, funkciójában – december elsejét és más kisebb „román jellegű” ünnepeket leszámítva – paragon volt hagyva a sepsiszentgyörgyiek által, részben mivel felújítása előtt igen lepusztult képet mutatott, és a lejtős, eredetileg márvánnyal borított és lépcsőkkel tarkított terület a betonalapzatig szétmállott. Azonban 2008 után fordulat következett be, és a város új vezetősége erőfeszítéseket tett a tér rendbetételére, ami kormányzati segítséggel meg is történt. Új díszburkolatot kapott, helyenként zöld-övezettel, dísznövényzettel ültették be, és még egy szökőkút is elkészült a tér jobb hátsó részén. Ez esténként különböző színekben pompázik, amit a lakosság vegyes érzelmekkel fogadott.

A tér nevét Mihai Viteazul havasalföldi fejedelemről kapta, a ceaușescui nemzeti kommunista diktatúra kultúrpolitikai kurzusával összhangban. A kalandos életű késő középkori fejedelmet ez a megtisztelő figyelem azon teljesítménye miatt illette, hogy az ő személye alatt egyesült először politikailag, még ha röpké pár hónapra is, Erdély és a két román fejedelemség: Havasalföld és Moldva. Ezt a történelmi tényt a nacionalista-kommunista kurzus úgy értelmezte – és ez makacsul tartja magát napjainkban is a közvéleményben –, hogy a fejedelem a román nép egységét valósította meg a 17. században. A szoborcsoport Gir Rădulescu bukaresti szobrász műve,¹¹⁰ és narratívája az „együttélő” népek felé is tesz gesztust, az összetartozást, a közös múltat hangsúlyozva, hiszen a lovagló fejedelem mögött több alak is az őt segítő magyar és székely katonákat jeleníti meg. Ezen jelentésrétegtől függetlenül a helyi köznyelv egyszerűen csak a „lónak” becézi az emlékművet. A sepsiszentgyörgyi szoborcsoport etnikumközi provokációktól amúgy sem mentes múltja a magyar lakosság térrel kapcsolatos érzelmeit mélyen befolyásolja: a 80-as években máig tisztázatlan körülmények között egy tragikus esemény történt, bomba robbant a szoborcsoport talapzatánál, kioltva egy éppen ott játszó magyar kisgyerek életét. (Domokos P. 2005, Orbán Barra 2007; interjú K. J.-vel.)

A 2014. december 1-ei kulturális műsornak címet is adtak a szervezők: *Egyesülés lélekben és az érzelmekben* („Unire-n cuget și-n simțiri”), programjának gerincét a meghívott hagyományörző egyesületek adják (Bodzaforduló, Brassó, Buka-

110 Forrás: <https://www.kozterkep.hu/~/13546>.

rest, Szeben és Tîrgovişte).¹¹¹ Színpadként a szobor előtt lépcsőzetesen emelkedő területet használják. A népviseletbe öltözött fiatalok felváltva népi és hazafias dal-
lamokat énekeltek, időnként elhangzott egy-egy vers, rövid prózát is felolvastak. A
nyitóbeszédet az Új Jobboldal szószólója mondja, aki a műsor szüneteit kihasznál-
va lelkesítő beszédeket tart a román identitásról és történelemről. Rétori képessé-
gei meglehetősen jók, könnyedén, papír nélkül beszél, beszédeiben összekapcsolja
az elhangzott dalok, szövegek értelmét a jelennel, az itt és mosttal. A román nemze-
ti gondolatról beszél, e szellemi holdudvar gondolkodótól idéz, szavaikat értelmezi,
tolmácsol. A közönség, az ünneplők seregének száma mindeközben lassan duzzad,
egyre több, valamilyen formában a nemzeti piros-sárga-kék színkombinációt ma-
gán viselő emberrel.

A nemzeti szimbolika, az identitás múltidéző és misztikus elemei tűnnek fel és
elevenülnek meg a szemek előtt: kucsmák, pásztorsubák, a dákoromán kontinu-
itást idéző kigyótestű farkasfejek (immár nem ércből, hanem fából és bőrből ké-
szítve). Decebal, a dák vezér képmása a zászlón: „Legyetek büszkék, hogy románok
vagytok” – hirdeti. A műsor elhúzódik, a hidegben az emberek közben beszélget-
nek, a gyerekek hógolyóznak. Egyenruhás emberek jelennek meg: tűzoltók, csend-
őrök, rendőrök gyülekeznek a tér jobb oldalán. Sorokba, zárt alakzatokba állnak be,
a hangulat vidám, géppisztollyal a kezükben gyermekeikkel fotózkodnak az egyen-
ruhás testületek tagjai. A kulturális műsor véget ér, a népviseletbe öltözött hagyó-
mányőrök félrehúzódnak, átadják helyüket az esemény soron következő szereplői-
nek. Új dimenzióba lépünk át, kezdetét veszi a hivatalos ünnepség.

A tér jobb oldaláról katonainduló harsan fel, és kettős sorokban zöld egyenru-
hás, gépkarabélyos katonák vonulnak fel, alakulatok „harci zászlóival”. Ők a hegyi-
vadászok, tisztelegnek a szoborcsoport előtt, majd néhányan kiválnak és díszőrsé-
get állnak az emlékmű előtt. A tömött egyenruhás sorok mellett egy katonazene-
kar a lovas szoborral szemben áll fel, fúvós hangszereikről zsinóros trikolórok lóg-
nak.¹¹² A hivatalos ünnepség „gyakorlatilag a kormány megbízott (prefektus) jövete-
lével kezdődik, aki végigvonul a belügyes alakulatok előtt, tiszteleg az egység zász-
laja előtt, utána pedig kezdődik a ceremónia.” (Interjú Ismeretlen szervezővel.)

A román állam karhatalmi szerveinek oltalmában, az erő és biztonság manifesztá-
lása után megjelennek tehát a színen az ünnepség hivatalos szereplői: a prefektus,

111 Ismeretlen szervező is részletesen beszámol arról, hogy más megyékből is érkeznek képviselők a sepsiszentgyörgyi ünnepségre:

„– Kik a résztvevők?

A résztvevők változnak. Elsősorban az itteni románság politikai képviselői, a lakosság egy része, de mindig vannak meghívottak is, akiket busszal hoznak, hogy részt vegyenek az ünnepségen.

– Honnan hozzák?

– Többnyire innen-onnan, az ortodox egyház papneveldeiből. Kemény vallásos magú fiatalok érkeznek ide. Tehát nem csak a megye más románok lakta vidékeiről hoznak résztvevőket. Egy része igen, a román politikai pártok vezetői értesítik a megye román lakta vidékeit, hogy küldjenek képviselőket, hogy a megyében egy helyen közösen ünnepeljenek.”

112 Kovászna megyében nincs katonazenekar, ezért Brassóból vagy Csíkszeredából érkezik az együttes, elérhetőségük függvényében változik évről évre a hivatalos ünnepség kezdetének időpontja (interjú ismeretlen szervezővel).

a kormányzati funkciókat betöltők, a helyi bürokraták és a politikai pártok képviselői. Magyar nemzetiségű nincs köztük. A helyi magyar politikai elit, egy kivételtől eltekintve – róla később – látványosan távolmaradtak. E szimbolikus gesztus, illetve gesztusdiplomáciai háború több éve zajlik. A magyar fél részvételének feltételként a magyar szempont és diskurzus megjelenítését tűzte ki, illetve a helyi kormányhivatal és más dekoncentrált intézmények az etnikai arányok alapján történő káderfrissítéssel. Azóta viszont még tovább mérgesedett a viszony, a székely zászló körüli jogi hercehurca és más politikai ügyek miatt, illetve az Új Jobboldal szereplése miatt a magyar elit, vezetőség, a megyeszékhely és a megyei önkormányzat testülete tüntetően távol marad a rendezvénytől. (Interjú ismeretlen szervezővel és P. B.-vel.) Viszont törvényi kötelességeinek eleget tesz, így a település az előírásoknak és az ünnep hangulatának megfelelően, sűrűn fel van díszítve nemzeti színű zászlókkal.

Gaetano Mosca filozófus és Vilfredo Pareto szociológus már a 20. század elején utalt az elit fogalma és a politikai hatalom közötti összefüggésre, miszerint léteznek ún. hatalmon lévő és hatalomra vágyó pótelitak, akik küzdelme meghatározó egy közösség vagy nemzet életében és fennmaradásában (Culic 1999: 48). A román (pót)elit kétoldalt sorakozik tehát fel, a szobor előtt. Koncentrikusan, körülöttük katonák, azon túl pedig a többi ünneplő. Ruházatuk elegáns, modern, nem illeszkedik sem a hagyományörzésbe, sem a szakralitásba, valójában egy teljesen más világot idéz: az előzőekhez képest egy új kort, a modernitást eleveníti meg. A polgári, üzleti és a hivatalos bürokrácia világát. Mellükre a francia forradalom szellemiségét, a nép és az ész diadalát idéző, nemzeti színű kokárda van kítűzve.

Az ünneplés tehát felveszi a hivatalos állami ünnepség formáját. A téren korábban megjelenő szakrális és folklorikus világ átértelmeződik, háttérbe szorul. Egy új értelmezés részévé, a román államiság alkotóelemeivé válnak. A szimbólumok nyelvén a szakrális térben megfogant közösség a nacionalizmus mozgalmi hevével érkezik el a modern román államiság kiteljesülésének ünnepére. Státusbeli és minőség-beli változást jelez ez az új helyzet. A mikrofon elé járuló emberek másképpen viszonyulnak a közönséghez: kinyilatkoztatnak, beszédükben már a hatalom nyelvén szólnak, a hivatalos diskurzus nyelvén.

Az ünnepi eseményen elhangzott ünnepi beszédek és narratívák

A továbbiakban az ünnep fő aktusát, az ünnepi beszédeket elemzem a magyar–román párbeszéd, az üzengetés, a nemzeti identitás politikai diskurzusban való megjelenése szempontjából. Azt feltételezem, hogy a sepsiszentgyörgyi interetnikus közegben a december 1-én elhangzott beszédek alapvető célja az emlékezésen túl a helyi, kisebbségben élő románság nemzeti identitásának erősítése, valamint a „mi” és az „ők” közötti határ hangsúlyozása. Véronique Mottier a nemzeti identitást olyan struktúrának tekinti, amelynek társadalmi és politikai jelentései kontextusfüggőek. Ezekben a kontextusokban szimbolikus és intézményi identitásépítés egyaránt

folymat. Az egyéni és csoportos identitások konstruálják és megerősítik az én/mi és a mások közötti hasonlóságot és különbözőséget. (Mottier 2004.)

Már a 20. század elején Bahtyin kifejtette, hogy a „szó az életben nem önérvényű”, tehát az egyes szavak, mondatok nem értelmezhetők, illetve nem ugyanúgy értelmezhetők, ha kiragadjuk őket a szöveggörnyezetükből, mintha közvetlen térbeli és szöveggörnyezetükben elemeznénk őket (Bahtyin 1985). Ezt erősíti meg Roman Jakobson is *Nyelvészet és poétika* című írásában (Jakobson 1972), amelyben a nyelvnek hat aspektusát különbözteti meg. Ezek mindegyike más-más funkciót tölt be, azonban egyik sem egyeduralkodó, hanem a köztük lévő interakció, fölé-alarendeltség hozza létre a nyelvi kommunikációt. Jakobson elkülöníti egymástól az elbeszélte eseményt és a beszédaktust. Az utóbbi egy felsőbb hierarchikus struktúráként magába foglalja az előbbi is, ahogy azt Keszeg Vilmos megfogalmazta: „Minden narrációnak egy helyzetben belül, emberek közötti térben van szándéka, a szöveg megszerkesztése ezt a szándékot szolgálja egy narratív program által. Az elbeszélés, mint aktus ennek a helyzetnek az interpretálása. A helyzetről lemondva nem kevesebbet, mint az értelmezés keretét veszítjük el.” (Keszeg 2002: 17–18)

Ugyanitt, valamint Szabó Márton *A diszkurzív politikatudomány alapjai* című munkájában találunk utalást Dell Hymes munkásságára. Hymes a beszéd három fontos kategóriáját különbözteti meg: a beszédközösséget, a beszédeseményt és a beszédszituációt. Egy beszédközösség tagjai, saját kulturális háttérük miatt értik egymás beszédét. A beszéd tehát, amint az elnevezése is mutatja, közösségképző erővel bír. Ez a közösségképző erő egy adott beszédszituációban, tudatosan, stratégiailag átgondolva kerül bevetésre. A stratégia sikeressége esetén létrejön a beszédesemény, amely egy olyan társas helyzet, ahol a résztvevők mindegyike megnyilatkozik. Tehát a beszéd jelentése, az értelmezés a közösség minden tagja által elfogadott normák alapján történik. (Szabó M. 2004: 3. fejezet.)

E rövid fogalmi kitérő után térjünk vissza a vizsgált eseményhez, és vizsgáljuk meg, hogy a december elseje során tartott beszédek milyen szerepet töltenek be. A hivatalosságok U-alakzatban sorakoznak fel a szoborcsoporthoz háttal, szemben a katonák sorfalával és az ünneplőkkel. Mintha egy színpadon lennének, megjelenik az Új Jobboldal korábbi szónoka és karmesterként gesztikulál az itt állóknak. A hangszóróból felcsendül a himnusz, és a korábbi kulturális műsor ceremóniamesterének mozdulatait követve rázendítenek a himnusra. A katonák vigyázzban állnak, a tisztek tisztelegnek, a zászlókat lengetik éneklés alatt, miközben több száz torokból szól a román állam hivatalos himnusza.

Ezt követően öt ortodox pap jelenik meg a „színpadon”, a helyi ortodox parókiák pópái mellett a harci alakulat táborig lelkésze is, zöld katonai egyenruhában. Rövid, ünnepi istentiszteletet mutatnak be, énekkel, a jelenlevőket közös imára szólítják fel. Kulturális és politikai szempontból ez a beszédszituáció már eleve csak a „mi” tagjainak szól, hiszen az ortodox vallást a megye román lakosságának valamivel több mint 99%-a gyakorolja, a többiek görög katolikus vallásúak. A megye magyar lakossága viszont nem ortodox, hanem körülbelül fele-fele arányban

római katolikus és református, illetve evangélikus felekezetű. (Varga E. Á. 2007.) A vallási szertartásnak jelen esetben nem csak liturgikus szerepe van, ugyanis ez esetben nem beszélhetünk konkrét vallási ünnepről, ahol a pap által elmondott szentbeszédnek, prédikációnak az alapja egy bibliai eseményhez köthető. A történelmi eseményre emlékező nemzeti ünnep során a pap beszédének – egy amúgy is vallásos közegben – mégis fontos jelentéshordozó szerepe van, beszéde az ünnepi esemény szerves, modelláló része, amely az állam intézményével összefonódva nyilvánosan is bemutatja az intézményes identitásépítés egy tökéletesen megszervezett válfaját. Ezt követően – a csúszáságtól beszórt márványcsillogású díszburkolaton – a mikrofonállvány előtt a hivatalosságok intéznek beszédet az egybegyűltekhez.

Az ünnepi eseményelemzés kódrendszerének egyik legfontosabb eleme a verbális kódok csoportja. Niedermüller megkülönböztet szokáseseményt kísérő, magyarázó és szokásszövegeket. A szokáseseményt kísérő szövegek lehetnek „mindennapi” (köznyelv) és „költői” (irodalmi) szövegek. A szokáseseményt magyarázó szövegek legfontosabb ismérve a poétikai jelleg és a konatív funkció. (Niedermüller 1981: 185–186.) Az ünnepi eseményekhez azonban nem mindig fűződnek rítusszövegek, de a rituális beszéd ismérvei, tehát a beköszönés, köszöntés, köszönetmondás, elköszönés ilyenkor is fellelhetők az adott szövegben (Oláh 1996). Amint az a fenti példával is bemutattuk, a modern, nyilvános, konstruált események is merítkeznek a szokások és a régi vallásos, liturgikus események szokásszövegeiből. Elemeik nagyon hamar beépülnek az újonnan konstruált események eszközkészletébe, kódrendszerébe, a profán rítusba is (Verebélyit idézi Pozsony 2006: 52).

Elsőként a Kovászna megyei kormánybiztos – akit pár nappal később leváltottak – szólalt fel, közvetítve a kormányfő, Victor Ponta üzenetét.¹¹³

„Közel 100 évvel ezelőtt az erdélyi, besszarábiai, olténiai és moldovai dédapáink nagyobb megpróbáltatásoknak voltak kitéve, mint most mi. Háborúk voltak, több százezer élet odaveszett, idegenek foglalták el a területüket, de nekik mégis sikerült. 1918-ban, Gyulafehérváron, miután több száz ezer román feláldozta életét, elértük a legfontosabb nemzeti célt: a Nagy Egyesülést.

113 „În urmă cu aproape 100 de ani străbunicii noștri din Transilvania, din Basarabia, din Oltenia, din Moldova au trecut prin încercări mai mari decât noi. Au fost războaie, au fost sute de mii de vieți pierdute, teritoriile ocupate de străini și totuși ei au reușit. În 1918, la Alba Iulia, după ce sute de mii de români și-au dat viața în Primul Război Mondial, am obținut cel mai important obiectiv național: Marea Unire.

Vreau să fim acea țară mândră, puternică și respectată pe care strămoșii noștri și-au dorit-o – o Românie unită! Îmi doresc ca românii să aibă încredere în faptul că împreună în 2018, la împlinirea a 100 de ani de la Marea Unire, suntem capabili să fim din nou uniți, să fim mândri că suntem români, să arătăm întregii omeniri faptul că această țară a meritat și merită întotdeauna mult mai mult.” (Forrás: <http://gov.ro/ro/stiri/mesajul-domnului-victor-ponta-prim-ministru-al-guvernelui-romaniei-cu-ocazia-zilei-nationale-a-romaniei&page=1>)

Azt akarom, hogy az a büszke, erős és tisztelt ország legyünk, amelyre az elődeink vágytak – az egységes Románia! Azt kívánom, a románok bízzanak abban, hogy 2018-ban, a Nagy Egyesülés 100. évfordulóján, képesek újra eggyé válni, büszkének lenni arra, hogy románok, és megmutatni az egész világnak, hogy ez az ország megérdemelte, és mindig többet érdemel.”

Az üzenet összesűríti mindazt, amit az esemény miliője megkíván: nemzeti identitás, egység, büszkeség, közös cél, kontinuitás a múlttal, annak üzenete a jelen és a jövő számára is. A szöveg a folytatásban¹¹⁴ az ország gazdasági, társadalmi és modernizációs teljesítményeit emeli ki, értelmet adva a mindennapokban is a Nagy Egyesülésnek, a közös román államnak.

„Kortól, társadalmi helyzettől, etnikumtól és felekezettől függetlenül, mind románok vagyunk, és az a fontos cél köt egybe minket, hogy itthon, magunk és a gyermekeink számára egy jobb és biztosabb életet alakítsunk ki. Biznunk kell azon képességünkben, hogy szolidárisak, és együttműködők tudunk lenni, hogy Románia egy olyan ország legyen, ahol mindenki megtalálja a helyét, szerepét, önmaga és szakmai kiteljesedését.”

A miniszterelnök szövegének e befejező része kilép az etnikailag homogén nemzetállami diskurzusból, és a kulturálisan semleges, liberális köztársaság szempontját érvényesíti. Az állampolgárok közössége, a politikai szervezet végső célja a társadalmi és kulturális különbözőségek feloldása az egyén önmegvalósítása, kiteljesedésének céljából. Igaz, azt, hogy ez miként jöhet létre, nem említi.

Ezt követően a volt prefektus, a kovásznai születésű Codrin Munteanu – 2013 januárjától államtitkár a hadügyminisztériumban – szólal fel. Beszédét azzal kezdi, hogy ő is a nemzeti központ, Bukarest üzenetét tolmácsolja.¹¹⁵ Történelmi visz-

114 „Indiferent de vârstă, de statut social, de etnie sau de credință, suntem cu toții români și avem împreună un obiectiv important, acela de a construi pentru noi și pentru copiii noștri o viață mai bună și mai sigură aici, acasă. Trebuie să avem încredere în capacitatea noastră de a fi solidari și de a coopera, astfel încât România să devină țara în care fiecare își găsește locul, rolul și împlinirea personală și profesională.” (Forrás: <http://gov.ro/ro/stiri/mesajul-domnului-victor-ponta-prim-ministru-al-guvernului-romaniei-cu-ocazia-zilei-nationale-a-romaniei&page=1>)

115 „Unirea național-politică din anul 1918 nu a fost una artificială, nu este un dar al lumii către români și nici rezultatul greșelilor imperiilor care vremelnic ocupaseră străvechile teritorii românești. Anul 1918 și ziua de 1 Decembrie constituie cel mai important reper în istoria constituirii statului național unitar și indivizibil, iar data zilei naționale nu poate fi schimbată la cererea unor ignoranți, persoane meteosensibile sau dușmani ai României. Noi, actuala generație a poporului român, avem în fața istoriei datoria de a da consistență și de a întări, nu doar de a clama ocazional și populist, caracterele statului român de stat național suveran, independent, unitar și indivizibil [...] Dreptul la un stat național unitar și indivizibil a fost plătit cu sângele a milioane de români, o jertfă a cărei proporții este greu de atins de către alte popoare, o jertfă făcută nu pentru a cuceri țări și teritorii străine, ci pentru a apăra vatra strămoșească daco-romană. Și noi, actuala generație a poporului român, trebuie să fim solidari și să ne apărăm drepturile noastre atunci când extremismul și retorica antiromânească se întetesc în mod antieuropean și periculos [...] Privind cu încredere în viitor, va trebui să ne îndeplinim datoria față de țară, în fapt față de generațiile următoare cărora trebuie să le lăsăm o Românie măcar așa cum am primit-o”. (Forrás: <http://www.dantanasa.ro/codrin-munteanu-mapn-ziuua-nationala-nu-poate-fi-schimbata-la-cererea-unor-ignoranti-sau-meteosensibili>)

szatekintéssel kezd, de beszéde, korábbi politikai szerepéhez illeszkedve, egyértelműen politikai abban az értelemben, hogy a nyelvi és etnikai szempontból határterületnek számító Sepsiszentgyörgyön az egész beszéd felépítése a „mi” és az „ők”, a „mi” és az „ellenség” polaritásán nyugszik. Igazolódni látszik Véronique Mottier fent említett elmélete. Üzen tehát a közös ellenségnek, a távol maradó, de a településen és a környékén valójában nagyon is jelen lévő magyaroknak, azoknak, akikkel kormánybiztosként – gyakran saját kezdeményezésre ugyan, de – sokat küzdött.

„Az 1918-as nemzeti-politikai egyesülés nem mesterséges volt, nem ajándék volt a románok számára a világ részéről, és nem is az ősi román területeket bitorló birodalmak tévedéseinek hozadéka. Az 1918-as év és december elseje a legfontosabb viszonyítási pont az egységes és oszthatatlan nemzetállam létrejöttében, és ezen nemzeti ünnep dátuma nem változtatható meg néhány tudatlan, az időjárásra érzékeny, vagy Románia ellenségeinek kérésére. Nekünk, a román nép jelenlegi generációjaként történelmi kötelességünk, hogy tartalommal töltsük fel és megerősítsük a nemzeti állam szuverenitását, függetlenségét, egységét és oszthatatlanságát - ne csak populista szölamként, alkalomadtán említsük. Az egységes és oszthatatlan nemzetállamhoz való jogot a román nép több millió román vérével fizette meg, és ez az áldozat kiemelkedik a többi nemzetek teljesítményeihez képest, hiszen nem idegen területek és országok megszerzéséért, hanem az ősi dákoromán hazavédelméért tették. És mi, a román nép jelenlegi generációja szolidárisnak kell lennünk, és meg kell védenünk a jogainkat mikor a szélsőségesek és a románellenes retorikák veszélyesen és Európa-ellenes módon megsokszorozódnak. Bizalommal nézve a jövőbe, teljesítenünk kell kötelességünket a haza iránt, valójában a jövő generációk számára, hogy legalább egy olyan Romániát kapjanak, amelyet mi is örököltünk.”

A volt prefektus tehát, akit végül a helyi magyar elittel szembeni torzsalkodásai következményeként, bukaresti, kormánypozícióból érkező nyomásra távolítottak el korábbi tisztségéből – és helyeztek végül magasabb pozícióba – ekkor már a védelmi szaktárca egyik vezetőjeként igazi politikai beszédet tartott. Az időjárásra érzékenyeket ostorozó kijelentésének súlyt adva, beszédét kabát nélkül, öltönyösen mondta végig. Az egységes és oszthatatlan nemzetállamra való többszöri hivatkozás üzenet a helyi magyar elit autonómiatörekvéseinek, távolmaradásukért és korábbi, a nemzeti ünneppel kapcsolatos ötletezéseikért¹¹⁶ pedig gyakorlatilag az állam ellenségeinek kiáltja ki őket. Az ellenségkeresés és a veszélyek hangsúlyozása igaz, igazodik Munteanu tárcájának profiljához. Mégis, ebben az ünnepi kontextusban, ahol még a szélsőséges szervezet tagjai is visszafogottan viselkednek, kissé túlzónak hat a beszéde. A földhöz való jog, a vér joga és nem különben a kétes dákoromán kontinuitás említése a felszólalóval az ünneplő közönséget a 19. század tü-

116 Forrás: <http://erdely.ma/kozeletunk.php?id=174531>.

relmetlen nacionalizmusába repítette vissza. Vagy a ceaușescui nemzeti kommunizmust idéző diskurzusával, talán időben közelebbi időpontba, a diktatúra emberi és közösségi jogokat tipró miliójébe. Kifejezi ugyanakkor azt a türelmetlen etnikai reprezentációs vágyat is, amely a helyi román elit körében is megmutatkozik, s amely – mint azt a továbbiakban is látni fogjuk – a nemzeti ünnep alkalmából elmondott beszédek során különös intenzitással mutatkozik meg. Az államtitkár beszédének további részében Románia geo- és biztonságpolitikai helyzetét ecsetelte az EU- és a NATO-csatlakozás kapcsán, majd mintegy folytatva a román nép nagy politikai projektjét, s hozzátette, reméli, hogy 2018-ban, a Nagy Egyesülés jubileumán már az Európai Unió határain belül láthatja viszont a román nép moldovai testvéreit is.

Munteanu beszédét követően a koszorúzásra került sor. A társadalmi, leginkább a román államapparátusban elfoglalt pozíció és státus szerint kerültek sorra a koszorúzók. Hosszú sor kanyargott a tér jobb sarkától a szoborcsoportig. Bürokraták, politikai pártok, tisztségviselők, katonák, rendőrök, más állami testületek, cégek, intézmények és magánszemélyek álltak sorba koszorúzni. A sor hosszához képest a koszorúzási aktus maga rövid. Két géppisztolyos katona és trikolór közé érkezik a koszorúzó. Az etikett a következőképpen néz ki: általában ketten vagy többen helyezik a bronzláb elé a nemzeti színű virágokkal feldíszített koszorút, rövid fejhajtás következik, ami tiszteletadást és a belső, lelki átszellemülést, azonosulást hivatott jelezni. Ezután sarkon fordulnak és jön a következő.

A koszorúzás és úgy általában az ünnepség színfoltját az előpataki magyar polgármester szereplése jelentette. Ő maga az előpataki román folklórnak megfelelően volt öltözve, mellkasán kokárda, mellette több román és magyar népviseletbe öltöztetett kisgyerek. Jelenlétével és feltűnő ruházatával ő szándékozott közvetíteni az „együttélő”, helyi közösségek tiszteletadását.¹¹⁷

A koszorúzás után a szervezők nevében Ioan Lăcătușu történész egy felhívást olvasott fel, melynek címe: *Felhívás a civil társadalom és a magyar politikai szervezetek vezetőinek a Harghita, Kovászna és Maros megyei román–magyar együttélés normalizására.*¹¹⁸ A szöveg felolvasása és maga a műfaja is politikai üzenet. Egy-

117 A december elsejei ünnepségektől a helyi magyar politikai elit évek óta távol marad, ezt a tényt az aktív szereplők rendszeresen szóvá is teszik, ebből is következik tehát, hogy egyes szereplők hiánya is komoly üzenethordozó szereppel bír. Több interjúalany is jelezte, hogy a 2000-es évek közepén a helyi RMDSZ-nek szándékában állt változtatni, a próbálkozások azonban nem jártak sikerrel, és az azt követő években egyre jobban elmérgesedő román–magyar viszony – különösen a december elsejei események környékén (zászló- és táblabotrányok, terroristavád) tovább mélyítette a szakadékokat a két közösség között.

118 „Menținerea imaginii publice conform căreia, în perioada postdecembristă, județele Covasna, Harghita și Mureș reprezintă o zonă cu potențial conflictual, nu este benefică, nici pentru românii locuitori ai acestor județe, nici pentru maghiari, aducând grave prejudicii dezvoltării economice și sociale a zonei, climatului de conviețuire interetnică, bunăstării cetățenilor și relațiilor, pe toate planurile, a zonei cu celelalte județe ale României și cu investitorii străini. Este timpul ca această zonă binecuvântată din inima României să se transforme din consumator, în furnizor de stabilitate. Este timpul ca »focul« aprins în Ucraina să nu se extindă.” (Forrás: <http://www.mesageruldecovasna.ro/social/apel-la-normalizarea-convietuirii-interetnice-din-judetele-covasna-harghita-si-mures-adresat-reprezentantilor-societatii-civile-si-liderilor-formatiunilor-politice-maghiare-din-romania>)

részt válasz a két nappal korábbi, a Magyar Polgári Párt által szervezett tüntetésre, ahol az 1918. december 1-ei gyulafehérvári nemzetgyűlés nyilatkozatára hivatkozva a kisebbségek politikai és kulturális jogainak kiterjesztését kérték a jelenlevők, másrészt pedig a 19. századi nemzetépítés technikáit (műfaj, diskurzus) alkalmazva úgy pozicionálja magát, mint aki a székelyföldi párhuzamos román nemzetépítés szubjektumaként kíván megnyilvánulni. Teszi mindezt az ortodox egyházzal való szövetségben, mint ahogy ezt a szöveg felvezetője is jelzi.¹¹⁹ Az elmondott beszéd, kiáltvány kilép a történelmi időből, a december elsejei emlékűnnepség értelmezési hálójából. A jelen politikai és társadalmi viszonyait értelmezi a politikai cselekvés szimbolikus nyelvén, ideologikus gondolkodással.

„Azon közvélekedés, miszerint Kovászna, Hargita és Maros megyék egy potenciális konfliktuszóna, ártalmas mind a román, mind a magyar lakosokra nézve, súlyos előítéleteket vet a térség gazdasági és társadalmi fejlődésére, az etnikumközi együttélésre, a polgárok jólétére és mindenféle kapcsolatra, ami Románia többi megyéjéhez és a befektetőkhöz kötné e térséget. Itt az idő, hogy e áldott föld Románia szívéből a biztonság fogyasztójából, annak szállítóává váljék. Itt az idő, hogy megállítsuk az Ukrajnából gyújtott tüzet.”

Tehát a békés emlékezés és ünneplés rítusába, az egyházi, majd kulturális műsorhoz kapcsolva, erős etnopolitikai konfliktust, egy párhuzamos valóságot idéz a szónok. A hírtelevíziókból hírhedt ukrajnai konfliktussal állítja párhuzamba az együttélés e terepét, a székely–román kapcsolatokat, a „színpadot” is, amelyről felszólal. Beszéde a székely–román történelmi együttélést, gazdasági és kulturális kapcsolatokat hangsúlyozza (leválasztva azt a magyar történelemtől), majd kijelenti, hogy a gyulafehérvári nyilatkozat pontjait Románia betartja, a székelyeknek gyakorlatilag minden joga adott. Kijelenti, hogy az aktuális magyar politikai követelések, így az autonómia a történelem kerekének visszafordítása lenne, ezért elfogadhatatlan a román nép számára. Majd felszólítja a magyar politikai és írástudó elitet, hogy ne szítsa a románokkal szembeni gyűlöletet, inkább arra buzdítsák a székelyeket (mint az alattvalókat), hogy tanulják meg az állam nyelvét. Továbbá tartsák be a nyelv- és szimbólumhasználatot szabályzó hatályos törvényeket. Illetve ne csak elhatárolódjanak, hanem nyilvánosan ítélik el a szélsőséges magyar megnyilvánulásokat, mint pl. „Székelyföld nem román föld”, „Vesszen Trianon” stb. Mindezt az etnikumközi kapcsolatok normalizálása érdekében mondja, egy olyan közönség előtt, amelynek egyes tagjai percekkel azelőtt még azt ordították Sepsiszentgyörgy utcáin: „Ki a magyarokkal az országból!”

119 Gabriel Andreescu a romániai szélsőjobbról írt értekezésében hívja fel a figyelmet az ortodox egyház, a román törvénykezés és román politikai elit összefonódásainak veszélyeire (Andreescu 2003: 35–46, 55–69).

A rítus lezárása

A politikai beszéd után következik a rítust lezáró óra. Ez a hagyományos román nemzeti körtánc azt hivatott szolgálni, hogy a szervezők által kijelölt társadalmi és státusbeli különbségek eltűnjenek, a jelenlevők egyé váljanak a nemzeti identitást hordozó dallamra és mozgásvilágra. Bár a kör létrejön, és elég sokan csatlakoznak, mégsem vesz részt benne mindenki. Sokan ezt is, akárcsak az előző programpontokat, kívülről figyelik, mint egy műsort. Mások elkezdenek hazafelé szállingózni. Vagyis maga a óra is a hivatalos ünnepség formájához és logikájához igazodik. Már nem ősi tánc, amely eredeti „funkciója” szerint feloldja az ünnepségen megjelenő, a szervezők által felépített szimbolikus társadalmi kereteket és határokat (Pentelényi 2004: 45), hanem a „fenti” világ részévé vált, műsorszámmá minősül – ami nem résztvevőket, hanem nézőket igényel. A órát járók többsége zászlót tart a kezében, ezzel is nehezebbé téve a tánc kéz a kézben élményét. A táncolók többsége a szervezőkből és a hagyományörző csapatokból kerül ki, viszont az Új Jobboldal tagjai nem vesznek részt, ők is külső nézői maradnak a szoborcsoport előtt kibontakozott, többnyire a helyiek által eljárat táncnak.

Ezzel véget is ért az ünnepség. A tömeg széteszlik, a babfőzeléket és italt kínáló bódék is bezártak már. A rendezvénysorozat ugyan folytatódik a városban és megszerzte is,¹²⁰ a fő esemény, a Mihai Viteazul-szoborcsoport uralta tér kiürül, csak a koszorúk és a zászlók maradnak tárgyi jeleiként az itt lezajlott emlékünnepeknek. A térre visszatérnek a mindennapok.

Akusztikus kódok

Az ünnep teljes terjedelmét különböző eredetű akusztikus, zenei és nem zenei kódok kísérik. A nem zenei kódok a december elsejei ünnepség során kisebb mértékben lelhetők fel, főként az egyházi szertartást megelőző és azt követő vagy kísérő harangozás sorolható ebbe a kategóriába. (Verebélyi 2005: 153.)

Ennél sokkal gazdagabb a zenei kódok tárháza. Ide sorolható az ének, a hangszeres zene, az autóra felszerelt hangszóróból közvetített nemzeti indulók, a katonai fúvószenekar indulói, a kórus dalai. Ezek fő funkciója a résztvevő személyek szórakoztatása, a köztük lévő kapcsolat és csoportidentitás erősítése. Ez a hatás a dallam, a zene és a tánc szinkretikus egységével érhető el leginkább (Pozsony 2006: 65–123), ami jelen esetben a hivatalos ünnepség végén táncolt óra során mutatkozott meg.

Pozsony Ferenc hívja fel a figyelmet a csend, a némaság szerepére, funkciójára, jelentőségére, főként egyházi ünnepek kapcsán (Pozsony 2003: 128–129). A 2014-es december elsejei felvonulás során a némaságnak egy különleges válfajára hívnam fel a figyelmet, az „elzárkózás, az egyet nem értés csendjére, hallgatására”. Az

120 Forrás: <http://stiri.covasnamedia.ro/2014/11/20/programul-zilei-nationale-a-romaniei-in-judetul-covasna>.

ortodox templomtól a főtérré vonuló tömeg elején nemzeti dalok, egyházi énekek hangzanak el, míg a végén az Új Jobboldal csoportjának ordítóása hallható. A csoport előtt közvetlenül haladó ünneplő tömeg a hangzavar miatt már nem tud bekapcsolódni az éneklésbe, a kiabálásba azonban látszólag nem kíván bekapcsolódni. Ezt az elutasítást a lent elemzett kinezikus kódok során is említhető feszült arcvonások és a némaság együttesen jelzik.

A test- és a kinezikus kódok

Niedermüller a nem-verbális kódokat tárgyi és nem-tárgyi kódok csoportjára osztja. A nem-tárgyi kódok közé sorolja a korábban említett proxemikus kódokat, vagyis a térszerkezeti felosztást, valamint a kinezikus kódokat. A kinezikus kódok közé a testtartás, a gesztusok és mimika azon fajtáji sorolhatóak, amelyek nem testi szükségleteket elégítenek ki, hanem egy adott kommunikációs folyamatban kerülnek felhasználásra, kulturálisan elsajátíthatók és szimbolikus jellegűek, vagyis a szocializáció folyamatához köthető jelenségek. (Niedermüller 1981: 186–187.)

A felvonulók tömege nemcsak ünnepi öltözékével, ünnepélyes testtartásával, mimikájával, hanem vonulási rendjével is üzenetet közvetít a belső és külső szemlélők felé, akárcsak a beszédek elhangzása után sorrendben konferált koszorúzó sora is.

A jól strukturált felvonulás célja emelni az esemény látványosságát. A felvonulók sorát lovon ülő, népviseletbe öltözött, nemzeti színű lobogót hordozó ifjak vezetik. Őket követik a szintén népviseletbe öltözött ifjú nők kisgyermekkel, majd az egyházi és nemzeti szimbólumokat (zászló, kereszt), koszorúkat hordozók, utánuk a papi és politikai méltóságok következnek, majd a hangosítást hordozó autót az ünneplő, zászlókkal felszerelt tömeg követi, akik mindannyian a tér szélén már felsorakozott katonák és rendőrök/rendfenntartók oszlopa előtt vonulnak el. A felvonulók sorát a megye prefektusa zárja egy katonai főméltóság kíséretében. A prefektus főhajtással tiszteleg a nemzeti színű lobogó előtt. Ujváry Zoltán szerint a gesztusok és mimika lényege, hogy megfeleljenek az új helyzetben kívánt állapot előidézésének, az eredmény megvalósításának (Ujváry 1980: 15–17). Ez esetben a főhajtás a nemzeti lobogó iránti tiszteletet fejezi ki.

Az ünnep záróakkordjaként a tér közepén közös nemzeti tánca kerül sor, amiben többnyire az aktív szereplők vettek részt. Az addig passzív hallgatóság egy része is szerves részévé válik az ünnepségnek, és az addig is aktív politikusokkal, katonatisztekkel, rendőrökkel és egyházi méltóságokkal közösen táncol.

Vizuális, tárgyi kódok, szimbólumok

Ugyancsak az együvé tartozás alátámasztói és erősítői, az ünnepi hangulat megteremtésének szerves részei a különböző vizuális, tárgyi kódok és szimbólumok is. Niedermüller szerint tárgyi kódoknak tekintünk minden olyan fizikai és materiális

elemet, amely az adott szituációhoz kötődve kerül felhasználásra (Niedermüller 1981: 186). Ezen kódok identitásépítésben betöltött szerepére Verebélyi Kincső is figyelmeztet (Verebélyi 2005: 156–157).

A vizsgált ünnepen a felvonuló és a térre bevonuló ünnepi szereplők számos ilyen szimbólummal élnek. A felvonulók román trikolorjai, kokárdái, a katonai fúvós zenekar öltözeke, az egyházi méltóságok ünnepi papi öltözeke és egyházi lobogók, a kórustagok, énekesek és táncosok népviselete, a koszorúzáshoz készített ünnepi koszorúk és a rajtuk lévő nemzeti színű szalagok, a résztvevők ünnepi (többnyire fekete-fehér) alkalmi öltözeke, a bevonuláskor a zenét közvetítő Mercedes típusú személygépkocsi státusszimbóluma mind az ünnepi rítus szerves részei, etnikai, társadalmi, felekezeti hovatartozást, identitást és státuszt reprezentálnak.

A 2014-es események során a román nemzeti színű lobogók száma nagymértékben növekszik az Új Jobboldal jelenlétének köszönhetően. Ezt fokozza már a templomtérén kibontott és a felvonulás során hordozott kb. tíz méter hosszú nemzeti színű lobogó és a kormányhivatal homlokzatát fedő nagyméretű nemzeti színű zászló is. Az Új Jobboldal jelenlétének köszönhetően bővül ez évben is a szimbólumok tárháza: a szélsőséges csoportokra jellemző fekete színű, katonai jellegű oldalzsebes nadrág, bakancs és dzseki kisebb mértékben ugyan, mint a 2009-es és a 2011-es sepsiszentgyörgyi szereplésük során, de jelen van, akár csak a csoport sajátos szimbóluma, a keltakereszt zöld zászló. Az Új Jobboldal honlapján leírt magyarázat szerint ez a zászló máramarosi kereszt vagy keltakereszt néven ismert, tehát az egyik legősibb vallási szimbólumról van szó.¹²¹ Megjegyzendő azonban, hogy ez a kereszt valójában a termékenység és az élet szimbóluma volt, de szélsőjobboldali csoportok kezébe kerülve csakhamar előhívja a horogkereszt képzetét is. Nemzeti színűre festett transzparensiek és az azokon feltüntetett, az Alkotmányból kiragadott részletek szintén erőteljes nacionalista konnotációval bírnak. Az összkép alapján tehát nem véletlen, hogy a Kovászna megyei román ünneplő közösség nagy része nem tudott azonosulni a „vendégek” nézeteivel. Ez a tény a korábban említett feszült, néma arcvonásokon, elutasító tekinteteken is megmutatkozott, s valójában ennek a kirekesztésnek is nagymértékben köszönhető, hogy a csoport tagjai a koszorúzást követően elhagyták a várost, tehát az ünnep további részén nem vettek részt.

A tömegben fellelhetők továbbá a nemzeti szimbolika azon elemei, amelyek az identitás múltidéző és misztikus képét hívják életre, a közös kultúrát és múltat hivatottak megidézni: kucsmák, pásztorsubák, dákoromán múltat idéző kígyótestű farkasfejek (immár nem ércből, hanem fából és bőrből készítve). Az előpataki magyar nemzetiségű, de helyi román nemzeti viseletbe öltözött polgármestert kísérő

121 Eredeti honlapszöveg: „Simbolul Noii Drepte este Crucea maramureșeană, cunoscută în Europa și sub numele de Crucea Celtică, unul dintre cele mai vechi și raspândite simboluri creștine, prezent în mii de biserici și în simbolistica populară a fiecărei națiuni europene.” (Forrás: www.nouadreapta.org; letöltve 2010. 12.05.) [Az Új Jobboldal szimbóluma a máramarosi kereszt, Európában keltakereszt néven ismert, egyike a legrégebb és legelterjedtebb keresztény szimbólumoknak, mely jelen van több ezer templomban és minden európai nemzet, nép szimbólumrendszerében.]

székely ruhás gyermekek egy pillanatra felvillantják az együtt élő nemzet szimbólumvilágának egy részét is, ahogy az egyik erkélyen lobogó székely zászló is.

Következtetés

A fent bemutatott ünnepi esemény az antropológiai résztvevő megfigyelés módszerével a székelyföldi románság nyilvános, társadalmi vagy konstruált ünnepeinek, kitalált hagyományainak, emlékünnepeinek egy tipikus példáját mutatta be *december elsejét* mint nemzeti ünnepet – különös tekintettel az ünnep néprajzi, valamint politikai, reprezentatív, identitásépítő, ideológiai aspektusaira.

Az éves rendszerességgel megrendezett ünnepségnéprajzi és szokáseseményt elemző szempontjainak, kódjainak viszonylagos állandósága mutatható ki, ezért az esemény bármikor rekonstruálható. A kódok közötti mélyrétegek feltárása azonban egyértelműen rávilágít arra is, hogy az ünnepségnak az elsődleges, vagyis emlékező funkcióján túl létezik egy nagyon erős identitásépítő, identitást erősítő, etnikai reprezentációt elősegítő szerepe, funkciója is. Ez a tény nemcsak az ünnepi eseményelemzés kódjaiban mutatkozik meg külön-külön, hanem egy olyan egységes koncepciót is képez, amely nem a véletlennek, hanem a tudatos előkészítő, lebonyolító és utómunkálatoknak, valamint az adott közösség igényeinek felel meg. A felvonuló tömeg nemzeti elemekben gazdag szimbólumai, az ünnepi öltözék, a történelmi múltat megidéző szimbólumok, a nemzeti színekbe öltöztetett város és főtér, az akusztikus kódok sokasága, az Alkotmány nemzetállamra vonatkozó passzusának nemzeti színű transzparensten szerepeltetése, a szakrális térben zajló események mind azt a célt szolgálják, hogy egyrészt megteremtsék az ünnep hangulatát, másrészt kifejezzék az ünneplők identitását, reprezentálják jelenlétüket. Az ünnepi beszédek pedig egyértelműen szemléltetik, hogy az identitásépítés, az etnikai reprezentáció nem merül ki csupán a történelmi megemlékezésekben, visszatekintésekben, az identitást kifejező tárgyi, vizuális, valamint akusztikai kódok felsorakoztatásában. A szónokok üzenetüket egy másik nemzet, a helyi magyarság tükrében fogalmazzák meg. Van, aki etnikai reprezentációs igényét úgy fejezi ki, hogy beszédének teljes tartalma a „mi” és az „ők” dichotómiájára épül, kifejezve és szemléltetve a két nemzet közötti különbségeket, a határt. Mások pedig egyenesen ellenségként jelenítik meg a helyi magyarságot. Mindez bizonyára nem a véletlen egybeesések, hanem tudatos szervezőmunka eredménye. Egy adott közösség igényeit ugyanis saját elitje nagymértékben alakíthatja, befolyásolhatja azáltal, hogy az esemény szervezésében, lebonyolításában oroszlánrészt vállal, saját igényeinek megfelelően alakíthatja a meghívottak körét, az ünnepségnéprajzát, üzenetét. A székelyföldi kontextus figyelembe vételével, valamint a térség demográfiai mutatóinak tudatában az Új Jobboldal szervezet szerepe is ennek megfelelően kap értelmet.

A helyi újságok és a média becslése szerint a konkrét nemzeti ünnep és az emlékünnepségnéprajz iránti érdeklődés évről évre egyre növekszik. Míg a sajtó 2007-ben 500 résztvevőre becsülte a jelenlévők számát, addig 2008-ban már 1 000, míg 2009-

ben 2 000 résztvevőről számol be. 2014-ben ismételten 1 000–1 500 fő résztvevőről tudósítanak a helyi lapok. Ez aránytalan növekedést mutat a demográfiai mutatók változásával összevetve, még akkor is, ha az elmúlt 90 évben Sepsiszentgyörgy román nemzetiségű lakosságának aránya megkétszereződött. Ennek oka lehet az, hogy növekszik a román nemzetiségűek etnikai reprezentációs igénye is. Válaszként erre egyházi, katonai, politikai elitjük minden nyilvános térben zajló ünnepség alkalmával megragadja a lehetőséget, hogy maximálisan kielégítse ezen igényt.

Ez a fajta erőszakos reprezentációs vágy, amelynek konkrét megnyilvánulási formái az Új Jobboldal felvonulásaiban és az újságcikkelemzés kapcsán említett zászlóvitákban, sőt legújabban már a terrorizmusvadásban is kifejeződik. Ezáltal már nemcsak egyszerű provokációknak tekinthetők, hanem az etnikailag nagymértékben határterületnek számító, egyébként 76,7%-ban magyarok által lakott településeken komoly etnikumközi feszültségekhez is vezethetnek.

Megjegyzem, hogy a fent leírt, erősen mediatizált ünneplési szokás nagymértékben jellemző a székelyföldi magyar lakosságra is. Azzal a lényegi különbséggel, hogy a magyarság a feszültségkeltés helyett inkább választja a nyílt és békés figyelemfelkeltő tüntetést és kinyilatkoztatást. A másik nagy különbség, hogy a székelyföldi románság nemcsak a helyi elitől, hanem nemzetállami szintről is megkap minden támogatást a hasonló ünnepi és hétköznapi eseményekhez, amint azt a felszólaló elit retorikája is jól szemléltette.

Összefoglalás

Az 1989-es romániai eseményeket még gyermekként éltem meg, mindazonáltal a rendszerváltás során észlelt székelyföldi átrendeződést – *a szimbolikus határok és terek újraelosztásában fontos szerepet játszó etnikumközi kapcsolatokat* – már tudatosan figyeltem meg, elemeztem és rendszeresen követtem. Sepsiszentgyörgyön és környékén sajátos kisebbség-többség etnikumközi viszonyt eredményez már maga a terület földrajzi elhelyezkedése és történelmi evolúciója: ez a román „nemzetállam” földrajzi központjában fekvő terület, melyet 76,7%-ban népesít be a magyar (kisebbségi) nemzet. Itt a nemzetállam többségi komponense (románok) mindössze 21,9%-ot alkot, tehát számbeli kisebbségben van. A vizsgálat helyszíne tehát egy etnikai és felekezeti határterület.

Kutatásom során különös hangsúlyt fektettem az *etnikai reprezentáció* és az *identitásartikuláció* legfontosabb megnyilvánulási formájára, a magyarság és a románság által nagyszámban megrendezett emlékünnepekre. Már a könyvészeti és anyaggyűjtési fázisban arra lettem figyelmes, hogy a magyar kutatócsoportok foglalkoznak ugyan az etnikai reprezentáció, az etnikai identitás megnyilvánulási formáival és az etnikumok együttélésének erdélyi kutatásával, a magyarok székelyföldi ünneplési szokásaival, de elemzésem szempontjából ezek nem mindig jelentenek stabil kiindulópontot. Nevezetesen a Székelyföldön kisebbségben élő románok emlékünnepeinek reprezentációjára nem térnek ki részletesen, holott ezek az alkalmak kiváló lehetőséget nyújtanak arra, hogy a helyi románság etnikai reprezentációs vágyát és annak egyre mediatisáltabb formában megjelenő országos megnyilvánulásait dokumentálják.

A kutatás során azt tűztem ki legfontosabb céloomul, hogy a médiareprezentáció és a mélyinterjúk elemzése során a diskurzuselemzés Foucault-i felfogását követve, valamint Jan Assmann, Fredrik Barth és Thomas Hylland Eriksen eredményeire támaszkodva négy román nemzeti ünnep szerkezetváltozását és az interetnikus viszonyok reprezentációját vizsgáljam meg a háromszéki magyar regionális sajtóban megjelent 574 tény- és véleményközlő cikk, valamint 16 mélyinterjú segítségével. A sajtóreprezentáció elemzését a Gyulafehérvári Nyilatkozat évétől (1918) egészen a jelenkorig (2015. december 31.) végzem el. Ezek a román emlékünnepek *január 24.* (Moldva és Havasalföld egyesülése), *május 9–10.* (a királyság ünnepe, majd a második világháború lezárása), *augusztus 23.* (királyi puccs és antifasiszta felkelés) és *december 1.* (Erdély egyesülése Romániával), és taglalásukkor különös hangsúlyt fektettem december elsejére mint napjaink legfontosabb román emlékünnepeire és e nemzeti ünnep jelenkori dokumentálására. A sajtóreprezentáció során nyert eredményeimet 16 mélyinterjú segítségével ellenőriztem, vizsgáltam felül és egészítettem ki. E folyamat során az együttélésnek és a nemzeti identitás reprezentációjának csak az ünnepi időszakát vizsgáltam.

A fenti tagolásnak megfelelően a kutatás során felmerült hipotéziseimet két nagyobb csoportba osztottam, és a kiadványban rendre ezeket vizsgáltam felül:

1. *Első lépésként* azt feltételeztem, hogy a román emlékünnepek szerkezete, funkciója és jelentése 1918 és 2015 között többszöri változáson esett át. A vizsgált négy ünnep jelentésváltozásai az adott kor történelmi, politikai széljárásait követik, és ebből kifolyólag túllépnek az egyszerű ünnepközi mivoltukon: szervezésük válnak a vizsgált időszak, kor, rendszer építésének és legitimálásának. Ez a fajta törekvésük a kor regionális újságaiban megjelent cikkek alapján, valamint a mélyinterjúk segítségével szinte közvetlenül és demonstratív módon lekövethető.

2. Úgy véltem, hogy a jelenkori politikai és hatalmi elit egy bizonyos rétege, a helyi közösség etnikai reprezentációs vágyát felismerve, *kihasználja az ünnep felkocozott hangulatát, hogy az ünneplő közösség gondolatvilágát formálja, erősítse identitásukat és összetartozás-érzésüket*. Mivel etnikai határterületen vizsgálódok, azt feltételeztem, hogy ez a folyamat a helyi magyarság tükrében zajlik, a „mi” és az „ők” dichotómiájára épül. Módszereiben pedig számos esetben az etnikumközi hangulatkeltéstől és a provokáció különböző formáitól sem riad vissza. Ezért a *kutatás második fázisában* az antropológiai résztvevő megfigyelés módszerével a manapság legfontosabb román nemzeti ünnep – december elseje – 2014-es sepsiszentgyörgyi megkonstruálását elemeztem és részletesen dokumentáltam. Kitértem a szélsőjobboldali eszméket valló, az ünnepen több alkalommal is részt vevő szervezet – a *Noua Dreaptă* (Új Jobboldal) – szerepére, és azt feltételeztem, hogy e szervezet többszöri részvétele a Sepsiszentgyörgyön zajló ünnepi eseményen, valamint a 2015. december elsejéhez köthető kézdivásárhelyi terrorista vád *központilag irányított etnikumközi provokáció jeleit hordozza magában*, egy potenciális lokális geopolitikai konfliktus kirobbantására tett kísérletsorozat fontos mérföldköve.

A *kutatás első fázisában* a kézdivásárhelyi Cémtörténeti Múzeumban, a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeumban, a Bod Péter Megyei Könyvtárban és a jelenkori internetes portálok archívumaiban található magyar nyelvű újságcikkekre támaszkodva *tartalomelemzést végeztem, kvantitatív és kvalitatív elemzési módszer segítségével*. Konkrétan a fenti négy román emlékünnepek szerkezetében bekövetkezett változásokat vizsgáltam, *négy predefiniált korszakra lebontva* (1918–1944; 1945–1964; 1965–1989; 1990–2014), és azt, hogy e szerkezetekben miként reprezentálódik a magyar–román interetnikus viszony. Elemzésem során a 2015. december 31-ig megszervezett román emlékünnepeket vizsgáltam a magyar sajtóban megjelent cikkek, tudósítások alapján, és így voltaképp a médiabeli reprezentáció segítségével a kisebbségnek a többség által szervezett hivatalos, nemzeti ünneprendjéhez való viszonyulását mutattam be, elemeztem és értelmeztem.

A sajtóelemzés eredményeit tizenhat mélyinterjú segítségével ellenőriztem, vizsgáltam felül és egészítettem ki.

A négy ünnep elemzése során megállapítottam, hogy bár az 1859 óta elfogadott alkotmányok közül csak az 1991-es fogalmazza meg tételiesen a hivatalos nemzeti ünnep időpontját, az egyes nemzeti ünnepek, közvetlenül kialakulásukat követően, csakhamar a helyi, számszerű kisebbségben élő románság ünneplési gyakorlatának

részévé váltak. Kihangsúlyozom, hogy ezek mind olyan események, amelyeket évről évre megszerveznek, szervesen beépültek a románság ünnepi rendjébe, köztudatába, ugyanakkor széles körben elterjedtek, tudatosan mediatisált ünnepek. A vizsgált ünnepek jelentősége, jelentései és funkciói azonban időszakról időszakra folyamatosan változtak.

A magyar sajtócikkek elemzése alapján a mezo- és makroszint diskurzusainak vizsgálata során megállapítható, hogy a vizsgált emlékünnepek jelentésváltozásai tág történelmi rendszerben értelmezhetőek a leghatékonyabban. A jelentésváltozások mindig egy konkrét politikai eseményhez, fordulathoz, korszakhoz köthetők, s rendszerint az épp legaktuálisabb ünnepről történik a legtöbb és legrészletesebb tudósítás a helyi, a regionális és az országos sajtóban. Eközben a többi ünnepkör háttérbe szorul, s ha az adott rendszer, korszak belpolitikája úgy kívánja, akkor eltűnik, kiesik a hivatalos ünneprendből vagy éppen gyökeres jelentésváltozáson megy át.

A diskurzusokat tehát, a Foucault-i értelmezésnek megfelelően, intézményileg szabályozzák, a kor és a rendszer politikai céljainak megfelelően alakítják tartalmát, legyen itt szó a mítoszépítés különböző technikáiról vagy az adott rendszer legitimitásának növeléséről, a kommunizmus propagandatevékenységéről, terrorizmusvádról, egyes események elhallgatásáról, mások kihangsúlyozásáról. Ezáltal a közösség számára gyakran ismeretlen tartalmak válnak a kommunikáció sajtócsatornáin keresztül a köznapi viselkedésformák és értelmezések kialakításának eszközeivé. Mindeközben a diskurzust kialakító intézmények fő célja egy adott etnikum identitásának erősítése, alakítása, kiépítése. Az emlékünnepeknek a megemlékezésen túl van tehát egy nagyon erős politikai és identitásépítő szerepük, amelynek során a kommunikáció csatornáin keresztül absztrakt és olykor téves tartalmak válnak a hétköznapi gondolkodás részévé.

Miként működik ez a gyakorlatban, miről is 'beszélnek', mit reprezentálnak egy adott vizsgálati korszak emlékünnepei?

A kutatás *első korszakának (1918–1945)* legjelentősebb nemzeti ünnepe május 10-e volt, amely szorosan összefüggött a román királyság intézményével, annak eredeti jelentéstartalmával. Megállapítható azonban, hogy az ünnepnek az eredeti jelentésén túl másodlagos funkciója is volt, ami az áttanulmányozott, elemzett újságcikkek alapján egyértelműen végigkövethető. A megemlékező funkción túl ez az ünnep elsősorban a királyság intézményének megerősítését szolgálta, s ez a legitimitási igény annál erősebbé vált, minél jobban gyengült a királyság intézménye. Így a vizsgált időszak vége felé a tudósítások egyre erőteljesebben csak a király személyére fókuszáltak, elsősorban tettei és a román királyi család történelmi sikerei köré építették fel az ünnepet, vagyis próbálták mitizálni a királyt és intézményét, így legitimálva mindkettőt. A totalitárius kommunista hatalom 1947 után már mindent elkövetett, hogy a királyságot mint intézményt lejárassa, elnémítsa és elfeledtesse, hogy az be se épülhessen az újabb nemzedékek tudatába.

A Székelyföldön megjelent újságok hasábjain január 24-e is rendszeresen említésre került ebben az első kutatási szakaszban, a modern román nemzet és a pol-

gári román nemzetállam megalakulásának első fontos, történelmi jelentőségű eseményének emléknapiaként. Az ünnepegekről szóló korabeli tudósítások azt jelzik, hogy a helyi események a központi ünnephez képest kezdetben még nem hordoztak többlettartalmat mondanivalójukban. December 1-je pedig ebben az időszakban épp a történelmi esemény etnikai terheltsége és időbeli közelsége miatt még nem vonult be mélyebben az ekkor még kis létszámú székelyföldi románság ünneplési gyakorlatába és köztudatába. A korszak magyar nyelvű sajtójának tudósításai azt jelzik, hogy a székelyföldi román nemzeti ünnepegeket egyfajta visszafogottság jellemezte.

A második vizsgált korszakban (1945–1965) elsősorban a regionális magyar sajtó háromszéki hiánya miatt viszonylag nehéz messzemenő következtetéseket levonni a román nemzeti ünnepek helyi alakulásáról és recepciójáról. A korabeli, 1944 és 1948 között megjelent regionális sajtó elemzése alapján megállapítható, hogy a királyság intézményének hanyatlásával a május 10-hez kapcsolódó korábbi ünneplési szokás néhány év alatt eltűnt, és helyét átvette a második világháború befejezésének napjához (1945. május 9.) kapcsolódó ünnepség, mely csakhamar a hitleri fasizmus felett aratott győzelem emléknapiaként vonult be a románság köztudatába. Mindeközben január 24-e továbbra is megőrizte eredeti jelentéstartalmát, mely pusztán horizontálisan bővül, mivel gyakran nemzetközi kontextusban elemzik a róla szóló írások. Eközben december 1-je is lassan beszívárgott és rendre szerves részévé vált a székelyföldi románság ünneplési gyakorlatának és ünneptudatának.

A második világháborút követő években fokozatosan egy új országos jelentőségű ünnepnap is kialakult, ez pedig az 1944. augusztus 23., amikor Románia elhagyta korábbi szövetségeseit, és végül is a győztes hatalmak oldalán fejezte be a háborút. A királyi puccs időpontja, elsősorban a kommunista párt propagandája révén, csakhamar az „antifaszista fegyveres felkelés” és a „nemzeti és társadalmi, antifaszista és antiimperialista felszabadító forradalom” emléknapijává vált (Boia 1999b: 83), s így a következő, *harmadik vizsgált időszakban (1965–1989)* már a legjelentősebb országos, nemzeti ünneppé lett. Az ünnep 1965 utáni átszerkesztése tipikus példája annak, ahogy a Ceaușescu személyi kultuszát megalkotó propagandagépezet milyen módszerekkel manipulálhatta, integrálhatta saját ideológiai célrendszerén keresztül a nemzeti ünnepek egész sorát egy történelmi ívbe, majd diktatórikus módszereivel miként fordíthatta azt saját legitimitásának növelésére, fenntartására. A nemzeti ünnep ugyanakkor a rezsimhez hű elit önkifejezésének egyik eszköze volt és saját pozíciójának megerősítésére is alkalmat adott.

A kutatás során alapvetően kétfajta „átrendezési” módozat körvonalazódott. Az első, a történelmi és a személyi mítosz teremtésének mintapéldája, voltaképp a három ünnep (január 24., május 9. és december 1.) átszerkesztésével és mérhetetlen leegyszerűsítésével valósult meg. Vagyis függetlenül attól, hogy egyesülésről vagy az állami függetlenség (1877. május 9.) kikiáltásának ünnepléséről volt szó, mindhárom ünnep szerkezetét a kommunista párt propagandistái ugyanarra a történelmi ívre építették. A Ceaușescu-korszak első, enyhébb időszakában annak kezdete

még a Mihai Viteazul által megvalósított 1600-as egyesítés, végpontja pedig rendszerint a párt és a néptömegek jelenkori tetteiben csúcscsodott. Eközben az adott történelmi dátumokhoz a rendszer propagandistái még hozzárendeltek egy-egy történelmi személyt, író, költőt vagy államférfit is, akinek tettein és szavain keresztül bizonyították az általuk forgalmazott ideológia jogosságát és sikerességét. Később, a Ceaușescu-korszak második felében, amikor a kommunista propaganda az élet minden területét áthatotta, ez a történelmi ív jelentősen kitágult. A románság eredetét, valamint a mitikus személyek körét rendszerint egészen a dákoromán időszaig vezették vissza, s végül ezt az egész konstrukciót maga a párt és annak vezetője, Nicolae Ceaușescu hiperbolizált alakja dominálta és koronázta meg.

A második típusú „átrendezés” az augusztus 23-i ünnepek átszerkesztésében figyelhető meg. Az ünnep központjában már nem egy régmúlt, hanem egy jelenkori esemény állt, amit a Ceaușescu propagandistái csakhamar gyökeresen átszerkesztettek jól meghatározott ideológiai szempontok mentén. Annak szerkezetében az 1970-es évek elején előbb megjelent a néptömegekből kiemelt, szorgos élmunkás mítosza, s azzal egyidőben pedig éppen a pártkongresszusok és ötéves tervek alapján maga a heroizált munka mítosza is. Az idő előrehaladtával fokozatosan csökkent a néptömegekből vett élmunkások mitizálásának mértéke, s helyükre egyre hangsúlyosabban és monumentálisabban a párt és vezetőjének egyszemélyes kultusza került, épült be.

Mindkét eljárás voltaképp azt eredményezte, hogy mind a négy ünnep jelentéstartalmában egyértelműen, eredményesen és hatékonyan a Ceaușescu-rendszer kommunista ideológiáját, másodsorban pedig a pártvezér egyszemélyes kultuszát építette fel módszeresen, törvényesítette hatalmát és sulykolta az emberek tudatába.

A Ceaușescu-rendszer huszonöt éves története alatt nagyon jelentős ideológiai indoktrináció zajlott, éppen ezért a *negyedik vizsgált (1990–2015), a rendszerváltás utáni időszak* első öt évére (1990–1995) már a nemzeti ünnepek egyfajta elbizonytalanodása, útkeresése jellemző. Az 1989-es romániai rendszerváltozást követő években augusztus 23-a egy csapásra eltűnt a hivatalos, nemzeti ünnepek közül. Január 24-e viszont fokozatosan visszanyerte eredeti jelentéstartalmát, és a román fejedelemségek egyesítésének ünnepeként napjainkig minden évben rendszeresen megünneplik, mind Kovászna megye adminisztratív központjában, mind országos szinten. A regionális magyar újságok elsősorban az ünnep megyeszékhelyen megszervezett rendezvényeiről tudósítanak. Ezek az események jelképeikkel és elemekkel elsősorban az egyesülés történelmi jelentőségét, valamint a románság összetartozását hangsúlyozzák. Az ünnep kontinuitásának és a románság ünneplési köztudatában betöltött szerepének fontosságát az a tény is igazolja, hogy a 2014. december 18-án elfogadott 2014/171-es törvény január 24-ét Románia második nemzeti ünnepének nyilvánította.

A májusi ünnepség, elsősorban a rendszerváltás első öt évében, a hazai belpolitikai törekvések és csatározások fontos időpontjává, ritualizált eseményévé vált. A kormánypártiak május 9-ét rendszerint a fasizmus feletti győzelem és az állami függetlenség napjaként ünnepelték, míg a parlamentáris monarchia hívei első-

sorban a királyság újrateremtésének lehetőségét látták az ünnepben. A kormányzó erők I. Mihály király Romániába látogatásának rendszeres megakadályozásával végül is gyakorlatilag teljesen kioltották, felszámolták május 10-e jelentőségét. S mivel a napnak a fasizmus feletti győzelemmel kapcsolatos jelentése nagymértékben összefüggött a korábbi kommunista rendszer ideológiájával, ezért néhány év alatt jelentős mértékben veszített jelentőségéből, és gyakorlatilag mindkettő kivonuló félben volt a románság ünnepköréből és szakrális tudatából. Ezt megakadályozandó egy képviselői törvénytervezet kezdeményezésnek köszönhetően a 2015/103-as törvény 2015. május 18-án május 10-ét Románia harmadik nemzeti ünnepévé nyilvánította. Papíron győzött tehát a királyság intézményére való emlékezés a fasizmus feletti győzelem jelentésértalmát felett, a magyar újságok hasábjain azonban még mindig nagy érdeklődés követi a május 9-ei ünnepség orosz–román vonatkozásait. Megállapítható ugyanakkor, hogy a székelyföldi románság még nem fedezte fel ezt az ünnepet mint nemzeti identitásának, önazonosságának egyik fontos történelmi mozzanatát és mint lehetséges szakrális, ünneplési és emlékezési momentumot Székelyföldön.

Az 1991-es új Alkotmányba már hivatalosan is bekerült december elseje mint Románia legfontosabb és hosszú ideig egyetlen hivatalos nemzeti ünnepe. Habár a másik két elemzett ünnep is fennmaradt, december 1-je alaptörvénybe foglalásának és nem utolsósorban többszörös jelentésértalmának köszönhetően fokozatosan a rendszerváltás utáni időszak legfontosabb és legmediatizáltabb ünnepévé nőtte ki magát mind helyi, mind pedig országos szinten. Az áttekintett újságcikkek mennyisége is azt bizonyítja, hogy ez az ünnep kevésbé volt fontos a rendszerváltás előtti időszakban. A rendszerváltó kormány, hatalom mégis ezt az ünnepet választotta az ország legfontosabb nemzeti ünnepének. A szelekció, a kijelölés és a napirenden tartás által mind a románság, mind pedig a romániai magyarság számára egyértelművé tette Románia prioritásait. Ez csakhamar azt eredményezte, hogy a hazai románság és a romániai magyarság minden évben más és más, eltérő jelentésértalommal ruházta fel ezt a napot, más és más jelentéseit fogalmazza meg az írott sajtóban. Míg a román többség történelmének egyik legnagyobb sikerét ünnepli, addig a magyarság ugyanazt az eseményt visszafordíthatatlan veszteségként éli és ítéli meg. Ez a gyökeres nézetbeli és jelentésbeli különbség, közvetlenül a rendszerváltás után, már sokszor komoly etnikumközi feszültségek forrásává vált.

Míg a háromszéki magyarság rögtön a rendszerváltást követően, a gyulafehérvári nyilatkozatokban rögzített jogegyenlőséget kezdte egyre nyíltabban követelni – ez tükröződik az újságok hasábjain –, és azt próbálja azóta is elfogadtatni, megértetni a többségi nemzettel is, hogy a kisebbségnek miért nem ünnep a december elseje, addig a románság ezt az ünnepet egyre határozottabban arra használja fel, főként a Székelyföldön, hogy az ott kisebbségben élő román közösséget támogassa, erősítse annak identitását és összetartozását.

A konkrét nemzeti ünnep és ünnepi esemény iránti érdeklődés évről évre Háromszéken is egyre nőtt: míg a sajtó 2007-ben csak 500 résztvevőben állapította meg a sepsiszentgyörgyi ünnepi eseményen jelenlévők számát, addig 2008-ban

már 1000, míg 2009-ben már 2000 résztvevőről számolt be. Az ünneplők számának gyors növekedése nem magyarázható a helyben élő románok számának hirtelen növekedésével, még akkor sem, ha a hivatalos népszámlálások alapján tudjuk, hogy az elmúlt évtizedekben Sepsiszentgyörgy román lakossága jelentősen nőtt. Terepkutatásaink és a sajtó alapján inkább az fogalmazható meg, hogy a rendszerváltást követő időszakban egyre fokozódott a helyben élő román nemzetiségű lakosok etnikai reprezentációjának igénye. Egyházi, értelmiségi, katonai és politikai elitjük 1990 után már tudatosan a nyilvános térben szervezi meg nemzeti ünnepeit, s megragad minden lehetőséget arra, hogy az említett igényt maximálisan kielégítse. Ugyanakkor az etnikailag vitatott, jellegzetes határterületnek számító, de még ma is 76,9%-ban magyarok által lakott településen mindez többször is komoly etnikumközi feszültségekhez is vezetett.

A bemutatott és folyamatosan átalakított, megkonstruált román nemzeti ünnepek helyi és országos jelentéstartalmának változásai szorosan egybefonódnak egy adott kor, rendszer ideológiáival és vezető politikai elitjének elvárásaival. Emil Constantinescu a kisebbségek irányába viszonylag toleráns kormányzásának négy éve alatt (1996–2000) – különösen az első két évben – a magyar nyelvű újságcikkek azt jelzik, hogy ekkor került sor, talán első ízben, a legkiegyensúlyozottabb romániai hivatalos ünnepi eseményekre december elsején. Az ezt követő időszak belpolitikai viszályai, a magyar kisebbséget egyre több oldalról feszítő presszió gyökeres változást hozott a székelyföldi december elsejei ünnepegekben is. Maria Bucur kutatásai igazolják, hogy az 1990-es évek vége fele december elseje ünneplése országos szinten kiüresedni látszik. Kutatásaim igazolják, hogy Háromszék magyar többségű városaiban viszont érdekes módon épp ezzel a kiüresedéssel esik egybe az ott megrendezett román nemzeti emlékünnepek jelentőségének erősödése, mintegy jelezve, hogy az emlékünnep mekkora jelentőséggel bír a helyi kisebbségben élő románság identitás erősítésében és a nemzetépítési folyamatban. Sepsiszentgyörgyön először 1999-ben került sor egy nagyszabású, erősen mediatizált, diskurzusában nacionalista ünnep megrendezésére. Ezt követően az ünnep körül kialakult interetnikus feszültségek tárháza egyre csak bővült, amplitúdójában pedig egyre intenzívebb és abszurdabb méreteket öltött. Kezdve a zászló- és táblaháborúktól, a szélsőséges csoportok rendszeres masírozása és provokálása mellett az elmúlt években már a terrorizmus abszurd vádjától és az ebből következő bebörtönzésektől volt hangos az országos média és közvélemény. December elseje apropóján, annak centenáriuma évében a magyarság ellenében és annak ellenségképével riogatva próbálta a hatalom újjáéleszteni ezt az ünnepet. Tette ezt a tudományos testületek,¹²² titkosszolgálati szervek, valamint az ortodox egyház hathatós együttműködésével.

A framing-elmélet tételeinek megfelelően a helyi magyar sajtó azt a tényt erősíti meg, hogy az emlékünnep szervezése, az ott közvetített ideológia és értékrend

122 Lásd ehhez még a Román Tudományos Akadémia centenáriumi tízpontos nyilatkozatát: Academia Română și Centenarul Marii Uniri (forrás: www.acad.ro, letöltés ideje 2018.10.15.).

a helyi román politikai és gazdasági elit kezében összpontosul. Egyidejűleg a kódolás-dekódolás modell elve és a performatív hatásmodell is érvényre jut, mert egyrészt a befogadó szabadon dönthet arról, hogy a rendszerváltás óta az újságok által közölt és közvetített tényeket befogadja-e, másrészt feltételezhető az is, hogy számos aktív olvasó megtalálja az újságok lapjain a saját véleményét leginkább megerősítő álláspontot.

Az áttanulmányozott és elemzett cikkek arra világítanak rá, hogy 2014 óta a román emlékünnepekhez kapcsolódóan is a román karhatalmi szervek figyelme kisebb kompakt magyar közösségeket is célba vesz Székelyföldön. Kézdivásárhely példáját számos újságcikk elemzi: eszerint a 2014-es szimbolikus zászlóháborút követően 2015-ben a mai kor egyik legsúlyosabb, de Nyugaton oly divatos terrorizmusvadjával hurcoltak meg és börtönöztek be két kézdivásárhelyi magyart. Ezáltal pedig az országos román média hathatós segítségével nemcsak a régió és a város jó hírnevét csorbították, hanem igen kifinomult, a kommunizmus és a koncepciók perek időszakából jól ismert módszerekkel egy egész közösséget bélyegeztek meg, kollektív módon. Az elemzett újságcikkek szerint a helyi magyar közösség demokratikus úton, tiltakozó és figyelemfelhívó tüntetésekkel és nagygyűlésekkel próbálta felhívni a románság és a nemzetközi közösség figyelmét teljesítetlen jogaira és az elszenvedett sérelmeire. Mindeközben olyan összehangolt és erősen provokatív akciókat kell eltérnie csupán a december elsejei ünnepség kapcsán, mint a szélsőséges Új Jobboldal rendszeres masírozásai és sértő, alkotmány- és magyarellenos frázisai, zászlóügyek miatt meghurcolt vezetők megalázása, avagy a mindent felülmúló terroristavád. Az internetikus feszültség intézményes uszításának időszakát éli ma a székelyföldi román és magyar közösség.

A kutatás második fázisában a többség által szervezett hivatalos, nemzeti emlékünnepséget dokumentáltam, elemeztem és értelmeztem egy konkrét példa – a sepsiszentgyörgyi 2014. december elsejei ünnepség – alapján. Az eddigi elemzést, amely az ide vonatkozó korabeli magyar sajtót elemezte kisebbségi szempontból, az antropológia résztvevő megfigyelési módszerével és mélyinterjúk segítségével egészítettem ki. Ez a módszer az emlékünnepek hiánypótló néprajzi, antropológiai dokumentálását tette lehetővé.

Az ünnepség narratívájának, diskurzusának, szimbólumrendszerének és kódjainak részletes elemzése bizonyítja, hogy a helyi románság e jeles napot évről évre egyre mediatisztáltabb formában ünnepli. Az ünnepség számos elemének megkonstruálása a helyi magyarság ellenében történik. Az emlékünnepséget szervező elit pedig, felismerve a helyi román közösség egyre fokozódó etnikai reprezentációs vágyát, az ünnep felfokozott hangulatát arra használja, hogy felvonultassa intézményeit, alakítsa a közösség gondolatvilágát, erősítse identitását. Módszereinek megválasztása során pedig nem riad vissza az etnikumközi hangulatkeltés, a szimbólumháború és a provokáció azon elemeitől sem, amelyek jól tükröződnek az ünnep köré szervezett tábla-, himnusz-, illetve zászlóháborúkban, a szélsőséges *Noua Dreaptă* (Új Jobboldal) felvonulásaiban, és nem utolsósorban a 2015-ben megrendezett kézdivásárhelyi

lyi terroristavád körül kialakult és hosszú évekre elhúzódó eseményekben. Mindez egy potenciális lokális geopolitikai konfliktus előszelét is jelentheti: csupán a helyi magyarság demokratikus eszközökkel kifejezett reakcióin múlt, hogy az ünnep hevében tapasztalható felfokozott identitásartikulációs vágyra nem a várt és elvárt módon reagált, így kibővítve egy valós konfliktus eskalálódásának esélyét.

A kutatás során elért és a fent bemutatott eredményeket háromszéki, sepsiszentgyörgyi és kézdivásárhelyi példák alapján fogalmaztam meg. A vizsgálat eredményeképpen legfőbb általános következtetéseim:

1. A román nemzeti ünnepek fokozatosan honosodtak meg Háromszéken a 20. század során, minden gyökeres társadalmi fordulat után újabb funkciókkal és szimbolikus jelentésekkel gyarapodtak. Az emlékűnnepség tehát egy sajátos, jövőt modelláló időszakot jelent, amely folyamatosan változik. Az egyes emlékűnnepségek központilag is irányított tudatos szelekciója, kijelölése és napirenden tartása jól tükrözi egy adott kor, politikai hatalom, rezsim nemzetállami törekvéseit, valamint hatékonyan illeszkedik identitás- és nemzetépítési folyamataiba.

2. Az emlékűnnepség idején az etnikumközi kapcsolatoknak egy várakozásokkal teli, érzelmileg és lelkiállapotban felfokozott, szimbólumokban, kellékekben és kódokban gazdag periódusának lehetünk szemtanúi.

3. Ebben a sűrűsödési időszakban sajátos eszközökkel és módozatokkal, felfokozva reprezentálódnak a felekezeti, kulturális, lokális, regionális, nemzeti és politikai identitások.

4. A határterületeken megszervezett emlékűnnepség tétje és célja a szimbolikus térfoglalás, pozíció- és hegemoniaépítés, az etnikumközi kapcsolatok, pozíciók, státuszok erőteljes újrafogalmazása és átalakítása. Ilyenképpen az emlékűnnepség hatékony eszköz és különleges időszak az interetnikus kapcsolatok alakításában.

5. Az emlékűnnepségekhez kapcsolódó diskurzusokat intézményileg szabályozzák, a kor és a rendszer politikai céljainak megfelelően alakítják tartalmát. Ezáltal egy közösség számára gyakran ismeretlen tartalmak válnak a kommunikáció csatornáin keresztül a köznapi viselkedésformák és értelmezések kialakításának eszközeivé. Mindeközben a diskurzust kialakító intézmények fő célja egy adott etnikum identitásának erősítése, alakítása, kiépítése. Az emlékűnnepségeknek a megemlékezésen túl van tehát egy nagyon erős politikai és identitásépítő szerepük, melynek során a kommunikáció csatornáin keresztül absztrakt és olykor – köszönhetően pl. a kommunizmus sikeres propagandahadjáratának – tévesen meghonosított tartalmak válnak a hétköznapi gondolkodás részévé. Az emlékűnnepségek során megtapasztalt felfokozott lelkiállapotból és az identitásartikulációs vágyból keletkező potenciális etnikumközi vagy/és felekezeti konfliktusok elkerülésében a makroszint szereplőinek és intézményeinek, valamint a helyi politikai elit józan gondolkodásának kulcsfontosságú szerep jut.

6. Míg a magyar médiareprezentáció a kommunizmus időszakában (utólagosan) idealizálva volt kénytelen bemutatni az interetnikus kapcsolatokat, manapság ezen reprezentáció egyre dramatizáltabb és mediatizáltabb válfájának lehetünk szemtanúi.

Epilógus

Sokéves kutatómunkám eredménye e könyv, amelyben a román emlékünnepek székelyföldi evolúcióját és jelenkori megkonstruálását dokumentáltam részletesen, és amelynek alapját a 2016 szeptemberében megvédett doktori disszertációm képezi.

Kutatómunkám hipotézisei beigazolódtak, a kiadvány elején megfogalmazott feltevéseim erős korrelációt mutatnak a valós ünnepek során bekövetkező jelenségekkel: a román emlékünnepek székelyföldi lebonyolítása manapság erőteljes interetnikus színezettel bír, országos viszhangot megütő dramatizált és mediatisált formában zajlik, célja a helyi románság felfokozott identitásartikulációs vágyának kifejezésre juttatása és támogatása a központi hatalom részéről. Ennek a támogatásnak a határai igen tágan értelmezettek, olykor abszurd méreteket öltenek: a tábla- és szimbólumháborúktól, a szélsőséges csoportok felvonulásain, a magyarokat sértő és megfélemlíteni szándékozó bekiabálásaikon keresztül egészen a terrorista-vádig terjednek.

A román emlékünnepek magyar médiareprezentációjának vizsgálata arra is rávilágít, hogy az elmúlt évek központilag támogatott és az országos média szintjén is nagy visszhangot hallató háromszéki románság emlékünnepeinek mesterségesen kreált interetnikus feszültségkeltései a román–magyar együttélés során közösen kialakított szimbolikus határok mesterséges megváltoztatását célozzák. A médiareprezentáció a magyar közösség azon igényét is közvetíti, miszerint tekintettel december elseje ünneplésének századik évfordulójához kapcsolódó többéves ünnepegsorozatra, szükséges és időszerű lenne a román politikai és emlékünnepek-kultúra megreformálása, és szorgalmazza a magyar kártya folyamatos kijátszása helyett az interetnikus kapcsolatok és az azokról való politikai és közgondolkodás demokratikus mederbe terelését.

Köszönetnyilvánítás

E könyv többéves kutatómunka eredménye, melynek során témavezetőm, Pozsony Ferenc professzor útmutatásai, szakmai tanácsai a legnehezebb pillanatokban is segítettek munkám. Ezúton szeretném hálámat kifejezni szakmai, erkölcsi és emberi támogatásáért és kitartó biztatásáért, mely nélkül e mű nem születhetett volna meg.

Külön köszönöm mentoraim (Keszeg Vilmos, Tánczos Vilmos professzorok és Veres Valér egyetemi docens) és opponenseim (Bodó Julianna, Keményfi Róbert és Rostás Zoltán professzorok) hasznos szakmai tanácsait, tartalmas és konstruktív kritikáit, észrevételeit, melyek alapján szakmailag és módszertanilag megalapozottabbá tehettem munkám.

Szeretnék köszönetet mondani Schöpflin György és Kósa Ádám Európai Parlamenti képviselőknek is, akik lehetővé tették, hogy munkám mellett a kutatást is folytathattam, és erkölcsileg támogattak disszertációm megírásában, illetve e könyv elkészítésében.

Végezetül hálásan köszönöm családomnak és barátaimnak, különösen férjemnek, Pataki Gábor Zsoltnak, hogy mindig és minden körülmény között támogatták kutatómunkámat, kitartó biztatásukkal és áldásos tevékenységükkel segítették e mű elkészítését.

Szakirodalom

Kötetek, tanulmányok

Ádám Biborka

- 2011a Etnikai határátlépések Székelyföldön. In: Dobos István – Bene Sándor (szerk.): *Határátlépések. A doktoriskolák III. nemzetközi konferenciája, Kolozsvár, 2010. augusztus 26–27.* Nemzetközi Magyarorságtudományi Társaság, Budapest.
- 2011b Zum Einfluss der Wirtschaftskrise auf den Zuwachs der Noua Dreaptă (Neue Rechte) in ungarisch besiedelten Gebieten Rumäniens. In: Thede Kahl – Larisa Schippel (Hg.): *Leben in der Wirtschaftskrise – Ein Dauerzustand?* Frank & Timme. Verlag für wissenschaftliche Literatur, Berlin, 137–150.
- 2016a December elseje valós háttere. *Korunk* 27. (3) 117–121.
- 2016b December elseje Sepsiszentgyörgyön. *Korunk* 28. (12) 76–85.
- 2017a Augusztus 23. sajtórepresentációja a háromszéki magyar írott sajtóban (1968–1989). *Korunk* 28. (1) 59–66.
- 2017b Újkeletű román nemzeti ünnepek? Január 24. és május 9–10. recepciója Háromszéken (1918–2014). In: Jakab Albert Zsolt – Vajda András (szerk.): *Aranyhíd. Tanulmányok Keszeg Vilmos tiszteletére.* Kriza János Néprajzi Társaság – BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Intézet – Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 465–478.
- 2018 A román emlékünnepek székelyföldi megnyilvánulásai. *Kisebbségi Szemle* III. (3) 55–72.
- 2019 December elseje és a kettős hatalmi szerkezet. In: Jakab Albert Zsolt – Peti Lehel (szerk.): *Aranymadár. Tanulmányok Tánzos Vilmos tiszteletére.* Kriza János Néprajzi Társaság – BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Intézet – Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 469–479.

Anderson, Benedict

- 1983 *Imagined Communities. Reflections on the Origins and Spread of Nationalism.* 2nd edition. Verso, London. (Magyarul: 2006 *Elképzelt közösségek. Gondolatok a nacionalizmus eredetéről és elterjedéséről.* Ford. Sonkoly Gábor. L'Harmattan–Atelier, Budapest.)

Andor Csaba

- 1978 Ünnepek és kommunikáció. *Világosság* 19. (8–9) 469–473.

Andreescu, Gabriel

- 2003 *Right-wing Extremism in Romania. Ethnocultural Diversity in Romanian Collection.* Fundația CRDE, Cluj-Napoca.
- 2005 *Schimbări în harta etnică a României.* CRDE, Cluj.

- Andreescu, Gabriel – Nastasă, Lucian – Varga Andrea (ed.)
2002 *Minorități etnoculturale. Mărturii documentare. Maghiarii din România (1945–1955)*. CRDE, Cluj.
- 2003 *Minorități etnoculturale. Mărturii documentare. Maghiarii din România (1956–1968)*. CRDE, Cluj.
- Angelusz Róbert
1983 *Kommunikáló társadalom*. Gondolat Kiadó, Budapest.
- Antal László
1976 *A tartalomelemzés alapjai*. Magvető Kiadó, Budapest.
- Asa Berger, Arthur
1998 *Media Research Techniques*. San Francisco State University, USA.
- Assmann, Jan
1999 *A kulturális emlékezet. Írás, emlékezés és politikai identitás a korai magaskultúrákban*. Ford. Hidas Zoltán. Atlantisz Könyvkiadó, Budapest.
- Bădescu, Gabriel – Kivu, Mircea – Robotin, Monica
2005 *Barometrul relațiilor etnice 1994–2002. O perspectivă asupra climatului interetnic din România*. CRDE, Cluj.
- Bahtyin, Mihail
1976 *A szó művészete és a népi nevetéskultúra (Rabelais és Gogol) In: Uő: A szó esztétikája. Válogatott tanulmányok*. Gondolat Kiadó, Budapest, 353–366.
- 1985 *A szó az életben és a költészetben*. In: Uő: *A szó az életben és a költészetben*. Ford. Könczöl Csaba. Európa, Budapest, 5–54.
- Bajomi Lázár Péter
2006 *Manipulál-e a média? Médiakutató*. Elérhetőség: http://www.mediakutato.hu/cikk/2006_02_nyar/04_manipulal-e_a_media (letöltve: 2017. 11. 16.)
- Bálint Blanka
2004 *Néhány demográfiai tény Hargita megyében*. In: *Székelyföldi mozaik. Térségi szociológiai tanulmányok*. Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda, 179–196.
- Balogh Béni, L. – Bárdi Nándor
2008 *A dél-erdélyi magyarság jogi és politikai helyzete a második bécsi döntést követően*. In: Bárdi Nándor – Fedinec Csilla – Szarka László (szerk.): *Kisebbségi magyar közösségek a 20. században*. Gondolat Kiadó – MTA Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 162–167.
- Balogh Edgár (főszerk.)
1981 *Romániai magyar irodalmi lexikon: Szépirodalom, közírás, tudományos irodalom, művelődés I. (A–F)*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest. Elérhetőség: <http://mek.oszk.hu/03600/03628/html/> (letöltve: 2015. 05. 08.)

Bányai Viktória

2008 A Kárpát-medence magyar nyelvű zsidósága. In: Bárdi Nándor – Fedinec Csilla – Szarka László (szerk.): *Kisebbségi magyar közösségek a 20. században*. Gondolat Kiadó – MTA Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 404–411.

Barát Tamás

2011 Média és társadalom – társadalmi (közösségi) média. *Tudományos Közlemények* (25) 151–164.

Bárdi Nándor

2008a A Romániához került erdélyi, bánsági, kelet-magyarországi magyarok (1918–1921). In: Bárdi Nándor – Fedinec Csilla – Szarka László (szerk.): *Kisebbségi magyar közösségek a 20. században*. Gondolat Kiadó – MTA Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 30–35.

2008b Magyarországgal szomszédos országok magyarságpolitikája a két világháború között. In: Bárdi Nándor – Fedinec Csilla – Szarka László (szerk.): *Kisebbségi magyar közösségek a 20. században*. Gondolat Kiadó – MTA Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 74–83.

2008c A romániai magyar kisebbség a két világháború között. In: Bárdi Nándor – Fedinec Csilla – Szarka László (szerk.): *Kisebbségi magyar közösségek a 20. században*. Gondolat Kiadó – MTA Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 90–97.

Bárdi Nándor – Fedinec Csilla – Szarka László (szerk.)

2008 *Kisebbségi magyar közösségek a 20. században*. Gondolat Kiadó – MTA Kisebbségkutató Intézet, Budapest.

Bárdi Nándor – Hermann Gusztáv Mihály (szerk.)

1999 *A többség kisebbsége. Tanulmányok a székelyföldi románság történetéről*. Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda.

Bárdi Nándor – László Márton

2008 A kollektivizálás és a falu átalakítása. In: Bárdi Nándor – Fedinec Csilla – Szarka László (szerk.): *Kisebbségi magyar közösségek a 20. században*. Gondolat Kiadó – MTA Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 234–241.

Barna Gábor

2000 Mentális határok – megduplázott világok. In: Balázs Géza – Csoma Zsigmond – Jung Károly – Nagy Ilona – Verebélyi Kincső (szerk.): *Folklorisztika 2000-ben. Tanulmányok Voigt Vilmos 60. születésnapjára*. II. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Budapest, 649–695.

2002 Idő és emlékezet. In: Árva Judit – Gyarmati János (szerk.): *Közelítések az időhöz*. (Tabula könyvek, 3.) Néprajzi Múzeum, Budapest, 152–171.

Barth, Fredrik

1956 Ecologic Relations of Ethnic Groups in Swat, North Pakistan. *American Anthropologist* 58. 1079–1089.

1969 *Ethnic Groups and Boundaries. The Social Organisation of Culture Difference*. G. Allen & Unwin, London.

1996 Régi és új problémák az etnicitás elemzésében. *Regio* 7. (1) 1–14.

Bausinger Hermann

1983 A folklorizmus fogalmához. *Ethnographia* XCIV. (3) 434–440.

Benes, Bohuslav

1985 A népi színjátszás elmélete P. Bogatirjov értelmezésében és a kutatás mai helyzete. In: Verebélyi Kincső (szerk.): *A néphagyomány alakulása*. (Folcloristica, 8.) ELTE BTK Folklore Tanszék, Budapest, 285–315.

Benkő József

1999 *Transilvania specialis: Erdély földje és népe*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.

Berelson, Bernard

1952 *Content Analysis*. Free Press, New York. Elérhetőség: <http://psycnet.apa.org/psycinfo/1953-07730-000> (letöltve: 2015. 06. 19.)

Bimmer, Andreas C.

1977 Typisierung gegenwärtiger Feste. *Hessische Blätter für Volks- und Kulturforschung*. Band 4. 38–38.

Biró A. Zoltán

1997 A társadalom védelme és /vagy építése. Elemzés a romániai magyar elit „termelődéséről” és szerepéről. *Antropológiai Műhely* (11–12) 3–4.

1998a *Stratégiák vagy kényszerpályák? Tanulmányok a romániai magyar társadalomról*. Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda.

1998b Centralizált hatalmi beszédmód. Szempontok a szocialista médiaszerkezetek pragmatikai szintjeinek elemzéséhez. In: Bodó Julianna (szerk.): *Fényes tegnapunk. Tanulmányok a szocializmus korszakáról*. KAM Regionális és Antropológiai Kutatások Központja – Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda, 9–29.

2006 *Vidéki térségek: illúzió vagy esély?* Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda.

Blumler, Jay G. – Katz, Elihu

1974 *The Uses of Mass Communications: Current Perspectives on Gratifications Research*. Beverly Hills, California, Sage Publications.

Bodó Julianna

1995 Március 15. Csíkszerdában. In: Biró A. Zoltán – Bodó Julianna – Oláh Sándor – Túros Endre (szerk.): *Változásban? Elemzések a romániai magyar társadalomról*. (Helyzet Könyvek.) Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda, 201–207.

1996a *Elvándorlók? Vendégmunka és életforma a Székelyföldön*. Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda.

1996b *Egy más mellett élés. A magyar–román, magyar–cigány kapcsolatokról*. Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda.

- 2000 *Miénk a tér? Szimbolikus térhasználat a székelyföldi régióban*. Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda.
- 2002 *Helykeresők? Roma lakosság a Székelyföldön*. Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda.
- 2004a *Székelyföldi mozaik. Térségi szociológiai tanulmányok*. Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda.
- 2004b *A formális és informális szféra ünneplési gyakorlata az 1980-as években*. Scientia Humana, Budapest.
- 2007 *Ünnep és média – részlet*. In: *Uő: A terep, ahol élünk. Antropológiai elemzések*. Státus Kiadó, Csíkszereda.

Bodó Julianna – Biró A. Zoltán

- 1993 Szimbolikus térfoglalási eljárások. *Antropológiai Műhely* 2. (2) 57–86.

Bodó Julianna – Oláh Sándor (szerk.)

- 1996 *Elmentünk? Székelyföldi életutak*. Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda.
- 1997 *Így élünk. Elszegényedési folyamatok a Székelyföldön*. Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda.

Boér Hunor

- 2012 Egy román államiként is magyar tudományos intézet kiteljesítője – Székely Zoltán és múzeuma. In: Székely Zsolt (szerk.): *Emlékkönyv Székely Zoltán születésének 100. évfordulójára*. Háromszék Vármegye Kiadó, Sepsiszentgyörgy, 10–34.

Bognár Zoltán

- 2007 *Romániai magyar autonómiakonceptiók. Az 1989 és 2006 között kidolgozott törvénytervezetek*. Elérhetőség: <http://adatbank.transindex.ro/belso.php?alk=48&k=5>, (letöltve 2014. 11. 14.)

Boia, Lucian

- 1998 *Miturile comunismului românesc*. Editura Nemira, București.
- 1999a *Două secole de mitologie națională*. Humanitas, București.
- 1999b *Történelem és mítosz a román köztudatban*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.
- 2017 *În jurul Marii Uniri de la 1918. Națiuni, frontiere, minorități*. Humanitas, București.

Borbély Éva – Czégényi Dóra (szerk.)

- 1999 *Változó társadalom*. (Krizsa Könyvek, 1) Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár.

Borneman, John

- 1999 Elbeszélés, genealógia és a történeti tudat: a széthulló személyiség. In: Thomka Beáta (szerk.): *A kultúra narratívái*. Kijárat Kiadó, Budapest, 197–216.

Boronkai Dóra

- 2012 *Elméletek és modellek a kommunikációról. Digitális és interaktív oktatási segédanyag*. TÁMOP – 4.1.2.A/1-11/1-2011-0041. Szekszárd.

Both, Ioana

2001 *Mihai Eminescu, poet național român. Istoria și anatomia unui mit cultural*. Editura Dacia, Cluj-Napoca.

Bottoni, Stefano

2003 A sztálini „kis Magyarország” megalakítása (1952). *Regio* 14. (3) 89–125.

2007 *Transilvania rossa. Il comunismo romeno e la questione nazionale (1944–1965)*. Carocci editore S.p.A., Roma.

2008a Az ötvenes évek a kelet-közép-európai államokban. A pártállami nemzetiségi politika alakváltozatai. In: Bárdi Nándor – Fedinec Csilla – Szarka László (szerk.): *Kisebbségi magyar közösségek a 20. században*. Gondolat Kiadó – MTA Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 230–233.

2008b A romániai modell sajátosságai: a Magyar Autonóm Tartomány. A Ceaușescu-féle modell, a román államnacionalizmus. In: Bárdi Nándor – Fedinec Csilla – Szarka László (szerk.): *Kisebbségi magyar közösségek a 20. században*. Gondolat Kiadó – MTA Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 246–249.

2008c *Sztálin a székelyeknél. A Magyar Autonóm Tartomány története (1952–1960)*. Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda.

Braham, Randolph L.

2008 *Az észak-erdélyi holokauszt földrajzi enciklopédiája*. Park Könyvkiadó – Koinónia, Budapest–Kolozsvár.

Brubaker, Rogers – Feischmidt Margit

1999 Az emlékezés politikája: az 1848-as forradalmak százötven éves évfordulója Magyarországon, Romániában és Szlovákiában. *Replika* (37) 17–88.

Brubaker, Rogers – Feischmidt Margit – Fox, Jon – Grancea, Liana

2006 *Nationalist Politics and Everyday Ethnicity in a Transylvanian Town*. Princeton University Press, Princeton, Oxford.

2010 *Politică naționalistă și etnicitate cotidiană într-un oraș transilvănean*. Editura Institutului pentru Studierea Problemelor Naționale – Kriterion, Kolozsvár.

Brubaker, Rogers – Loveman, Mara – Stamatov, Peter

2004 Ethnicity as a Cognition. In: *Theory and Society* 33. Kluwer Academic Publishers, Printed in the Netherlands, 31–64.

Bucur Maria

2001 Birth of a Nation. Commemoration of December 1, 1918 and National Identity in Twentieth-Century Romania. In: Bucur Maria – M. Wingfield, Nancy: *Staging the Past. The Politics of Commemoration in Habsburg Central Europe, 1848 to the Present*. Purdue University Press, West Lafayette, Indiana, 286–326.

Călușer, Monica – Sălăgean, Mariana

2007 *Buna guvernare în comunități multietnice: condiții, instrumente, bune practici, modalități de a realiza și măsura buna guvernare la nivel local*. CRDE, Fundația King Baudouin, Belgia.

Chelcea, Liviu – Lățea, Puiu

2000 *România profundă în comunism. Dileme identitare, istorie locală și economie secundară la Sântana*. Editura Nemira, București.

Cioroianu, Adrian

1998 Lumina vine de la răsărit. „Noua imagine” a Uniunii Sovietice în România postbelică, 1944–1947. In: Boia, Lucian (ed.): *Miturile comunismului românesc*. Editura Nemira, București, 21–68.

Ciucă, Marcel-Dumitru (coord.)

1996–1998 *Procesul mareșalului Antonescu. Documente. (I–III)*. Saeculum Könyvkiadó, Bukarest.

Cohen, Antony P.

1989 *The Symbolic Construction of Community*. Routledge, London.

Cohen, Bernard C.

1963 *The Press and Foreign Policy*. Princeton University Press, Princeton.

Connerton, Paul

1997 Megemlékezési szertartások. In: Zentai Violetta (szerk.): *Politikai antropológia*. Osiris Kiadó – Láthatatlan Kollégium, Budapest, 64–82.

CRDE, CENPO

2008 *Ghid de bune practice în implementarea politicilor publice locale*. CRDE, CENPO, Cluj.

Cristea, Ovidiu

1998 Frontul românesc antiotoman în secolele XIV–XV: Realitate istorică sau mit istoriografic? In: Boia, Lucian (ed.): *Miturile comunismului românesc*. Editura Nemira, București, 148–154.

Culic, Irina

1999 The Strategies of Intellectuals: Romanian under Communist Rule in Comparative Perspective. In: Bozóki, András: *Intellectuals and Politics in Central Europe*. Central European University Press, Budapest, 43–71.

2001 Nationhood and Identity: Romanians and Hungarians in Transylvania. In: Trencsényi, Balázs – Petrescu, Dragoș – Petrescu, Cristina – Iordachi, Constantin – Kántor, Zoltán (eds.) *Nation-Building and Contested Identities: Romanian and Hungarian Case Studies*, Régio Books – Polirom, Budapest–Iași, 227–248.

Culic, Irina – Horváth, István – Stan, Cristian (ed.)

1999 *Reflecții asupra diferenței. [Gondolatok a különbségről.]* Limes, Cluj-Napoca.

Csáky Zoltán

2004 *Hagyományok honfoglalás avagy van-e magyar jövő a Székelyföldön?* Püski Kiadó, Budapest.

- Császi Lajos
2002 *A média rítusai. A kommunikáció neodurkheimi elmélete*. Osiris, Budapest.
- Cseke Péter
2003 A kisebbségi sajtónyilvánosság korlátozása Romániában (1919–1989). In: *Paradigmaváltó erdélyi törekvések*. Kriterion Könyvkiadó, Kolozsvár, 234–255.
- Danyi Dezső – Dávid Zoltán
1960 *Az első magyarországi népszámlálás 1784–1787*. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest.
- Dávid Gyula (szerk.)
2006 *Romániai Magyar Irodalmi Lexikon*. I–IV. kötet. Kriterion Könyvkiadó – Erdélyi Múzeum-Egyesület, Bukarest–Kolozsvár. Elérhetőség: <http://mek.oszk.hu/03600/03628/html/> (letöltve: 2015. 04. 10.)
- Davies, Peter – Jackson, Paul
2008 *The Far Right in Europe*. An Encyclopedia, Greenwood World Publishing, Oxford, 168–170.
- Dayan, Daniel – Katz, Elihu
1992 *Media Events. The Live Broadcasting of History*. Harvard University Press, Cambridge.
- Dimény Attila – Szabó Árpád Töhötöm (szerk.)
2003 *Népi kultúra, társadalom Háromszéken*. (Krizsa Könyvek, 17.) Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár.
- Domokos Mariann
2004 A veszprémi Gizella-napok. Az ünnep tartalmi-formai elemeinek vizsgálata. In: Pócs Éva (szerk.): *Rítus és ünnep az ezredfordulón. Tudományos konferencia Marcaliban, 2002. május 13–15*. L. Harmattan – Marcali Város Helytörténeti Múzeum, Budapest, 93–106.
- Domokos Péter
2005 Vitéz Mihály sepsiszentgyörgyi históriája. Kié itt a tér? *Erdélyi Riport* IV. (6)
- Dömötör Tekla
1979 Szokás. Dráma. In: Ortutay Gyula (szerk.): *A magyar folklór*. Tankönyvkiadó Vállalat, Budapest, 393–412.
- Drăgușanu, Adrian
1998 Nicolae Bălcescu în propaganda comunistă (1948–1989). In: Boia, Lucian: *Miturile comunismului românesc*. Editura Nemira, București, 98–132.
- Egyed Ákos
1973 *Az utazás divatja. Útleírások, útijegyzetek az 1848 előtti Erdélyről*. Válogatta, előszóval és jegyzetekkel ellátta Egyed Ákos. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.

- 1981 *Falu, város, civilizáció. Tanulmányok a jobbágyfelszabadítás és a kapitalizmus történetéből Erdélyben 1848–1914.* Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.
- 1997 *A korszerűsödő és hagyományőrző Erdély I–II. Tanulmányok és más írások a XVII–XIX. század történetéből.* Pallas-Akadémia, Csíkszereda.
- 2004 *Erdély metamorfózisa a hosszú 19. században I–II.* Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda.
- 2006 *A székeleyk rövid története a megtelepedéstől 1918-ig.* Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda.

Enache, Smaranda (szerk.)

- 1997 *România și minoritățile. Colecție de documente.* Editura Pro Europa, București.

Eriksen, Thomas Hylland

- 1991 The Cultural Context of Ethnic Differences. *MAN. The Journal of the Royal Anthropological Institute* 26. (1) 127–144.
- 1993 Formal and Informal Nationalism. *Ethnic and Racial Studies* 16. (1) 1–25.
- 2008 *Etnicitás és nacionalizmus. Antropológiai perspektívák.* PTE Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék – Gondolat Kiadó, Budapest–Pécs.

Fedinec Csilla

- 2008 A kisebbségi magyar oktatásügy helyzete Közép-Európában (1944–1989). In: Bárdi Nándor – Fedinec Csilla – Szarka László (szerk.): *Kisebbségi magyar közösségek a 20. században.* Gondolat Kiadó – MTA Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 284–289.

Feischmidt Margit

- 1996 Az ünnepek visszatérései. *Vigilia* 61. (12) 893–897.
- 2007 Symbole und Räume rivalisierender Nationalismen am Beispiel der multiethnischen Stadt Cluj. In: Jaworski, Rudolf – Stachel, Peter (Hrsg.): *Die Besetzung des öffentlichen Raumes. Politische Plätze, Denkmäler und Straßennamen im europäischen Vergleich.* Frank&Timme, Berlin, 403–426.

Feischmidt Margit – Brubaker, Rogers

- 1999 Az emlékezés politikája: az 1848-as forradalmak százötven éves évfordulója Magyarországon, Romániában és Szlovákiában. *Replika* (37) 67–88.

Ficeac, Bogdan

- 1999 *Cenzura comunistă și formarea „omului nou”.* Nemira, București.

Filep Tamás Gusztáv

- 2008 A „visszatért” magyarok és nem magyarok beilleszkedése. Jogi helyzetük és magatartásuk. In: Bárdi Nándor – Fedinec Csilla – Szarka László (szerk.): *Kisebbségi magyar közösségek a 20. században.* Gondolat Kiadó – MTA Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 154–161.

Fisli Éva

1999 Az elgondolkodás (?) ünnepe. 1997. március 15-e szemiotikájához. In: Balázs Géza (szerk.): *Felfedezőúton a jelek világában*. (Magyar szemiotikai tanulmányok, 2.) Magyar Szemiotikai Társaság, Budapest, 163–169.

Fosztó László

1997 A formalizáció folyamata az interetnikus kapcsolatokban: esetelemzés egy cigány–magyar egymás mellett élés példáján. *Antropológia Műhely* 9. (1) 65–61.

Foucault, Michel

1982 The Subject and Power. *Critical Inquiry* 8. (4) 777–795.

1991 [1971] A diskurzus rendje. *HOLMI* 3. (7) 868–890.

Gagyfi József (szerk.)

1996 *Egy más mellett élés. A magyar–román, magyar–cigány kapcsolatokról*. KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja – Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda.

Gellner, Ernest

1978 Scale and Nation. In: Barth, Fredrik (ed.): *Scale and Social Organization*. Scandinavian University Press, Oslo, 133–149.

1983 *Nation and Nationalism*. Blacwell, Oxford.

Gerbner, Georges

1969 Toward „Cultural Indicators”: The Analysis of Mass Mediated Public Message Systems. *A Communication Review* 17. (2) 137–148.

Gidó Attila (szerk.)

2012 *Cronologia minorităților naționale din România. Vol. I. Albanezi, armeni, bulgari, croați, eleni, evrei și germani*. Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Kolozsvár.

2013 *Cronologia minorităților naționale din România. Vol. II. Macedoneni, polonezi, ruși lipoveni, ruteni, sârbi, tătari și turci*. Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Kolozsvár.

Gulyás Gáborné Kiss Bernadett

2004 Deszakralizált ünnepek. In: Barna Gábor (szerk.): *Rítusok, folklórszövegek*. (Szegedi Vallási Néprajzi Könyvtár, 13.) Paulus Hungarus – Kairosz, Budapest, 83–93.

Györffy György

1941 *A székelylek eredete és településük története. Erdély és népei*. Franklin Kiadó, Budapest.

Györffy Gábor

2009 Rituális elemek a romániai államszocialista sajtópropagandában. *Médiakutató*. Elérhetőség: https://mediakutato.hu/cikk/2009_02_nyar/02_romania_ritualis_allamszocialista_sajtopropaganda (letöltve: 2017. 10. 19.)

Hall, Stuart

1980 Encoding/Decoding. In: Hall, Stuart – Hobson, Dorothy – Love, Andrew – Willis, Paul (eds.): *Culture, Media, Language*. Hutchinson, London, 128–138.

Hammer Ferenc

2006 A közvetlen médiahatásokról való beszéd természetéről. *Médiakutató*. Elérhetőség: http://www.mediakutato.hu/cikk/2006_02_nyar/05_kozvetlen_mediahatasok (letöltve: 2017. 11. 16.)

Hatschikjan, Magarditsch – Troebst, Stefan (Hrsg.)

1999 *Südosteuropa. Gesellschaft, Politik, Wirtschaft, Kultur. Ein Handbuch*. C. H. Beck Verlag, München.

Herman, Edward S. – Chomsky, Noam

1988 *Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media*. Pantheon Books, United States.

Hobsbawm Erik

1987 Tömeges hagyomány-termelés: Európa 1870–1914. In: Hofer Tamás – Niedermüller Péter (szerk.): *Hagyomány és hagyományalkotás. Tanulmánygyűjtemény*. MTA Néprajzi Kutató Csoport. Budapest, 127–197.

Holló László

2004 *Minderheitenrechte in Europa im Hinblick auf Südtirol und Siebenbürgen. Der übernationale Öffentlichkeitsauftrag der Kirche und die Minderheiten*. Stúdium Kiadó, Kolozsvár.

Holsti, Ole R.

1969 *Content Analysis for Social Sciences and Humanities*. Addison-Wesley Publishing Company, Inc. Philippines. Elérhetőség: <https://www.questia.com/read/54363998/content-analysis-for-the-social-sciences-and-humanities> (letöltve: 2015. 06. 19.)

Hornig Priest, Susanna

1996 *Doing Media Research: An Introduction*. Sage Publications Inc, Thousand Oaks, California.

Horváth Gyula (szerk.)

2003 *Székelyföld*. Magyar Tudományos Akadémia Regionális Kutatások Központja – Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs.

Horváth István

1995 Ethnic Tensions and Conflicts in Romania. In Seewann, Gerhard (Hrsg.): *Minderheiten als Konfliktpotential in Ostmittel- und Südosteuropa*. R. Oldenburg Verlag, München, 231–242.

1996 Relații interetnice [Interetnikus viszonyok]. In: Rotaru, Traian – Iluț, Petre (ed.): *Sociologie*. [Szociológia.] Editura Mesagerul, Cluj-Napoca, 346–364.

- 1999 Reinventarea localului și relațiile interetnice. [Az interetnikus viszonyok lokalizálása.] In: Culic, Irina – Horváth István – Stan, Cristian (ed.): *Reflecții asupra diferenței*. [Gondolatok a különbségről.] Limes, Cluj-Napoca, 167–187.
- 2000 Modelul românesc al relațiilor interetnice reflectat în „Etnobarometru”. [A romániai interetnikus viszonyok tükröződése az Etnobarométerben.]. In: Nastasă, Lucian – Salat Levente (ed.): *Relații interetnice în România postcomunistă*. [Interetnikus viszonyok a kommunizmus utáni Romániában.] Centrul de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală, Cluj-Napoca, 253–259.

Horváth István – Nastasă, Lucian (ed.)

- 2012 *Rom sau țigan. Dilemele unui etnonim în spațiul românesc*. Institutul pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale, Cluj-Napoca.

Ilyés Sándor – Pozsony Ferenc (szerk.)

- 2007 *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 15. Lokálisok, határok, találkozások. Tanulmányok erdélyi cigány közösségekről*. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár.

Ilyés Zoltán

- 2008 *Mezsgyevilágok. Etnikus interferenciák és nemzeti affinitások térbeli mintázatai a Kárpát-medencében*. Lucidus Kiadó, Budapest.

Incze László

- 1999 *A kézdivásárhelyi sajtó rövid története*. Sajtó- és nyomdatörténeti emlékszám, a Székely Hírmondó kiadványa, 2–8.
- 2000 150 éves a Székely Hírmondó. *Acta (Siculica)* (2) 109–130.

Jakab Albert Zsolt

- 2012a *Emlékállítást és emlékezési gyakorlat. A kulturális emlékezet reprezentációi Kolozsváron*. Kriza János Néprajzi Társaság – Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Kolozsvár.
- 2012b *Ez a kő tétetett... Az emlékezet helyei Kolozsváron (1440–2012)*. Kriza János Néprajzi Társaság – Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Kolozsvár.

Jakab Albert Zsolt (összeáll.)

- 2003 Háromszék néprajzi és honismereti bibliográfiája (1844–2002). Szerkesztette Pozsony Ferenc. *Kriza János Néprajzi Társaság Értesítője* XIII. (1–2)

Jakab Albert Zsolt – Kinda István (összeáll.)

- 2012 *Háromszék honismereti bibliográfiája (1844–2012)*. Háromszék Vármegyei Kiadó, Sepsiszentgyörgy.

Jakab Albert Zsolt – Peti Lehel (szerk.)

- 2010 *Kisebbségek interetnikus kontaktusában. Csehek és szlovákok Romániában és Magyarországon*. Nemzeti Kisebbségkutató Intézet – Kriterion, Kolozsvár.

Jakab Albert Zsolt – Pozsony Ferenc

2011 *Páva. Tanulmányok egy orbaiszéki faluról.* Kriza János Néprajzi Társaság – Csángó Néprajzi Múzeum, Kolozsvár–Zabola.

Jakobson, Roman

1972 *Nyelvészet és poétika.* In: *Uő: Hang, jel, vers.* Gondolat Kiadó, Budapest, 229–276.

Jánosfalvi Sándor István

1839 Rövid utazási jegyzések nemes Udvarhelyszéknek külső Homoród vize környékén 1839-ben. *Mulattató* 34–38.

Jeggle, Utz

1994 *Határ és identitás.* *Regio* 5. (2) 3–18.

Kádár Gyula

2013 *Sepsiszentgyörgy korai története és népessége. Székely vértanúk.* Scribae Kádár Lap- és Könyvkiadó, Sepsiszentgyörgy.

Kántor Zoltán

2005 *Nacionalizmus. Izmus? Confessio* 29. (3) 10–20.

Kántor Zoltán (szerk.)

2004 *Nacionalizmuselméletek.* (Szöveggyűjtemény.) Rejتل Kiadó, Budapest.

Kapferer Bruce

1989 *Nationalist Ideology and a Comparative Anthropolog.* *Ethnos* 54. 161–199.

Keményfi Róbert

2002 *Az „etnicitás” fogalma és helye az etnikai térszerkezeti kutatásokban. Kisebbségkutatás* 11. (2) 376–384.

Kérdő Andrea

2008 *A tartalomelemzés elméleti és gyakorlati alkalmazása.* Budapesti Gazdasági Főiskola, Budapest.

Keszeg Vilmos

2002 *Homo narrans.* In: *Uő: Homo narrans.* KOMP-PRESS – Korunk Baráti Társaság, Kolozsvár, 5–27.

2004 *Az ünneplő Torda. Az ünneplés alkalmi és terei egy kisvárosban.* In: Pócs Éva (szerk.): *Rítus és ünnep az ezredfordulón.* L'Harmattan – Marcali Város Helytörténeti Múzeum, Budapest, 21–43.

2011 *A történetmondás antropológiája. Egyetemi jegyzet.* (Néprajzi Egyetemi Jegyzetek, 7) Kriza János Néprajzi Társaság – BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék, Kolozsvár.

Kinda István

2007a *Felekezeti és kulturális disszimiláció egy orbaiszéki falu cigányainál.* In: Ilyés Sándor – Pozsony Ferenc (szerk.): *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 15. Lokálisok, határok, találkozások. Tanulmányok erdélyi cigány közösségekről.* Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 153–172.

- 2007b „...tervezte a polgármester...” Falukapuk orbaiszéken. In: Kinda István – Pozsony Ferenc (szerk.): *Orbaiszék változó társadalma és kultúrája*. (A zabolai Csángó Néprajzi Múzeum kiadványai, 1.) Sepsiszentgyörgy, 221–236.
- 2011 Természetkímélő mesterségek vonzásában. In: *Úó: Hagyományok béklyójában. Tanulmányok a falusi életmódok és kényszerstratégiák témaköréből*. Székely Nemzeti Múzeum – Kriza János Néprajzi Társaság, Sepsiszentgyörgy–Kolozsvár, 13–154.
- Kinda István – Pozsony Ferenc (szerk.)
2007 *Orbaiszék változó társadalma és kultúrája*. (A zabolai Csángó Néprajzi Múzeum kiadványai, 1.) Sepsiszentgyörgy.
- Kiss Balázs
2006 Missziótól marketingig. Fejezetek a propaganda elmélettörténetéből. *Mediakutató*. Elérhetőség: http://www.mediakutato.hu/cikk/2006_01_tavasz/01_missziotol_marketingig (letöltve: 2017. 11. 16.)
- Kiss Tamás
2012 A 2011. évi romániai népszámlálás tanulságai és következményei. *Pro Minoritate* (3) 9–25.
- Kiss Tamás – Barna Gergő
2012 *Népszámlálás 2011. Erdélyi magyar népesedés a XXI. század első évtizedében. Demográfiai és statisztikai elemzés*. Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Kolozsvár.
- Kiss Tamás – Csata István
2008 *A romániai magyar népesség alakulása. Eredmények és módszertani nehézségek*. (Műhelytanulmányok a romániai kisebbségekről, 1.) Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Kolozsvár.
- Klapper, Joseph T.
1960 *The Effects of Mass Communication*. Free Press.
- Kolar, Othmar
1997 *Rumänien und seine nationalen Minderheiten 1918 bis heute*. Böhlau Verlag, Wien–Köln–Weimar.
- Köpeczi Béla (Hrsg.)
1990 *Kurze Geschichte Siebenbürgens*. Akadémia Kiadó, Budapest.
- Krippendorff, Klaus
1995 *A tartalomelemzés módszertanának alapjai*. Balassi Kiadó, Budapest.
- Kuszálík Péter
1996 *Erdélyi hírlapok és folyóiratok 1940–1989. Sajtótörténeti kronológia*. Elérhetőség: <http://kuszalik1.adatbank.transindex.ro/?action=extra&m=kronologia> (letöltve: 2015. 04. 10.)

Lachauer, Chloé

2005 *Die dunkle Seite Europas. Rechtsextreme auf dem Weg zum politischen Akteur? Netzwerkbildung der Rechten in der Europäischen Union.* Tectum Verlag, Marburg.

Lajos Katalin – Tapodi Zsuzsa (szerk.)

2009 *A hagyomány burkai. Tanulmányok Balázs Lajos hetvenedik születésnapjára.* Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár.

Lasswell, Harold D.

1927 The Theory of Political Propaganda. *American Political Science Review* 21. 627–631.

1938 *Propaganda Technique in the World War.* P. Smith, New York.

László János

2001 A szociális reprezentációról. In: Béres István – Horányi Özséb: *Társadalmi kommunikáció.* Osiris Kiadó, Budapest, 129–139.

2005 A szociálisreprezentáció-elmélet. In: *Uó: A történetek tudománya.* Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 62–94.

Lazarsfeld, P. F. – Berelson, B. – Gaudet, H

1944 *The People's Choice.* Duell, Sloan & Pearce.

Lázár Guy

2006 A szocialista nyilvánosság történetének alapvonala. *Médiakutató.* Elérhetőség: http://www.mediakutato.hu/cikk/2006_01_tavasz/02_szocialista_nyilvanosság (letöltve: 2017. 11. 10.)

Lotman, Jurij Mihajlovics

1973 *Szöveg, modell, típus. A művészi szöveg szerkezete. A kultúra tipológiája.* Gondolat Kiadó, Budapest.

Macknight, Thomas

1858 *History of the Life and Times of Edmund Burke. I.* Chapman and Hall, London.

Marino, Adrian

1997 *Cenzura în România. Schiță istorică. I–VI.* Sfera Politicii, 49–54.

2000 *Cenzura în România.* AIUS, Craiova.

Mátay Mónika

2010 Pierre Nora: Emlékezet és történelem között – Válogatott tanulmányok. *Korall* 11. (41) 184–188.

McCombs, Maxwell E. – Shaw, Donald L.

1972 The Agenda-Setting Function of Mass Media. *The Public Opinion Quarterly* 36. (2) 176–187.

McQuail, Denis

2003 *A tömegkommunikáció elmélete.* Osiris Kiadó, Budapest.

Mirk Szidónia-Kata

2007 Magyar–román vegyes házasságok Zabolán a polgári anyakönyvek tükrében. In: Kinda István – Pozsony Ferenc (szerk.): *Orbaiszék változó társadalmá és kultúrája*. (Zabolai Csángó Néprajzi Múzeum Kiadványai, 1.) Sepsiszentgyörgy, 273–288.

Mottier, Véronique

2004 Diskurzuselemzés és az identitás/különbözőség politikája. *Politikatudományi Szemle* XIII. (4) 155–160.

Nagy Mihály Zoltán

2008 Áldozatok, elhurcoltak, menekültek, jogfosztottak. A magyar kisebbségek veszteségei (1944–1948). In: Bárdi Nándor – Fedinec Csilla – Szarka László (szerk.): *Kisebbségi magyar közösségek a 20. században*. Gondolat Kiadó – MTA Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 192–199.

Némedi Dénes

2006 *Durkheim*. Hallgatói Információs Központ, Budapest. Elérhetőség: <http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/durkheim-durkheim/ch06s04.html#ftn.fn156> (letöltve: 2016. 07. 11.)

Niedermüller Péter

1976 A „vesszőzés” és az analóg népszokások szemiotikai elemzése. In: Voigt Vilmos – Szépe György – Szerdahelyi István (szerk.): *A társadalom jelei. Szemiotikai tanulmányok*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 150–163.

1981 A szokáskutatás szemiotikai aspektusai. In: Hoppál Mihály (szerk.): *Előmunkálatok a Magyarság Néprajzához*, 9. MTA Néprajzi Kutató Csoport, Budapest, 177–200.

Noëlle-Neumann, Elisabeth

1974 The Spiral of Silence A Theory of Public Opinion. *Journal of Communication* 24. (2) 43–51.

Nora, Pierre

2010 *Emlékezet és történelem között. Válogatott tanulmányok*. Napvilág Kiadó Kft, Budapest.

Novák Csaba Zoltán

2006 A megyésítés előkészítése és a nemzetiségi kérdés Romániában (1968). In: Bárdi Nándor – Simon Attila (szerk.): *Integrációs stratégiák a magyar kisebbség történetében*. Fórum Kisebbség Intézet, Somorja, 405–421.

2008a A romániai magyar kisebbség helyzete. Petru Groza politikájának magyar támogatása. In: Bárdi Nándor – Fedinec Csilla – Szarka László (szerk.): *Kisebbségi magyar közösségek a 20. században*. Gondolat Kiadó – MTA Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 204–209.

2008b A Brezsnyev-doktrína és a szovjet nemzetiségpolitikai fordulat kelet-közép-európai következményei. In: Bárdi Nándor – Fedinec Csilla – Szarka László (szerk.): *Kisebbségi magyar közösségek a 20. században*. Gondolat Kiadó – MTA Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 274–277.

Oláh Sándor

1996 Rituális beszéd a homoródalmási temetésen. *Néprajzi Látóhatár* V. (3–4) 151–165.

2004 *Falusi látletelek (1991–2003)*. Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda.

Olivera, Martin

2012 *Romanes: tradiția integrării la romii gabori din Transilvania*. Institutul pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale, Cluj-Napoca.

Olti Ágoston

2008 A kisebbségi magyarok ügye a magyarországi béke-előkészítésben. In: Bárdi Nándor – Fedinec Csilla – Szarka László (szerk.): *Kisebbségi magyar közösségek a 20. században*. Gondolat Kiadó – MTA Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 200–203.

Orbán Balázs

1868–1873 *Székelyföld leírása történelmi, régészeti, természetrajzi s népismei szempontból. I–VI*. Pest.

1971 *Székelyföld képekben*. A bevezető tanulmányt írta, a fényképeket másolta Erdélyi Lajos. Sütő András előszavával. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.

1993 *Orbán Balázs összes fényképe a Székelyföldről*. A bevezető tanulmányt írta Erdélyi Lajos. Balassi Kiadó – Magyar Fotográfiai Múzeum, Budapest.

Orbán Barra Gábor

2007 Huszonhárom év után a Vitéz Mihály térről... *Háromszék* 2007. június 22.

Pan, Christoph – Pfeil, Beate Sibylle

2006 *Minderheitenrechte in Europa. 2. Überarbeitete und aktualisierte Auflage*. Springer Verlag, Wien–New York.

Pap Levente – Tapodi Zsuzsa (szerk.)

2011a *Tükörben. Imagológiai tanulmányok*. Scientia Kiadó, Kolozsvár.

2011b *Interculturalitatea și interetnicismul ieri și azi. Studii de contactologie și imagologie*. Státus Kiadó, Miercurea Ciuc.

Papp Z. Attila

2004 Romániai magyar sajtóvilág a második világháború végétől 1989-ig. *Regio* 15. (1) 45–64.

Pataki Gábor Zsolt

2005 *Étude géopolitique des minorités hongroises*. (Publications de l'Institut Hongrois de Paris. Dissertations III.) Paris–Budapest–Szeged.

Pentelényi Kinga

2004 Egy ünnep viszonyrendszerei. Millenniumi címer- és zászlóavatás Ürömön. In: Pócs Éva (szerk.): *Rítus és ünnep az ezredfordulón*. L'Harmattan – Marcali Városi Helytörténeti Múzeum, Budapest, 43–57.

Pieldner Judit – Tapodi Zsuzsa (szerk.)

2012 *A tér értelmezései – az értelmezés terei*. Erdélyi Múzeum-Egyesület – Státus Kiadó, Kolozsvár – Csíkszereda.

Plainer Zsuzsa

2001 1848 emlékezete egy helyi társadalomban. Nagyvárad, 1998. március 15. *Regio* 12. (1) 92–110.

Pop Mihai

1976 *Obiceiuri tradiționale românești*. Consiliul Culturii – Institutul de Cercetări Etnologice și Dialectologice, București.

Potó János

1998 Erdély betelepülése. Interjú Makkai Lászlóval. In: Bárdi Nándor (szerk.): *Erdély a históriában*. Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda, 46–50.

Pozsony Ferenc

1997 *Az erdélyi százszok jeles napi szokásai*. Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda.

2000 Magyar tudományos műhelyek Erdélyben. *Info-Társadalomtudomány* (51) 31–42.

2002 *Zabola*. Száz magyar falu könyvesháza Kht. Budapest.

2003 Magyarok, románok és cigányok a háromszéki Zabolán. In: Bakó Boglárka (szerk.): *Lokális világok. Együttélés a Kárpát-medencében*. MTA Társadalomkutató Központ, Budapest, 109–138.

2006 *Erdélyi népszokások. Egyetemi jegyzet*. (Néprajzi Egyetemi Jegyzetek, 1.) KJNT – BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék, Kolozsvár.

2007a Emlékünnepek Erdélyben és Háromszéken. In: Cziprián-Kovács Lóránd – Kozma Csaba (szerk.): *Háromszékiek Háromszékről. Társadalomtudományi írások*. Státus Kiadó, Sepsiszentgyörgy–Csíkszereda, 210–238.

2007b Etnikai és demográfiai folyamatok Zabolán. In: Kinda István – Pozsony Ferenc (szerk.): *Orbaiszék változó társadalma és kultúrája*. Kriza János Néprajzi Társaság – Csángó Néprajzi Múzeum, Sepsiszentgyörgy, 237–272.

2009a *Erdély népei. Szászok, örmények, székely szombatosok, cigányok*. (Néprajzi Egyetemi Jegyzetek, 6.) KJNT – BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék, Kolozsvár.

2009b Miénk itt a tér... Szimbolikus térfoglalás Székelyföldön. In: Takács Péter (szerk.): *Csaba királyfi elárvult népe. Székely konferencia 2009. október 2–3.* (Erdély-történeti könyvek, 8.) Erdély-történeti Alapítvány, Debrecen, 97–110.

- 2009c A százszok jelenléte és hiánya Erdély gazdasági, társadalmi és művelődési életében. In: Nagy István – Kutnyánszkyne Bacskai Eszter (szerk.): *Németek a Kárpát-medencében*. (Bonyhádi Evangélikus Füzetek, 2.) Petőfi Sándor Evangélikus Gimnázium, Bonyhád, 27–32.
- 2011 Társadalmi változások Orbaiszék településein (1850–2010). In: Kinda István (szerk.): *Beavatás. Tanulmányok a zabolai Fiatal Néprajzkutatók Szemináriumainak anyagából* (2008–2011). Kriza János Néprajzi Társaság – Csánógó Néprajzi Múzeum, Kolozsvár–Zabola, 11–56.
- 2012 *Zabola. Egy polgárosult orbaiszéki falu kulturális öröksége*. Háromszék Vármegye Kiadó, Sepsiszentgyörgy.
- 2015 *Háromszéki ünnepek. Dolgozatok háromszéki népszokásokról*. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár.
- Pozsony, Ferenc – Anghel, Remus Gabriel (ed.)
1999 *Modele de conviețuire în Ardeal. Zăbala*. Asociația Etnografică Kriza János, Cluj-Napoca.
- Roth, Harald
1996 *Kleine Geschichte Siebenbürgens*. Böhlau Verlag, Köln.
2010 *Kronstadt in Siebenbürgen: Eine kleine Stadtgeschichte*. Böhlau Verlag, Köln.
- Salat Levente
2001 *Etnopolitika – a konfliktustól a méltányosságig*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely.
- Sartori, Giovanni
1999 *Teoria democrației reinterpretată*. Polirom, Iași.
- Schöpflin György
2003 *A modern nemzet*. Attraktor, Máriabesenyő–Gödöllő.
2004 *Nemzet, modernitás, demokrácia*. In: Kántor Zoltán (szerk.): *Nacionalizmuselméletek. (Szöveggyűjtemény)*. Rejtjel Kiadó, Budapest, 248–258.
- Schultz, Julianne
1998 *Reviving the Fourth Estate*. Cambridge University Press, Cambridge, England.
- Simon Attila – Kovács Attila
2008 *Gazdaság és nacionalizmus. Földreformok az utódállamokban*. In: Bárdi Nándor – Fedinec Csilla – Szarka László (szerk.): *Kisebbségi magyar közösségek a 20. században*. Gondolat Kiadó – MTA Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 118–123.
- Sipos András
1983 *Sajtótörténeti mementó. Brassói Lapok* 1983. március 4.
- Smith, Anthony D.
1986 *The Ethnic Origin of Nations*. Blackwell, Oxford.

Szabó Á. Töhötöm

2013 *Gazdasági adaptáció és etnicitás. Gazdaság, vidékiség és integráció egy erdélyi térségben.* Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Kolozsvár.

Szabó Márton

2004 A diszkurzív politikatudomány alapjai. Elérhetőség: <http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/diszkurziv/adatok.html> (letöltve 2016. 05. 03.)

Szarka László

2008a Magyarország és a magyar kisebbségek ügye a párizsi béketárgyalásokon: határkijelölés, népszavazás, kisebbségvédelem. In: Bárdi Nándor – Fedinec Csilla – Szarka László (szerk.): *Kisebbségi magyar közösségek a 20. században.* Gondolat Kiadó – MTA Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 22–29.

2008b Útkeresés, önszerveződés a rendszerváltás éveiben (1989–1991). In: Bárdi Nándor – Fedinec Csilla – Szarka László (szerk.): *Kisebbségi magyar közösségek a 20. században.* Gondolat Kiadó – MTA Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 320–329.

Szász Zoltán (szerk.)

1986 *Erdély Története. Harmadik kötet. 1830-tól napjainkig.* Akadémia Kiadó, Budapest.

Szilágyi N. Sándor

2003 Gondolatok egy évfordulóra. In: Uó: *Mi-egy-más. Közéleti írások.* Kalota Könyvkiadó, Kolozsvár, 118–126.

Tánczos Vilmos

1998 Kettős hatalmi szerkezet a Székelyföldön. *Magyar Kisebbség* IV. (2 /12) 1–13.

2008 *Elejtett szavak. Egy csíki ember nyelve és világképe.* Bookart, Csíkszereda.

Tăraș, Silviu

2013 *Sărbătorile și sărbătorirea în mentalitatea colectivă în perioada comunistă. Analiză istorico-antropologică.* Doktori dolgozat. Babeș–Bolyai Tudományegyetem.

Tátrai Patrik

2008 A magyar kisebbségek demográfiai fejlődésének fő vonalai a kommunizmus évtizedeiben. In: Bárdi Nándor – Fedinec Csilla – Szarka László (szerk.): *Kisebbségi magyar közösségek a 20. században.* Gondolat Kiadó – MTA Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 306–313.

Tonk Márton

2014 *Minority and Community. Studies on the History, Theory and Educational Policy of the Hungarian Minority of Transylvania.* The Romanian Institute for Research on National Minorities, Cluj-Napoca.

Túros Endre

1995 *Változásban? Elemzések a romániai magyar társadalomról.* KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja – Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda.

Ujváry Zoltán

1980 *Népszokás és népköltészet. Válogatott tanulmányok.* (Hajdú-Bihar megyei múzeumok közleményei, 35.) Debrecen.

Varga Ádám József

2012 *Románia euroatlanti és európai csatlakozásának folyamata, eredményeinek hatása regionális pozícióira.* Doktori (PhD) értekezés. Szerzői ismertető. Budapest. Elérhetőség: http://www.uni-nke.hu/downloads/konyvtar/digitgy/phd/2013/varga_adam_jozsef_thu.pdf (letöltve 2015. 03. 20)

Varga E. Árpád

1988 Az erdélyi magyarság főbb statisztikai adatai az 1910 utáni népszámlálások tükrében. In: Juhász Gyula (szerk.): *Magyarságkutatás.* Magyarságkutató Intézet, Budapest, 37–65.

1998 Az 1857. évi erdélyi népszámlálás román nyelven. In: Uó: *Fejezetek a jelenkori Erdély népesedéstörténetéből.* Püski, Budapest, 343–353.

2007 Kovászna megye településeinek etnikai (anyanyelvi/nemzetiségi) adatai. In: Uó: *Erdély etnikai és felekezeti statisztikája. Népszámlálási adatok 1850–2002 között.* Elérhetőség: <http://www.kia.hu/konyvtar/erdely/erd2002.htm> (letöltve 2015. 03. 27.)

2012 Erdély etnikai és felekezeti statisztikái a népszámlálási adatok alapján, 1852–2011. Varga E. Árpád 2002-től kiegészített adatsorai. Elérhetőség: <http://nepszamlalas.adatbank.transindex.ro/?pg=3&id=964> (letöltve: 2019. 06. 19.)

Váry O. Péter

2006 Háromszék magyar nyelvű írott sajtója. In: *Háromszéki olvasókönyv.* Bod Péter Megyei Könyvtár – Kovászna Megye Tanácsa – Kovászna Megyei Művelődési Központ, Sepsiszentgyörgy, 149–158.

Verdery, Katherine

1991 *National Ideology under Socialism. Identity and Cultural Politics in Ceausescu's Romania.* University of California Press.

Verebélyi Kincső

2004 Ünnepek. In: Pócs Éva (szerk.): *Rítus és ünnep az ezredfordulón.* L'Harmattan – Marcali Város Helytörténeti Múzeum, Budapest, 13–20.

2005 *Szokásvilág.* (Studia Folkloristica et Ethnographica, 46.) Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszéke, Debrecen.

Veres Valér

1997 A Kovászna és Kolozs megyei magyarok kisebbségi identitástudatának néhány vonása. *Regio* 8. (3–4) 19–57.

- 2002 A romániai magyarok 2002. évi lélekszámáról. *Magyar Kisebbség* 7. (4 / 26) 97–108.
- 2005 *Nemzeti identitás Erdélyben – szociológiai olvasatban*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- 2008 Az erdélyi magyarok természetes nemzeti identitásának fő vonásai a Kárpát Panel 2007 tükrében. *Erdélyi Társadalom* 6. (1–2) 67–91.
- 2010 Identitatea minoritară ca oglindă a identității majoritare. Analiza comparată a identității minorităților maghiare din România, Serbia, Slovacia și România. In: Boari, R. – Gherghina, S. – Murea, R (ed.): *Regăsirea identității naționale*. Polirom, Iași, 130–171.
- 2014 Népszámlálás 2011: A népességszám, foglalkozásszerkezet és iskolázottság nemzetiség szerinti megoszlása Romániában. *Erdélyi Társadalom* 12. (2) 23–54.
- 2015 *Népességszerkezet és nemzetiség. Az erdélyi magyarok demográfiai képe a 2002. és 2011. évi romániai népszámlálások tükrében*. Presa Universitară Clujeană – Kolozsvári Egyetemi Kiadó, Kolozsvár.
- Veres Valér – Papp Z. Attila – Geambașu Réka – Kiss Dénes – Márton János – Kiss Zita
2012 *Szociológiai mintázatok. Erdélyi magyarok a Kárpát Panel vizsgálatai alapján*. Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Kolozsvár.
- Veres Valér – Salat Levente
2003 Central and Local Public Administration in the Dynamics of Inter-ethnic Relations in Romania. *Revista Transilvană de Științe Administrative*. (9) 149–161.
- Vincze Gábor
1996 Román belpolitika – magyar szemmel. *Magyar Kisebbség* 2. (1–2, 3–4) 293–312.
- Voigt Vilmos
1978 A május elseje jelei. *Világosság* 9. (8–9) 525–533.
- Wedekind, Michael
2007 Die Mathematisierung des Menschen: Humanwissenschaften und Volkstumspolitik im Rumänien der 1930/40er Jahre (I). *Halbjahresschrift für südosteuropäische Geschichte, Literatur und Politik*. 19. (1) 60–80.
- Zach, Krista – Solomon, Flavius – Zach, Cornelius R (Hrsg.)
2005 *Migration im südöstlichen Mitteleuropa. Auswanderung, Flucht, Deportation, Exil im 20. Jahrhundert*. IKGS Verlag, München.
- Zepeczaner Jenő
2012 Előszó a magyar kiadáshoz. In: Scheint, Daniel G.: *Az erdélyi székelyek földje és népe természeti, politikai, statisztikai és történelmi szempontból (1833)*. Székely Nemzeti Múzeum, Sepsiszentgyörgy, 5–18.

Zsupos Zoltán

1988 Az erdélyi taxás fiskális cigányok 1783-as összeírása. *Néprajzi Értesítő* LXVII–LXX. (1985–1988) 129–193.

Internetes források, honlapok

A Babeş–Bolyai Tudományegyetem Magyar Néprajz és Antropológia Intézet honlapja: <http://etno.lett.ubbcluj.ro> (letöltve: 2016.07.18.)

A Babeş–Bolyai Tudományegyetem, Magyar Szociológia és Szociális Munka Intézet honlapja: <http://bbteszociologia.ro> (letöltve: 2016.07.18.)

Besenyő Ágnes

2008 *A sajtóműfajok elemzése*. Elérhetőség: http://www.kepzesevolucioja.hu/dm/documents/4ap/4_1555_016_101130.pdf (letöltve: 2016.06.21.)

Bognár Zoltán

2007 *Romániai magyar autonómiakoncepciók. Az 1989 és 2006 között kidolgozott törvénytervezetek*. Elérhetőség: <http://adatbank.transindex.ro/belso.php?alk=48&k=5>, (letöltve: 2014.11.14.)

Etnokulturális Kisebbségek Forrásközpontja honlapja: <http://www.edrc.ro/ma/index.html> (letöltve: 2016.07.20.)

Interetnikus kapcsolatok kutatóközpontja (Centrul de Cercetare a Relațiilor Interetnice honlapja: http://www.ccrit.ro/index_ro.htm (letöltve: 2016.07.18.)

Magyar vonatkozású történeti források az erdélyi állami levéltárban: <http://leveltar.adatbank.transindex.ro/?targyszó=Szakmai%20E9s%20gazdas%20E1gi%20jelleg%20FB%20egyed%20FCletek&s=2&kezd=51> (letöltve: 2014.08.15)

Max Weber Társadalomkutatásért Alapítvány honlapja: <http://maxweber.ro> (letöltve: 2016.07.18.)

Nemzeti Kisebbségkutató Intézet honlapja: <http://www.ispmn.gov.ro/hun/page/despre-institut> (letöltve: 2015.03.27.)

Nemzeti Választási Iroda honlapja: http://www.valasztas.hu/hu/ogyv2014/861/861_0_index.html, (letöltve: 2016.02.09.)

Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem honlapja: <http://www.sapientia.ro/hu/az-egyetem-szamokban> (letöltve: 2015.03.20.)

Törvények

Constituția României 1991 http://legislatie.resurse-pentru-democratie.org/const_1991.php

Constituția României 2003 http://legislatie.resurse-pentru-democratie.org/const_2003.php#012

Legea nr. 171/2014 pentru declararea zilei de 24 ianuarie – Ziua Unirii Principatelor Române. Monitorul Oficial, Partea I nr. 922 din 18 decembrie 2014. http://www.dreptonline.ro/legislatie/legea_171_2014_declararea_zilei_24_ianuarie_ziua_unirii_principatelor_romane_zi_sarbatoare_nationala.php (letöltve 2015.03.27.)

Legea nr. 103/2015 pentru declararea zilei de 10 Mai ca zi de sărbătoare națională. http://www.dreptonline.ro/legislatie/legea_103_2015_declararea_zilei_10_mai_zi_de_sarbatoare_nationala.php (letöltve 2015.06.12.)

Internetes folyóirat- és újságcikkek

Buletinul Ligii Cultural – Creștine „Andrei Saguna”. Editura Eurocarpatica. Sfântu Gheorghe. Nr. VI/2009, 175–212.

Párttá alakult az Új Jobboldal. 2015. november 5. Elérhetőség: <http://www.aradihirek.ro/orszag-vilag/partta-alakult-az-uj-jobboldal> (letöltve 2016.05.01.)

Vitéz Mihály – szoborcsoport <https://www.kozterkep.hu/~13546/> (letöltve 2014.05.04.)

Mesajul premierului Victor Ponta cu ocazia Zilei Naționale a României – Victor Ponta miniszterelnök nemzeti ünnepen elmondott üzenete. Elérhetőség: <http://gov.ro/ro/stiri/mesajul-domnului-victor-ponta-prim-ministru-al-guvernului-romaniei-cu-ocazia-zilei-nationale-a-romaniei&page=1> (letöltve 2016.01.10.)

Codrin Munteanu (MapN): Ziua Națională nu poate fi schimbată la cererea unor ignoranți sau meteosensibili – Codrin Munteanu (MapN): a nemzeti ünnep nem változtatható meg a tudatlanok vagy időjárásra érzékenyek kérésére. Elérhetőség: <http://www.dantanasa.ro/codrin-munteanu-mapn-ziua-nationala-nu-poate-fi-schimbata-la-cererea-unor-ignoranti-sau-meteosensibili/> (letöltve 2016.01.11.)

Antal Árpád: Legyen inkább december 16. vagy 22. a nemzeti ünnep! Elérhetőség: <http://erdely.ma/kozeletunk.php?id=174531> (letöltve 2016.05.02.)

Apel la normalizarea conviețuirii interetnice din județele Covasna, Harghita și Mureș adresat reprezentanților societății civile și liderilor formațiunilor politice maghiare din România – Felhívás a civil társadalom és a magyar politikai szervezetek vezetőinek a Hargita, Kovászna és Maros megyei román–magyar együttélés normalizására. Elérhetőség: <http://www.mesageruldecovasna.ro/social/apel-la-normalizarea-convietuirii-interetnice-din-județele-covasna-harghita-si-mures-adresat-reprezentantilor-societatii-civile-si-liderilor-formatiunilor-politice-maghiare-din-romania/> (letöltve 2016.01.05.)

A nemzeti ünnep 2014-es Kovászna megyei programja. Elérhetőség: <http://stiri.covasnamedia.ro/2014/11/20/programul-zilei-nationale-a-romaniei-in-judetul-covasna/> (letöltve 2014.11.25.)

Székely „terroristaügy”: nem az, aminek látszik. *Erdélyi Napló*, 2017. március 12. Elérhetőség: <https://erdelyinaplo.ro/aktualis/osszeallitasok/szekely-bterroristaugyr-nem-az-aminek-latszik>

Beke-ügy: miről is van szó? *Erdélyi Napló*, 2017. április 19. Elérhetőség: <https://erdelyinaplo.ro/aktualis/beke-ugy-mirol-is-van-szo>

Vádirat vagy politikai pamflet? *Erdélyi Napló*, 2017. június 23. Elérhetőség: <https://erdelyinaplo.ro/aktualis/osszeallitasok/vadirat-vagy-politikai-pamflet>

Hivatalosan is párt lett a Noua Dreaptă. *Transindex*, 2015. november 5. Elérhetőség: <http://itthon.transindex.ro/?hir=41068> (letöltve 2019.11.19.)

Források

Székely Újság, Székely Hírlap

1925 Székely Hírlap

Január 25. vasárnap 2. – rövidhír, fotósz. 7760 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe, jan. 24.).

Február 2. vasárnap, 1. – *Az egyetértés jegyében*, fotósz. 7759 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).

Május 10. vasárnap, 2 *Május tizedike*, rövid hír, fotósz. 7761 (Az egyesülés és az összes nemzeti ünnepek napja).

Május 17. vasárnap, 1. *A május 10-iki nap*, fotósz. 7762, folytatása 2. fotósz. 7763 új 8322 (Az egyesülés és az összes nemzeti ünnepek napja).

1925 Székely Újság

XXII. (4), január 28, 1. *Az Egyesülés ünnepe*, fotósz. 7764 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).

XXII. (17) május 10., 2. *Május tizedike*, rövidhír, fotósz. 7765 (Az egyesülés és az összes nemzeti ünnepek napja), Ua. mint a *Székely Hírlap* május 10-i híre.

XXII. (18), május 17., 1 *A május 10-iki nap*, fotósz. 7766 folytatása 2. fotósz. 7767 (Az egyesülés és az összes nemzeti ünnepek napja), Ua. mint a *Székely Hírlap* május 17-i híre.

1926 Székely Újság, egyesülve a Székely Hírlappal

XXIII. (X.) (49), december 5., 2 *Az Egyesülés ünnepe*, rövidhír, fotósz. 7768 (Erdély egyesítése a Román Királysággal).

1928 Székely Újság, egyesülve a Székely Hírlappal

XXV. (XII.) (20), május 13., 2. *Máj. 10.*, rövidhír, fotósz. 7769 (Az egyesülés napja).

1931 Székely Újság, egyesülve a Székely Hírlappal

XXVIII. (XV.) (21), május 17., 3. *Az egyesülés ünnepe*, rövidhír, fotósz. 7770 (Az egyesülés napja).

1932 Székely Újság egyesülve a Székely Hírlappal

XXIX. (XVI.) (6), január 31., 3. *Egyesülés ünnepe*, rövidhír, fotósz. 7771 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).

XXIX. (XVI.) (21), május 15., 3. *Május 10.*, rövidhír, fotósz. 7772 (Az egyesülés ünnepe).

XXIX. (XVI.) (50) december 4., 3. *Astra összejövetele*, fotósz. 7773 (Erdély egyesítése a Román Királysággal).

1936 Székely Újság egyesülve a Székely Hírlappal

XXXIII. XX.) (20) 1936. május 10., 2. *Közkegyelem május 10 én*, rövidhír, fotósz. 7774

1938 Székely Újság egyesülve a Székely Hírlappal

XXXV. (XXII.) (50) 1938. december 6., 3. *December elseje városunkban*, rövidhír, fotósz. 7775 (Erdély egyesítése a Román Királysággal).

1939 Székely Újság egyesülve a Székely Hírlappal Gazeta Săcuiașcă fuzionat cu Ziarul Săcuiașcă

XXXVI. (XXIII.) (4) 1939. január 29., 1. *Országszerte nagy fénnel ülték meg az egyesülési ünnepet*, fotósz. 7776 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).

XXXVI. (XXIII.) (18) 1939. május 14., 1. *A királyi családot ünnepelte május 10-én az egész ország*, fotósz. 7777, új 8323 (Az egyesülés ünnepe).

XXXVI. (XXIII.) (18) 1939. május 14., 2. *Városunkbeli ünnepségek*, fotósz. 7778 (Az egyesülés ünnepe).

Népi Egység

1944

I. (34) december 2. szombat, 4. – *December 1*, fotósz. A136.

1945

II. (272) december 2. vasárnap, 2. – *A Kommunista Párt nyilatkozata a reakció aknamentén*, fotósz. A132.

1946

III. (19) január 24. csütörtök 1. – *A január 24-iki egyesülési ünnep*, fotósz. A126.

III. (104) május 9. csütörtök 1. – *A két Antonescu néptörvényszéki vallomása fényt derít a fasizmussal szövetkezett reakció országvesztő tevékenységére*, fotósz. A119, A120.

III. (105) május 10. péntek, 1. – *Egy testvérnép szabadságát ünnepli*, fotósz. A106 (részenként: A101, A102), A103.

III. (277) december 4. szerda, 1. – *Őfelsége Mihály király magasszínvonalú trónbeszéddel nyitotta meg Románia első demokratikus parlamentjét*, fotósz. A95, A96.

1947

IV. (20) január 25. szombat, 1. – *Január 24.*, fotósz. A84.

IV. (21) január 27. hétfő, 1. – *Az egyesülés ünnepe a fővárosban*, fotósz. A86.

IV. (104) május 10. szombat, 1. – *Május 10.*, fotósz. A90.

Megyei Tükör

1970

III. (110) január 24., 3. *A román fejedelemségek egyesülésének 111. évfordulója*, fotósz. 7652 (A fejedelemségek egyesítésének ünnepe).

III. (125) május 9., 1. *Ünnepi gyűlés a fővárosban*, fotósz. 7653, új 8297 (május 9, Románia állami függetlenségének napja – 1877. május 9-én kiáltották ki az Oszmán Birodalomtól való függetlenséget).

1971

IV. (323) május 9., 1. *Románia állami függetlenségének napja, a fasizmus feletti győzelem ünnepe*, fotósz. 7697 (Románia állami függetlenségének napja).

IV. (323) május 9., 2. *Folytatás*, fotósz. 7698.

IV. (233) január 24., 1. *A nép történelmi tette*, fotósz. 7699 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).

1972

- V. (545) január 25., 1. *Ünnepségek az egyesülési évforduló alkalmából*, fotósz. 7683 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).
 V. (545) január 25., 2. *Az Egyesülés 113. évfordulója. A nép százados álma teljesült*, fotósz. 7684 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).
 V. (635) május 9., 1. *Koszorúzási ünnepségek, A fővárosban*, fotósz. 7685 (Románia állami függetlenségének napja).
 V. (635) május 9., 1. *Sepsiszentgyörgyön*, fotósz. 7686 (Románia állami függetlenségének napja).

1973

- VI. (854) január 24., 1. *1859. január 24, Hazánk történelmének jelentős momentuma*, fotósz. 7681 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).
 VI. (854) január 24., 3. *Folytatás*, fotósz. 7682 új 8309, 8310 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).
 VI. (1120) december 1., 1. *Egy eszme – egy történelem*, fotósz. 7679 (Erdély egyesítése a Román Királysággal).
 VI. (1120) december 1., 2. *folytatás*, fotósz. 7680 (Erdély egyesítése a Román Királysággal).

1974

- VII. (1164) január 24., 1. *„Az Egyesülés a nemzet műve”*, fotósz. 7687 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).
 VII. (1164) január 24., 3. *folytatás*, fotósz. 7688.
 VII. (1164) január 24., 3. *Rendezvények január 24. alkalmából*, fotósz. 7689 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).

1976

- IX. (1356) május 9., 1. *Koszorúzási ünnepségek*, fotósz. 7718 (Románia állami függetlenségének napja).
 IX. (1516) december 1., 1. *Az egységes román nemzeti állam megalakulása – a nép évszázados harcának eredménye*, fotósz. 7716, új 8305, 8306 (Erdély egyesítése a Román Királysággal).
 IX. (1516) december 1., 4. *folytatás*, fotósz. 7717.

1977

- X. (1560) január 24., 1. *Fotó és idézet Nicolae Ceausescutól*. Fotósz. 7731 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).
 X. (1560) január 24., 1. *A hét*, fotósz. 7732 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).
 X. (1560) január 24., 2. *Az Egyesülés a nép akaratának kifejezője*, fotósz. 7733 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).
 X. (1560) január 24., 2. *Vallomások az egyesülésről*, fotósz. 7734 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).
 X. (1651) május 9., 1. *Ünnepi előadás Románia állami függetlensége centenáriumának tiszteletére*, fotósz. 7728 (Románia állami függetlenségének napja).
 X. (1651) május 9., 1. *Koszorúzási ünnepségek május 9-én*, fotósz. 7729 (7730) (Románia állami függetlenségének napja).
 X. (1826) december 1., 1. *Az egységes román nemzeti állam megalakulása – a nép történelmi harcának eredménye*, fotósz. 7727, új 8303, 8304 (Erdély egyesítése a Román Királysággal).

1978

- XI. (1871) január 24., 1. *Az egyesülés évfordulója*, fotósz. 7695 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).

- XI. (1961) május 10., 1. *Koszorúzási ünnepségek május 9. alkalmából*, fotósz. 7694 (Románia állami függetlenségének napja).
- XI. (2136) december 1., 1. *Az egyesülés ünnepére*, fotósz. 7690 (Erdély egyesítése a Román Királysággal).
- XI. (2136) december 1., 2–3. folytatás, fotósz. 7691 (Erdély egyesítése a Román Királysággal).
- XI. (2136) december 1., 2–3. *Megyei tárlat az Egyesülés évfordulójának tiszteletére. Rangos seregszemle*, fotósz. 7692 (Erdély egyesítése a Román Királysággal).
- XI. (2136) december 1., 4. *Rendezvények az egységes román nemzeti állam megalakulásának 60. évfordulója alkalmából*, fotósz. 7693 (Erdély egyesítése a Román Királysággal).

1979

- XII. (2181) január 24., 1. *Győzött az egység eszméje*, fotósz. 7721 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).
- XII. (2181) január 24., 2. folytatás, fotósz. 7722 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).
- XII. (2181) január 24., 1. *A Fejedelemségek Egyesülése 120. évfordulójának szentelt ünnepi gyűlés*, fotósz. 7723 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).
- XII. (2181) január 24., 4. folytatás, fotósz. 7724 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).
- XII. (2181) január 24., 2. *Gondolatok az egyesülésről*, fotósz. 7725 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).
- XII. (2181) január 24., 4. *Rendezvények külföldön a román fejedelemségek egyesülésének 120. évfordulója alkalmából*, fotósz. 7726 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).
- XII (2446) december 1., 1. *Az egységes román nemzeti állam – a nép történelmi műve*, fotósz. 7719 (Erdély egyesítése a Román Királysággal).
- XII (2446) december 1., 2., folytatás, fotósz. 7720 (Erdély egyesítése a Román Királysággal).

1982

- XV. (3110) január 23., 1. *Történelmi törvényszerűség a román nép nagy alkotása volt*, fotósz. 7738 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).
- XV. (3110) január 23., 2. folytatás, fotósz. 7739 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).
- XV. (3200) május 9., 2. *Kettős ünnep*, fotósz. 7736 (Románia állami függetlenségének napja).
- XV. (3202) május 11., 3. *Koszorúzási ünnepségek*, fotósz. 7737 (Románia állami függetlenségének napja).
- XV. (3377) december 2., 2. *A nemzeti egység a román nép nagyszerű műve*, fotósz. 7735, új 8280, 8281 (Erdély egyesítése a Román Királysággal).

1983

- XVI. (3420) január 24., 1. *Az egyesülés – a román nép nagy műve*, fotósz. 7700 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).
- XVI. (3420) január 24., 2., folytatás, fotósz. 7701 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).
- XVI. (3510) május 9., 1. *Szabadság, függetlenség, béke – a román nép legfőbb eszményei*, fotósz. 7702 (Románia állami függetlenségének napja).
- XVI. (3686) december 1., 1. *Az egységes román nemzeti állam megalakulásának 65. évfordulója alkalmából rendezett ünnepi gyűlés*, fotósz. 7703 (Erdély egyesítése a Román Királysággal).

- XVI. (3686) december 1., 4., folytatás, *Ünnepi gyűlés*, fotósz. 7704 (Erdély egyesítése a Román Királysággal).
- XVI. (3686) december 1., 1. *Az egész nép műve*, fotósz. 7705 (Erdély egyesítése a Román Királysággal).
- XVI. (3686) december 1., 3., folytatás, fotósz. 7706 (Erdély egyesítése a Román Királysággal).
- XVI. (3686) december 1., 1. *Távirat a Román Kommunista Párt Központi Bizottságának, Nicolae Ceausescu Elvtársnak, a Párt Főtitkárának, Románia Szocialista Köztársaság Elnökének*, fotósz. 7707 8307, 8308 (Erdély egyesítése a Román Királysággal).
- XVI. (3686) december 1., 3., folytatás, fotósz. 7708 (Erdély egyesítése a Román Királysággal).
- XVI. (3686) december 1., 2. *A gyulafehérvári nagygyűlés*, fotósz. 7709 (Erdély egyesítése a Román Királysággal).
- XVI. (3686) december 1., 2. *Kovászna megye lakóinak részvétele az egyesülés megteremtésében*, fotósz. 7710 (Erdély egyesítése a Román Királysággal).
- XVI. (3686) december 1., 2–3. *Az együttlakó nemzetiségek csatlakozása*, fotósz. 7711 (Erdély egyesítése a Román Királysággal).
- XVI. (3686) december 1., 3. *Koszorúzási ünnepek*, fotósz. 7712 (Erdély egyesítése a Román Királysággal).
- XVI. (3686) december 1., 3. *Rendezvények az egységes román nemzeti állam megteremtésének évfordulója tiszteletére*, fotósz. 7713 (Erdély egyesítése a Román Királysággal).
- XVI. (3687) december 2., 1. *Nicolae Ceausescu elvtárs jelenlétében Ünnepi gyűlés a fővárosban az egységes román nemzeti állam megalakulásának évfordulója alkalmából*, fotósz. 7714 (Erdély egyesítése a Román Királysággal).
- XVI. (3686) december 2., 2., folytatás, fotósz. 7715 (Erdély egyesítése a Román Királysággal).
- 1984
- XVII. =3731) január 24., 1. *Az egyesülés napjára*, fotósz. 7751 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).
- XVII. (3731) január 24., 1. *Azonos célok, azonos gondolatok, azonos érzések*, fotósz. 7752 8289, 8290 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).
- XVII. (3731) január 24., 3. folytatás, fotósz. 7753 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).
- XVII. (3731) január 24., 1. *Ünnepköszöntő rendezvények*, fotósz. 7754 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).
- XVII. (3731) január 24., 2. *A román nemzet fejlődésének alapja*, fotósz. 7755, új 8287 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).
- XVII. (3731) január 24., 2. „*A nép műve volt*”, fotósz. 7756 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).
- XVII. (3731) január 24., 2. *Ünnepköszöntő rendezvények*, fotósz. 7757 új 8288 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).
- XVII. (3731) január 24., 3. *Lényeges célkitűzés: a függetlenség megteremtése*, fotósz. 7758 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).
- XVII. (3821) május 9., 1. *A függetlenség és a győzelem napján*, fotósz. 7749 (Románia állami függetlenségének napja).
- XVII. (3821) május 9., 2. folytatás, fotósz. 7750 (Románia állami függetlenségének napja).

XVII. (3997) december 1., 1. *A nagy egyesülés*, fotósz. 7747 (Erdély egyesítése a Román Királysággal).

XVII. (3997) december 1., 2., folytatás, fotósz. 7748 (Erdély egyesítése a Román Királysággal).

1985

XVIII. (4041) január 24., 1. *Moldva és Havasalföld egyesülése. A modern Románia létrejöttének kiindulópontja*, fotósz. 7745 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).

XVIII. (4041) január 24., 1. *Az egyesülés napja*, fotósz. 7746 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).

XVIII. (4130) május 9., 1. *A győzelem és az állami függetlenség napja*, fotósz. 7742 (Románia állami függetlenségének napja).

XVIII. (4130) május 9., 2. folytatás, fotósz. 7743 (Románia állami függetlenségének napja).

XVIII. (4130) május 9., 2. *Ünnepköszöntő rendezvények*, fotósz. 7744 (Románia állami függetlenségének napja).

XVIII. (4305) november 30., 1. *1918. december 1. Egy eszmény megvalósul*, fotósz. 7740 (Erdély egyesítése a Román Királysággal).

XVIII. (4306) december 2., 1. *December 1. megünneplése. A párt, annak szeretett főtájkára körüli szorors egység jegyében*, fotósz. 7741 (Erdély egyesítése a Román Királysággal).

1986

XIX. (4350) január 24., 1. *Ünnepi rendezvények az egyesülés évfordulója tiszteletére*, fotósz. 7651 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).

XIX. (4350) január 24., 1. *Évszázados eszmény megvalósulása*, fotósz. 7647 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).

XIX. (4350) január 24., 2. folytatás, fotósz. 7648, (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).

XIX. (4350) január 24., 1. *Nicolae Ceaușescu elvtárs a nemzeti és állami egységről*, fotósz. 7649, 7650 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).

XIX. (4440) május 10., 2. *Koszorúzási ünnepek*, fotósz. 7646 (Románia állami függetlenségének napja).

XIX. (4615) december 1., 1. *Az egységes román nemzeti állam megalakulásának 68. évfordulója. Győzött a nép akarata*, fotósz. 7643 8298 (Erdély egyesítése a Román Királysággal).

XIX. (4615) december 1., 2–3. folytatás, fotósz. 7644 (Erdély egyesítése a Román Királysággal).

XIX. (4615) december 1., 2. *Egység – a jelenért és jövőért*, fotósz. 7645 (Erdély egyesítése a Román Királysággal).

1987

XX. (4660) január 24., 1. *Nicolae Ceaușescu elvtárs az egységes román nemzeti állam megteremtéséről. A nép műve volt*, fotósz. 7672 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).

XX. (4660) január 24., 2–3. folytatás, fotósz. 7673, új 8293, 8294 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).

XX. (4660) január 24., 1. *A modern román nemzeti állam megalakulásának 128. évfordulója*, fotósz. 7674 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).

XX. (4660) január 24., 2–3., folytatás, fotósz. 7675 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).

- XX. (4660) január 24., 2–3. *Egyesülés – egység*, fotósz. 7676, új 8295, 8296 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).
- XX. (4660) január 24., 2–3 *Akarategység*, fotósz. 7677 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).
- XX. (4660) január 24., 2–3. *Ünnepköszöntő rendezvények*, fotósz. 7678 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).
- XX. (4749) május 9., 1. *A függetlenség – népünk százados eszménye*, fotósz. 7671 8292 (Románia állami függetlenségének napja).
- XX. (4925) december 1., 1. *Az egységes román nemzeti állam megalakulásának 69. évfordulója. Történelmi mérföldkő*, fotósz. 7667 (Erdély egyesítése a Román Királysággal).
- XX. (4925) december 1., 2–3 folytatás, fotósz. 7668 (Erdély egyesítése a Román Királysággal).
- XX. (4925) december 1., 2–3. *69 esztendeje alakult meg az egységes román nemzeti állam. A jelkép erejével*, fotósz. 7669, új 8291 (Erdély egyesítése a Román Királysággal).
- XX. (4925) december 1., 2–3. *Rendezvények*, fotósz. 7670 (Erdély egyesítése a Román Királysággal).

1988

- XXI. (5234) november 30., 1. *Egység és függetlenség – a román nép sok évszázados eszményei*, fotósz. 7663, új 8284 (Erdély egyesítése a Román Királysággal).
- XXI. (5234) november 30., 2–3., folytatás, fotósz. 7664 (Erdély egyesítése a Román Királysággal).
- XXI. (5234) november 30., 2–3. *Egyesülés, egység, szocializmus*, fotósz. 7665 (Erdély egyesítése a Román Királysággal).
- XXI. (5234) november 30., 2–3. *Évfordulóköszöntő rendezvények*, fotósz. 7666 (Erdély egyesítése a Román Királysággal).

1989

- XXII. (5280) január 24., 1. *Tudományos szimpoziium*, fotósz. 7657 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).
- XXII. (5280) január 24., 2–3., folytatás, fotósz. 7658 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).
- XXII. (5280) január 24., 1. *A nemzet történelmének meghatározó, sorsdöntő eseménye*, fotósz. 7659 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).
- XXII. (5280) január 24., 2–3. folytatás, fotósz. 7660 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).
- XXII. (5280) január 24., 2–3. *Az egész nép műve volt*, fotósz. 7661, új 8286 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).
- XXII. (5280) január 24., 2–3. *Ünnepköszöntő rendezvények*, fotósz. 7662 (A fejedelemségek egyesülésének ünnepe).
- XXII. (5369) május 9., 1. *Ünnepi rendezvények*, fotósz. 7656 (Románia állami függetlenségének napja).
- XXII. (5545) december 1., 1. *Az egységes román nemzeti állam megteremtése – a román nép felemelkedésének döntő jelentőségű eseménye*, fotósz. 7654 (Erdély egyesítése a Román Királysággal).
- XXII. (5545) december 1., 2–3. *Rendezvények december 1. tiszteletére*, fotósz. 7655 (Erdély egyesítése a Román Királysággal).

A Megyei Tükör augusztus 23-val kapcsolatos cikkei

1968

- I. (29) augusztus 22., csütörtök, 1. – *Hazánk felszabadulásának napja*, fotósz. B3.
- II. (29) augusztus 22., csütörtök, 4. – *Augusztus 23 – hazánk felszabadulásának napja*, fotósz. B7 (részletesen: B8, B9, B10).
- II. (29) augusztus 22., csütörtök, 4. – *Ünnepeink értéke*, fotósz. B5.
- II. (29) augusztus 22., csütörtök, 9. – *Rendezvények augusztus 23-án*, fotósz. B12.
- I. (30) augusztus 27., kedd, 1. – *Augusztus 23-i ünnepek. A fővárosban*, fotósz. B14 – folytatás 9. , fotósz. B41.
- I. (30) augusztus 27., kedd, 1. – *Augusztus 23-i ünnepek. Sepsiszentgyörgyön*, fotósz. B16 – folytatás 7. , fotósz. B26 (részletesen: B27, B28, B30, B31).
- I. (30) augusztus 27., kedd, 6. – *Augusztus 23-i ünnepek. Király Károly elvtárs beszéde*, fotósz. B17 (részletesen: B18, B19, B24, B22).
- I. (30) augusztus 27., kedd, 8. – *Augusztus 23-i ünnepek. Kézdivásárhelyen*, fotósz. B33.
- I. (30) augusztus 27., kedd, 8. – *Augusztus 23-i ünnepek. Kovásznán*, fotósz. B34, B35.
- I. (30) augusztus 27., kedd, 8. – *Augusztus 23-i ünnepek. Baróton*, fotósz. B36, B37.
- I. (30) augusztus 27., kedd, 8. – *Augusztus 23-i ünnepek. Bodzafordulón*, fotósz. B39, B42.
- I. (30) augusztus 27., kedd, 9. – *Augusztus 23-i ünnepek. Külföldön*, fotósz. B40 (részletesen: B43, B44, B45, B47, B50, B51, B53).

1969

- II. (88) augusztus 23., szombat, 1. – 25, fotósz. B58.
- II. (88) augusztus 23., szombat, 2. – *A huszonötödik augusztus*, fotósz. B59 (részletesen: B63, B62, B67, B66, B70, B71, B72).
- II. (88) augusztus 23., szombat, 3. – *Negyedszázadnyi élet*, fotósz. B77 (részletesen: B80, B81, B82, B88, B89, B90).
- II. (88) augusztus 23., szombat, 9. – *A felszabadulás 25. évfordulójának ünnepén*, fotósz. B108.
- II. (88) augusztus 23., szombat, 10. – *A két üteg tűzérei*, fotósz. B111, B112.
- II. (88) augusztus 23., szombat, 11. – *Ünnepi ülészak*, fotósz. B115.
- II. (88) augusztus 23., szombat, 11. – *Kitüntetések átadása*, fotósz. B116.
- II. (88) augusztus 23., szombat, 11. – *Az 1944. augusztus 23-i fegyveres felkelés nemzetközi visszhangja*, fotósz. B123, B121.
- II. (89) augusztus 30., szombat, 1. – *Augusztus 23. megünneplése. Sepsiszentgyörgyön*, fotósz. B128 – folytatás 3. B130 (részletesen: B131, B132, B133, B134, B135, B136).
- II. (89) augusztus 30., szombat, 1. – *A gyár első napja*, fotósz. B129 – folytatás 4. B138.

1970

- III. (139) augusztus 15., szombat, 1. – *Ünnepköszöntő sikerek*, fotósz. B143, folytatás 5. B153.
- III. (139) augusztus 15., szombat, 2. – *A fegyveres felkelés a pártvezette nép nagyszerű műve*, fotósz. B144 (részletesen: B144-1, B144-2, B149).
- III. (141) augusztus 29., szombat, 1. – *Augusztus 23. megünneplése a fővárosban*, fotósz. B160.

III. (141) augusztus 29., szombat, 1. – *Augusztus 23. megünneplése a megyénkben*, fotósz. B163 – folytatás a 2. , fotósz. B165 (részletesen: B166, B169, B170).

III. (141) augusztus 29., szombat, 1. – *Augusztusi reggel*, fotósz. B164.

1971

IV. (411) augusztus 19., csütörtök, 1. – *Augusztus 23. tiszteletére*, fotósz. D154 – folytatás 3. , fotósz. D155.

IV. (413) augusztus 21., szombat, 1. – *Megyénk helységei ünnepi díszben köszöntik augusztus 23-át*, fotósz. D166.

IV. (413) augusztus 21., szombat, 8. – *Hazánk nemzeti ünnepe alkalmából rendezvények külföldön*, fotósz. D181.

IV. (414) augusztus 22., vasárnap, 1. – *Ünnepi gyűlés a fővárosban*, fotósz. D183 – folytatás 4. , fotósz. D192.

IV. (414) augusztus 22., vasárnap, 1. – *Fogadás a Minisztertanács termeiben*, fotósz. D184.

IV. (414) augusztus 22., vasárnap, 2–4. – *Manea Mănescu elvtárs beszéde*, fotósz. D185, D186, D187 – 3. , fotósz. D188, D189, D190 – 4. D191.

IV. (414) augusztus 22., vasárnap, 8. – *Rendezvények külföldön*, fotósz. D195, D196.

IV. (414) augusztus 22., vasárnap, 8. – *Koszorúzási ünnepségek*, fotósz. D197.

IV. (415) augusztus 23., hétfő, 1. – *A fővárosban*, D199 – folytatás 2. *A nép és a párt szilárd egysége jegyében*, fotósz. D204, D205, D206.

IV. (415) augusztus 23., hétfő, 1. – *Kovászna megyében*, fotósz. D198 – folytatás 8., fotósz. D238.

IV. (415) augusztus 23., hétfő, 1. – *Dragos Ioan elvtárs ünnepi beszéde*, fotósz. D200 – folytatás 3. , fotósz. D207, D208, D209.

IV. (415) augusztus 23., hétfő, 4–6. – *Ünnepi seregszemle Sepsiszentgyörgyön*, fotósz. D215, D216, D217 – 5. , fotósz. D219, D220, D221, D222, D223 – 6. D226, D230, D229.

IV. (415) augusztus 23., hétfő, 7. – *Nagygyűlések Kovászna megye városaiban*, Kézdivásárhelyen: fotósz. D232, D233, Kovásznán: fotósz. D234, Bodzafordulón: fotósz. D236, Baróton: fotósz. D237.

IV. (415) augusztus 23., hétfő, 8. – *Augusztus 23. megünneplése külföldön*, fotósz. D239, D240, D241.

1972

V. (723) augusztus 20., vasárnap, 3. – *Négy év alatt ...* , fotósz. D109.

V. (724) augusztus 22., kedd, 1. – *Augusztus fénye*, fotósz. D113 – folytatás 6., fotósz. D114.

V. (724) augusztus 22., kedd, 6. – *Az augusztus 23-i ünnepségek műsorából*, fotósz. D116.

V. (725) augusztus 23., szerda, 1. – *Ünnepi ülés a fővárosban*, fotósz. D118 – folytatás 7. , fotósz. D147.

V. (725) augusztus 23., szerda, 1. – *Gheorghe Rădulescu elvtárs beszéde*, fotósz. D119 – folytatás 2. , fotósz. D123 (részletesen: D124, D125, D130, D131) – 3. , fotósz. D132 (részletesen: D133, D134, D135, D136).

V. (725) augusztus 23., szerda, 4. – *Emlékező történelem*, fotósz. D140 (részletesen: D141, D142, D143, D144).

V. (725) augusztus 23., szerda, 5. – *Újabb sikerek a felszabadulás nagy ünnepének köszöntésére*, fotósz. D146.

V. (725) augusztus 23., szerda, 1. – *Az államtanács ülése*, fotósz. D120.

V. (725) augusztus 23., szerda, 1. – *Koszorúzási ünnepség*, fotósz. D121.

- V. (726) augusztus 25., péntek, 1. – *A haza, a párt iránti határtalan szeretet jegyében ünnepelte dolgozó népünk legnagyobb nemzeti ünnepünket augusztus 23-át a fővárosban*, fotósz. D52 – folytatás 6. D73, D74, D75, D76, D77).
- V. (726) augusztus 25., péntek, 1. – *A haza, a párt iránti határtalan szeretet jegyében ünnepelte dolgozó népünk legnagyobb nemzeti ünnepünket augusztus 23-át megyénkben*, fotósz. D54 – folytatás 2. , fotósz. D55 (részletesen: D57, D58, D59, D60) – folytatás 3. , fotósz. D61 (részletesen: D62, D63, D64, D65, D66, D68, D69, D70).
- V. (726) augusztus 25., péntek, 7. – *Fogadás augusztus 23. alkalmából*, fotósz. D78.
- V. (726) augusztus 25., péntek, 7. – *Külföldi rendezvények augusztus 23. tiszteletére*, fotósz. D79.

1973

- VI. (1026) augusztus 12., vasárnap, 1. – *Távirat*, C93.
- VI. (1027) augusztus 14., kedd, 1. – *Az építők 23–24-i felajánlása*, fotósz. C96, C98, C100.
- VI. (1031) augusztus 18., szombat, 7. – *Augusztus 23. évfordulójának rendezvényei külföldön*, fotósz. C115.
- VI. (1034) augusztus 22., szerda, 1. – *Történelmi sorsforduló*, fotósz. C138-1, C138-2.
- VI. (1034) augusztus 22., szerda, 2. – *Mátyás Gergely emlékszik*, fotósz. C151.
- VI. (1034) augusztus 22., szerda, 2. – *Négy új termék*, fotósz. C153.
- VI. (1035) augusztus 23., csütörtök, 1. – *A 29. augusztus*, fotósz. C160 – folytatás 2. , fotósz. C167, C168.
- VI. (1035) augusztus 23., csütörtök, 1. – *Díszgyűlés a fővárosban*, fotósz. C161 – folytatás 10. , fotósz. C205 (részletesen: C206, C207).
- VI. (1035) augusztus 23., csütörtök, 1. – *Chivu Stoica elvtárs beszéde*, fotósz. C163 – folytatás 8–9. , fotósz. C195, C196 (részletesen: C197, C198, C199).
- VI. (1035) augusztus 23., csütörtök, 2. – *Koszorúzási ünnepségek*, fotósz. C170.
- VI. (1035) augusztus 23., csütörtök, 3. – *Két nap abból az augusztusból*, fotósz. C173, C174, C172, C175, C177.
- VI. (1035) augusztus 23., csütörtök, 6. – *Mivel gyarapodtunk a felszabadulás 29. esztendejében?*, fotósz. C179.
- VI. (1035) augusztus 23., csütörtök, 12. – *Külföldi rendezvények augusztus 23., a román nép nemzeti ünnepe alkalmából*, fotósz. C208 (részletesen: C209, C210, C211).
- VI. (1036) augusztus 25., 1. – *Augusztus 23. megünnepelése megyénkben*, fotósz. D3 – folytatás 4–5. , fotósz. C212.
- VI. (1036) augusztus 25., 1. – *Fogadás a Minisztertanács épületében az ünnep alkalmából*, fotósz. D4 – folytatás 2. , fotósz. D14.
- VI. (1036) augusztus 25., 1. – *Katonai parádé és a dolgozók felvonulása a fővárosban*, fotósz. D7 – folytatás 2. , fotósz. D10, D11, D13.
- VI. (1036) augusztus 25., 3. – *Munkával tisztelegnek az ünnepnek, Sepsiszentgyörgy, Kovászna, Kézdivásárhely építőtelepein*, fotósz. D18, D22.
- VI. (1036) augusztus 25., 3. – *Nagyborosnyón tíz traktoros éjjeli váltásban*, fotósz. D25.
- VI. (1036) augusztus 25., 7. – *Külföldi rendezvények a román nép nemzeti ünnepe alkalmából*, fotósz. D46, D48, D50.

1974

- VII. (1266) augusztus 22., 1. – *Dicsőséges augusztus*, fotósz. E2 – folytatás 3., fotósz. E12.
- VII. (1266) augusztus 22., 1. – *Távirat. A Román Kommunista Párt Központi Bizottságának, Nicolae Ceaușescu elvtársnak a Román Kommunista Párt főtítkárának, Románia Szocialista Köztársaság elnökének*, fotósz. E4 – folytatás 2., fotósz. E9.
- VII. (1266) augusztus 22., 1. – *A haza fasiszta uralom felszabadulásának 30. évfordulója alkalmából rendezett ünnepi gyűlés*, fotósz. E5 – folytatás 2., fotósz. E8.
- VII. (1266) augusztus 22., 2. – *„30 év Románia fasiszta uralom alóli felszabadulása óta” érem és más magas érdemrendek ünnepélyes átnyújtása*, fotósz. E10.
- VII. (1266) augusztus 22., 2. – *Ünnepköszöntő staféta*, fotósz. E11.
- VII. (1266) augusztus 22., 10. – *Teljesítettük küldetésünket*, fotósz. E14.
- VII. (1266) augusztus 22., 10. – *A „túloldalon”*, fotósz. E15.

1975

- VIII. (1316) augusztus 8., péntek, 1. – *Beszédes számok*, fotósz. C3 – folytatás 5. C5.
- VIII. (1318) augusztus 22., péntek, 1. – *Augusztusi győzelem*, fotósz. C13 – folytatás 2. fotósz. C35.
- VIII. (1318) augusztus 22., péntek, 1. – *A szabadság fénye*, fotósz. C25.
- VIII. (1318) augusztus 22., péntek, 4. – *Veteránok emlékeznek*, fotósz. C48 (részletesen: C49, C54, C55).
- VIII. (1318) augusztus 22., péntek, 4. – *Dicsőség békében*, fotósz. C56 (részletesen: C57, C58, C59).
- VIII. (1318) augusztus 22., péntek, 7. – *Művelődési rendezvények*, fotósz. C61.
- VIII. (1319) augusztus 29., péntek, 1. – *A párt, Nicolae Ceaușescu elvtárs körüli egység jegyében ünnepelte dolgozó népünk felszabadulásunk XXXI. évfordulóját. A fővárosban*, fotósz. C67, C69 – folytatás 2., fotósz. C72.
- VIII. (1319) augusztus 29., péntek, 1. – *A sepsiszentgyörgyi nagy seregszemle*, fotósz. C70 – folytatás 2., fotósz. C74 (részletesen: C76, C77), 3. C79 (részletesen: C80, C82, C84, C85, C86, C87).

1976

- IX. (1431) augusztus 23., hétfő, 1. – *Harminckét győzelmes év*, fotósz. E85 – folytatás 2–3. – E88.
- IX. (1431) augusztus 23., hétfő, 1. – *Augusztus fényei*, fotósz. E86.
- IX. (1432) augusztus 25., szerda, 1. – *Augusztus 23. megünneplése a fővárosban*, fotósz. E91 – folytatás 4. fotósz. E100.
- IX. (1432) augusztus 25., szerda, 1. – *Ünnepi gyűlés*, fotósz. E92.
- IX. (1432) augusztus 25., szerda, 1. – *Augusztus 23. megünneplése megyénkben*, fotósz. E93 – folytatás 2. E95, E96.
- IX. (1432) augusztus 25., szerda, 3. – *Ünnep után*, fotósz. E98.
- IX. (1432) augusztus 25., szerda, 4. – *Fogadás Románia fasiszta uralom alóli felszabadulásának 32. évfordulójára*, fotósz. E99.

1977

- X. (1740) augusztus 22., hétfő, 1. – *Béke vagy te, sport!*, fotósz. E62.
- X. (1740) augusztus 22., hétfő, 1. – *A hét*, fotósz. E63 – folytatás 4., fotósz. E64.
- X. (1741) augusztus 23., kedd, 1. – *Ünnepi gyűlés a fővárosban*, fotósz. E66 – folytatás 4., fotósz. E69.
- X. (1741) augusztus 23., kedd, 1. – *33 győzelmes év*, fotósz. E67 – folytatás 4., fotósz. E71.

- X. (1741) augusztus 23., kedd, 1. – *Koszorúzási ünnepek*, fotósz. E68.
X. (1742) augusztus 25., csütörtök, 1. – *A dolgozók augusztus 23-i felvonulása a fővárosban*, fotósz. E73 – folytatás 4. , fotósz. E81.
X. (1742) augusztus 25., csütörtök, 1. – *A dolgozók augusztus 23-i felvonulása Sepsiszentgyörgyön*, fotósz. E74 – folytatás 2–3. , folytatás E75, E76.

1978

- XI. (2050) augusztus 22., kedd, 1. – *Közös győzelem augusztusban*, fotósz. E24 – folytatás 2–3., fotósz. E25.
XI. (2051) augusztus 23., szerda, 1. – *Ünnepi gyűlés a fővárosban augusztus 23. alkalmából*, fotósz. E27.
XI. (2052) augusztus 25., péntek, 1. – *Augusztus 23. megünneplése. A fővárosban*, fotósz. E36 – folytatás 4. , fotósz. E45.
XI. (2052) augusztus 25., péntek, 1. – *Augusztus 23. megünneplése. Kovászna megyében*, fotósz. E37 – folytatás 2–3. , fotósz. E38, E40, E41, E42, E43, E44.

1979

- XII. (2358) augusztus 20., hétfő, 1. – *Tudományos ülésszak felszabadulásunk 35. évfordulója tiszteletére*, fotósz. E193.
XII. (2359) augusztus 21., kedd, 1. – *Rendezvények augusztus 23. tiszteletére*, fotósz. E199, folytatás 2. , fotósz. E203.
XII. (2359) augusztus 21., kedd, 1. – *A sepsiszentgyörgyi hazafias gárdák harci zászlajának kitüntetése*, fotósz. E201.
XII. (2360) augusztus 22., szerda, 1. – *Magas rendek és érdemrendek ünnepélyes átnyújtása*, fotósz. E206.
XII. (2360) augusztus 22., szerda, 1. – *Katonai rangfokozatok adományozása*, fotósz. E208.
XII. (2360) augusztus 22., szerda, 1. – *Ünnepi gyűlés augusztus 23. tiszteletére*, fotósz. E209 – folytatás 3. , fotósz. E214.
XII. (2360) augusztus 22., szerda, 1. – *A szabadsággal egyidősek*, fotósz. E210 – folytatás 2. , fotósz. E212.
XII. (2361) augusztus 23., csütörtök, 1. – *Nicolae Ceaușescu elvtárs jelenlétében tartották meg a fővárosban a társadalmi és nemzeti felszabadítási, antifasiszta és antiimperialista forradalom győzelme 35. évfordulójának szentelt ünnepi gyűlést*, fotósz. E218 – folytatás 2–3. , fotósz. F1.
XII. (2361) augusztus 23., csütörtök, 1. – *35 győzelmes esztendő*, fotósz. E211 – folytatás 2. F2, F3, F4.
XII. (2361) augusztus 23., csütörtök, 3. – *Ünnepköszöntő kiállítások*, fotósz. F6.
XII. (2362) augusztus 26., vasárnap, 1. – *Katonai díszszemle és a dolgozók felvonulása a fővárosban*, fotósz. F9 – folytatás 4. , fotósz. F23.
XII. (2362) augusztus 26., vasárnap, 1. – *A dolgozók felvonulása Sepsiszentgyörgyön*, fotósz. F11 – folytatás 2–3. , fotósz. F14, F16, F17, F18, F19, F20, F21, F22).

1980

- XIII. (2670) augusztus 22., péntek, 2. – *Ünnepköszöntő rendezvények*, fotósz. E152.
XIII. (2671) augusztus 23., szombat, 1. – *Nicolae Ceaușescu elvtárs jelenlétében a fővárosban ünnepi ülést tartottak a társadalmi és nemzeti, antifasiszta és antiimperialista forradalom 36. évfordulója alkalmából*, fotósz. E157 – folytatás 4. E172.
XIII. (2671) augusztus 23., szombat, 1. – *Fogadás a román nép nemzeti ünnepe alkalmából*, fotósz. E159.

XIII. (2671) augusztus 23., szombat, 1. – *Harminchat dicsőséges esztendő*, fotósz. E161 – folytatás 2. E166.

XIII. (2671) augusztus 23., szombat, 1. – *Augusztus fénye*, fotósz. E164.

XIII. (2671) augusztus 23., szombat, 3. – *Koszorúzási ünnepségek*, fotósz. E168.

XIII. (2671) augusztus 23., szombat, 4. – *Rendezvények augusztus 23. tiszteletére külföldön*, fotósz. E173.

XIII. (2672) augusztus 25., hétfő, 1. – *Augusztus 23. megünneplése a fővárosban*, fotósz. E175 – folytatás 3. E178.

XIII. (2672) augusztus 25., hétfő, 1. – *Augusztus 23. megünneplése Sepsiszentgyörgyön*, fotósz. E176 – folytatás 2. , fotósz. E177, E178.

1981

XIV (2980) augusztus 22., szombat, 1. – *Augusztus 23. – a nagy nemzeti ünnep*, fotósz. E142.

XIV (2980) augusztus 22., szombat, 1. – *Augusztus 23-át köszöntő ünnepi műsor*, fotósz. E143.

XIV (2980) augusztus 22., szombat, 1. – *Reménytelen sorok*, fotósz. E146 – folytatás 2–3., fotósz. E147.

1982

XV. (3291) augusztus 22., vasárnap, 1. – *Ünnepi gyűlés a fővárosban*, fotósz. E111 – folytatás 3. , fotósz. E117.

XV. (3291) augusztus 22., vasárnap, 1. – *Fogadás augusztus 23. alkalmából*, fotósz. E112.

XV. (3291) augusztus 22., vasárnap, 1. – *A harmincnyolcadik ünnep*, fotósz. E113 – folytatás 2–3. , fotósz. E114.

XV. (3291) augusztus 22., vasárnap, 3. – *Koszorúzási ünnepség*, fotósz. E116.

XV. (3292) augusztus 25., szerda, 1. – *Koszorúzási ünnepségek*, fotósz. E120.

XV. (3292) augusztus 25., szerda, 1. – *Megyénk dolgozói a kimagasló munkasikerek jegyében ünnepelték augusztus 23-át*, fotósz. E122 – folytatás 2. , fotósz. E140, E139.

1983

XVI. (3599) augusztus 20., szombat, 1. – *Ünnepség az első országos ifjúsági építőtelepek megnyitásának 35. évfordulója alkalmából*, fotósz. F284 – folytatás 2. , fotósz. F286.

XVI. (3599) augusztus 20., szombat, 1. – *Kis vállalatok nagy sikerei*, fotósz. F285 – folytatás 2. , fotósz. F289.

XVI. (3601) augusztus 23., kedd, 1. – *A társadalmi és nemzeti, antifasiszta és anti-imperialista felszabadítási forradalom XXXIX. évfordulójának szentelt ünnepi gyűlés*, fotósz. F291 – folytatás 2. , fotósz. F295.

XVI. (3601) augusztus 23., kedd, 1. – *Fogadás nemzeti ünnepünk alkalmából*, fotósz. F292.

XVI. (3601) augusztus 23., kedd, 1. – *Augusztusi fényben*, fotósz. F294.

XVI. (3601) augusztus 23., kedd, 2. – *Koszorúzási ünnepségek*, fotósz. F298.

XVI. (3602) augusztus 25., csütörtök, 1. – *A dolgozók ünnepi felvonulása a fővárosban*, fotósz. F301 – folytatás 4. , fotósz. F318.

XVI. (3602) augusztus 25., csütörtök, 1. – *A dolgozók ünnepi felvonulása Sepsiszentgyörgyön*, fotósz. F302 – folytatás 2–3. , fotósz. F305, F309, F310, F311, F312.

XVI. (3602) augusztus 25., csütörtök, 3. – *Ünnepi rendezvények Kézdivásárhelyen*, fotósz. F314.

- XVI. (3602) augusztus 25., csütörtök, 3. – *Ünnepi rendezvények Kovásznán*, fotósz. F315.
XVI. (3602) augusztus 25., csütörtök, 3. – *Ünnepi rendezvények Baróton*, fotósz. F316.
XVI. (3602) augusztus 25., csütörtök, 3. – *Ünnepi rendezvények Bodzafordulón*, fotósz. F317.
XVI. (3602) augusztus 25., csütörtök, 4. – *Népünnepély a négyes kilométernél*, fotósz. F319.

1984

- XVII. (3910) augusztus 21., kedd, 1. – *Ünnepi gyűlés*, fotósz. F224 – folytatás 2. fotósz. F228.
XVII. (3911) augusztus 22., szerda, 1. – *Az antifasiszta és antiimperialista, társadalmi és nemzeti felszabadító forradalom 40. évfordulója Emlékérem adományozása Nicolae Ceaușescu elvtársnak*, fotósz. F232 – folytatás 2. , fotósz. F239.
XVII. (3911) augusztus 22., szerda, 1. – *Rangfokozatban való ünnepélyes előléptetések Nicolae Ceaușescu elvtárs beszéde*, fotósz. F234.
XVII. (3911) augusztus 22., szerda, 1. – *Románia Szocialista Köztársaság magas érdemrendjeinek átnyújtása a fővárosban*, fotósz. F235.
XVII. (3911) augusztus 22., szerda, 1. – *Nicolae Ceaușescu elvtárs beszéde a fővárosban*, fotósz. F236.
XVII. (3911) augusztus 22., szerda, 1. – *Nicolae Ceaușescu elvtárs beszéde Sepsiszentgyörgyön*, fotósz. F237 – folytatás 2. , fotósz. F241.
XVII. (3911) augusztus 22., szerda, 1. – *Rangfokozatban való ünnepélyes előléptetések*, fotósz. F240.
XVII. (3912) augusztus 23., csütörtök, 1. – *Ünnepi ülészak a társadalmi és nemzeti felszabadító, antifasiszta és antiimperialista forradalom 40. évfordulója alkalmából*, fotósz. F244 – folytatás 2. , fotósz. F248.
XVII. (3912) augusztus 23., csütörtök, 1. – *Rendezvények külföldön*, fotósz. F245.
XVII. (3912) augusztus 23., csütörtök, 1. – *Mérföldkő a szocialista építés útján*, fotósz. F246 – 2–3. , fotósz. F252.
XVII. (3912) augusztus 23., csütörtök, 2–3. – *Koszorúzási ünnepségek a hősök terejénél*, fotósz. F253.
XVII. (3913) augusztus 25., szombat, 1. – *A dolgozók felvonulásai a fővárosban*, fotósz. F268 – folytatás 2. , fotósz. F272.
XVII. (3913) augusztus 25. szombat, 1. – *A dolgozók felvonulásai Sepsiszentgyörgyön*, fotósz. F269 – folytatás 2–3. , fotósz. F274, F277.
XVII. (3913) augusztus 25., szombat, 2. – *Fogadás az antifasiszta és antiimperialista társadalmi és nemzeti felszabadító forradalom 40. évfordulóján*, fotósz. F273.
XVII. (3913) augusztus 25., szombat, 3. – *Rendezvények megyénkben*, fotósz. F278.

1985

- XVIII. (4218) augusztus 20., kedd, 1. – *A román nép augusztus 23-i nemzeti ünnepének, a IX. Pártkongresszus 20. évfordulójának szentelt kiállítás megnyitója*, fotósz. F186 – folytatás 2. , fotósz. F188.
XVIII. (4218) augusztus 20., kedd, 1. – *Díszelőadás a román nép augusztus 23-i nemzeti ünnepe és a IX. Pártkongresszus 20. évfordulója alkalmából*, fotósz. F187 – folytatás 2–3.-, fotósz. F190.
XVIII. (4220) augusztus 22., csütörtök, 1. – *Augusztus fényei*, fotósz. F191 – folytatás 2. , fotósz. F196.

- XVIII. (4220) augusztus 22., csütörtök, 1. – *A szabadság arca*, fotósz. F194.
 XVIII. (4220) augusztus 22., csütörtök, 1. – *Ünnepköszöntő rendezvények*, fotósz. F195.
 XVIII. (4221) augusztus 23., péntek, 1. – *Ünnepi gyűlés a fővárosban a felszabadulás 41. évfordulója tiszteletére*, fotósz. F200 – folytatás 2. , fotósz. F205.
 XVIII. (4221) augusztus 23., péntek, 1. – *Ünnepi ülés Sepsiszentgörgyön a román nép nemzeti ünnepe és a párt IX. Kongresszusa 20. évfordulója köszöntésére*, fotósz. F201.
 XVIII. (4221) augusztus 23., péntek, 23. – *Megkoszorúzták a hősök emlékművét*, fotósz. F206.
 XVIII. (4222) augusztus 26., hétfő 1. – *A fővárosi dolgozók nagyszabású felvonulása*, fotósz. F210 – folytatás 2.- F214.
 XVIII. (4222) augusztus 26., hétfő 1. – *A magasztos érzelmek és a kiváló megbecsülés jegyében*, fotósz. F212 – folytatás 2. F215.

1986

- XIX. (4530) augusztus 23., szombat, 1. – *Negyvenkét győzelmes esztendő*, fotósz. F178 – folytatás 3.-, fotósz. F183.
 XIX. (4530) augusztus 23., szombat, 1. – *Augusztus fényei*, fotósz. F179.
 XIX. (4530) augusztus 23., szombat, 1. – *Teljesítették nyolchavi tervüket*, fotósz. F181.
 XIX. (4530) augusztus 23., szombat, 3. – *Koszorúzási ünnepségek*, fotósz. F182.
 XIX. (4531) augusztus 25., hétfő, 1. – *Munkaruhában ünnepeltek*, fotósz. F185.

1987

- XX. (4839) augusztus 22., szombat, 1. – *Nicolae Ceaușescu elvtárs és Elena Ceaușescu elvtársnő részt vett nemzeti ünnepünk alkalmából tartott fogadás*, fotósz. F149.
 XX. (4839) augusztus 22., szombat, 1. – *Díszgyűlés augusztus 23. tiszteletére*, fotósz. F150 – folytatás 2–3.-, folytatás, fotósz. F158.
 XX. (4839) augusztus 22., szombat, 1. – *Augusztusi jelképek*, fotósz. F151 – folytatás 3. , fotósz. F159.
 XX. (4839) augusztus 22., szombat, 2. – *Ünnepi előadás nagy nemzeti ünnepünk tiszteletére*, fotósz. F155, F156, F157.
 XX. (4840) augusztus 23., vasárnap, 1. – *Díszgyűlés a fővárosban*, fotósz. F163 – folytatás 2., fotósz. F169.
 XX. (4840) augusztus 23., vasárnap, 1. – *Lapzárt*, fotósz. F164.
 XX. (4840) augusztus 23., vasárnap, 1. – *Augusztus*, fotósz. F165.
 XX. (4840) augusztus 23., vasárnap, 1. – *A pártvezette nép ragyogó győzelme*, fotósz. F166 – folytatás 2. , fotósz. F170.
 XX. (4840) augusztus 23., vasárnap, 2. – *Koszorúzási ünnepségek nemzeti ünnepünk alkalmából*, fotósz. F171.
 XX. (4840) augusztus 23., vasárnap, 2. – *Ünnepköszöntő rendezvények*, fotósz. F172.

1988

- XXI. (5148) augusztus 20., szombat, 1. – *Pártunk, annak főtitkára körüli megbontathatatlan egység jegyében. Díszgyűlés augusztus 23. tiszteletére*, fotósz. F106 – folytatás 2. , fotósz. F107.
 XXI. (5148) augusztus 20., szombat, 2. – *Ünnepköszöntő rendezvények*, fotósz. F109.

- XXI. (5148) augusztus 20., szombat, 3. – *A román történelem ragyogó lapjai*, fotósz. F118.
- XXI. (5149) augusztus 22., hétfő, 1. – *Nicolae Ceaușescu elvtárs és Elena Ceaușescu elvtársnő jelenlétében szombaton délután Ünnepi gyűlés a fővárosban augusztus 23. tiszteletére*, fotósz. F124, folytatás 2. , fotósz. F130.
- XXI. (5149) augusztus 22., hétfő, 1. – *Ünnepköszöntő rendezvények*, fotósz. F125.
- XXI. (5149) augusztus 22., hétfő, 1. – *Negyvennégy győzedelmes esztendő*, fotósz. F128 – folytatás 2. F131.
- XXI. (5150) augusztus 23., kedd, 1. – *Az augusztusi győzelem – a pártvezette nép műve*, fotósz. F135 – folytatás 2. , fotósz. F142.
- XXI. (5150) augusztus 23., kedd, 1. – *Nicolae Ceaușescu elvtárs és Elena Ceaușescu elvtársnő részvételével Fogadás a román nép nemzeti ünnepe alkalmából*, fotósz. F137 – folytatás 2. , fotósz. F139.
- XXI. (5150) augusztus 23., kedd, 3. – *Koszorúzási ünnepek*, fotósz. F143.
- XXI. (5150) augusztus 23., kedd, 3. – *Ünnepköszöntő rendezvények*, fotósz. F144.
- 1989
- XXII. (5458) augusztus 21., hétfő, 1. – *Ünnepköszöntő rendezvények*, fotósz. F27.
- XXII. (5459) augusztus 22., kedd, 1. – *Ünnepi gyűlés a fővárosban*, fotósz. F33 – folytatás 2., fotósz. F40.
- XXII. (5459) augusztus 22., kedd, 1. – *A műszaki-tudományos, irodalmi, művészeti, népművészeti és képzőművészeti alkotás országos kiállításának megnyitója*, fotósz. F34 – folytatás 2–3., fotósz. F45.
- XXII. (5459) augusztus 22., kedd, 1. – *Mélységes megelégedéssel, határtalan szeretettel*, fotósz. F35 – folytatás 3. , fotósz. F46.
- XXII. (5459) augusztus 22., kedd, 1. – *Ünnepi gyűlés a megyeszékhelyen*, fotósz. F36 – folytatás 2., fotósz. F41.
- XXII. (5459) augusztus 22., kedd, 2–3. – *Büszke ünnepet ül az ország*, fotósz. F42, F43.
- XXII. (5459) augusztus 22., kedd, 3. – *Ünnepköszöntő rendezvények*, fotósz. F49.
- XXII. (5459) augusztus 22., kedd, 4. – *Az 1944. augusztusi forradalom – határátkó a román nép történetében*, fotósz. F51, F52.
- XXII. (5460) augusztus 23., szerda, 1. – *Korszaknyitó határátkó népünk, hazánk fejlődésében*, fotósz. F55 – folytatás 3. , fotósz. F67.
- XXII. (5460) augusztus 23., szerda, 1. – *Teljesítették vállalásaikat*, fotósz. F58 – folytatás 3., fotósz. F69.
- XXII. (5460) augusztus 23., szerda, 1. – *Ünnepi rendezvények*, fotósz. F59.
- XXII. (5460) augusztus 23., szerda, 1. – *Koszorúzási ünnepek a fővárosban*, fotósz. F60 – folytatás 2. , fotósz. F65.
- XXII. (5460) augusztus 23., szerda, 2. – *Koszorúzási ünnepek a megyénkben*, fotósz. F66.
- XXII. (5460) augusztus 23., szerda, 1. – *Nicolae Ceaușescu elvtárs Elena Ceaușescu elvtársnővel együtt részt vett az RKP Központi Bizottsága, Románia Szocialista Köztársaság Államtanácsa és kormánya által rendezett ünnepi fogadáson*, fotósz. F64.
- XXII. (5461) augusztus 25., péntek, 1. – *Nicolae Ceaușescu elvtárs beszéde*, fotósz. F71 – folytatás 2. F73, 3. F74, 4. F76, 5. F77.
- XXII. (5461) augusztus 25., péntek, 5. – *Művelődése és sportrendezvények a nagy ünnep alkalmából*, fotósz. F78.

XXII. (5461) augusztus 25., péntek, 1. – *Augusztus 23-nak szentelt nagy felvonulás a fővárosban*, fotósz. F68 – folytatás 5. , fotósz. F75.

XXII. (5461) augusztus 25., péntek, 1. – *Augusztus 23-nak szentelt nagy felvonulás a megyeszékhelyen*, fotósz. F771 – folytatás 6–7. fotósz. F80, F79, F81, F82, F83, F84.

Székely Hírmondó

2001

VI. (20) (250) december 14–20. 5. *Miért nem ünnep nekünk december 1-je?* fotósz. 7832.

2005

X. (48) (471.) 1. *Miért NEM ünnepelünk december elsején?* fotósz. 7833.

Uo. 20. *Mi történt 1918 decemberében Erdélyben? Amire nem szívesen emlékezünk*, fotósz. 7834 (képpel).

2008

XIII. (47) (624) 23. *December 1-jén közösen ünnepelünk?* fotósz. 7831.

2009

December 1. *Számonkérés Bäsescutól*. Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/aktualis/3074-Szmonkrs-Bsescutl.html>

2010

December 1. *Nem vonulhat az Új Jobboldal*. Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/romania/17390-Nem-vonulhat-Jobboldal.html>

December 2. *Elmaradt a székely gárda kolozsvári felvonulása*. Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/romania/17442-Elmaradt-szekely-grda-kolozsvri-felvonulsa.html>

December 2. *Alkotmányerősítő szitkok*. Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/romania/17439-Alkotmnyerst-szitkok.html>

December 2. *Decemberi koccintások emléke*. Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/romania/17438-Decemberi-koccintok-emlke.html>

December 2. *Ünnep-e december elseje?* Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/velemen/17450-nnep--december-elseje.html>

2011

Január 25. *Ne fojtsa magába!* Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/velemen/19621-fojtsa-magba.html>

2012

December 3. *Erdély jövője román szemmel*. Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/magazin/38847-Erdly-jvje-romn-szemmel.html>

December 3. *Kötekednek velünk?* Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/aktualis/38834-Ktekednek-velnk.html>

2013

Január 25. *Folytatódik az állóháború*. Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/aktualis/40318-Folytatdik-llhbor.html>

December 2. *Egyesülnénk Moldovával*. Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/romania/50363-Egyeslnnk-Moldovval.html>

2014

Május 9. *Királyság vagy köztársaság?* Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/velemen/55260-Kirlysg-vagy-kztrsasg.html>

- Május 12. *Hergetjük az orosz medvét.* Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/romania/55324-Hergetjk-orosz-medvt.html>
- November 26. *Helyi egyesülés. Összefogott a sepsiszéki EMNP és MPP.* Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/aktualis/61481-Helyi-egyesls.html>
- November 26. *Bírság a pópának.* Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/aktualis/61482-Brs-g-ppnak.html>
- November 27. *Biztat az MPP.* Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/aktualis/61549-Biztat-MPP.html>
- November 28. *Vita a tanácsülésen.* Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/aktualis/61565-Vita-tancslsen.html>
- November 28. *Liberális NEM!* Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/aktualis/61568-Liberlis-NEM.html>
- December 2. *A nemzeti ünnep nem változik.* Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/aktualis/61622-nemzeti-nnep-nem-vltozik.html>
- December 2. *Tartsák be, amit ígértek!* Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/aktualis/61619-Tartsk-amit-grtek.html>
- December 2. *Legyen érték a nemzeti sokszínűség!* Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/velemeny/61616-Legyen-rtk-nemzeti-soksznsg.html>
- December 3. *Erdélyt védtek.* <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/ajanlo/61684-Erdlyt-vdtk.html>
- December 3. *December elseje, a megfigyelés napja.* Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/velemeny/61661-December-elseje-megfigyels-napja.html>
- December 3. *Nem nyomoznak.* Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/aktualis/61657-Nem-nyomoznak.html>
- December 4. *A nacionalista sárkány.* Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/aktualis/61721-nacionalista-srkny.html>
- December 4. *Segítünk a prefektusnak.* Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/aktualis/61720-Segtnk-prefektusnak.html>
- December 4. *Hol is kell döngetni?* Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/velemeny/61698-Hol-kell-dngetni.html>
- December 5. *Újabb feljelentések.* Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/aktualis/61746-jabb-feljelentsek.html>
- December 8. *Vizsgálja a rendőrség a felvonulást.* Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/aktualis/61799-Vizsglja-rendrsg-felvonulst.html>
- December 8. *Zászlók miatt kötözködnek.* Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/aktualis/61792-Zszlk-miatt-ktzkdnek.html>
- December 9. *Mi a véleménye az Új Jobboldal provokációjáról?* Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/velemeny/61829-vlemnye-Jobboldal-provokcijrl.html>
- December 9. *A román hatalom valós szándékai.* Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/velemeny/61825-romn-hatalom-vals-szndkai.html>
- December 10. *Zászlóiroda kell?* Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/aktualis/61878-Zszliroda-kell.html>
- 2015
- Január 23. *Felvonulhatnak a románok.* Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/aktualis/63080-Felvonulhatnak-romnok.html>
- Január 26. *Napirenden a regionalizálás.* Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/romania/63133-Napirenden-regionalizls.html>

- Január 26. *150 méteres zászló*. Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/aktualis/63122-150-mteres-zszl.html>
- December 2. *A vád: terrorizmus.Vármegyésekre csapott le a DIICOT*. Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/aktualis/72759-terrorizmus.html>
- December 2. *Magyarellenesség a román nemzeti ünnepen*. Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/velemeney/72758-Magyarellenessg-romn-nemzeti-nnepen.html>
- December 2. *Az RMDSZ elhatárolódik*. Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/velemeney/72766-RMDSZ-elhatroldik.html>
- December 2. *Elítélem a román zászló eltávolítását*. Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/velemeney/72765-Eltlem-romn-zszl-eltvoltst.html>
- December 2. *Lelki falbontogatás*. Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/velemeney/72764-Lelki-falbontogats.html>
- December 2. *Robbanószert kerestek. December elseji erődemonstráció Kézdivásárhelyen*. Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/aktualis/72761-Robbanoszert-kerestek.html>
- December 2. *Diverzió Sepsiszentgyörgyön. Ismét menetelt az Új Jobboldal szélsőséges nacionalista szervezet*. Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/aktualis/72760-Diverzi-Sepsiszentgyrgyn.html>
- December 2. *Ne félj, ne féljetek! Emlékeztető tüntetés az ígéretek betartására*. Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/romania/72754-flj-fljjetek.html>
- December 3. *Ne fojtsa magába!* Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/velemeney/72805-fojtsa-magba.html>
- December 3. *A félelem napja*. Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/velemeney/72804-flelem-napja.html>
- December 3. *Nem feledték a hadosztályt. Koszorúzás sötét fellegek alatt*. Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/aktualis/72799-Nem-feledtk-hadosztlyt.html>
- December 3. *Nem használ Kézdi hírnevének. Háromszéki politikusok a „terrorcselekményről”*. Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/aktualis/72798-Nem-hasznl-Kzdi-hrnevnek.html>
- December 3. *Szemceruza-bomba?! Feldúlták otthonát, de semmit nem találtak*. Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/aktualis/72797-Szemceruza-bomba.html>
- December 3. *„Je suis Beke István”. Szimpátiatüntetést tartottak Kézdivásárhelyen*. Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/aktualis/72796-suis-Beke-Istvn.html>
- December 3. *Bizonyítékokat követelünk!* Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/velemeney/72795-Bizonytkokat-kvetelnk.html>
- December 3. *Egyszerre lépnek. Perbe fogták Petrást és Csibi Barnát*. Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/romania/72792-Egyszerre-lpnek.html>
- December 3. *Diaconu, a magyarszerető. Az RMDSZ betiltását kezdeményezte*. Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/romania/72791-Diaconu-magyarszeret.html>
- December 4. *Őn szerint mi állhat a terrorizmussal megvádolt Beke István ügyének hátterében?* Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/velemeney/72855-szerint-llhat-terrorizmussal-megvdolt-Beke-Istvn-gynek-htterben.html>
- December 4. *Hallassuk hangunkat!* Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/velemeney/72853-Hallassuk-hangunkat.html>

- December 4. *Lenne rá igény...* Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/velemeney/72852-Lenne-igny.html>
- December 4. *Karácsonyra hazaengedik? Vármegyések védik a családját.* Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/aktualis/72843-Karcsonyra-hazaengedik.html>
- December 4. *Kérdéseket vet fel a házkutatás. A jegyzőkönyvben nem szerepelt a bomba szó.* Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/aktualis/72842-Krdseket-vet-fel-hzkutats.html>
- December 4. *Mikor szakad a cérna?* Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/velemeney/72841-Mikor-szakad-crna.html>
- December 4. *Mintegy ezren tiltakoztak.* Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/aktualis/72840-Mintegy-ezren-tiltakoztak.html>
- December 4. *Össztűz a DIICOT-ra. CTP, Mungiu-Pippidi, Andronic, Guran...* Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/korkepek/kovasznai-korkep/72838-ssztz-DIICOT-.html>
- December 7. *Keckeadás december elsején.* Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/velemeney/72895-Keckeeds-december-elsejn.html>
- December 7. *Bizonyítékokat!* Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/aktualis/72887-Bizonytkokat.html>
- December 7. *Nem volt terrorista terv! Ők viccnek szánták, de a hatóságok mellre szívták.* Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/aktualis/72886-Nem-volt-terrorista-terv.html>
- December 7. *A sunyi nacionalizmus.* Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/velemeney/72883-sunyi-nacionalizmus.html>
- December 7. *Elszakadt a cérna. Etnikumok közötti konfliktust akarnak?* Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/romania/72881-Elszakadt-crna.html>
- December 8. *Alkotmányellenes. Egyből vádlott, nem gyanúsított.* Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/romania/72933-Alkotmnyellenes.html>
- December 8. *Székelly Honfitársaink!* Elérhetőség: <http://www.hirmondo.ro/web/index.php/velemeney/72925-Szkely-Honfitsaink.html>

Háromszék

1990

Május 9., 1. *Felszabadított ünnepeink*, fotósz. 7956.

1991

Május 11. 2. *Hírvilág*, fotósz. 7990.

December 3., 2 *Mit ír a Cațavencu? Erdély – erdélyi föld!!! Revizionista forgatókönyv*, fotósz. 7991, új 8271, 8272.

1992

Január 25. (549) 2., *133. évforduló*, rövidhír, fotósz. 7989.

Május 9. (621) 1. *A győzelem napja*, rövidhír, fotósz. 7974 (A második világháború befejezésének emléknapjaként kerül megünneplésre).

November 30. (767) 1. *Románia nemzeti ünnepén Fütty és tolerancia*, fotósz. 7969.

November 30. (767) 1. *Ünnepi csizmánkon nem vásik a patkó*, fotósz. 7970.

November 30. (767) 1. *Gyulafehérvári határozatok*, fotósz. 7971 (képpel).

November 30. (767) 3. folytatás, fotósz. 7972, új 8278.

December 3. (768) 1. *December elsejei koszorúzás Sepsiszentgyörgyön. Közönség: kiskatonák és iskolások*, fotósz. 7973.

1993

- Január 26. (798). 2. *Az egyesülés körtánca*, fotósz. 7975.
 Május 11. (871) 2. *Május 10., A román királyság ünnepe*, fotósz. 7976.
 December 1. (1017) 1. *A 75 éve megfogalmazott tételek Gyulafehérváron mindmáig nem teljesültek*, fotósz. 7977.
 December 1. (1017) 1. *Az első világégés vége*, fotósz. 7978.
 December 1. (1017) 1. *„Mondjátok meg az igazat”*, fotósz. 7979.
 December 1. (1017) 1. *Akik nem tudnak ünnepelni*, fotósz. 7980.
 December 1. (1017) 1. *Gyulafehérvári határozat*, fotósz. 7981 (képpel).
 December 1. (1017) 2. *Százezer résztvevőre számítanak Gyulafehérváron*, fotósz. 7982.
 December 1. (1017) 2. *Ünnepelt Kolozsvár*, fotósz. 7983.
 December 1. (1017) 3. *Parázsban sült béke*, fotósz. 7984.
 December 2. (1018) 1. *Románia nemzeti ünnepén Gyulafehérváron százezer helyett tízezeren*, fotósz. 7985.
 December 2. 1. *A konvenció külön ünnepelt*, fotósz. 7986. folytatás, fotósz. 7987.
 December 2. 2. *Erőszak Gyulafehérváron*, fotósz. 7988.

1994

- November 30. (1299) 1. *1918. december 1.*, fotósz. 8005 (képpel).
 November 30. (1299) 2. *Díszülés a nemzeti ünnep tiszteletére*, fotósz. 8006.
 December 1. (1300) 1. *1918. december 1.*, fotósz. 8007 (képpel).
 December 1. (1300) 3. folytatás, *A gyulafehérvári egyesülés*, fotósz. 8008.
 December 1. (1300) 3. *A nemzet ünnepe*, fotósz. 8009.
 December 1. (1300) sz. 2. *Nemzeti ünnep*, fotósz. 8010.
 December 1. (1300) sz. 2. *Emlékezés egy régi december elsejére*, fotósz. 8011.

1995

- Január 24. (1339) 1. *Az egyesülés napjára*, fotósz. 8033.
 Január 25. (1340) 2. *Egyesülés*, fotósz. 8034.
 Május 10. (1425) 1. *Hajdanvolt nemzeti ünnep. Május 10. jelentősége*, fotósz. 8038.
 December 1. (1601) 1. *A román nemzeti ünnep. Hatálytalan határozat*, fotósz. 8039.
 December 1. (1601) 4. folytatás, *Gyulafehérvár, 1918. december*, fotósz. 8041, új 8275, 8276.
 December 1. (1601) 1. *„Teljes nemzeti szabadság...” Gyulafehérvári Határozat, III. szakasz, I-es pont*, fotósz. 8042
 December 1. (1601) 1. *Decemberi emlék*, fotósz. 8043.
 December 1. (1601) 1. *Mikor ünnep az ünnep?*, fotósz. 8044.
 December 1. (1601) 1. *December 1.*, fotósz. 8045.
 December 1. (1601) 2. *Ünnepi ülés*, fotósz. 8046.

1996

- Január 25. (1642) 1 *Egyesülési ünnepség Sepsiszentgyörgyön*, fotósz. 8016.
 Január 25. (1642) 2. *Egyesülési ünnepségek*, fotósz. 8017.
 Május 9. (1728) 2 *Május 9. A győzelem napja*, fotósz. 8015.
 November 30. (1904) 2. *Ünnepi ülés*, fotósz. 8012.
 December 2. (1905) 2 *Románia nemzeti ünnepe*, fotósz. 8013, új 8273.
 December 3. (1906) 2 *Az RMDSZ is jelen volt Gyulafehérváron*, fotósz. 8014.

1997

- Május 9. (2032) 2. *Koszorúzási ünnepségek*, fotósz. 7961 (A fasizmus feletti győzelem és Románia állami függetlenségének napja).
 December 2. (2209) 1. *Románia nemzeti ünnepe*, fotósz. 7962.

- December 2. (2209) 2. *Katonai díszszemle Gyulafehérváron*, fotósz. 7963.
December 2. (2209) 2. *Üdvözlő távirat*, fotósz. 7964.
December 2. (2209) 2. *Történések a nemzeti ünnepről*, fotósz. 7965.
- 1998
- December 2. (251) 1. *Gyulafehérvár időszerűsége*, fotósz. 7957.
December 2. (251) 1. *Románia nemzeti ünnepe*, fotósz. 7958.
December 2. (251) 2. *Fagyos ünnep*, fotósz. 7959.
December 2. (251) 3. *Hírsaláta*, rövidhír, fotósz. 7960.
- 1999
- November 30. (2817) 1 *Fáklyásmenet december elsején*, fotósz. 8025.
November 30. (2817) 1. *Sivatag*, fotósz. 8026.
December 1. (2818) 2. *Decemberi ködgubában*, fotósz. 8028.
December 1. (2818) 2 *Nemzeti ünnep a parlamentben*, fotósz. 8027.
December 2. (2819) 1. *Kora esti fáklyásmenet*, fotósz. 8029.
December 2. (2819) 1. *Színházi előadássá változott a nemzeti ünnep. Kifütyülték az államfőt*, fotósz. 8030.
- 2000
- Május 9. (2949) 3. *Koszorúzások a győzelem napján*, fotósz. 7967.
November 30. (3125) 3. *Terített asztal a prefektúrán. Háromnapos ünnep*, fotósz. 7966.
- 2001
- Január 25. (3167) 3. *A fejedelemségek egyesülése*, fotósz. 7994.
November 30. (3429) 1. *„Mi érdemet tón e nap és mi jót...”*, fotósz. 7995.
November 30. (3429) 2. *„A mi december elsejünk”*, fotósz. 7996.
December 1. (3430) 1. *Kinek az ünnepe*, fotósz. 7997.
December 1. (3430) 2. *Csíkszeredai nyilatkozta. Az RMDSZ vezetősége elhatárolja magát*, fotósz. 7998.
December 1. (3430) 2. *Iliescu: eltévélyedett elméjű emberek*, fotósz. 7999.
December 1. (3430) 2. *Tőkés provokációtól tart*, fotósz. 8000.
December 3. (3431) 1. *A provokációk tornádói*, fotósz. 8001.
December 3. (3431) 2. *Ünnepelés Csíkszeredában*, fotósz. 8002.
December 4. (3432) 1. *Parlamentri jelentés kontra nemzeti ünnep*, fotósz. 8003, új 8279.
- 2002
- December 2. (3729) 1. *Năstase, a kedvezménytörvény és december 1.*, fotósz. 7992.
December 2. (3729) 2. *Năstase Budapesten ünnepelt*, fotósz. 7993.
- 2003
- November 29. (4028) 1. *Gyulafehérvár*, fotósz. 8020, új 8270, 8269.
November 29. (4028) 6. *Gyulafehérvár, 1918. december 1.*, fotósz. 8021.
November 29. (4028) 6. *Rendelet, nyilatkozat, határozat*, fotósz. 8022.
December 2. (4029) 2. *Egyesületi ünnepek. Ki-ki a maga rendezvényével*, fotósz. 8023.
December 3. (4030) 2. *Falfirkák Gyulafehérváron*, fotósz. 8024.
- 2004
- December 2. (4333) 2. *Választási jelszavak a nemzeti ünnepen*, fotósz. 8018.
- 2005
- November 30. (4636) 1. *Gyulafehérvártól – Gyulafehérvárig*, fotósz. 8056.
November 30. (4636) 1–3. – csak egy fotó: *Román nemzeti ünnep Sepsiszentgyörgyön*, fotósz. 8057.

2006

- Január 25. (4680) 2. *Külön ünnepelték az egyesülést*, fotósz. 8055.
 Május 10. (4765) 2. *Május 10. A királyság napja*, fotósz. 8054.
 November 30. (4940) 1. *A multikulturális nem magyar!*, fotósz. 8050.
 November 30. (4940) 3. *Állami ünnep Sepsiszentgyörgyön*, fotósz. 8051.
 December 2. (4941) 1. *Ünnepi intolerancia*, fotósz. 8052.
 December 2. (4941) 2. *Románia nemzeti ünnepén*, fotósz. 8053 (képpel).

2007

- Május 11. (5069) 3. *A királyság napja*, fotósz. 8049.
 December 3. (5245) 1. *Voiculescu Sepsiszentgyörgyön. Piros-sárga kék ünnep*, fotósz. 8047.
 December 3. (5245) 2. folytatás, fotósz. 8048.

2008

- Január 25. (5285) 2. *Ünnep füttykoncerttel*, fotósz. 8059.
 November 29. (5545) 5. *December elseje és az önrendelkezés*, fotósz. 8058.

2009

- Január 24. (5586) 3. *Az egyesülés órája*, fotósz. 8071.
 November 29. (5545) 1. *December elseje*, fotósz. 8060.
 November 29. (5545) 5. *Gyulafehérvári kiáltvány*, fotósz. 8061.
 November 29. (5545) 5. *Kit is vernek szájon?* Fotósz. 8062 (képpel).
 December 2. (5847) 1. *Szélsőjobb-provokáció Sepsiszentgyörgyön*, fotósz. 8063 (képpel).
 December 2. (5847) 3. folytatás, fotósz. 8065 (képpel).
 December 2. (5847) 1. *Román bőrfejük érkeztek*, fotósz. 8066 (képpel).
 December 2. (5847) 3. folytatás, fotósz. 8067.
 December 2. (5847) 1. *A Székely Hadosztály hősei előtt tisztelegtek*, fotósz. 8068 (képpel).
 December 2. (5847) 1. *Szélsőségesek ünnepe*, fotósz. 8069.
 December 3. (5848) 2. *Ki mit ünnepel?*, fotósz. 8070.

2010

- Január 25. *A hétvége hírei. Bănescu az autonómiáról és az egységről*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/25969/a_hetvege_hirei_-_farcadi_botond
 December 1. *December 1. arcai*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/34689/december_1_arcai
Százszor Székelyföld. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/34699/szazszor_szekelyfold_tollraforgo
 December 2. *Tőkés László: lemosni a gyalázatot*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/34716/tokes_laszlo:_lemosni_a_gyalazatot
Hőseink előtt tisztelegtek. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/34718/hoseink_elott_tisztelegtek
December elseje Romániában. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/34719/december_elseje_romaniaban

2011

- Január 21. *Szabadnap lehet január 24-e*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/36001/szabadnap_lehet_januar_24-e
 November 30. *December elsejei gondolatok*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/44577/december_elsejei_gondolatok
 December 2. *Nincs menekvés (Tollraforgó)*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/44615/nincs_menekves_tollraforgo

December 2. *Zajos ünneplés Sepsiszentgyörgyön (Román szélsőségesek)*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/44600/_zajos_unnepes_sepsiszentgyorgyon_roman_szelsosegesek

December 2. *Decembéri rigmusok*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/44596/decemberi_rigmusok

December 3. *Székely hazát akarunk*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/44652/szekely_hazat_akarunk

2012

Január 25. *Megkoszorúzták a szoborcsoportot*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/45954/megkoszoruztak_a_szoborcsoportot

November 30. *Nem a mi ünnepünk*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/55240/nem_a_mi_unnepunk

November 30. *A szélsőség paródiája (Memento)*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/55219/a_szelsoseg_parodiaja_memento

November 30. *December elsejére emlékezve*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/55218/december_elsejere_emlekezve

2013

Január 25. *Kis egyesülés, nagy zászló*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/56648/kis_egyenesuly_nagy_zaszlo&cm=85855

Január 25. *Leváltják Codrin Munteanút*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/56636/levaltjak_codrin_munteanut&cm=85851

Május 11. *Királyi partin a polgármester*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/59719/kiralyi_partin_a_polgarmester

November 30. *Még emlékszünk az ígéretekre (December elseje)*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/65718/meg_emlekszunk_az_igeretekre_december_elseje

December 2. *Nemzeti ünnep zavargással (December elseje hivataln vendégekkel)*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/65760/nemzeti_unnep_zavargassal_december_elseje_hivataln_vendegekkel

December 2. *Jöttek, kiabáltak, elmentek*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/65758/jottek_kiabaltak_elmentek

2014

November 19. *Utcára szólít az MPP*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/75609/utcara_szolit_az_mpp

November 22. *Román aggodalmak (Ismét Sepsiszentgyörgyre készül az Új Jobboldal)*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/75727/roman_aggodalmak_ismet_sepsiszentgyorgyre_keszul_az_uj_jobboldal

November 26. *Összefog a nemzeti oldal? (Az MPP nagygyűlésére toboroz az EMNP)*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/75822/osszefog_a_nemzeti_oldal_az_mpp_nagygyulesere_toboroz_az_emnp

November 28. *Borzolja a kedélyeket a román nemzeti ünnep*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/75881/borzolja_a_kedelyeket_a_roman_nemzeti_unnep

November 28. *Sepsiszentgyörgy elhatárolódik*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/75884/sepsiszentgyorgy_elhatarolodik

December 2. *Ami elválaszt*. http://www.3szek.ro/load/cikk/75965/ami_elvalaszt

December 2. *Jogkövetelés ónos esőben (A gyulafehérvári ígéretekre emlékeztettek)*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/75951/jogkoveteles_onos_esoben_a_gyulafehervari_igeretekre_emlekeztettek

- December 2. *Lankadó szélsőségesek?* (Román nemzeti ünnep Sepsiszentgyörgyön). Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/75952/lankado_szelsosegesek_roman_nemzeti_unnep_sepsiszentgyorgyon
- December 2. *A cselekvés fontossága (Ünnepi ülést tartott az MPP)*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/75954/a_cselekvés_fontossaga_unnepi_ulest_tartott_az_mpp
- December 2. *Gyászlobogók a román ünnepen (December elseje Kézdivásárhelyen)*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/75956/gyaszlobogok_a_roman_unnepen_december_elseje_kezdivasarhelyen
- December 2. *Felozlatnák az MPP-t*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/75955/felozlatnak_az_mpp-t
- December 2. *Nemet mondtak az autonómiára (Székelyföldi Románok Fóruma)*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/75957/nemet_mondtak_az_autonomiara_szekelyfoldi_romanok_foruma
- December 2. *A hétvége hírei*. http://www.3szek.ro/load/cikk/75964/a_hetvege_hirei
- December 3. *Büntetnének a gyászlobogók miatt*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/75966/buntetnenek_a_gyaszlobogok_miatt
- December 3. *Bűncselekmény lehet az idegen zászló használata*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/75978/buncselekmény_lehet_az_idegen_zaszlo_hasznalata
- December 4. *Gyászlobogó reklámként?* Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/76024/gyaszlobogo_reklamkent
- December 4. *Bepanaszolták az Új Jobboldalt*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/76027/bepanaszoltak_az_uj_jobboldalt
- December 5. *A román zászlókat nem látták!?* Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/76062/a_roman_zaszlokat_nem_lattak
- 2015
- Január 23. *Óriás trikolorral vonulnak fel (Egyesületi ünnep Sepsiszentgyörgyön)*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/77292/orias_trikolorral_vonulnak_fel_egyesulesi_unnep_sepsiszentgyorgyon
- Január 23. *A SIC-tábla eltávolítását kérik (Ünnepelni hív a prefektus)*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/77289/a_sic-tabla_eltavolitasat_kerik_unnepelni_hiv_a_prefektus
- Január 24. *Nem veszik be a SIC-táblát*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/77320/nem_veszik_be_a_sic-tablat
- Május 11. *Győzelem napi ünnepségek Moszkvában*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/80504/gyozelem_napi_unnepsegek_moszkvaban
- Május 12. *Erőfitogatás Moszkvában (Szakértők a győzelem napi ünnepségekről)*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/80545/erofitogatás_moszkvaban_szakertok_a_gyozelem_napi_unnepsegekről
- November 27. *Ki állíthatja meg a szélsőjobbot? (Parázs vita a sepsiszentgyörgyi tanácsban)*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/86611/ki_allithatja_meg_a_szelojobbot_parazs_vita_a_sepsiszentgyorgyi_tanacsban
- December 2. *Megtiltották a Székely Hadosztályra való emlékezést*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/86673/megtiltottak_a_szekely_hadosztalyra_valo_emlekezest
- December 2. *December elseje Kézdivásárhelyen*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/86672/december_elseje_kezdivasarhelyen

- December 2. *Sötét erők ünnepe*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/86671/sotet_erok_unnepe
- December 2. *Székely terroristával riogatnak (Házkutatás, őrizetbe vétel Felső-Háromszéken)*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/86669/szekely_terroristaval_riogatnak_hazkutatatas_orizetbe_vetel_felso-haromszeken
- December 2. *Zászlókeresés és felvonulás (December elseje Sepsiszentgyörgyön)*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/86668/zaszlokereses_es_felvonulas_december_elseje_sepsiszentgyorgyon
- December 3. *EMNP–EMNT állásfoglalás (Röviden)*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/86723/emnp-emnt_allasfoglalas_roviden
- December 3. *A „merényletkísérlet” a román sajtó tükrében*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/86722/a_merenyletkiserlet_a_roman_sajto_tukreben
- December 3. *Betiltanák az RMDSZ-t*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/86721/betiltana_az_rmksz-t
- December 3. *Felelős tájékoztatást kérnek*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/86720/felelos_tajekoztatast_kernek
- December 3. *A „magyarveszély” árnyékában*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/86714/a_magyarveszely_arnyekaban
- December 3. *Házkutatások és szimpátiatüntetés („Székely terrorista”-ügy)*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/86710/hazkutatatasok_es_szimpatiatuntetes_szekely_terrorista-ugy
- December 4. *Van már terroristánk is (Kármentő)*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/86755/van_mar_terroristank_is_karmento
- December 4. *Újabb tüntetés Kézdivásárhelyen*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/86753/ujabb_tuntetes_kezdivasarhelyen
- December 4. *Nyilatkozatok a „székely terrorizmus” kapcsán*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/86748/nyilatkozatok_a_szekely_terrorizmus_kapcsan
- December 4. *Terrorveszély ingyenebbeddel*. Elérhetőség: <http://www.3szek.ro/load/cikk/86737/terrorveszely ingyenebbeddel>
- December 4. *Félelmetes hasonlóság (Mai levelünk)*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/86736/felelmetes hasonlosag_mai_levelunk
- December 4. *Airsoft, a taktikai játék*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/86733/airsoft_a_taktikai_jatek
- December 5. *Pozitív hatása is lehet*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/86783/pozitiv_hatasa_is_lehet
- December 5. *Folytatódik a tüntetés Kézdivásárhelyen*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/86782/folytatodik_a_tuntetes_kezdivasarhelyen
- December 7. *Szimpátiatüntetés Budapesten*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/86814/szimpatiatuntetes_budapesten
- December 7. *Naponta tüntetnek Kézdivásárhelyen*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/86804/naponta_tuntetnek_kezdivasarhelyen
- December 8. *Gyűjtés a kézdivásárhelyiek megsegítésére*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/86854/gyujtes_a_kezdivasarhelyiek_megsegitesere
- December 8. *Tovább gyűrűzik a „terroristabotrány”*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/86847/tovabb_gyuruzik_a_terroristabotrany
- December 9. *Viccnak kicsit durva*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/86887/viccnak_kicsit_durva
- December 9. *Sepsiszentgyörgyön is tüntettek*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/86886/sepsiszentgyorgyon_is_tuntettek

December 9. „*Forróvonal*” a terrorizmus ellen. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/86877/„forrovonal”_a_terrorizmus_ellen

December 10. *Magyarázatot kérnek a DIICOT-tól*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/86928/magyarazatot_kernek_a_diicot-tol

December 10. *Újabb tüntetés Sepsiszentgyörgyön*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/86922/ujabb_tuntetes_sepsiszentgyorgyon

December 11. *Vessenek véget Székelyföld megbélyegzésének*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/86953/vessenek_veget_szekelyfold_megbelyegzesenek

December 11. *Elutasított kollektív bűnösség (Kelemen Hunor a terrorvádról)*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/86952/elutasitott_kollektiv_bunossag_kelemen_hunor_a_terrorvadrol

2017

Szeptember 19. *Elnapolták a tárgyalást*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/106069/elnapoltak_a_targyalast

Október 30. *Folytatódik az egyenlőtlen harc (Székelyföldi terrorvadás)*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/107282/folytatodik_az_egenlotlen_harc_szekelyfoldi_terrorvad

December 11. *Két tanút hallgattak ki (Székelyföldi terrorvadás)*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/108510/ket_tanut_hallgattak_ki_szekelyfoldi_terrorvad

2018

Július 4. *Székelyföldi terrorvadás. Öt év letöltendő kapott Beke István és Szócs Zoltán /FRISSÍTVE: Fogdába kísérték a vármegyéseket/*. Elérhetőség: http://www.3szek.ro/load/cikk/114570/ot_ev_letoltendot_kapott_beke_istvan_es_szocs_zoltan_/frissitve:_fogdaba_kisertek_a_varmegyeseket/_szekelyfoldi_terrorvad

Mellékletek

Újságcikkelemzéssel kapcsolatos melléklet

A négy vizsgált ünnep háromszéki – és részben brassói – magyar újságokban fellelhető adatbázisa, 1918 és 2014 között

Év	ÚJSÁG	ÜNNEPEK				Cikkek száma összesen
		Január 24.	Május 9–10.	Augusztus 23.	December 1.	
1918–1924	Székely Hírlap (SZH) és Székely Újság (SZÚ)	0	0	0	0	0
1925	SZH	2	2	–	0	4
1925	SZÚ	1	2	–	0	3
1926	SZH+SZÚ	0	0	–	1	1
1927	SZH+SZÚ – (nincs meg az adattárban)	–	–	–	–	–
1928	SZH+SZÚ	0	1	–	0	1
1929	SZH+SZÚ – (nincs meg az adattárban)	–	–	–	–	–
1930	SZH+SZÚ – (nincs meg az adattárban)	–	–	–	–	–
1931	SZH+SZÚ	0	1	–	0	1
1932	SZH+SZÚ	1	1	–	1	3
1933	SZH+SZÚ	0	0	–	0	0
1934	SZH+SZÚ – (nincs meg az adattárban)	–	–	–	–	–
1935	SZH+SZÚ	0	0	–	0	0
1936	SZH+SZÚ	0	1	–	0	1
1937	SZH+SZÚ	0	0	–	0	0
1938	SZH+SZÚ	0	0	–	1	1

Év	ÚJSÁG	ÜNNEPEK				Cikkek száma összesen
		Január 24.	Május 9–10.	Augusztus 23.	December 1.	
1939	SZH+SZÚ	1	2	–	0	3
1940	SZÚ	0	0	–	0	0
1941	SZÚ – (nincs meg az adattárban)	–	–	–	–	–
1942	SZÚ	0	0	–	0	0
1943	SZÚ	0	0	–	0	0
1944	SZÚ	0	0	–	0	0
1944	Népi Egység (NE)	0	0	–	1	1
1945	NE	0	0	–	1	1
1946	NE	1	2	–	1	4
1947	NE	2	1	–	0	3
1948–1967	nincs regionális magyar napilap	–	–	–	–	–
1968	Megyei Tükör (MT)	nincs meg az adattárban (–)	nincs meg az adattárban (–)	12	nincs meg az adattárban (–)	12
1969	MT	–	–	10	–	10
1970	MT	1	1	5	0	7
1971	MT	1	1	14	0	16
1972	MT	2	2	13	0	17
1973	MT	1	0	19	1	21
1974	MT	2	0	7	0	9
1975	MT	–	–	8	–	8
1976	MT	0	1	7	1	9
1977	MT	4	2	7	1	14
1978	MT	1	1	4	3	9
1979	MT	4	0	12	1	17

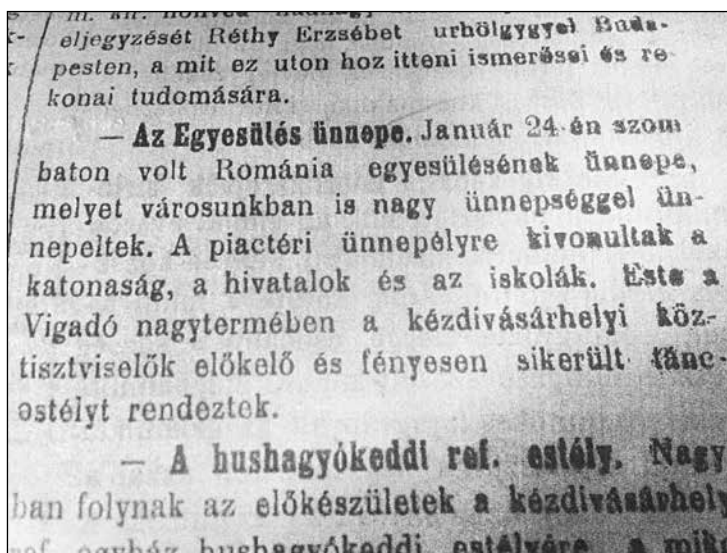
Román emlékünnepek Háromszéken

Év	ÚJSÁG		ÜNNEPEK								Cikkek száma összesen	
			Január 24.		Május 9–10.		Augusztus 23.		December 1.			
1980	MT		–		–		9		–		9	
1981	MT		–		–		3		–		3	
1982	MT		1		2		6		1		10	
1983	MT		1		1		13		10		25	
1984	MT		7		1		15		1		24	
1985	MT		2		2		9		2		15	
1986	MT		3		1		5		2		11	
1987	MT		5		1		10		3		19	
1988	MT		0		0		10		3		13	
1989	MT		4		1		18		2		25	
1990	Háromszék (H)		0		1		–		–		1	
1991	H		0		1		–		1		2	
1992	H		1		1		–		4		6	
1993	H		1		1		–		11		13	
1994	H		0		0		–		7		7	
1995	H		2		1		–		7		10	
1996	H		2		1		–		3		6	
1997	H		0		1		–		4		5	
1998	H		0		0		–		4		4	
1999	H		0		0		–		6		6	
2000	H		0		1		–		1		2	
2001	H	Székely Hírmondó (SZH)	1	0	0	0	–	–	9	1	10	1
2002	H	SZH	0	0	0	0	–	–	2	0	2	0
2003	H	SZH	0	0	0	0	–	–	5	0	5	0
2004	H	SZH	0	0	0	0	–	–	1	0	1	0

Év	ÚJSÁG		ÜNNEPEK								Cikkek száma összesen	
			Január 24.		Május 9–10.		Augusztus 23.		December 1.			
2005	H	SZH	0	0	0	0	–	–	2	2	2	2
2006	H	SZH	1	0	1	0	–	–	4	0	4	0
2007	H	SZH	0	0	1	0	–	–	1	0	2	0
2008	H	SZH	1	0	0	0	–	–	1	1	2	1
2009	H	SZH	1	0	0	0	–	–	10	1	11	1
2010	H	SZH	0		0		–	–	5	5	5	5
2011	H	SZH	1	2	0	0	–	–	2	–	3	2
2012	H	SZH	1	0	0	0	–	–	3	2	4	2
2013	H	SZH	2	1	1	0	–	–	3	1	6	2
2014	H	SZH	0	0	0	2	–	–	18	20	18	22
2015	H	SZH	4	3	2	0	–	–	31	32	37	35
Összesen			66		45		216		247		574	

Szemelvények az irat- és levéltári forrásokból

Január 24.

1. Újságcikk. Székely Újság, XXII. (4), 1925. január 28.

2. Újságcikk. Székely Újság, egyesülve a Székely Hírlappal,
XXXVI–XXIII. (4) 1939. január 29.

nek ismertetésére. Mindezek a három nagyhatalom közötti megegyezési eredményezték. A mostan folyó londoni tanácskozásokról beszélve Truman hangsúlyozta, hogy ezek az emberiség legdrágább kintérfestését jelölte meg.

Özönere végén hangsúlyozta, hogy amennyiben a sztrájkok tovább tartanak, ez befolyásolja az amerikai kormány munkatervét.

A január 24-iki egyesülési ünnep

(Brassó.) Január 24-én ünnepi az ország a két román fejedelemség egyesülésének évfordulóját. Az egyesülés a nemzetek önrendelkezési gondolatát valószínűsítette meg Romániában. A török uralomság utolsó emlékéitől is megszabadult ezzel a történelmi eseménnyel az ország a független európai országok sorába lépett.

Az Országos Demokrata Arevonal brassói szervezete csütörtökön, január 24-én délelőtt fél 11 órakor az Astra teremben ünnepséget tart, amelyen a hatóságok vezetői, a szakszervezetek képviselői és Condrescu N. N., a brassói kereskedelmi akadémia rektora méltatják a nap jelentőségét.

3. Újságcikk. Népi Egység, III. (19) 1946. január 24.

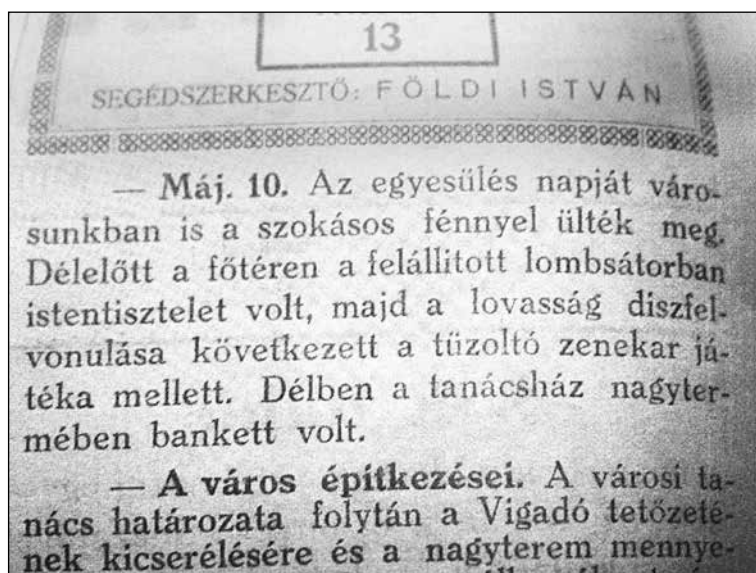
Május 10.

HIREK.

— Május tizedike. Ma, vasárnap újra ünnepet ül Románia. Május tizedike az egyesülés és az összes nemzeti ünnepek egyesített ünnepnapja, melyet egész országban nagy pompával akarnak megünnepelni. Városunkban szintén szép ünnepségek lesznek ezen a napon. Délelőtt a főtéren lesz a szokásos katonai pompával ünnepség, este pedig a Vigadóban rendeznek bált.

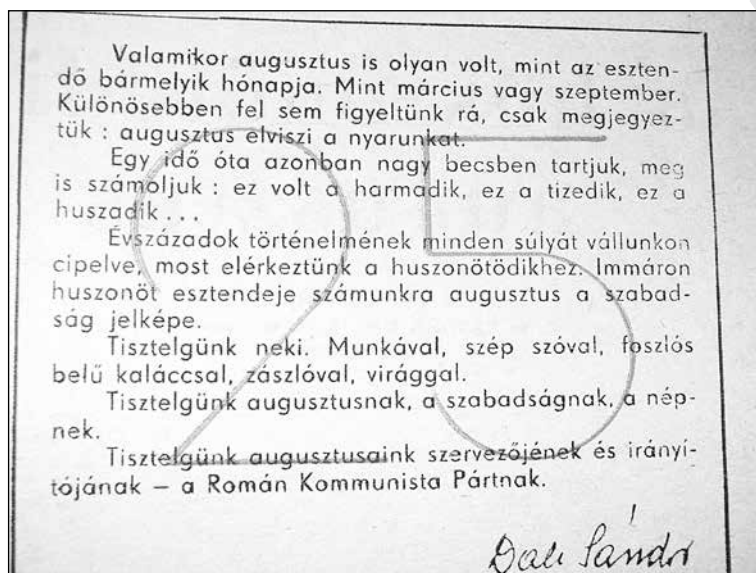
— Házasság. Papp Ferenc fényképész há-

4. Újságcikk. Székely Hírlap, 1925. május 10.

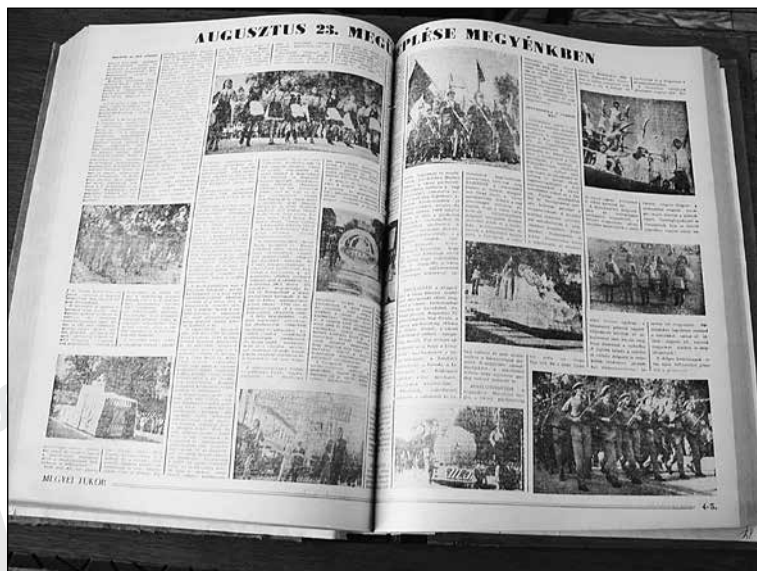
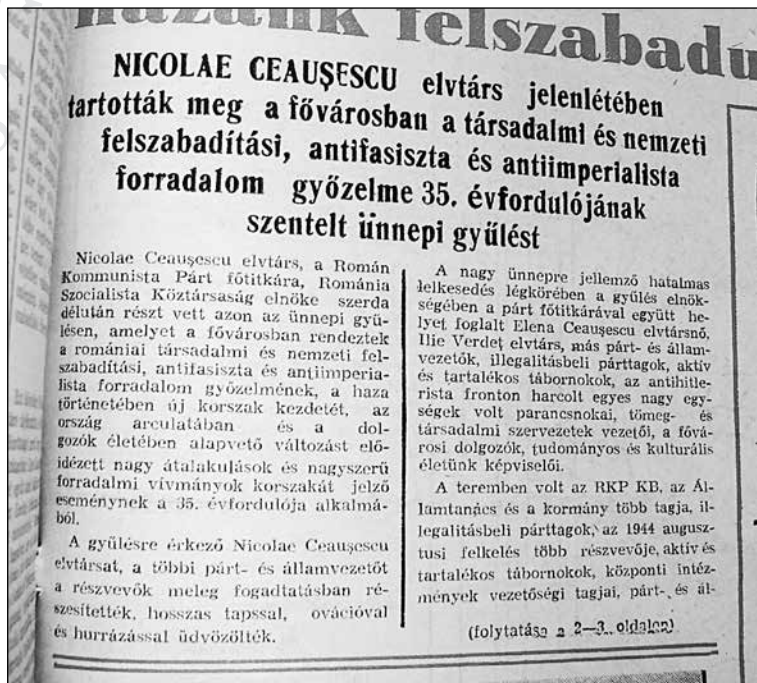

5. Újságcikk. *Székely Újság, egyesülve a Székely Hírlappal*, XXV–XII. (20) 1928. május 13.

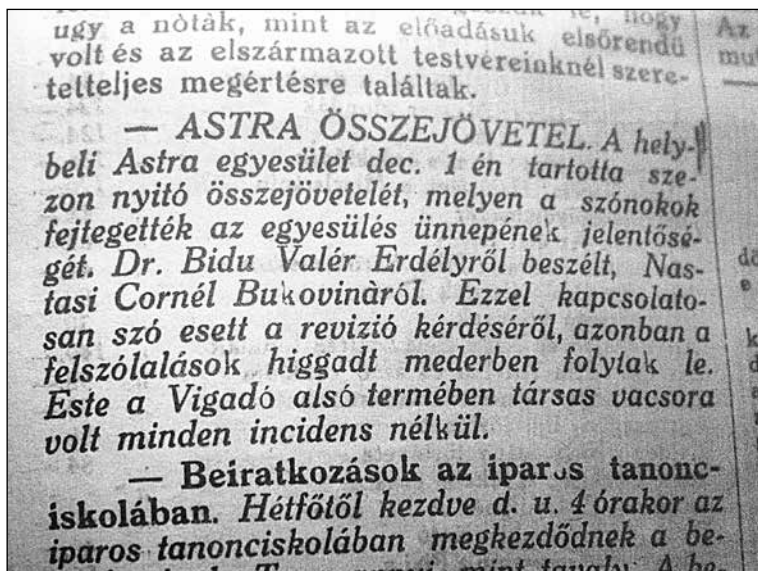
Augusztus 23.

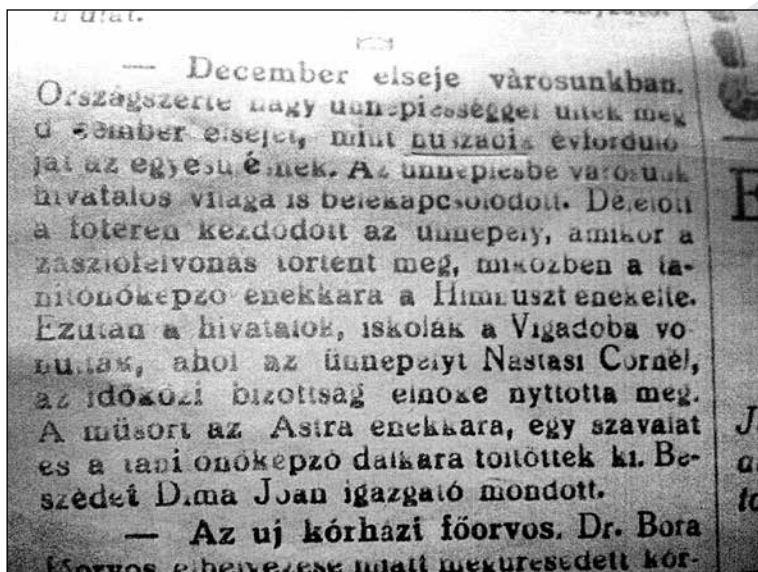
6. Újságcikk. *Megyei Tükör*, II. (88) 1969. augusztus 23.

7. Újságcikk. *Megyei Tükör*, VI. (1036) 1973. augusztus 25.8. Újságcikk. *Megyei Tükör*, XII. (2361) 1979. augusztus 23.

December 1.

9. Újságcikk. *Székely Újság*, egyesülve a *Székely Hírlappal*,
XXIX–XV. (50) 1932. december 4.

10. Újságcikk. *Székely Újság*, egyesülve a *Székely Hírlappal*,
XXXV–XXII. (50) 1938. december 6.

A mélyinterjúkkal kapcsolatos mellékletek

Az események szemtanúihoz használt kérdőív

Címe: *Hivatalos ünnepi események néprajzi és antropológiai bemutatása Sepsiszentgyörgyön és környékén*

Időszakok: az 1940-es, 1950-es, 1960-as évek/kommunizmus időszaka/rendszer-váltás utáni évek/napjaink

Folyamat: Az interjú készítője bemutatkozik (amennyiben ez szükséges), és bemutatja az interjú célját (a Babeş–Bolyai Tudományegyetemen készülő doktori dolgozat részét képezi az elemzés, amely hivatalos ünnepi események néprajzi és antropológiai bemutatását tűzte ki célul). Az interjú alanyának beleegyezését kell kérni az interjú rögzítéséhez. A felvételt csak és kizárólag a projekt megvalósítása céljából elemzik és archiválják, és publikálás előtt (amennyiben erre sor kerül) az interjúalany írásos beleegyezését kéri a projekt kivitelezője.

Kérdések:

1. Kérem, mutakozzon be. Hol és mikor született? Hol végezte tanulmányait? Mi a foglalkozása?
2. Az 1940-es, 50-es, 60-as évekből/a kommunizmus időszakából (1965–1989)/az 1990-es évekből és napjainkból milyen hivatalos román nemzeti ünnepekre emlékszik?
3. El tudná mesélni, hogy az adott időszakban hogyan zajlott egy ilyen ünnepség? (hol, mikor, kik voltak a résztvevők, mi volt az ünnep hivatalos menete, milyen szimbólumokra emlékszik – zászlók, szlogenek, transzparenszek)
4. Kik szervezték ezeket az ünnepi eseményeket?
5. Ki mozgósította a résztvevőket, s mi volt a résztvevők szerepe?
6. Mi volt az Ön szerepe ezen az ünnepi eseményen? Milyen jelentősége volt Ön számára az ünnepnek?
7. Mi volt az ünnepség fő üzenete, mondanivalója Ön szerint?
8. Emlékszik olyan különleges eseményre, történéésre, amit érdemes lenne elmesélni az adott ünnepség kapcsán? Történt valami rendkívüli esemény a szervezés vagy az ünnepi esemény lebonyolítása során?
9. Joggal lehet Ön szerint nemzeti ünnepnek nevezni az adott ünnepséget, vagy inkább szolgált más célokat? Mi volt a célja ezeknek az ünnepségeknek Ön szerint?
10. Hogyan értékeli Ön az 1940-es, 50-es, 60-as éveket/a kommunizmust/a rendszerváltás óta eltelt időszakot? Mit kellene nekünk, mai ifjaknak feltétlenül tudnunk az adott időszakról?

A szervezőkkel készített interjúkhoz használt kérdőív

Címe: *December elseje mint ünnepi esemény bemutatása Sepsiszentgyörgyön és környékén. Kérdőív a szervezőbizottság tagjainak*

Időszakok: kommunizmus időszaka/rendszerváltás utáni évek/ napjaink

Folyamat: Az interjú készítője bemutatkozik (amennyiben ez szükséges), s bemutatja az interjú célját (a Babeş–Bolyai Tudományegyetemen készülő doktori dolgozat részét képezi az elemzés, amely hivatalos ünnepi események néprajzi és antropológiai bemutatását tűzte ki célul). Az interjú alanyának beleegyezését kell kérni az interjú rögzítéséhez. A felvételt csak és kizárólag a projekt megvalósítása céljából elemzik és archi-

válják, és publikálás előtt (amennyiben erre sor kerül) az interjúalany írásos beleegyezését kéri a projekt kivitelezője.

Kérdések:

1. Kérem, mutatkozzon be. Hol és mikor született? Hol végezte tanulmányait? Mi a foglalkozása?
2. Részt szokott venni Sepsiszentgyörgyön vagy környékén megrendezett hivatalos nemzeti ünnepeken, pl. december elsején?
3. Van arról információja, hogy Sepsiszentgyörgyön mióta szervezik meg rendszeresen a december elsejei ünnepséget?
4. Mit ünneplünk ezen a napon? Hogyan szokott zajlani az ünnepség? (Mikor kezdődik, hol van az ünnepség helyszíne, kik a résztvevők, milyen szimbólumok jelennek meg az ünnepségen)
5. Kik az ünnepi esemény szervezői?
6. Milyen szerepet szokott vállalni az ünnepség előkészítésében?
7. Tudna mesélni arról, hogyan történik az ünnepség előkészítése (mennyi időt vesz igénybe a szervezés? kik vannak benne a szervező bizottságban? Rendszeresen üléseznek? Kinek mi a feladata? Ki dönt a meghívottakról, szónokokról? Ki szervezi a kellékek és szimbólumok – zászlók, transzparenszek, koszorúk stb – meglétét? Ki dönt az ünnepség fő üzenetéről?
8. Ki mozgósítja a résztvevőket, illetve hogyan történik az ünnepségre való meghívás?
9. Részt vesznek más nemzetiségűek is a hivatalos városi ünnepen? Mint meghívottak vagy mint érdeklődők? Ha nem vesznek részt, ennek Ön szerint mi az oka?
10. Vannak-e más fontos ünnepi események, amelyek közvetlenül december elseje előtt vagy után kerülnek megrendezésre Sepsiszentgyörgyön vagy környékén? Mit ünnepelnek ezeken a napokon? Beszélhetünk itt akár egy ünnepkőről is?
11. Történt Ön szerint változás az elmúlt húsz év ünneplési szokásaiban?
12. Tud mesélni olyan rendkívüli eseményről, ami változtatott az ünnep menetén az elmúlt években? Vagy van esetleg valami olyan érdekesség, amit érdemes lenne az utókorral megosztani?

2014. december elsejével kapcsolatos mellékletek

Az ünnepség programja

Programul Zilei Naționale a României în județul Covasna

Sfântu Gheorghe

Vineri, 28 noiembrie

- ora 13.00 Simpozion cu tema „1 Decembrie – Ziua Națională a Tuturor Românilor” – Cercul Militar Sfântu Gheorghe
- ora 14.00 Lansări și prezentări de cărți – Cercul Militar Sfântu Gheorghe :
 - „Volumul Repere identitare românești din județul Covasna și Harghita” – Dr. Ioan Lăcătușu, editura Eurocarpatica 2014
 - „Mănăstiri Ortodoxe din județul Covasna” – editura Foton 2014
 - „20 de ani în slujba lui Dumnezeu și a neamului românesc” – Episcopia Covasnei și Harghitei

Sâmbătă, 29 noiembrie

- ora 12.00 Spectacol „Don Pasquale”, operă de G. Donizetti oferit de Opera Comică pentru copii cu ocazia Zilei Naționale a României – Teatrul „Tamási Áron”, Sala Mare

Duminică, 30 noiembrie

- ora 16.00 Seara românească – Muzeul Spiritualității Românești de la Catedrala Ortodoxă din Sfântu Gheorghe
- ora 18.00 Retrageră cu torțe pe itinerariul: Grupul Statuar Mihai Viteazul – str. 1 Decembrie 1918 – Unitatea Militară nr. 01048 Sfântu Gheorghe
- ora 18.30 Spectacol Nicolae Furdui Iancu și Grupul Instrumental „Crai Nou”, în deschidere Spectacol oferit de Radu Dinescu, solist instrumentist la nai, câștigător al premiului I la Festivalul „Strugurele de Aur” Jidvei – Teatrul „Tamási Áron”, Sala Mare
- ora 20.30 Balul Unirii dedicat Zilei Naționale a României – Restaurant „Leonor Ballroom” din Sfântu Gheorghe. Invitat: Nicolae Furdui Iancu

Luni, 1 decembrie

- ora 10.30 Te-Deum oficiat cu prilejul Zilei Naționale a României
ora 11.00 Marșul Unirii – Biserica „Buna Vestire” – Gara Sfântu Gheorghe – Catedrala Ortodoxă Sfântu Gheorghe
ora 12.30 „Unire-n cuget și-n simțiri” – spectacol folcloric și moment artistic – Piața „Mihai Viteazul”
ora 13.30 Ceremonial militar și religios – Grupul Statuar „Mihai Viteazul”
ora 14.30 Hora Unirii – Piața „Mihai Viteazul”
ora 14.40 Premiera sportivilor Campioni Naționali medaliați în anul 2014 – scena din fața Teatrului „Tamási Áron”
Premierea elevilor câștigători ai concursului „Idealul unirii în conștiința românilor” organizat de către Inspectoratul Școlar Județean Covasna în colaborare cu Instituția Prefectului – scena din fața Teatrului „Tamási Áron”
Premierea trupei de teatru „Minicinis” din orașul Covasna
ora 14.50 Spectacol folcloric susținut de către ansambluri folclorice din județ – scena din fața Teatrului „Tamási Áron”
ora 15.00 Cocktail oferit cu ocazia Zilei Naționale a României – Instituția Prefectului
Moment artistic oferit de Hoos Hanna Denise sub genericul „Pentru tine, Românie!” cu sprijinul Direcției Județene pentru Sport și Tineret Covasna
ora 16.45 Concerte trupa Fresh & Youvenis Band – scena din fața Teatrului „Tamási Áron”
ora 18.00 Concert formația „Voltaj” – scena din fața Teatrului „Tamási Áron”
ora 19.30 Foc de artificii – Piața „Mihai Viteazul”
ora 20.00 Spectacol „Împreună”, regia Mirela Bucur – Teatrul „Andrei Mureșanu”, Sala Mare
Târg cu produse tradiționale românești – Piața Libertății

Covasna

Vineri, 28 noiembrie

- ora 13.30 Spectacol omagial oferit de Liceul „Kőrösi Csoma Sándor” – Centrul Cultural Covasna
ora 17.30 Spectacol omagial oferit de „Școala Avram Iancu” – Centrul Cultural Covasna

Duminică, 30 noiembrie

- ora 11.00 Ceremonial militar și religios – Monumentul „Ostașului Român” din Covasna
Moment artistic organizat de către Asociația Cultural Creștină „Justinian Teculescu” – Monumentul „Ostașului Român” din Covasna
ora 17.00 Spectacol Nicolae Furdui Iancu și Grupul Instrumental „Crai Nou” – Sala de Cultură

Întorsura Buzăului

Duminică, 30 noiembrie

- ora 11.00 Ceremonial militar și religios – „Monumentul Eroilor” din Întorsura Buzăului
Moment artistic omagial.

Brețcu

Luni, 1 decembrie

ora 09.00 Ceremonial militar și religios – Monumentul lui Mihai Viteazul din Brețcu
Moment artistic omagial.

Târgu Secuiesc

Luni, 1 decembrie

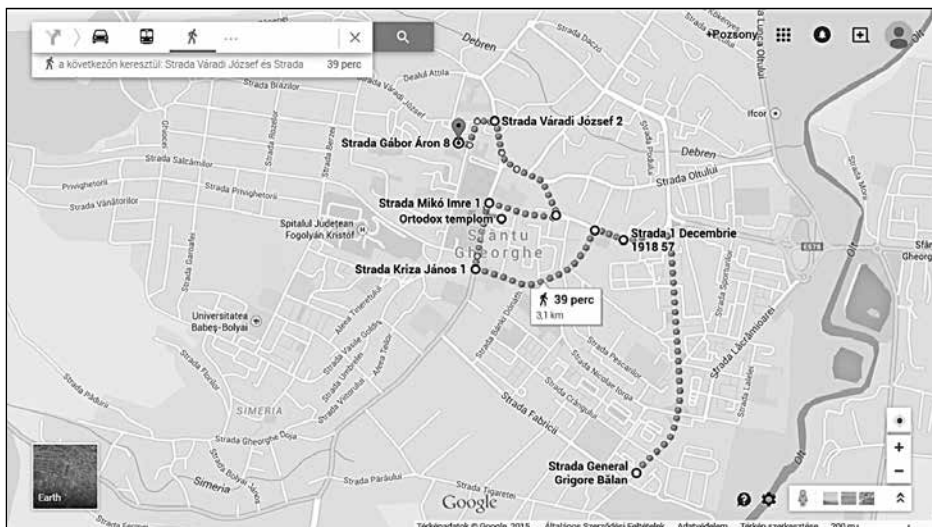
ora 10.30 Ceremonial militar și religios – „Troița Eroilor Neamului” din curtea Bisericii „Pogorârea Duhului Sfânt” – Târgu Secuiesc

Moment artistic omagial.

Marșul Unirii – Biserica „Pogorârea Duhului Sfânt” – Biserica „Adormirea Maicii Domnului”

Térkép

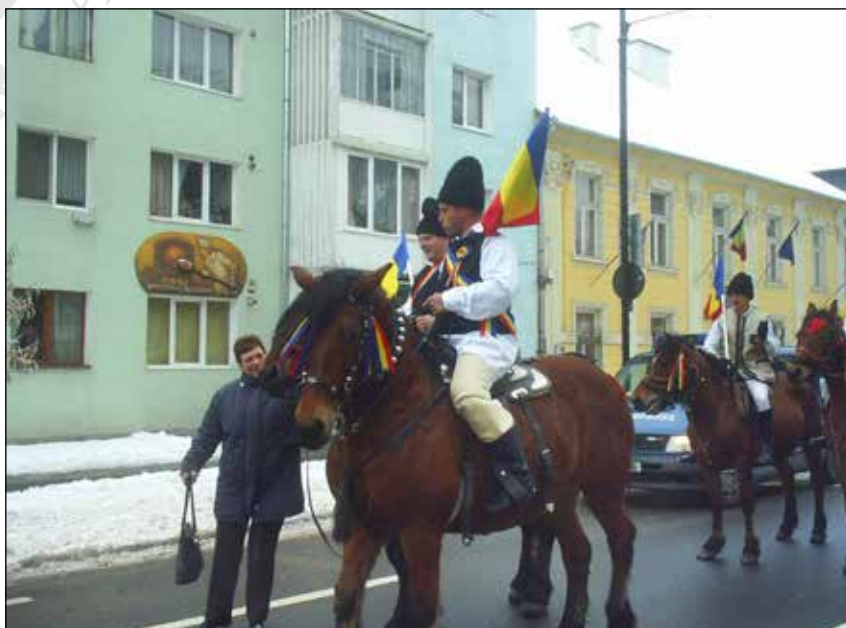

Térkép. A sepsiszentgyörgyi 2014. december elsejei felvonulás (Marşul Unirii) útvonala

Képek

1. Az ünneplő közösség az ortodox katedrális előtt

2. Marșul Unirii

3. Marșul Unirii

4. Felvonulnak a Noua Dreaptă tagjai

5. A Noua Dreaptă felvonulási menete

6. A Noua Dreaptă tagjai a Mihai Viteazul téren

7. Kulturális műsor a Mihai Viteazul téren

8. Katonai fúvószenekar

9. Az ünneplő közönség és a kormányhivatal nemzeti lobogóval feldíszített homlokzata

10. Az ünneplő közönség a Mihai Viteazul téren

11. A koszorúzási szertartás

12. Az Egyesülés Hórája

13. Utcai árus

Erdély András újságíró esete a román igazságszolgáltatással

Erdély András levele Marius Popică kormánybiztosnak (prefektus)

Stimate Domnule Prefect,

La conferință de presă din 02.12.2014 s-a pus problema dacă cei de la Noua Dreaptă, care au defilat de 1 Decembrie în Sfântu Gheorghe, sub permanenta supraveghere a jandarmilor, au scandat sau nu „afară cu ungerii din țară”.

Am rugămintea să urmăriți înregistrarea de mai jos. Cum materialul este mai lung, și timpul Dvs. limitat, și cum lozincile profund europene și tolerante precum „limba română, unica stăpână”, sau „Ținutul Secuiesc nu există”, șmdp, au devenit obișnuite și general acceptate, Vă recomand partea între 5:45 - 5:58.

În acest caz este mult mai ușor identificarea celor care se fac răspunzători (s-ar putea să mă înșel, întrucât nu sunt jurist, dar conform Constituției este «organizatorul manifestării artistice», adică chiar Instituția Prefectului) și legile aferente.

Constituția României, articolul 30

(7) Sunt interzise de lege defăimarea țării și a națiunii, îndeemnul la război de agresiune, la ură națională, rasială, de clasă sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial sau la violență publică, precum și manifestările obscene, contrare bunelor moravuri.

(8) Răspunderea civilă pentru informația sau pentru creația adusă la cunoștință publică revine editorului sau realizatorului, autorului, organizatorului manifestării artistice, proprietarului mijlocului de multiplicare, al postului de radio sau de televiziune, în condițiile legii. Delictelor de presă se stabilesc prin lege.

Legea nr 286/2009 Cod penal

Art. 369 - Incitarea la ură sau discriminare

Incitarea publicului, prin orice mijloace, la ură sau discriminare împotriva unei categorii de persoane se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă.

Sunt sigur că, ca Garant al Constituției și legilor țării, veți lua măsurile ce se impun și le veți aduce la cunoștința opiniei publice.

<https://www.facebook.com/video.php?v=1524020364530379&set=vb.1377477132518037&type=3&permPage=1>

*Cu deosebită stimă,
Erdély András*

A kormánybiztos válasza

ROMÂNIA

MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
INSTITUȚIA PREFECTULUI - JUDEȚUL COVASNA

Nr. ad. 15807
Data: 29.12.2014

Către,

DI. Erdely Andras, mail: erdelyandras@gmail.com

Ca urmare a *petiției* transmisă prin *e-mail* Instituției Prefectului-județul Covasna și înregistrată la aceasta sub nr. **15807/2014**, prin care dumneavoastră ați sesizat Instituția Prefectului-județul Covasna în legătură cu o serie de fapte săvârșite în data de 01.12.2014 de către participanții la manifestările dedicate Zilei Naționale a României, prin prezenta vă aducem la cunoștință următoarele:

- petiția dumneavoastră a fost transmisă spre competență soluționare către Inspectoratul de Poliție Județean Covasna, unde a fost înregistrată sub nr. **259.338/08.12.2014**;
- prin adresa nr. **296.435/12.12.2014** a Inspectoratului de Poliție Județean Covasna, adresă înregistrată la Instituția Prefectului-județul Covasna sub nr. **16430/2014**, am fost înștiințați că în urma verificărilor efectuate s-a stabilit că faptele sesizate fac obiectul lucrării penale numărul 326.564/2014 privind autori necunoscuți, cercetați pentru săvârșirea *infracțiunii de incitare la ură și discriminare*, faptă prevăzută și pedepsită de art. 369 din Codul penal, de către lucrătorii I.P.J. Covasna, Serviciul de Investigații Criminale, sub supravegherea procurorului de caz din cadrul Parchetului de pe lângă Judecătoria Sfântu Gheorghe;
- de asemenea, vă facem cunoscut faptul că prin aceeași adresă a I.P.J. Covasna, Serviciul de Investigații Criminale, se arată că orice lămuriri în legătură cu stadiul cercetărilor în dosarul penal susmenționat vor putea fi solicitate de la Parchetul de pe lângă Judecătoria Sfântu Gheorghe.

Cu considerație,

PREFECT
Sebastian CUCU

Sfântu Gheorghe, Piața Libertății nr 4, 520008, județul Covasna;
telefon: 0267 / 31.54.44; 31.51.90; 31.51.92, fax: 31.51.91, 35.26.94, 35.26.76;
e-mail: cabinetulprefectului@prefecturacv.ro; www.prefecturacv.ro

Erdély András levele a sepsiszentgyörgyi ügyészségnek

**Către
Parchetul de pe lângă Judecătoria Sf. Gheorghe**

CERERE

Subsemnatul Erdély András, din Sf. Gheorghe, Bdul Jozef Bem 2-3-G-20, posesor al CI KV 198286,

Vă rog să-mi comunicați rezultatul, sau stadiul cercetărilor în dosarul penal numărul 326.564/2014 privind autori necunoscuți, cercetați pentru săvârșirea infracțiunii de incitare la ură și discriminare.

Menționez că deschiderea lucrării penale cu numărul de mai sus a fost comunicată de către Inspectoratul de Poliție Județean Covasna prin adresa numărul 296.435/12.12.2014, către Instituția Prefectului Județul Covasna, unde a fost înregistrată sub numărul 16430/2014, în care se arată că „orice lămuriri în legătură cu stadiul cercetărilor în dosarul penal susmenționat vor putea fi solicitate de la Parchetul de pe lângă Judecătoria Sf. Gheorghe”.

Sf. Gheorghe, la 30 octombrie 2015.

Cu stimă
Erdély András

A sepsiszentgyörgyi ügyészség válasza

MINISTERUL PUBLIC
PARCHETUL DE PE LÂNGĂ JUDECĂTORIA SFÂNTU GHEORGHE

Sf. Gheorghe, str. Godri Ferenc nr.7 jud. Covasna cod 520023
Tel./Fax: 0267-311819; 0267-317352 e-mail : pu_sfantu_gheorghe@mpublic.ro
Nr. Inregistrare ANSPDCP - 3900

Nr. 329/VIII/1/2015

Data
26. NOV. 2015

CĂTRE

ERDELY ANDRAS
Mun. Sf. Gheorghe, str. Jozsef Bem, nr. 2,
bl. 3, sc.G, ap. 20,
JUD. COVASNA

Referitor la cerea dvs., vă facem cunoscut faptul că la această unitate de parchet nu a fost identificat dosarul penal cu părțile și obiectul menționate de dvs., urmând să vă adresați Instituției Prefectului județului Covasna pentru a primi răspuns la solicitarea depusă.

PRIM-PROCUROR
FOCA MARILENA

A megyei rendőr-főkapitányság tájékoztatása

C ă t r e ,
Domnul Erdely Andras,
Mun Sf-Gheorghe, Str Jozef Bem 2-3-G-20,
judetul Covasna

La data de .03.12.2015 la această unitate de poliție a fost înregistrată cu numărul 8778 petiția dumneavoastră, prin care solicitați să vi se comunice stadiul cercetărilor în lucrarea penală nr 326.564/2014.

În urma verificărilor efectuate s-a stabilit faptul că lucrarea penală nr 326.564 /2014, (numărul unic 3252/P/2015), a fost soluționată la data de 21.01.2015 și înaintată Parchetului de pe lângă Judecătoria Sf-Gheorghe cu soluție legală.

Cu deosebită stimă,

ȘEF AL INSPECTORATULUI
Comisar - șef de poliție
dr. Ion POPA

CONFIDENTIAL. Date cu caracter personal prelucrate în conformitate cu prevederile Legii nr.677/2001
 Însoțită și redată: Comisar de poliție Nijia Mihaela - Serviciul de Investigații Criminale
 Sf.Gheorghe, str. Cătar Iulian, nr.5, jud. Covasna.
 Telefon 0267/ 307 400- ext 20103, fax. 0267/13408

Page 1 din 1

A városi ügyészség válasza¹²³

R O M Ă N I A
MINISTERUL PUBLIC
PARCHETUL DE PE LĂNGĂ TRIBUNALUL COVASNA
 cu sediul în mun. Sf.Gheorghe, str. Godri Ferenc nr.7
 Nr. înreg. ANSPDCP 2617
 Dosar nr. 126/P/2015
 Data: 16-01-2016

C ă t r e ,
d-nul ERDELY ANDRAS
din Sf. Gheorghe, str. Jozef Bem, nr.2, bl.3, sc.G, ap.20
jud. Covasna

La solicitarea dvs. adresată Parchetului de pe lângă Tribunalul Covasna în data de 16.12.2015, prin care solicitați relații cu privire la stadiul cercetărilor în dosarul penal nr.326.564/2014 (număr unic 3252/P/2014) prin prezenta vă comunicăm că dosarul a fost soluționat la data de 27.02.2015, prin ordonanța de clasare sub aspectul săvârșirii infracțiunii prev. de art.369 C.pen.

PRIM PROCUROR
SĂTREBAȘA FLORIN

¹²³ Ebből a dokumentumból egyértelműen kiolvasható, hogy a román hatóságok valójában azonkívül, hogy regisztrálták a panaszt, már heteken belül le is zárták az ügyet anélkül, hogy bármilyen nyomozást indított volna a rendőrség vagy az ügyészség.

Rezumat

Ceremonii comemorative românești din Trei Scaune. Etnicitate și reprezentare

Acest volum dă o imagine de ansamblu despre evoluția și construirea sărbătorilor comemorative românești din județul Covasna și din reședința de județ, Sfântu Gheorghe, respectiv despre reprezentările acestora în presa locală de limbă maghiară și percepția lor de către comunitățile locale, între 1918 și 2015. De-a lungul cercetării ne-am bazat pe teoria lui Foucault în privința analizei discursului, respectiv pe rezultatele lui Assmann, Barth și Eriksen, cu ajutorul cărora am realizat analize de conținut detaliate cu privire la reprezentările din cadrul presei maghiare scrise a patru sărbători române importante (24 Ianuarie, 9–10 Mai, 23 August și 1 Decembrie). Am analizat în mod sistematic schimbările de sens consecutive a sărbătorilor și structura acestora. Rezultatele indică în mod clar că în Trei Scaune sărbătorile naționale românești s-au stabilit încet și în mod treptat de-a lungul secolului 20, și și-au dobândit noi funcții și înțelesuri simbolice în urma fiecărei schimbări sociale-politice semnificative.

De asemenea, am realizat o documentare sistematică a sărbătorilor contemporane legate de 1 Decembrie, și am analizat, interpretat funcțiile, înțelesurile, elementele de bază ale acestora prin participare observantă și interviuri aprofundate.

Analiza detaliată a narativelor, discursurilor, sistemului de simboluri și coduri dovedește faptul că populația română sărbătorește această zi într-o formă tot mai mediatizată de la an la an. Construirea numeroaselor elemente ale festivității se realizează împotriva maghiarimii din localitate. Iar elita organizatoare, recunoscând dorința tot mai puternică de reprezentare etnică a comunității locale românești, folosește atmosfera solemnă a sărbătorii pentru a-și defila instituțiile, pentru a forma opinia publică locală și pentru a consolida identitatea etnică. În ceea ce privește metodele folosite, ea nu se sfidează să apeleze la elemente de provocare a tensiunilor interetnice, a războiului de simboluri, ceea ce se exprimă prin conflictele legate de plăci, imnuri sau drapele, respectiv marșul organizației Noua Dreaptă, și nu în ultimul rând, în evenimentele organizate în jurul acuzației teroriste din Târgu Secuiesc în 2015. Toate acestea pot reprezenta antecedentele unui potențial conflict local geopolitic.

Am constatat faptul că scopul sărbătorilor comemorative din Sfântu Gheorghe este în primul rând ocuparea simbolică a spațiului, constituirea pozițiilor și a hegemoniei, respectiv o reformulare și modificare drastică a relațiilor, pozițiilor, a stării interetnice.

Abstract

Romanian Commemorative Ceremonies in Háromszék/Trei Scaune. Ethnicity and Representation

This publication intends to realise a comprehensive overview on the evolution and construction of the Romanian national commemorative feasts as they occur in Covasna County – and namely in its centre, the city of Sfântu Gheorghe – and on how these events are reported and represented by the local Hungarian press, and perceived by the local ethnic communities, between 1918 and 2015.

Our research proceedings follow Foucault's theory of discourse analysis; respectively are based on the results of Assmann, Barth and Eriksen. We implemented a detailed content analysis of the press representation on four main Romanian national feasts (24 January, 9–10 May, 23 August, and 1 December). We have systematically analysed the comprehensive changes that had occurred in the significance, meaning and structure of these feasts. Based on our results we can conclude that the Romanian national feasts had been established step by step during the 20th century in the region of Háromszék (Treii Scaune), and had gained new functions and symbolic meaning with every major socio-political change.

Furthermore, this research work systematically documents the events related to 1 December, and analyses and interprets their functions, meaning and elements, by using anthropological methods of participant observation and by conducting series of structured interviews.

The detailed analysis of the narratives, discourses, system of symbols and codes of the event demonstrates that the local Romanian community celebrates this day in a more and more mediated manner. The construction of the feast's several elements is carried out in opposition to the local Hungarians. And the elite that organises the event has realised the increasing urge of the local Romanian community to represent its ethnicity, therefore it uses the majestic atmosphere of the feast to march and demonstrate its power and institutions, to model the conceptual aspect of the community and to consolidate its identity. As regarding the means and methods, it does not refrain from instigating interethnic tensions, a quarrel of symbols, and other elements, as it is reflected in the scandals regarding plaques, anthems, flags, the appearance of the New Right, and last but not least, in the events surrounding the long lasting terrorist prosecutions of Târgu Secuiesc started in 2015, all organised around this festival. All this can represent a precursory potential of a local geopolitical conflict.

We conclude that these festive commemorative events in Sfântu Gheorghe mainly provide a good frame for a symbolic reoccupation of the space, whose primordial objective is to build up new strategic positions and allocate power. Hence this results in a drastic reformulation of the local interethnic relations, strategy and power.

Cuprins

Prefață (<i>Pozsony Ferenc</i>)	11
Introducere	13
Ipoteze	15
Elementele de bază ale teoriei și metodologiei științei	17
Comemorare, sărbătoare, sărbători comemorative	17
Barth și Eriksen: etnicitate, reprezentare, hotar	20
Rolul social al mass-mediei	22
Modele care reprezintă rolul social al mass-mediei	23
Valoarea documentară a materialului jurnalistic	25
Propaganda de presă a sistemului socialist de stat și rolul cenzurii	26
Fantasme și mituri după Lucian Boia	28
Metodologia cercetării	29
Locația cercetării	31
Obiectul cercetării	33
Materialul jurnalistic în cifre	36
Interviurile aprofundate	36
Motivația cercetării a presei scrise	37
O scurtă istorie a relațiilor interetnice din Transilvania în secolul XX	39
Etniile Transilvaniei	39
„Măsurile de protecție a minorităților” după Primul Război Mondial	40
Politici minoritare după al Doilea Tratat de la Viena	43
Anii de după al Doilea Război Mondial	43
Situația minorităților în anii 1950 și 1960	45
Politica minoritară a lui Ceaușescu	46
Măsurile politice minoritare după schimbarea de regim	47
O incursiune în istoria disciplinei: rezultatele cercetării etnicității, identității și a reprezentării naționale în Transilvania și Ungaria	51
KAM – Centrul Cercetărilor Regionale și de Antropologie	52
Asociația Etnografică „Krizsa János” și Departamentul de Etnografie și Antropologie Maghiară a Universității Babeș–Bolyai	55
Departamentul de Sociologie și Asistență Socială a Universității Babeș–Bolyai, Fundația pentru Cercetarea Societății „Max Weber”, Centrul de Cercetare a Relațiilor Interetnice	57
Institutul pentru Studiul Problemelor Minorităților Naționale	59

Centrul de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală	60
Instituțiile Academiei Maghiare de Științe	60
Concluzii	61
Cercetarea presei	64
Perioada dintre 1918–1944	64
24 Ianuarie	65
10 Mai	66
1 Decembrie	68
Concluzii	69
Perioada dintre 1945–1964	71
24 Ianuarie	71
9-10 Mai	72
1 Decembrie	73
Concluzii	73
Perioada dintre 1965–1989	76
24 Ianuarie	77
9 Mai	86
23 August	90
1 Decembrie	118
Concluzii	125
Perioada dintre 1990–2015	127
24 Ianuarie	127
9-10 Mai	131
1 Decembrie	134
Concluzii	155
1 Decembrie la Sfântu Gheorghe	158
Utilizarea spațiului și a timpului	159
Personajele evenimentului	161
Sărbătoarea devine oficială	164
Discursurile și narativele rostite la eveniment	167
Încheierea ritului	174
Coduri acustice	174
Trupul și codurile kinestezice	175
Coduri vizuale, simboluri, obiecte	175
Concluzii	177
Sumar	179
Epilog	188

Bibliografie	190
Volume și studii	190
Surse de pe internet, pagini WEB	212
Legi	212
Articole de pe internet	213
Surse bibliografice	215
Székely Újság, Székely Hírlap	215
Népi Egység	216
Megyei Tükör	216
Székely Hírmondó	231
Háromszék	234
Anexe	242
Anexe legate de analiza articolelor	242
O culegere din sursele arhivistice	246
24 Ianuarie	246
10 Mai	247
23 August	248
1 Decembrie	250
Anexe legate de interviuri	251
Chestionarul utilizat la interviuarea participanților	251
Chestionarul utilizat la interviuarea organizatorilor	251
Anexe legate de 1 Decembrie 2014.	253
Programul evenimentului	253
Traseul Marșului Unirii în Sfântu Gheorghe	256
Anexe foto	257
Cazul jurnalistului András Erdély cu justiția românească	264
Scrisoarea lui András Erdély la prefectul Marius Popică	264
Răspunsul prefectului.	265
Scrisoarea lui András Erdély adresată procuraturii	266
Răspunsul procuraturii	266
Informarea poliției județene	267
Răspunsul procuraturii orășenești	267
Rezumat	268
Abstract	269

Contents

Foreword (<i>Pozsony Ferenc</i>)	11
Introduction	13
Hypothesis	15
Scientific and methodological basics	17
Comemoration, festival, comemorative festivals	17
Barth and Eriksen: ethnicity, representation, border	20
The social role of the media	22
Models representing the social role of the media	23
The document value of the media material	25
The socialist state's press propaganda system and the role of censorship	26
Lucian Boia's fantasies and myths	28
Research methodology	29
The research site	31
The object of the analysis	33
The press material in figures	36
The structured interviews	36
Justification for the press analysis	37
A short history of the interethnic relations in 20th century Transylvania	39
Ethnic groups in Transylvania	39
„Minority Resolutions” after World War I	40
Minority policies after the Second Vienna Award	43
The years after World War II	43
Status of the minorities during the 1950s and 1960s	45
The minority policy of Ceaușescu	46
Minority policy framework after the system change	47
A historic review: the research of ethnicity, identity and national representation in Transylvania and Hungary	51
KAM – Centre for Regional and Anthropological Research	52
The Kriza János Ethnographic Society and the Department of Hungarian Ethnography and Anthropology of Babeș–Bolyai University	55
Department of Sociology and Social Assistance of Babeș–Bolyai University, the Max Weber Foundation for Social Research, the Centre for the Research of Interethnic Relations	57
Romanian Institute for Research on National Minorities	59

Resource Centre for Ethnocultural Diversity	60
Specialised instizutions of the Hungarian Academy of Sciences	60
Conclusions	61
The press analysis	64
The period between 1918–1944	64
24 January	65
10 May	66
1 December	68
Conclusions	69
The period between 1945–1964	71
24 January	71
9-10 May	72
1 December	73
Conclusions	73
The period between 1965–1989	76
24 January	77
9 May	86
23 August	90
1 December	118
Conclusions	125
The period between 1990–2015	127
24 January	127
9-10 May	131
1 December	134
Summary	155
1 December at Sfântu Gheorghe	158
Use of space and time at the feast	159
Actors during the event	161
A fest in the process of becoming official	164
Festive speeches and narratives	167
The completion / ending of the rite	174
Acoustic codes	174
Body codes and kinesthetic codes	175
Visual and material codes, symbols	175
Conclusions	177
Summary and theses	179
Epilogue.	188

Bibliography	190
Volumes, articles	190
Internet sources, websites	212
Legislative sources	212
Published articles from the internet	213
 Bibliographical sources	 215
Székely Újság, Székely Hírlap	215
Népi Egység	216
Megyei Tükör	216
Székely Hírmondó	231
Háromszék	234
 Annexes	 242
Annexes related to the press analysis	242
Extracts from archives	246
24 January	246
10 May	247
23 August	248
1 December	250
Annexes related to the interviews	251
The questionnaire for interviewing witnesses	251
The questionnaire for interviewing the organisers	251
Annexes related to 1 December 2014	253
The programme and schedule of the event	253
The physical itinerary of the festive march in Sfântu Gheorghe (Marșul Unirii)	256
Photographs	257
The case of Journalist András Erdély with the romanian justice	264
The letter of András Erdély addressed to the prefect Marius Popică	264
The answer of the prefect	265
The letter of András Erdély to the Sfântu Gheorghe prosecutor	266
The answer of the prosecutor	266
The information notice from the county police department	267
The answer of the city prosecutor	267
 Rezumat	 268
Abstract	269

A hatalmon lévő elit sajátjának tartja a hivatalos ünnepet, segítségével önmagát ünnepelteti, éppen ezért sokan csak kényszerből vagy félelemből vesznek benne részt, mások pedig tudatosan távol maradnak eseményeitől és színtereitől. Minden hatalmi változás az addig fenntartott, működő ünneprend gyors és radikális átalakítását vonja maga után. Az új hatalmi csoport egyrészt igyekszik kisajátítani és új jelentésekkel felruházni a korábbi ünnepeket, másodsorban pedig a hivatalos ünnepi rend gyökeres megváltoztatásával voltaképpen ideologikus, rituális eszközökkel próbálja legitimálni, alátámasztani és reprezentálni saját uralmát, kifejezni annak jogszerűségét. Térségünkben is ez történt az első és a második világháborút kísérő impériumváltozás, valamint az 1989-es események után.

ISBN 978-606-9015-18-6

9 786069 015186